

CERRAHPAŞA HASTANESİ TARİHİ ve ANILARIM

Prof. Dr. M. Derviş MANİZADE

İSTANBUL

1997

Üniversite Yayın No : 4129

I S B N 975 - 404 - 512 - 7

CERRAHPAŞA HASTANESİ TARİHİ ve ANILARIM

Prof. Dr. M. Derviş MANİZADE

**İSTANBUL
1997**

İ.Ü. Rektörlüğü
Basımevi ve Film Merkezi Müdürlüğü
Tel : 631 35 04 - 05

Bu kitapta tıptaki branşım nedeniyle Genel Cerrahi Anabilim Dalı ve bu Anabilim Dalı içerisinde gelişen Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı ile Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dallarının kuruluş ve gelişmesi hakkında tarihi bilgiler ve anılarım sunulacaktır.

*M. Derviş Manizade
Profesör*

İÇİNDEKİLER

65 Yıllık Cerrahpaşa Hastanesi	3
Bazı Tıbbi ve Cerrahi Anılarım	61
Üç Temel Kitabımın Önsözleri	139
Önemli Bildiri, Yayın ve Yazılar	171

CERRAHPAŞA HASTANESİ TARİHİ VE ANILARIM KİTABININ ÖNSÖZÜ

(65 YILLIK CERRAHPAŞA HASTANESİ KİTAPÇIĞININ İKİNCİ BASKISI)

1976'da yayımlanan ve Cerrahpaşa Hastanesi tarihinin çok kısa özetini içeren bu kitapçık sayın Tıp Tarihi hocası Prof. Süheyl Ünver'in teşvik, ısrar ve gayretleri ile Rektör Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basımevinde basılmıştı.

O devrin hocaları olan Profesör, Doçent ve Öğretim Üyeleri arasında bu kitapçık hemen kapışılmış ve bir ay içerisinde tükenmişti. Bu kitabımdan, bende tek bir nüsha kalmıştı. Sonradan eski hocalardan kitabı alamayanlar ile, o tarihten sonra gelen yeni öğretim üyelerimiz mütamediyen benden ve klinikten kitabı istemişler; kalmadığı cevabı karşısında tekrar basılmasını ısrarla talep etmişlerdir.

Nihayet eski değerli yardımcılarımdan merhum Prof. Dr. Adnan Salepçi-oğlu'nun adı ile anılan yeni cerrahi amfisinin isim verme töreninde Prof. Dr. Macit Üzel ile birlikte Rektör Sayın Profesör Bülent Berkarda ile görüştük. Bu görüşmemizde bana bu kitabı genişletip tekrar basılmaya hazırlamamı teklif etti. Bunun üzerine, sağlık durumumun müsait olmamasına rağmen mevcut kitapçığı dikkatle tekrar inceledim.

Akıcı bir üslupla yazılmış olduğunu ve kısa olmakla beraber o devrin Cerrahi ile ilgili Anesteziyoloji gibi Dallarının kuruluş tarihi hakkında da esaslı bilgiler içerdiğini gördüm. Sayın Rektöre hiç değiştirilmeden başta küçük kitapçığın aynen basılması şartı ile istenen ilaveleri hazırlayacağımı söyledim ve kaç sayfa ilave yapabileceğimi sordum. Rektör bey "dilediğin kadar ilave yapabilirsin" dedi. Cerrahi ile Ortopedi ve Traumatolojinin yurdumuzdaki o günkü durumu ve gelişmeleri ile ilgili ilaveleri hazırladım. Bunlar hakkındaki açıklama ayrıca ilavelerin önsözü olarak verilmiştir.

Rahatsızlığım dolayısı ile Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı uzmanlarından Op. Dr. Nurettin Heybeli'nin değerli yardımları ile kitabın ilavelerle yeni baskısı hazırlandı. Burada Op. Dr. Nurettin Heybeli ile Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı Başkanı halefim Prof. Dr. Macit Üzel'e teşekkürlerimi bildiririm. İkinci baskının gerçekleşmesinde ilgi ve gayretlerini esirgemeyen Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Bülent Berkarda'ya da şükran borçluyum. Kitabın baskı işlerinde yakın ilgi, bilgi ve yardımlarından dolayı Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Basımevi Müdürü Rıza Gerçek ve İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi Teknik Müdürü Tabib Derinbay'a ve tüm çalışanlarına yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

PROF.DR.MEHMET DERVİŞ MANİZEDE
İstanbul - 1997

65 YILLIK
CERRAHPAŞA HASTAHANESİ

(39 YILDA DUYDUKLARIM ve GÖRDÜKLERİM)

Prof. Dr. M. Derviş MANİZE

İSTANBUL 1976

Bin bir acı ve tatlı anılarla bağlı olduğum Cerrahpaşa'da, sürekli olarak çalıştığım 38 yıl içerisinde, duyduklarım la gördüklerimi ve Cerrahpaşa Hastanesi hakkında bildiklerimi, gelecek kuşaklara aktarmak için düzenlediğim bu yazıyı, sadece Cerrahpaşalılara değil, bu hastanenin tüm Türk Fakültelerinin ana yuvası olması dolayısıyla, bütün Türk Hekimlerine armağan ediyorum.

Prof. Dr. Derviş MANİZADE

Prof. Dr. Derviş Manizade'nin kendi Kliniğinin inkişafı tarihi için yazdıklarını ilgi ile okudum.

Bir Emekli Tıp Tarihcisi sıfatı ile bu raporunda, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Cerrahî Kliniği ile yeni Anestezioloji Kürsüsü tarihine de değinen pek önemli bilgiler veriyor. Bunları samimî olarak, zarif üslubu ile, gizli kalmasını istemediği hiç bir noktasını ihml etmiyerek, hakikatı ortaya koymasını yerinde buldum.

Yeni bir kuruluş olan Milletlerarası Tıp Tarihi Akademisi'nin aldığı prensip kararı üzerine, artık her hekim kendi ihtisas şubesinin de tarihçisi olması lüzumunu bütün dünya hekim ve mtehasıslarına bildirmiştir.

Bu cereyan, yurdumuzda da kabule mazhar olmuş ve buna uyan yeni yayınlar çoğalmıştır. Prof. Dr. Derviş Manizade de, bütün ayrıntıları ile, şubesinin Tıp Tarihcisi sıfatı ile bu devi yerine getirmiştir.

Kendisini tebrik eder ve başarılarında üstünlüklerini dilerim.

Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER

65 YILLIK CERRAHPAŞA HASTAHANESİ TARİHİ

Cerrahpaşa Hastahanesi 65 yıl önce 1911 de Koca Mustafa Paşa'nın Cerrahpaşa semtinde kurulmuştur. Kuruluş sebebi şu idi : Kanunî Sultan Süleyman'ın çok sevdiği eşi Haseki Hürrem Sultan (Yani II. Selim'in annesi Kırım'lı Roksalan) 400 sene önce bu semtte "Haseki Nisa Hastahanesi" adı ile bir hastahane kurmuştu. Bu Vakıf Hastahane, Meşrutiyetten sonra Belediye'ye devredilmiş ve şimdiki binasında gelişmiştir. Ancak kuranın arzusu ve Vakıf şartlarına göre, adına uygun olarak, sadece kadınlara tahsis edildiğinden, bu semtte erkek hastaları alacak bir hastahane yoktu.

Bu sebepten, 1910 da toplanan İstanbul Belediye Meclisi, o zamanın Belediye Sıhhiye Müfettişi, rahmetli Op. Dr. Nureddin Bey'i bu işin halline memur etti. Çok faal bir insan olan Nureddin Bey hemen, şimdiki hastahänenin bulunduğu yerde, ahşap bir konak olan " Takiyeddin Paşa Konağı" nı Belediye adına satın aldı ve bir senede eksiklerini tamamlayarak, 10 Temmuz 1911 de, seksen yataklı bir erkek hastanesi olarak Cerrahpaşa hastanesini açtı.

Bu yeni Hastaneye semtin adı olan "Cerrahpaşa Hastahanesi" denmesinin sebebi de, yine 400 sene kadar önce, III. Sultan Murad ve III. Mehmed zamanında saray cerrahı olup, Sadrazamlığa kadar yükselen, Cerrah Mehmed Paşa'nın bu semtte yaptırdığı hayır müesseseleridir. Tarihte dürüst ve temiz bir vezir olarak tanınmış olan Cerrah Mehmed Paşa, 1590 yıllarında, bu semtte hâlâ ayakta durabilen büyük bir câmi, bir çift hamam, bir sebil, çeşmeler ve bir de

1- Hastahänenin ilk hekimleri ve memurlar. Hastahänenin ilk kurucusu ve Başhekim Op. Dr. Nurettin Bey.

medrese yaptırmıştı. İşte İstanbul'un bu fakir ve yoksun semtinde 400 sene önce Haseki Sultan ile Cerrah Mehmed Paşa'nın başlattığı hayır müesseseleri, Cerrahpaşa Erkek hastahanesi ile tamamlanmış oluyordu.

Hastahanenin açıldığı semt gerçekten, hele o tarihlerde, İstanbul'un en yoksul ve fakir bir semti idi. O kadar ki, bu semtin yoksulluğu büyük şâirimiz Yahya Kemal'e şu meşhur Koca Mustafa Paşa şiirini ilham etmişti :

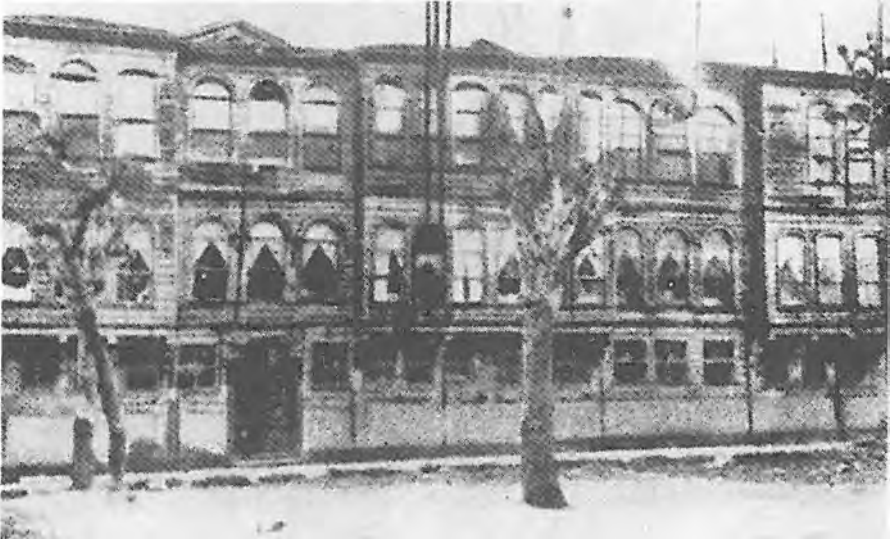
"Koca Mustafa Paşa ! ücra ve fakir İstanbul,
Ta fetihden beri mümin, mütevekkil, yoksul..
Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada....."
Büyük Şâir, semti bu şekilde anlattıktan sonra, burada yaşayanları da :

"Kuru ekmekle beyaz peyniri lezzetle yiyen,
Çeşmeden her su içtikçe şükür Allah'a diyen"
insanlar olarak tarif ediyordu.

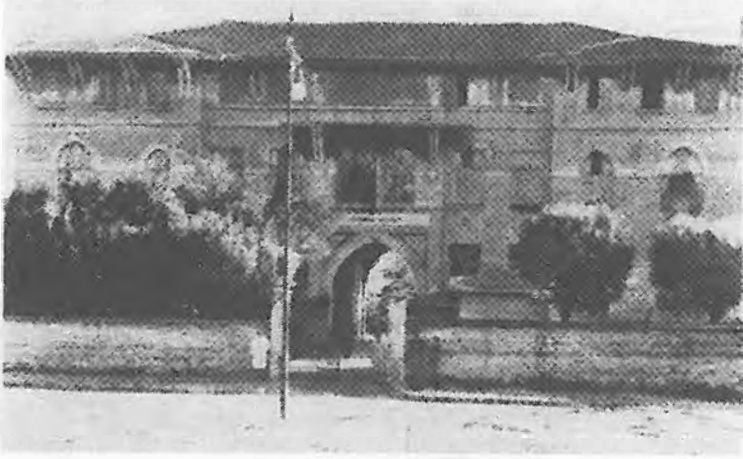
İşte bu fakir muhitte kurulan küçük hastahanenin büyük bir ihtiyaca cevap verdiği çabucak anlaşıldı.

Bir yıl geçmeden ahşap konak yıktırılarak yerine, birbirine dar koridorla bağlı, iki kârgir bina inşa edildi.

Bunun birincisine idare, poliklinik, göz, kulak ve Eczane (Halen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Başhekimliği'nin bulunduğu bina). İkinci binaya da, üst kata Cerrahî servisi, ameliyathaneler, alt kata da o zamanki Dahiliye yerleştirilerek Hastahanenin yatak sayısı 150'ye çıkarıldı.

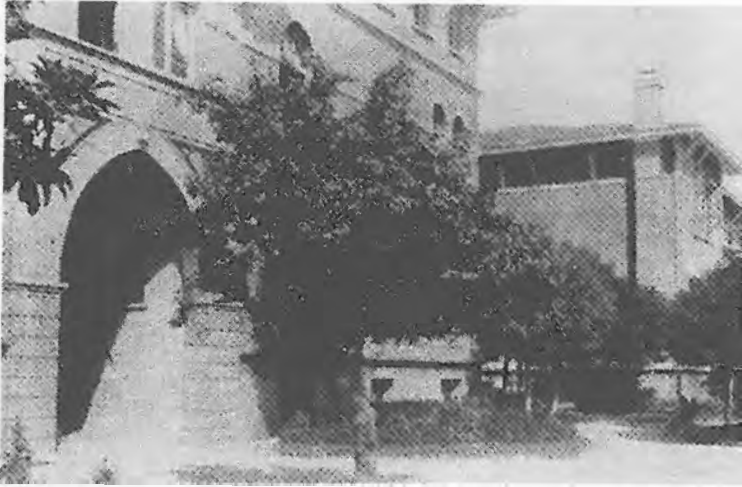
2- Takıyeddin Paşa Konağı

3- Kârgir bina, eski giriş kapısı

O sırada Balkan Harbi sonunda patlak veren 1912 İstanbul Kolera salgını sırasında da, bahçeye Kolerallılar için, üzeri oluklu saç ile kaplı, 12 şer yataklı barakalar yaptırılmıştı. Sonradan bu barakalara, bulaşıcı hastalıklarla, deri hastalıkları, karantina ve verem hastaları yerleştirildi.

Hastahane gittikçe geliyor ve büyük bir ihtiyaca cevap verdiği anlaşılıyordu. Cumhuriyetten sonra 1925 de, bir ara Haydarpaşa Tıp Fakültesi son sınıfı, Prof. Kerim Sebati Bey idaresinde, Cerrahpaşa'ya nakletmiş, fakat yer darlığından, bir sömester sonra tekrar Haydarpaşa'ya geri dönmüştür. Bu sırada Ata-

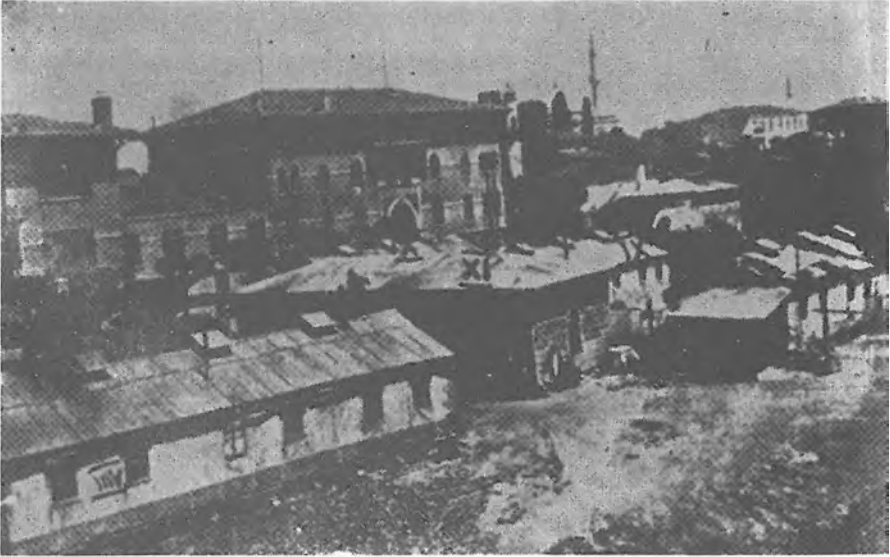

4- Kargir Binanın arkadan görüntüsü, esas binaya ilk ilave olan Cerrahi Pavyonu

türk'ün itimat ettiği çok faal bir Vali ve Belediye Reisi olan merhum Muhiddin Üstündağ 1927 - 30 yıllarında hastahanenin doğu tarafında, istimplâkler yaptırarak, kârgir bir dahiliye pavyonu inşa ettirmiş (O zaman ki Dahiliye Kliniği Binası) böylece hastahanenin yatak sayısı 250'ye çıkarılmıştı.

Küçük Cerrahpaşa Hastanesi gittikçe büyüyordu : Cerrahpaşa'nın şansı açılmıştı. 1925 de, yani Fakülte geri gittikten bir müddet sonra, bu hastahanenin Cerrahî Şefliğine çok çalışkan, idealist ve vatansever genç bir operatör getirilmişti. Bu genç, Türkiye'de Tıp tahsilini bitirdikten sonra, I. Cihan Harbi sırasında, Almanya'da Braun ve Küttner gibi tanınmış Alman cerrahlarının yanında 7 sene çalışarak yetişmiş, o devrin en üstün Cerrahîsi olan, Alman Cerrahîsine hâkim olarak yurda dönmüştü.

Bu genç operatör, sonradan Profesör olan, merhum Ord. Prof. Dr. Burhaneddin TOKER'dir. Bu genç cerrah, göreve başlar başlamaz, kendisine (Eski Dekanlık Odasının üst katında bulunan, hastahanenin o zamanki yemek hanesinin yanında) verilen 7 metrekarelik küçücük bir odaya kitaplarını yığmış, idealistlere has bir ferağatle, gece gündüz hastahannede kalmak suretiyle çalışmaya başlamıştır. Kendisinden defalarca dinlediğime göre, Burhan Bey ilk iş olarak, hastaneye yaralı getiren polislerle dost olmuş, hasta getirdikleri zaman onlara, lokum ve sigara ikram ederek, bütün bu civar yaralılarının Cerrahpaşa'ya getirilmelerini temin etmiştir. Başka hastahaneler bazı mazeretlerle yaralıları dış kapıdan geri çevirirken, o her yaralıyı yatırıp bizzat meşgul oluyor, onları kurtarmaya çalışıyordu. Böylece Cerrahpaşa, daha o zamandan, Operatör Burhaneddin'in adı ile bir "Cerrahî" ve "Kaza Cerrahîsi" merkezi olmuştu.

5- Balkan Savaşı sonunda Kolera dolayısıyla bahçeye kurulan barakalar.

6- Vali, Muhiddin Üstündağ'ın yaptırdığı eski Dahiliye Pavyon

Belediye, çok geçmeden bu faal Operatöre bir seyyar Röntgen cihazı temin etmiş, bu sayede Toker, Türkiye'de Radyoskopi altında ilk kırık repozisyonunu Cerrahpaşa'da yapmıştır. Yine her zaman söylediği gibi Burhan Hoca kırıklarda kullanılan Braun atelini de, Almanya'dan getirdiği şema ve ölçülere göre, Cerrahpaşa'daki bir demirciye başında durarak yaptırmış ve kullanmıştır. Biz bu aleti Kliniğimizde tarihî bir belge ve hatıra olarak saklamaktayız.

Nihayet bu genç ve bilgili Operatör, yine Cerrahpaşa'da 1928'lerde, Türkiye'de ilk mide rezeksionlarını yapmıştır. Fakat Avrupa'dan gelen genç Cerrahın, mütevâzi bir belediye hastahanesinde, Cerrahî alanında yapmakta olduğu bu ileri hamleler çok geçmeden kiskanılmış, ve o zamanın asepsi ve anestezi koşullarına göre normal sayılabilecek bir derecede olan, mide rezeksionu ameliyatı mortalitesi bahane edilerek, aleyhine Atatürk'e kadar ulaşan bir rapor verilmiştir.

Kendisinin bana anlattığına göre, Bakanlığının emriyle durumu incelemek üzere, Op. Dr. Cemil Topuzlu Paşa, Mim Kemâl galiba Tevfik Rüştü Aras v.s. den kurulu bir heyet önünde, Burhaneddin Bey'e mide rezeksionu ameliyatı yaptırılmış ve ancak o heyetin, Burhan Bey'in lehine rapor vermesi üzerine, bu alandaki Cerrahî çalışmalarını sürdürmesine izin verilmiştir.

İşte bir taraftan, 1930'da, yeni Dahiliye Pavyonu'nun eklenmesi, bir taraftan Burhaneddin Toker'in çalışmaları ile Cerrahpaşa Hastahanesi, İstanbul'da ün salmağa başladığı sırada, Atatürk, Darülfünun'un kapatılarak, İstanbul Üniversitesi'nin, İstanbul tarafında kurulmasını ve böylece Tıp Fakültesi'nin İstanbul'daki hastahanelere naklini emretmişti. Bu suretle 1933'de yapılan bu inkılap so-

7- Ord.Prof. Dr. Burhaneddin Toker

nunda, İstanbul Üniversitesi I. Cerrahî Kliniği, Burhaneddin Toker'in Şefi bulunduğu "Cerrahpaşa Belediye Hastahanesi Cerrahî Servisi" ne yerleşti. I. Cerrahî Kliniği Direktörlüğü'ne de o zaman Hariciye Müsteşarı olan Numan Menemencioglu'nu Berlin'de "Charité" Hastahanesinde ameliyat etmiş olan meşhur Alman Göğüs Cerrahı Sauerbruch'un tavsiyesi ile, muavini Prof. Rudolf Nissen getirilmişti. Nissen, dünyada ilk pneumektomi ameliyatını yapmakla meşhur olmuş ve Almanya'da o tarihte bir istisna olarak 30 yaşında Profesör olmuştu.

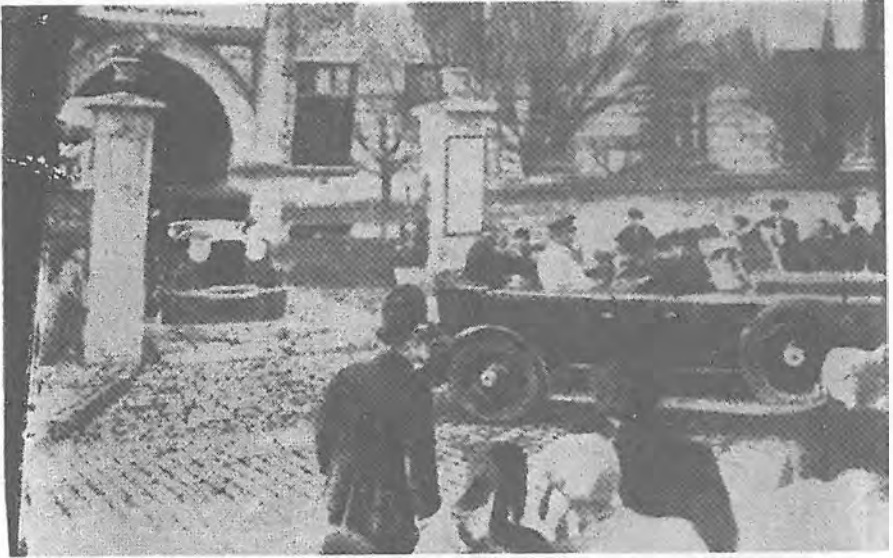
Prof. Nissen, Almanya'nın en meşhur Cerrahı olan Prof. Sauerbruch'un Berlin'de en çok sevdiği ve değer verdiği bir Profesördü. O kadar ki Prof. Sauerbruch, Nissen'i bizzat İstanbul'a getirmiş ve yerleştirmiş, eski cerrahi kliniğinin balkonunda oturur kahve içmişti.

O zaman, önu Marmara'ya kadar açık olan bu balkondan hakikaten, İstanbul'un en güzel manzarasını ve güzelliğini doya doya seyretmek mümkündü. Bu balkondan bakıldığında eski Langa bostanları ve Osmanlı evleri görülmekteydi. Bu balkonda ben de günlerce Cerrahpaşa'dan çıkmadığım zamanlarda, akşamları oturur, Marmara'da grubun güzelliğini yudum yudum içerdim.

8- Eski Üroloji'nin, evvelce Cerrahî'nin balkonu (Atatürk burada kahve içmiştir).

Bu balkonda Atatürk'e ait de bir hatıra vardır ki bunun da, Atatürk'ün her vakit olduğu gibi ileri görüşünü yansıtmaları bakımından, dile getirilmesi gerekir. Bilindiği gibi Atatürk, Üniversite'nin İstanbul tarafına ve Cerrahpaşa'ya taşınması üzerine Cerrahpaşa'yı ziyaret etmiş ve bu balkonda kahve ve sigara içmiştir. Söylendiğine göre, bir ara sigara dumanları arasından Marmara'nın Cerrahpaşa kıyılarını seyrederken "Bu Hastahane, at nalı şeklinde sahile kadar inmelidir" demiş. Bu büyük dahinin bu sözleri de bugün gerçekleşmek üzeredir.

9- Atatürk'ün Cerrahpaşa'yı ziyareti.

Buna dâir bir anımı daha dile getirmek isterdim. Belki de, biraz da bu işit-
tiklerimin etkisi altında, 1960 ihtilâlinde sonra Tıp Fakültesi Senatörü olarak
Üniversite Senatosunda bulunduğum sırada, Cerrahpaşa hastahanesi (o zaman
toprak belediyenin, binaların çoğu da Üniversitenindi). Önündeki Bostan ve
bahçelerin istimlâk konusu görüşülürken, ben bir müdahalede bulunmuştum. O
tarihte şimdi, bugünkü yeni Cerrahpaşa Tıp Fakültesi binalarının önünü kapa-
yan sahildeki apartmanlar dizisinin ilkinin temeli atılıyordu. Ben Senatoda iken
Hastahane önündeki bütün arsaların, binalar yapılmadan istimlakini teklif et-
miştim. Henüz Hastanenin yakınındaki bostanlar istimlâk edilmeden, bu bölge-
nin tamamının istimlâkinin uygun görülmemesi üzerine "Birgün gelecek, bu
hastahane denize doğru uzandığı zaman, bugün bir milyona alacağımız bu ön
şeridi, o zaman binalar ile birlikte yüz milyona alamayacağız" demiştim.

Neyse Nissen Cerrahpaşa'ya geldikten sonra, Burhaneddin Bey de önce
Doçent, sonra Profesör olarak Nissen'in yardımcısı olmuştu. O sırada Burhan
Bey'in Asistanı olan Dr. Hazım Bumin de bu Kliniğin ilk baş asistanı oldu.

Diğer taraftan Belediye Dahiliye Pavyonuna da, Üniversite I. Dahiliye
Kliniği yerleştirilmiş, Şefliğine de o zamanın meşhur kalp Mütihassısı Neş'et
Ömer Hoca getirilmişti. İdare Binasının altına da Göz Kliniği yerleştirilerek,
buraya da Alman hocalardan Prof. Igersheimer, Şef olmuştu. Dahiliye ile
Cerrahî Klinikleri arasına, Cerrahpaşa'da ilk Dershaneyi (Neş'et Ömer İrdelp
amfisi) ve altında Patoloji Laboratuvarını ihtiva eden Amfi binası inşa edilerek,
artık 300 yataklı olan, hastahanenin eksikleri tamamlanmıştı.

Bu dershanede yabancı hocaların, Almanca olarak verdiği dersler, Klini-
ğin dil bilir bir öğretim üyesi tarafından cümle cümle tercüme edilirdi. Böylece

10- Denize doğru yeni kliniklerin resmi.

İsviçre'de tahsil etmiş olan Haseki Hastahanesi Cerrahî Polikliniği Şefi Dr. Fahri Arel, Nissen'e tercüman Doçent olarak verilmişti. 1937 de ben geldiğim zaman, tercümeleri Doç. Dr. Fahri Arel yapmakta idi, sonra bu görev bana devredildi.

Nissen, dünyada ilk Pneumektomi ameliyatını yapan bir Cerrah olarak, Uluslararası bir üne sahip olduğu gibi, Igersheimer de milletlerarası tanınmış bir göz hocası idi. Neş'et Ömer İrdelp Hoca da, Atatürk'ü tedavi eden bir kalp mütehasşısı olarak şöhret bulmuş bir hoca idi. Böylece Burhaneddin Hoca'nın çalışmaları ile başlayan Cerrahpaşa'nın şöhreti, bu ünlü bilginlerin eklenmesiyle bir kat daha artmış, burası Anadolu'nun her köşesinden, hatta komşu ülkelerden, dertlerine deva arayanların koştukları bir sağlık kâbesi olmuştu.

Nihayet 1937 de Nissen'in ilk yetiştirdiği Türk Cerrahı olarak, Hazım Bumin Doçent olunca, ondan boşalan Asistanlığa bir namzet aranmağa başlanmıştı. Ben o sıralarda Viyana Üniversitesi II. Cerrahî Kliniği Traumatoloji Servisinde Başasistandım. O sırada Viyana'da (1935-37) Doçentliğe hazırlık olarak (Zbl. f. chir.) Alman Cerrahî mecmuasında, arka arkaya dört yazı yayınlamıştım. Bunu gören Nissen, Viyana'ya mektup yazarak beni İstanbul'a çağırmişti. O sırada yeni evlenmiş olması dolayısı ile, Almanya ve Avusturya'da balayı seyahatine çıkan Prof. Burhaneddin Toker'e de Viyana'da beni görmesi ve konuşmasını söylemiş.

Bir gün Viyana Üniversitesi Stajyerlerine, Traumatoloji semineri yaparken, seminer odasının kapısında (o zaman henüz tanımadığım) Burhan Hoca'yı karşımda gördüm. Bana o sırada seminer odasında hocanın kartı uzatan Başhemşireye, hocayı odama almasını söyledim. On dakika sonra odamda görüştük. Hocayı yakından tanıyanlar şimdi söyleyeceklerimi daha iyi anlayacaklardır.

Burhan Hoca, beni görünce, o zaman bana garip gelen kendine has meşhur jesti ile, yakamı, çekerek, "Hı hı, yok, yani evet, hayır, yani sen ne arıyorsun buralarda?" dedi. "Efendim, ben bu servisin kıdemli Başasistanıyım; talebeye seminer yapıyordum" dedim. O yakamı çekmeye devam ederek, tekrarladı : "Yok, evet, yani hayır, sen ne yapıyorsun buralarda ?" deyince ben, bu sözlere biraz şaşırarak yine "Efendim Seminer yapıyordum", diye cevap verdim. Fakat hoca, benim hayretim devam ederken durumu birden açıkladı : "Yok canım, evet, yani senin bu memlekette ne işin var? Sen İstanbul'a gel" diye asıl maksadını ortaya koydu. Hatta Viyana'nın meşhur Rotenturm Strasse'deki "Zur Linden Restaurant" da beni yemeğe davet etti, ve benden geleceğime dair söz almadan bırakmadı.

Nihayet, 1937 Ekim sonunda Cerrahpaşa'ya geldim. İşte o tarihten beri, 38 senedir hep buradayım. Ve bilindiği gibi kelimenin tam mânâsı ile saçımı burada ağarttım. Çok acı ve tatlı hatıralarla dolu olan bu 38 sene benim için hayatımın en çok mücadele ettiğim, fakat en bahtiyar bir devri oldu. Size şimdi

mecburen kendimden bahsederek anlatacağım o devirde yaşıdığım olayların, memleketimiz Tababetinin o devirdeki durumunu ve çekilen minnetlerle, o zamanki zihniyeti aksettirmesi bakımından ilginç bulunacağımı umarım.

O zaman Üniversite muhtar, yani özerk değildi; Millî Eğitim Bakanlığı tarafından tâyin edilen bir Rektör tarafından, doğrudan doğruya idare edilirdi. O sırada Maarif Vekâletinde "Yüksek Tedrisat Genel Müdürü" olan zat, sonradan Erzurum Milletvekili olan Cevat Dursunoğlu, muavini de Şâir Ahmet Kutsi Tecer'di. Her ikisini de tanıyordum, beni Ankara'ya çağırıldılar : "Vekilin senden bir ricası vardır, yanına gir ve görüŖ" dediler. Hayret etmiŖtim. Ertesi gün o zamanın Millî Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın yanına girdiğim zaman, Vekil bey bana iltifat ederek yer gösterdi, hatta kahve bile ısmarladıktan sonra, "DerviŖ bey! sizin iki diplomanız vardır, sanıyorum; Tıp diplomanızı tasdik ettirin ve bize verin, fakat Cerrahî İhtisas Diplomanızı bavuldan çıkarmamanızı rica ederim. Zira sizi Mütihazsıs olarak tayine kanun müsâit değil, halbuki Prof. Nissen, sizin mutlaka tayininizi ısrarla istiyor, bu yüzden müŖköl durumda kalırız" dedi.

Hayretim artmıŖtı. Böylece öğrendim ki, o tarihlerde bir asistan, ihtisas imtihanı yapar yapmaz, maaŖı kesilir ve klinikten ayrılırmıŖ. Daha o gün Bakan'a "Bunun yanlış ve zararlı bir usul olduğunu, bu sistemle memlekette iyi Operatör ve ilim adamı yetişemeyeceğini" söyledim. Bakan, kendilerinin de aynı fikirde olduğunu ve "Bu kanunun iki üç aya kadar deđiŖtirileceđini" söyledi. YetiŖmiŖ bir Uzman olmama rağmen, ayda 50 lira ücretli Asistanlığı kabul ederek kliniğe döndüm. Fakat bu kanun iki üç ayda değil benim uğraŖmalarım, ancak iki sene sonra deđiŖebilmiŖ ve ben de ancak o zaman, uzman Asistan olarak tayin edilenlerin ilki olmuŖtum.

Bu kanunla ilgili hoŖ bir hikâyeyi sonradan Guraba'da Ŗef olan Op. Dr. Ali Rıza Alyanak'dan dinlemiŖtim. O tarihte Asistanlar, sadece ihtisas imtihanında bir apandisit ameliyatı yapar ve klinikten operatör olarak ayrılırlarmıŖ. Dr. Ali Rıza Bey, Asistan bulunduğu HaydarpaŖa Tıp Fakóltesi Cerrahî Kliniğinde Uzmanlık imtihanına girmesine 15 gün kala, nöbetçi iken, Kliniğe had bir apandisit vak'ası gelmiŖ. Genç Doktor, ilk aramada Hocayı bulamayınca, Ŗeytana uyararak, bu ameliyatı kendisi yapmıŖ. Ertesi gün hoca, vizitte "Bu nedir?" diye sorunca da, çok sert ve müsamahasız bir hoca olarak tanınan Prof. Orhan Abdi Bey'den korkarak, "BođulmuŖ fitık efendim", demiŖ. Fakat malum ya, memleketimizde Ŗark zihniyeti hâkim. Vak'anın Apandisit olduğu çoktan hocaya fısıldanmıŖ. Hoca, hemen pansumanı kaldırmıŖ ve Ali Rıza Bey'e dönerek, meŖhur Arnavat Ŗivesi ile, "Bu fitık değildir, bu bir apandisittir. Bu bir suçtur, Peritonu açtın, batna girdin, al bavulunu çık dıŖarı" diyerek kendisini Klinikten kovmuŖ. Uzun yalvarmalar ve Bakanlığın aracılığı ile, ancak iki ay sonra hoca, Ali Rıza Bey'in imtihana girmesini kabul etmiŖ de, o da Operatör olabiliŖ.

Ne ise Ekim sonunda, 1937 de, ayda 50 lira ücretli bir asistan kadrosu ile kliniğe baŖladım. Cerrahî Kliniği amfi ile idare arasındaki kârgir binanın üst ve

11 - Cerrahpaşa'nın 1938 de yeraltındaki mutfağı
(Herşeyden sorumlu Salih Onbaşı öğle çorbasını kontrol ediyor)

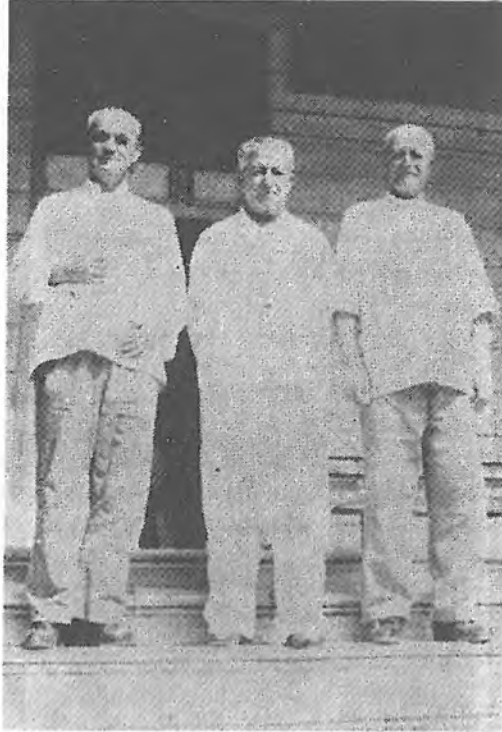
alt katına yerleştirilmişti. O tarihte bütün Cerrahpaşa hastahanesi, bu Cerrahî binası ile, bir idare binası, bir dahiliye ve bir de amfi binasından ibaret 300 yataklı bir hastahane idi. İdare binasının köşesinden 15 - 20 metre uzakta, yerin altında, yani çukurda, tek katlı basit bir mutfakta, odun ve kömür ocakları üzerinde yemek pişerken, idarenin üst katındaki Asistan odaları ve yemekhane penceresinden ağzı açık kazanların kaynadığını görmek mümkündü. Mutfağın hemen arkasından geçen yarı yıkık bir taş duvar, mutfağı, (Şimdiki hastaneye giriş yolunun sağ kenarına isabet eden yerde) hastahane idare binasının 10 metre ötesindeki dar bir sokaktan ayırıyordu.

Cerrahînin birinci katındaki ameliyathaneden çıkan hastalar, balkon kapısından esen, rüzgârlı bir yerden geçirilerek koğuşa götürülürdü. Bu manzarayı ilk gördüğüm gün, hayret ederek Prof. Nissen'e "Bu hastalar Pneumoni olmazlar mı?" dedim. Bana "Senin milletinin öyle sağlam bir bünyesi vardır ki, hiç bir şey olmazlar" dedi. Bu sözün doğruluğuna sonradan ben de defalarca şahit olmuştum.

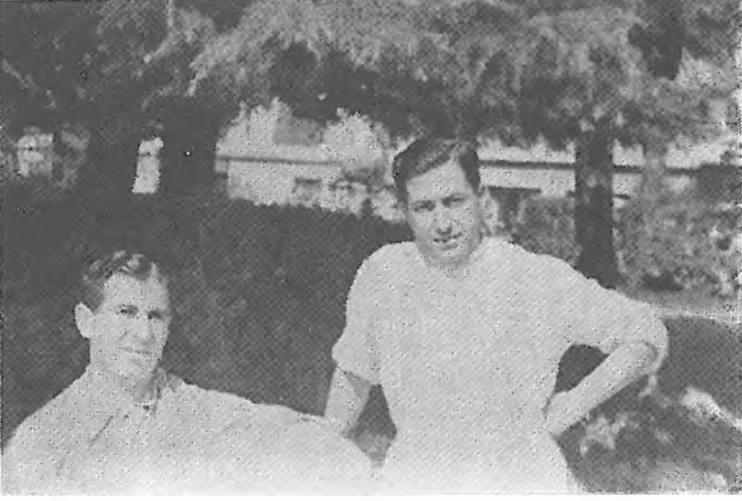
Kliniğe geldiğimin ertesi günü kıdemli arkadaşlar bana, "Sen Asistan kadrosundasın ama, aslında Uzmansın diyerek, işlerine gelince beni uzman yapıp, Pazar günleri uzman nöbetine koydular. İlk nöbetim sırasında, Poliklinik Onbaşısı bir cruris kırığı geldiğini haber verdi. Alçı v.s. hazırlamalarını, hemen gelip hastaya alçı yapacağımı söylediğim zaman, onbaşının tuhaf tuhaf yüzüme baktığını gördüm. Bu davranışı daha çok benim yeni gelmiş olmaklığıma hamletmişim. Alçı hazırlandı, ben hastayı Viyana Kaza İstasyonu'nda defalarca yaptığım gibi, masaya oturtup, ayağını sarkıtarak tek başıma, yardımcısız alçısını yapmağa başladığım zaman, etrafımda beni seyreden dört onbaşının halka olduklarını gördüm.

Ben, alçıyı bitirince, içlerinden en kıdemlisi olan Mustafa Onbaşı'nın (Mustafa Onbaşı, hem servisin en kıdemlisi, hem de o zaman Türkiye'de tek parti olan C.H Partisi Cerrahpaşa Ocak Başkanı idi) diğerlerine dönerek "Benim kadar iyi yaptı" dediğini duydum. Ve ne demek istediğini sorduğum zaman, öğrendim ki, o güne kadar Cerrahpaşa'da Doktorlar alçı yapmayı zül addederlermiş. Bu işi daha çok onbaşılara bırakırlarmış. Sadece Burhaneddin Hoca, bazı önemli alçıları bizzat yaparmış. Hastahanenin meşhur Mustafa Onbaşısından başka, iki analfabet (okuma yazma bilmeyen) narkozcu Hasan ve Hüseyin onbaşılar ile Poliklinik'de 15 seneden beri çalışan onbaşı Osman Efendisi vardı. Alçı yapmak inhisarı meğer bunlarda imiş. Onun için benim alçı yapmağıma hayret etmişlermiş.

Cerrahpaşa'ya yeni geldiğim aylardaki bir anımı daha, Traumatoloji'nin o günkü durumunu yansıtmaları bakımından faydalı olur düşüncesi ile, burada dile getirmek isterim. Bir pazar günü idi. Asistan kadrosunda çalıştığım halde, yine Uzman nöbetinde görevli idim. Nissen, galiba Avrupa' da, Burhan Hoca Yalova'da, Fahri bey Bursa da, Hazım bey'de bir yerde idi. Telefonla bulamıyordum. Nissen kliniğinde, hemen her vak'ayı Klinik direktörü veya resmi vekiline bil-

12- Ocaktan yetişme iki Narkozitör: Yazarın sağında Hüseyin, solunda Hasan Onbaşı

13- Üsteğmen Vedat Burak (son görevi koramiral)
Cerrahinin bahçesinde yazarla birlikte çekilen resim.

dirmek mecburî idi.

Nöbetçi olduğumda her zaman oturduğum gibi, ameliyathane koridoru karşısındaki pencere önünde otuyordum. Eski Üroloji Ameliyathanesinin merdivenle inilen uzantısının başladığı yerde, o zaman, henüz iki bina arası birleştirilmiş olmadığından, burada geniş bir pencere vardı. Bu pencereden en alttaki Polikliniğe gelen hastaları yukardan görmek mümkün olduğundan, nöbetçi olduğum zamanlar ben hep burada otururdum. Böylece nöbetçi asistanın poliklinikten geri yolladığı hastaları görmek de mümkün olurdu. Nitekim, bir defasında Poliklinikten eli ile karnının sol yanını tutarak dış kapıya giden bir çocuğu pencereden görerek, durumundan şüphelenmiş ve geri çevirtmişim. Muayenede, belirtiler sarih olmamakla beraber, dalak rüptüründen şüphe ederek, hastayı yatırmış ve müşahede altına almışım. Bu hastada iki saat sonra belirtilerin gelişmesi üzerine, yapılan ameliyatta dalakta bir yırtık neticesi teşekkül etmiş olan kapsül altı hematomunun bir kenarı yırtılarak karın içine doğru kanamanın başladığını görmüş ve splenektomi yaparak çocuğu muhakak bir ölümden kurtarmıştık.

İşte, bu gözetleme penceresi önünde otururken birden askerî bir ambulansla bir otobüs ve birkaç otomobilin birden hastahane kapısından girdiğini görerek aşağıya koştum. Ben Polikliniğe vardığım zaman kolundaki sargıdan kan damlayan genç bir deniz subayının ambulansın çıkarıldığını gördüm. Durumu hemen öğrenmiştik. O gün Atatürk Silivri manevralarında bulunuyormuş, kendisine denizaltı uzmanı olarak Almanya'da yetiştirilmiş ilk on bir genç denizaltı subayının İstanbul'a geldiğini haber vermişler. O da hemen manevralara gelme-

lerine emretmiş. Fakat bu subaylar manevralardan dönerken, bindikleri otobüs devrilmiş, kimi ağır, kimi hafif hepsi yaralanmış. O zaman henüz Çapa klinikleri açılmış değildi. Bu yüzden yaralıların hepsini en yakın hastane olan Cerrahpaşa'ya getirmişlerdi.

Ben, daha birkaç ay önceye kadar, Viyana Üniversitesi ikinci cerrahi kaza seksionu baş asistanı olarak çalışmış olduğumdan, bu gibi durumlara alıştım. Hastahanenin diğer kliniklerinin nöbetçi asistanlarını da yardıma çağırarak ve görev taksimi yaparak duruma hakim oldum.

Yaralı subaylardan, dirsek oynacı parçalanarak bir dirsek açık kırığı meydana gelen en ağır yaralı bir subayla, ben meşgul olmuş, hastanın kolunu kendim tutmak suretiyle film çektiyordum. Bu sırada röntgen odasının kapısında, birden, kısa boyluca, sivil binek pantolonu giymiş bir zatın, hastahanenin nöbetçi idare memuru Nuri Bey'e, şöyle dediğini duydum : "Bu hastahane Operatör yok mu?" "Ben şimdi Sağlık Müdürü'ne telefon edip, durumu bildireceğim." Nuri Bey hemen cevap verdi. "Nasıl yok Paşam! İşte nöbetçi Operatör, hastanın kolunu tutuyor" diyerek beni gösterdi. Sonradan Kâzım Karabekir Paşa olduğunu öğrendiğim bu zat, beni pek gözüne kestirememiş olacak ki, bana hitaben, "Siz mütehassız mısınız?" diye sordu. Ben . "Evet" deyince "Biraz buraya gelir misiniz?" dedi. Yanına gidebilmek için, hastanın kolunu bırakmalıyım gerekiyordu. Halbuki, bu, hastanın müthiş ağrı duymasına sebep olacaktı. Zira ben, dirseklerimi vücuduma dayamış olarak, kırığın üst ve altından usulüne göre tutmak sureti ile, kolu tespit ederek, film çekilirken hastanın ağrı duymamasını sağlamaya çalışıyordum. Paşa'nın emri üzerine kolu biraz bırakacak gibi gevşettince, genç subay bağırdı "Aman Paşam bırakmasın, çok ağrıyor." Bunun üzerine Karabekir Paşa yanıma geldi, hastaların durumu hakkında kendisine izahat verdim. Kolunu tuttuğum genç subay deniz üstteğmeni Vedat Burak Beydi. (Sonradan Savarona Okul gemisi Komutanı, Giresun Muhribi Komutanı ve nihayet son görevi olan İzmir Deniz Müstahkem Mevki Komutanı olan Koramiral Vedat Burak Paşa).

Ben, Viyana'da alışık olduğum gibi, hastayı hemen ameliyathaneye aldım ve ameliyata başladım. Eksik aletlerle ve imkânlarla yaptığım bu dirsek ameliyatı sırasında, merakla ameliyathaneye girmek isteyen doktorlarla, komutanları ameliyathane koridorundan dışarıya çıkararak kapıyı kilitlettim. Ve içeriye asistanlardan başka kimseyi almadım. Hatta Operatör olmayan, Başhekim vekili asabiye mütehassısı merhum Ahmet Şükrü Beyi dahi içeriye almadım. Bu sırada dışarıda kıyamet kopuyormuş. İstanbul Merkez Komutanı, Deniz Komutanı, doktorlar toplanmışlar, Atatürk'ün ilgilendiği bu değerli subayın kolunu ameliyat eden, genç operatör kimdir? diye merak ediyorlarmış. Bizim klinik hocalarını telefonla arıyorlar, bulamayınca II. Cerrahi kliniğinden Doçent Dr. Halit Ziya Konuralp'ı getirmeğe kalkmışlardı. Fakat ben, "Bu Klinik Profesör Nissen'in Kliniğidir, mademki diğer hocalar yoktur, ben her ne kadar asistan kadrosunda

isem de, uzman olmaklığım dolayısıyla, hocanın vekili benim. Benden başka kimse bu hastaya müdahale yapamaz" diyerek bütün teklifleri red etmişim.

Herkes bu hasta ile ilgileniyor, askerî, sivil, İstanbul'un yüksek sosyetesinden ziyaretçiler geliyordu. Bu vak'ada bir başarısızlık benim için felâket olacaktı. Hastayı sonra gören hocalar da infeksiyon ve benzeri komplikasyonlar olmamasından memnun olmuşlardı. Çok şükür postoperatif safha normal seyretmişti. Ancak bu kadar ağır bir traumaya uğrayan dirsek oynadığında elbetteki ilkin bir hareket mahdutiyeti olacaktı. Yara şifa bulup, kırık kaynadıktan sonra, hasta taburcu edilmişti. Asker olması dolayısıyla hasta, askerî hastahane muayene edilmiş ve koldaki hareket mahdutiyeti dolayısıyla malûlen emekli olmuştu.

Mesleğine âşık, idealist, vatansever bir genç olan Üsteğmen Vedat Burak, bu yüzden ruhî bir sarsıntı geçirmiş, âilesi ne yapacağını şaşırılmıştı. Durumu âileden öğrendiğim zaman, hastayı moral takviyesi ile teselli edip o zaman memleketimizde bu gibi yaralanmalardan sonra doğru dürüst rehabilitasyon yapacak uzmanlar bulunmadığından, bu görevi de üzerime almışım. Hastaya gün aşırı beni ziyaret etmesini söyledim ve muntazaman devam eden hasta ile, gün aşırı bir saat meşgul olarak, masaj eksersiz tedavisi tatbik ettim. Üç beş ay sonra kolda tam bir funksion sağlandı. Hasta elbiseli olarak her iki kolunda tam hareket göstermişti. Benim tavsiyem üzerine komutana "Hangi kolumun sakat olduğunu bilerseniz emekliliği kabul ediyorum, aksi takdirde göreve iademi rica ediyorum" dedi. Bunun üzerine komutan küfür ederek "seni kim emekli etti" diyerek görevine iade etmişti. Millî Müdafaa'ya müracaat eden hasta, tekrar askerî görevine iade edildi. Ve böylece Üsteğmen Vedat Burak, Koramiral Vedat Burak Paşa olarak emekli oldu. Koramiralliğe terfisi münasebetiyle yapılan törende sağlık temennisi ile kadeh kaldırıldığı zaman "Benim değil, Manizadenin sağlığına içelim. O olmasaydı ben şimdi koramiral değil, belki bakkal çırağı olurum" demişti.

Prof. Nissen, o tarihlerde dünyanın sayılı cerrahlarından. Klinikte dersler ve seminerler muntazaman yapılıyor, Nissen enterasan bulduğu vak'aları, dersde seminerlerde gösteriyor, bazılarının Tıp Cemiyetinde takdîm ediyordu. Esasen o tarihlerde Prof. Nissen, Schwarz, Lipmann, Frank ve diğer Alman Hocalar, Tıp Cemiyetinde yeni bir hava yaratmışlar, Türk Tababetinde yeni bir devir başlatmışlardı. Cerrahpaşa Cerrahî Kliniğinde, mide, bağırsak rezeksionları, lomber Sympathektomiler, torako plastiler, Schede plâstikleri, kalp yaralanma ameliyatları gibi o zamanın bütün önemli ameliyatları yapılıyordu.

Güya seksenbeş yataklı olan Cerrahî Kliniğine seyyar yataklar ilâvesiyle her zaman yüzün üstünde hasta yatırıldığı, apandisitler 3-4 günde, mideler 7-8 günde, taburcu edildiği halde, Poliklinikde her zaman 15 - 20 hasta yatmak için sıra bekliyordu.

14- Prof. Nissen ve dostları; Op. Dr. M. Kemal, Arif İsmet Hoca, Tbb. Alb. Salih Sonat, Dr. Ali Rıza Sağlam, Dr. Alb. Mazhar Kıpman, Dr. İbrahim Halit Ulaş, Dr. Enver Saykam, Raşit Önez (Röntgen), Dr. Fuat

Prof Nissen çok zeki, sempatik ve espritüel genç bilim adamı olduğundan, İstanbul'da kendisini çabuk sevdirmiş, geniş bir aydınlar çevresi kazanmıştı. Nitekim geldiğinin ertesi yılında (1934) ilk cerrahi mezunları ile çekilen resimde Hamdullah Suphi ve diğer önemli kişilerle birlikte görülüyor. İstanbul sosyetesinin seçkin aileleri tarafından davet ediliyor, kendi evinde yapılan davetlerde de yine bu sınıftan zevatı, sık sık görmek mümkün oluyordu.

Fakat bu müstesna faaliyete rağmen, Kliniğin iç yüzü değişmemiş, şarkvâri "Darülfünun gevşekliği" devam ediyordu.

Kliniğe geldiğimin haftasında Prof. Nissen, benden yukarı koğuştta vizit yaparak kendisine durumu ve intibalarımı bildirmekliğimi istedi. Bana "Burhanettin hocanın bir oğlu doğmuş, yeni doğan çocuğu ve hanımı ile meşgul olmak için bir hafta izin istedi. Burhanettin hocanın yerine o izinli iken servise sen bak, vizit yap ve kliniğin durumu hakkındaki intibalarını bildir" dedi. Böylece ilk vizitimi yaptım. Bu vizite, mürebbiyelikden gelme, Başhemşire "Schwester Elizabeth" ile meşhur "Mustafa Onbaşı" katılmıştı. İlk hastada, hastanın müşahede, film ve laboratuar raporlarını sorduğum zaman, Kliniğin durumu anlaşılıymıştı. Müşahedeler muntazam yazılmıyor, filmler gereği tasnif edilip saklanmıyordu. Raporların çoğunun uydurma olduğu meydana çıkmıştı. İdrar raporlarının çoğu "alb. şeker menfi, sedimentasion normal" diye hazır yazılmış raporlardı.

15- Prof. Nissen, ortada Dr. Derviş Manizade,
sağda: Başas. Op. Ziver Mestçi, arkada: ameliyat seyreden Ürolog Dr.İhsan Arif Dermanver.

Hiç unutmam o gün yatan bir hastanın filmi istediğim zaman, hastanın şiltesini kaldırarak altından bir tomar film çıkarmışlar, elime bir tanesini vermişlerdi. Mustafa Onbaşı, hemen atılarak birden "Yok canım bu onun filmi değil, bu yatakda iki ay önce yatan, yanlışlıkla hintyağı içip midesi delinen Çankırı'lı hastanın filmidir" diyerek filmi elimden kapmıştı. Daha ince araştırınca Kliniğin muntazam bir müşahede arşivi bulunmadığı anlaşıldı. Kliniğin bu acıklı hali beni o kadar üzmüştü ki viziti yarıda bırakıp, eski amfimin üstündeki odama koştum ve kapıyı kilitleyip hıçkırarak ağladım.

Ertesi sabah saat sabah 8'de başasistan Ziver Bey "Seni şef çağırıyor" dedi. Prof. Nissen'e durumu anlattım. "Bu Klinikde ilmî çalışılmıyacağını ve benim, Viyana'ya dönmeği düşünmeğe başladığımı söyledim. Sinirlendi, fakat belli etmeyerek bana "Burası senin memleketindir, ben Türkçeyi bilmediğim için, bana herşeyi muntazam gibi gösteriyorlar, beni aldatıyorlar; senin kalıp, bu noksanları düzeltmek üzere bana yardımcı olmağın gerekir", dedi. Ve nasıl bir Arşiv sistemi düşündüğümü sordu. Ben de Viyana Üniversitesi II. Cerrahî Kliniğinde gördüğüm ve öğrendiğim "Mayo Kliniği kartoteks metodu"nu uygulamayı teklif ettim. Bu metodu Kischner Kliniğinde tatbik için, Şefim Profesör Denk tarafından evvelce Almanya'ya gönderilmiş olduğumu söyledim. Nissen çok memnun oldu ve "Biz bunu Berlin'de tatbik dememiştik" dedi. Bunu uygulamak için neler gerektiğini sordu; ben de kartonlarla, fişlerin numunelerini gösterdim ve sürme dolaplar gerektiğini söyledim. Prof. Nissen, hemen önündeki Operatör Cemil Paşa'dan hatıra kalmış tarihî masanın üst gözünden, çektiği on adet antetli klinik kağıdını boş olarak imzalayıp bana uzattı ve "Kime ne ister-

sen yaz, bu maksat için yazdıklarını bana göstermene lüzum yok. Sadece sekreter İna'ya ver, kaydını yapsın, numara koysun, dilediğine gönder; yeterki Viyana'da gördüğün Mayo Kliniği arşiv sistemini Kliniğimizde tatbik et" dedi. Bu müstesna jest karşısında, kalmaya ve Cerrahpaşa'da Avrupai bir klinik kurulmasına yardımcı olmaya karar verdim. Artık iş başa düşmüştü.

Hemen işe koyuldum. İlmî bir tasnif ve sıkı bir kontrol temin eden bu arşiv sistemi için madenî sürme çekmeceli dolaplara ihtiyaç vardı. O tarihte İstanbul'da sadece karyola ve komodin imâl edilirdi. "Edip ağabey" denilen emekli Deniz Yüzbaşı'sı Edip Ossa, arkadaşı (sonradan Arçelik müdürü olan) Lütfi beyle askerden ayrılarak Şişhane Okçu Musa sokağında "Erel Madenî eşya fabrikası"nı kurmuştu: Yanında Türkçe bilmeyen fakat iyi Almanca konuşan bir Macar Ustabaşı vardı. (Tod Usta). Onu gördüm ve Viyana'dan, oğlu dostum olan, Odelga Firmasından getirttiğim Madenî Arşiv dolapları şemasına göre, bu fabrikada başında durarak, ilk madenî dolapları yaptırtım. Bunlar, Türkiye'de yapılan bu cins ilk madenî dolaplardır.

Herşey birkaç ay içerisinde hazırlandı, 1.1.1938 yılbaşı gecesi Klinik nöbeti alarak, bütün eski müşâhadeleri toplayıp bir çuvala doldurdum, çuvalın ağzını bağlayıp, mühürleyip, idare âmiri Nuri Bey'e teslim ettim. Bütün yatan hastaların baş uçlarına birer tane, yazılmamış (sadece hastaların isimleri yazılı, Arşiv defterine kaydı yapılarak numaralanmış) boş yeni müşâhade zarfı koydum. O günden itibaren hastalar yatmadan arşiv defterine kaydolunup numara verilen müşâhade sistemi uygulandığından, klinikte artık, müşâhadesiz hasta olamazdı. Bu sayede bugün Cerrahpaşa Cerrahî Kliniğinde böylece muntazam kayıtlı 150.000 den fazla tasnif olmuş müşâhade ve filmler mevcuttur. (Aynı sistem Ocak 1970 tarihinde kurulduğu günden beri Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinde de uygulanmaktadır. Sadece 50 yataklı olan bu Klinikde 5,5 yıl içerisinde, bugün ilmî tasnifi yapılmış 2000 müşâhade ve film toplanmıştır).

İlk günü enteresan bir olay oldu. Sabahleyin numaralanmış yeni müşâhadeleri yatakbaşında bulan arkadaşlar, bu yeni kontrollu sisteme sinirlenerek, kimisi müşâhadeyi yırtıp atmış, kimisi karalamış, kimisi de sabotaj kastı ile müşâhadeyi geniş satırlı boş sözlerle doldurmuşlardı. Sadece Dr. Feyyaz Berkay, inci gibi yazısı ile, örnek bir müşâhade yazmıştı.

Nissen ertesi gün beni çağırıp durumu sorunca: "Asistanlarınızın içinde ilim adamı olacak tek adam Feyyaz'dır" dedikten sonra, durumu anlattım. Nissen, hocalarla beraber asistanları topladı; yırtan, karalayan, boşuna laflarla dolmayan asistanları haşladı ve yeni nizamaya uymaları için kesin emirler verdi. Yazılı olarak da, müşâhadelerin kontrolünü bana verdiğini ve herkesin buna uymak zorunda olduğunu bildiren bir tamim çıkardı. Bu durum arkadaşların çoğunun bana aylarca selâm vermemelerine sebep oldu. Hatta, benim, durumu Şefe haber vermekliğimin bir nev'i gammazlık olduğunu ve yaptığının doğru olmadığını söylediler.

Hatta hiç unutmam, o toplantıdan sonra çok sevdiğim ve saydığım, bana her zaman yol gösterici olan Doçent Dr. Hazım Bumin, beni Cerrahînin balkonuna çıkarıp bir aşağıya bir yukarıya dolaştırarak, yarım saat nasihat verdi. Benim verdiğim cevap şu olmuştu: Klinik için kontrollü, muntazam ilmî tasnifi yapılmış müşâhadelerin lüzumun inanıyorsak, bu metodun tatbiki şarttır. Bu kontrol göre bana verildiğine göre, hocaya bunu söylemeğe mecburdum.

Allah rahmet eylesin Burhan Hoca da bana şöyle demişti: "Oğlum bizim bu memlekette böyle şeyler yürümez; ben de vakti ile Prof. Küttner'in kliniğinden bir arşiv metod getirmiştım; iyi başladık fakat yürümedi". Verdiğim cevap şu olmuştu: "Hocam bir farkımız var, siz takip etmediniz, ben ise bizzat takip edecek ve mutlaka yürüteceğim".

Bunu yapabileceğime Nissen'in bana olan sevgi ve itimatına güvendiğimden, inanıyordum. Hoca bana verdiği fotoğraf üzerine yazdığı cümlede bunu belirtmiş bulunuyordu.

Başasistan arkadaşlar da yürümez diyorlardı, ben itiraz ediyordum. Bir Avrupalı gibi düşündüğümden, şarkın rehavetini anlayamıyordum. Şef emret-

16- (Sevgili Dr.Derviş Manizade'ye müttehassıslık imtihanı başarısı münasebetiyle
3/7/39 NİSSEN)

tikten ve yapılanda kliniğin yararına olduktan sonra, bu işin kontrolü de bana verildiğine göre, mutlaka yürüteceğim. Evet, gerçekten de bunu yürütmek başlangıçta çok güç olmuştu. Ve ancak müşâhadeleri ana deftere kendim kaydetmek, çıkan hastaların müşâhadelerini alıp deftere kendim işlemek, ilmi tasnifi de kendim yapmak sureti ile bu işi yürütebilmişim. Ben üçüncü cerrahî Kliniğine geçtikten sonra da Dr. Metin Tanker arkadaşımız bu işi üzerine aldı ve yürüttü.

Bundan sonra ben, Cerrahî binasının yetersizliğinden de şikâyet edince, Nissen yine yazı masasının alt gözünden, daha sonra yapılacak olan 1. Cerrahî Kliniği binasının plânlarını çıkararak önüme attı. Ve "Bunu ben de biliyorum, işte yeni kliniğin plânlarını Güzel Sanatlarda Hoca olan Prof. Hertzmann'a çoktan yaptırıtım, fakat devletten bir türlü tahsisat alamadık" dedi. Sonradan benim de Viyana'dan tanıdığım Şükrü Saraçoğlu, Nurullah Esat, Fethi Okyar v.s. gibi devlet büyüklerinin yardımı ile en az bugün (1976) 8,5 milyon lira değerinde olan o zamanki 850.000 liralık tahsisat temin edildi.

Nihayet 1939'da bu kliniğin inşasına başlanacaktı. Tam bu sırada Prof. Dr. Nissen bir gün ameliyat esnasında bir titreme ile ateşi ani kırk dereceye yükselerek hastalandı. O zaman öğrendik ki Nissen'nin gönüllü olarak katıldığı 1. Cihan Harbinden, Akciğerinde iki kurşun kalmış, bunlardan biri on sene önce Prof. Sauerbruch ile, ameliyat yapmak için İsviçre'de Davos Sanatoryumuna giderlerken yataklı vagonun üst yatağına tırmandığı sırada gelen bir Hemoptö sonunda, ağızdan gelen kan ile birlikte çıkmış. Diğeri içeride kalan kurşun da şimdi akciğer apsesi yaparak Hocanın hastalanmasına sebep olmuştu.

Çok geçmeden Nissen, ameliyat olmak üzere Amerika'ya gitti. Kendisini Sirkeci'de uğurladığımız sırada; tren penceresinden uzanarak herkesin elini sıkıttıktan sonra en son benim elimi sıkmış ve "Yeni inşaatla meşgul olma görevini sana veriyorum" demişti. Bir müddet sonra, o tarihlerde Türkiye'nin en büyük ve modern Cerrahî Kliniği olan İstanbul Üniversitesi'nin yeni 1. Cerrahî Kliniğin temeli Cerrahpaşa'da merasimsiz olarak atıldı. 5 sene gece gündüz uğraşarak (sadece Nissen'in Kliniğe getirdiği ameliyathane Başhemşiresi Schwester Irmgard'in ve özellikle ameliyathane aletlerinin seçilmesinde Doçent Dr. Hazım Bumin'in yardımı ile) hemen hemen tek başıma Kliniğin sadece inşaatını değil, ameliyathane, sterilizasyon, yatak v.s. döşenmesini de tamamlamaya çalıştım. Bu sırada yapılan mücadeleler ve çekilen güçlüklerle, iftiralara uğramaya kadar başıma gelenleri, burada saymaklığımıza imkân yoktur. Nissen giderken bu görevi bana vermiş olduğunda ilk yıllarda ne Burhaneddin Hoca, ne de Prof. Fahri Arel yeni kliniğin inşaat ve hazırlanma işlerine karışmak istemediler. Kendilerine birşey sorduğum zaman, bana "Nissen'e yaz, sor" demekle yetiniyorlardı.

Nihayet Nissen Amerika'da iyileşmişti, Türkiye'ye dönme zamanı gelmişti, fakat Üniversitede, yabancı hocaları istemeyen bir grup vardı. Ne oldu bilmiyorum, Nissen'in izin müddetini geçirdiğinden artık gelemeyeceği şâyîası

çıktı. O sırada Nissen'den bir mektup aldım. Dekanlığa ve Rektör'e gönderdiği uzun bir mektubun Almanca kopyasını bana yollayarak, Türkçe'ye çevirmemi ve merhum Rektör Cemil Bilsel'e iletmemi istiyordu. Dediğini yaptım; fakat nedense Nissen artık gelmedi. Böylece yeni kliniğe Burhaneddin Hoca'nın şef olacağı kesinleşti. Ancak bundan sonradır ki Burhaneddin Hoca, yeni klinikle, inşaatın son yılında, yakından meşgul olmaya başladı. Fakat başından beri herşey benim elimden geçtiği için Burhan Hoca, sadece fikir veriyor, faturaları, Dekanlığa yazılan yazıları imzalıyordu. Esas yük yine benim ve Schwester Irmgard'ın üzerinde kalıyordu. Sadece aletler konusunda Doçent Dr. Hazım Bumin'in de zaman zaman yardımı oluyordu.

Bu yüzden bir de tuhaf durum hasıl olmuştu. Cerrahpaşa Hastahanesi'nin yeni yapılan poliklinik ve mutfağının Başhekim Dr. Esad Durusoy tarafından hazırlanan açılış törenine (Mutfak 184.000, poliklinik 72.000 liraya mal olmuş-tur) gelen basın mensuplarından birisi Cerrahî binasının yapımındaki çalışmalarımı duyarak benimle görüşmüş ve "Tasviri Efkâr" Gazetesinin 13 Kasım 1940 tarihli sayısında, yapılmakta olan Cerrahî Pavyonu hakkında verdiğim izahatı yayınlarken, benim hastahane gömleği ile çekilmiş bir fotoğrafımı da bu Gazeteye koymuştu. Resmin altına "Yeni Cerrahî Pavyonunun hazırlanmasında büyük hizmeti görülen Cerrahpaşa Hastahanesinin değerli Operatörü Dr. Derviş" diye yazmış ve bu münasebetle yazdığı yazıda, benden bahsederek :

"Cerrahpaşa Hastahanesinin kıymetli Operatörlerinden Dr. Derviş Manizade yeni Cerrahî Pavyonunun, bütün ihtiyaçlara cevap verecek mükemmeliyete hâiz olması için, gece gündüz çalışmış, bu takdire lâyık mesâisi ile Cerrahpaşa Hastahanesine çok faydalı olmuştur" ... diye takdirlerini bildirmişti. O zaman bu yazıyı benim, kendime reklâm için yazdırdığım düşüncesinde olanların tenkitle-rine uğramış, soru suale maruz kalmıştım.

Neyse, nihayet yeni klinik tamamlandı ve 1943 yılında hastaları yeni kliniğe naklettik. Millî Eğitim Bakanı merhum Hasan Ali Yücel'in yapacağı açılış törenine hazırlanıyorduk. O sıralarda Burhan Hoca'nın da Ordinaryüs olması söz konusu idi. Ben, bir taraftan Hoca'ya, Bailey'nin "Cerrahîde Fizik Belirtiler" adlı kitabın tercümesine yardım ediyor, bir taraftan da Kliniğin eksiklerini tamamlamaya çalışıyordum. Bu sırada bir rakip arkadaşın, yan odadaki konuşmasını işitmiştim. "Bırakın deli Derviş'i, ilmi travaylarla uğraşacağına, Klinik inşaatı ile uğraşsın. Klinik bitince de, ben Doçent olacağım ona da İzmir'de bir Operatörlük temin edecek Hoca" diyordu. Fakat ben memlekete arşivi ve herşeyiyle, o tarihte Türkiye'de eşi olmayan, modern bir Cerrahî Kliniği kazandırmaya yardımcı olmanın manevî zevkini tatmakta olduğum için, bu sözlere aldırma-mıştım.

Nihayet açılış töreni günü 3.VII.1943 olarak belli olmuştu. Burhan Hoca'nın direktiflerine göre, kliniği temizlettim, herşey mükemmeldi. Bu klinikte sadece hastalar için rahat geniş odalar değil, laboratuvar, Doktor ve Hemşire oda-

ları ile modern bir kliniğin bütün ihtiyaçları göz önüne alınmış bulunuyordu. Hatta her serviste kirli oturakları otomatik olarak ancak su ve buharla temizleyen bir tesisat dahi Viyana'da Odelga Firmasından getirilip kurulmuştu. (Sonradan bu tesisat hademelerin elinde harap oldu).

İnşa esnasında "Hemşirelere de ayrı odalar olur mu?" diye itiraz eden Rektör Cemil Bilsel ve Dekanlarla çekişe çekişe, merhum Cevat Dursunoğlu'nun (Yüksek Tedrisat Umum Müdürü) himaye ve yardımı ile Kliniği eksiksiz olarak tamamlamıştık, herşey hazırды.

Öğleden sonra Burhan Hoca Kliniği açılıştan önce son bir defa daha kontrola gelmişti. Çok beğendi, bana teşekkür etti, fakat dilinin altında birşey vardı. Hocanın bazen bir işi istemiyerek yaptığı hallerde çok kibar, fakat çok zavallı bir hali olurdu. İşte Hoca o gün de o halde idi. Durdu, yakamı tuttu ve yüzüme bakmadan, "Çok çok teşekkür ederim,... yarınki törende sen ortalarda görünmesen iyi olur" dedi. Kimbilir kimin telkini ile Hocanın, bunu istemiyerek söylediği belli idi. Çok sevdiğim ve cidden büyük saygı duyduğum Burhan Hoca'yı üzmemek için, hemen, "Hayhay efendim, yarın sabahtan itibaren ben, odamda olacağım (dâimi Hastanede kaldığım için gideceğim başka yerim yoktu). Ortaya çıkmayacağımdan emin olabilirsiniz" dedim. Teşekkür etti ve ayrıldı.

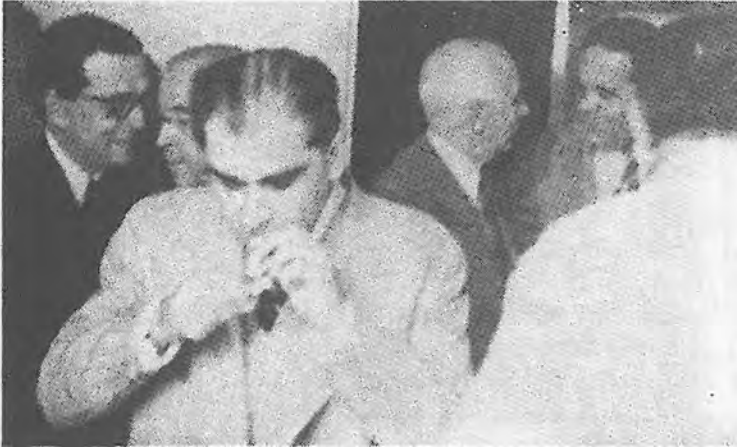
Hoca gittikten sonra Başhemşireyi gördüm, Hademelerin sabahleyin ameliyathane koridoru ve Şef odasını tekrar son bir defa daha silmelerini tenbih ederek odama çıktım. Memleket yararına müsbet bir iş başarmış olmanın huzur ve rahatı içinde yatağıma uzanarak uyudum. Sabahleyin odamdan çıkmadım. Fakat saat sekize çeyrek kala "Seni Burhan Hoca istiyor" diye çağırdılar. Aşağıya indim. Burhan Hoca, Prof. Fahri Arel ile birlikte şef odasında oturuyorlardı. İkisi birden bana, kirlenmiş yerleri göstererek, biraz da heyecanla "Azizim şu hale bak, bu bir suikast" dediler. Yerlere menekşe rengi kopya mürekkebi serpilmişti. Şef odası ve ameliyathane hep bu renkle boyanmıştı. Bu itham karşısında soğukkanlılığımı koruyarak "yarım saat müsaade edin, durumu inceliyeyim." dedim. Ve bu olayın sebebini araştırdım.

Araştırma sonunda, durum anlaşıldı, mesele basitti. Sabahleyin yerleri silen hademenin, topuğundaki lastiğin çıkan bir çivisinin yerine, bir kopya kalemi ucu girmiş. Hademe ıslak bezle yürüyüp sildikçe, bastığı yerler boyanmış ve ortalık bu hale gelmişti. Eczaneden tuz ruhu getirterek temizlettim. Saat dokuzda kendilerine durumu anlatarak ayrılmak istedim. Burhan Hoca durumu anlamış aptal hademeye hitaben, meşhur kalender hali ile, "Eşşek koca eşşek" derken, Fahri Hoca bu tesadüfi kazaya hala inanmamış, hademeye "Kaldır ayağımı diyerek gözlüklerini takmış, hademenin topuğunu tetkik ediyordu. Her şey düzelmişti, vedâ ettim, odama çıkacağımı söyledim. Burhan Hoca teşekkür etti, odama geldim; şezlonga uzanarak, ekseriya üzüntülerimi unutmak için yaptığım gibi klâsik kitaplardan Hommer'in İlyadası'nın Almanca tercümesini okumaya başladım.

Çok geçmemişti, tekrar kapım çalındı. Önce Ziver, sonra Hazım Bey, Burhan Hoca adına beni çağırılmaya geldiler. Burhan Hoca hemen amfiye gelmekliğimi emrediyordu. Kollarım sıvalı beyaz çalışma gömleğimle amfideki törene katıldım. Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, elimi sıkarak "Derviş bey, sizin de bu binaya çok emeğiniz geçti, teşekkür ederim. Başarınızı tebrik ederim" dediği zaman, beş senenin yorgunluğunu bir anda unutmuştum.

Sonradan öğrendim ki açış töreni için, amfiye Hasan Âli Yücel, Yüksek Tedrisat Genel Müdürü Cevat Dursunoğlu ve başkalarından benim kliniğin meydana gelişindeki emeğimi öğrendiği için, amfiye gelir gelmez, "Derviş Bey nerede?" diye sormuş, bunun üzerine telaş içinde acele ile beni aramak zorunda kalmışlar. Bu törende şimdi hepsi merhum olan Hasan Âli Yücel ve Cevat Dursunoğlu'ndan başka, Vali Lütfü Kırdar, Op. Cemil Paşa, Rektör Cemil Bilsel, Burhaneddin Hoca ve diğer hocalar bulunmuştu. Bu resimdeki benim, alışıksız olduğum aksine, mağrur ve başını havaya dikmiş, meydan okurcasına duruşum, sebebinin biraz evvel geçen olaylar olduğunu bilmeyenler için, herhalde şaşırtıcı olmuştur.

Yeni kliniğin açılışı sırasında benim Doçentlik imtihanına girmekliğim söz konusu idi. Fakat Fakültenin muhtar olmadığı o sıralarda, imtahana girmek için mutlaka bir münhal Doçentlik kadrosu bulunması şarttı. Yani yapılan bir imtahandan çok, bir konkurdu (yarışma idi). Birinci Cerrahî Kliniğinin yedi sene beri münhal olan bir doçentlik kadrosu vardı. Fakat o zamanki usullere göre, Doçent olarak alınmak istenen namzetin gayrisine imtihana girmemesi tavsiye edilirdi. Böylece istenen namzet rakipsiz imtihana girerek kazanırdı.

17- I. Cerrahî Kliniği'nin yeni binasının açılış töreninde (3. VII.1943). Ön planda sigarasını yakan Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, Sağdan sıra ile; sırtı dönük olan Prof. Burhaneddin Toker, Vali Lütfü Kırdar, Op. Dr. Cemil Topuzlu Paşa, Rektör Cemil Bilsel, Üroloji Hocası Prof. Dr. Behçet Sabit Erduran.

18- I. Cerrahî Kliniğinin açılış töreninde dinleyiciler : Sırası ile sağdan sola, ayakta kiler : Op. Dr. Nuri Çallılar, Op. Dr. Ziver Mestçi, Op. Dr. Feyyaz Berkay, Dr. Ata Topaloğlu, Doç. Dr. Hazım Bumin, Op. Dr. Derviş Manizade, Hemşireler... Oturanlar : Arka grupta sağdan sola: Prof. İrfan Başar (merhum), Dr. Sadi Sun, Prof. Muhittin Erel, Prof. Hirsch.

Bunu Doktor Ata'ya ve bana da tavsiye etmişlerdi. Ben girmemiş, bilâkis imtahana girmesi tensip edilen arkadaşla elimden geldiği kadar yardımcı olmaya çalışmışım. Dr. Ata ise dinlemiyerek, hocalarca girmesi istenen arkadaş ile birlikte iki defa imtihana girmiş ve reddedilmişti. Aynı şey yine tekrarlanacaktı. Zira ilgili arkadaş, bu defa, Rektörün eşinin bir akrabası ile evlendiği için mühim bir puan daha kazanmıştı. Burhan Hoca beni çağırarak "Bak senin önünde senden kıdemli Ziver var, Ata var, Sacid var, sen bu işten istersen vazgeç, sana sıra ne zaman gelecek? Gel ben sana İzmir veya Ankara'da (O zaman ne Ankara'da ne de İzmir'de Tıp Fakültesi mevcut değildi) büyük bir hastanenin Operatörlüğünü temin edeyim. Oralarda çok iş var, zengin olursun." dedi.

Böyle birşeye hiç niyetim yoktu. Viyana'daki şefim Prof. Denk esasen beni, Doçent olmak için çağırıyordu. Harp dolayısıyla, kaza Cerrahîsinin başındaki Doçent arkadaşlar cephede idiler ve kaza istasyonunun başında bir Doçent'e ihtiyaç vardı. Ben kaza Cerrahîsi uzmanı olduğum için, harp halinde gerektiği zaman yurduma faydalı olabileceğim düşüncesiyle, memleketten ayrılmak istemiyordum. Bu düşüncemi de nâzikâne davetine teşekkür ettiğim eski şefim Viyana Üniversitesi II. Cerrahî Kliniği Direktörü Prof. Denk'e yazmışım. Burhan Hoca'ya nâzikâne "Efendim, böyle birşey söz konusu değildir, ben buraya Akademik Kariyer için geldim, mademki buraya girmekliğimi uygun bulmuyorsunuz, izin verirseniz Ortopedi'deki münhal Doçent'liğe talip olayım" dedim. Muvafakat etti.

19 - Cerrahpaşa Cerrahî Kliniğinin bugünkü tamamlanmış şekli Sol kanatta amfiriin önüne eklenen blokun üstü Profesörler Kurulu odası, altta öğrenci kütüphanesi, ona bitişik dikey blokun arka yarısı, altı evvelce garaj iken şimdi öğrenci kantini, üstü sonradan eklenen Prof. Dr. Cemil Topuzlu Servisi, Sağ kanatta sonradan eklenen geniş pencere Blok (üst katı yeni ameliyathaneler, alt katı Anesteziyoloji Enstitüsü oldu). (1976 itibariyle)

Akif Şakir Hocayı Kadıköy'deki evinde ziyaret ettim. Ortopedi Doçentliği imtihanına girersem çok memnun olacağını söyledi ve bol bol iltifat etti. Tez olarak da "Açık kırıklar ve komplikasyonlarının teşhis ve tedavisi" konusunda bir tez yazmaklığımı uygun buldu. O sırada kırık çıkığıın Ortopediye bağlı oluşu henüz tartışma konusu olduğu için "Hocam" dedim "Sonradan birisi, bu konu Cerrahî bir konudur, diye itiraz etmesin". "Aman efendim" dedi, kitaplar, mecmualar getirdi ve bilhassa "Journal d' Orthopedie et Traumatologie" mecmuasını göstererek, "Bunu gözlerine sokarım" dedi ve açık kırıklar konusunda bir tez yazmamda ısrar etti.

Tezimi yazdım ve gününde verdim. Burhan Hoca'nın izniyle Cerrahpaşa'da ve odamda kalmakla beraber altı ay müddetle Ortopedi Kliniğine devam ettim. Akif Şakir Hoca her sabah beni, şımartacak kadar mübalağalı bir iltifatla "Gel bakalım mirim, bugün..." diyerek güler yüzle karşılar ve o günün programı üzerinde konuşurdu. Fakat imtihana bir ay kala kliniğe geldiğim bir gün, Hoca'nın davranışlarını tamamen değişmiş buldum. İltifatları yok olmuştu. Ne olduğunu ilkin farkedememiştim. O zaman hemen hemen dâimi özel asistanı ve benim de dostum olan Dr. Hayrettin Tanaçan'a bunun sebebini sordum: "Kliniğe bir namzet daha geldi. Hoca tarafsız olmak istediği için böyle davranıyor" dedi ve güldü; durum anlaşılırdı...

Bu sırada önceden benim Ortopediye girmekliğime itiraz etmeyen Burhan Hoca (ki aynı zamanda Ortopedi jürisinde üye idi), birgün bana ansızın "Senin tezine sıfır vereceğiz" diye şaka ile karışık bir laf attı. Ben esasen, Viyana'dan geleli yedi sene olduğundan Doçent'lik kadrosu beklemenin bezginliği içerisindeydim. Gâliba biraz da sinirlerim bozulmuştu, hemen cevabı yapıştırdım. "Benim tezime sıfır veremezsiniz, verirseniz ne yapacağımı görürsünüz" dedim. Böyle konularda çok duyarlı ve endişeli olan Burhan Hoca merakla sor-

20- Ord. Prof. Dr. Akif Şakir Şakar

du : "Ne yapacaksın?", "Yok hayır, yani evet ne yapacaksın? söyle" dedi. Ve cevap almakta ısrar etti. Ben de nihayet "Yazdığım tezi İngilizce ve Almancaya çevirip, bu dilleri kullanan Dünya Üniversitelerine birer nüsha gönderip, tez hakkında mutalaalarını isteyeceğim. Cevabın lehte olacağını siz de biliyorsunuz. O zaman bu müsbet cevapların fotokopilerini Devlet ve Parlamento erkânı ile basına yollayacağım" dedim. Burhan Hoca şaşırmişti. "Yoh, yoh, bunu yapamazsın, hayır yani bunu yapmazsın. Evet, yani, hem senin o kümes gibi klinikte (O tarihte Ortopedi Kliniği Haseki'de Nurettin Bey pavyonunun sadece üst katında idi.) ne işin var, sen bu kadar emeğin geçen Cerrahî Kliniğinde Doçent olacaksın", demez mi? şaşırım. Sonradan öğrendim ki Rektör Cemil Bilsel birkaç güne kadar Üniversiteden ayrılıyormuş. Bu durum da anlaşılmıştı.

Nasıl olsa iş işten geçmiş, olan olmuş, tezler verilmiş, jüriler teşekkül etmişti. Şimdi tezimi nasıl red edeceklerini merak ediyordum. Benimkini red edip, diğer arkadaşı kazandırmaları imkânsızdı. Nihayet jüri toplandı ve mutad hilafına, sabah saat ondan öğleden sonra saat üçe kadar görüşerek kararını verdi. Öğleden sonra saat üç buçukda Burhan Hoca'nın hanımı telefon ederek beni evde hocanın beklediğini söyledi. "Tercümeğe başladım, gelmeme lüzum kalma-

di" diye cevap verdim. Nihayet bizzat Hoca telefona kendisi geldi, ısrar edince gittim; anlattı. Her iki tezi red etmişlerdi. Arkadaşınkine "yetersiz olduğundan red edilmiştir" diye yazmışlar, benimki için "şahsî müşahadelere istinad eden, orjinal fikirler ihtiva eden, ilmî değeri olan" diye devam eden öykülerden sonra "konusu itibariyle Ortopedi'den ziyade Cerrahî'ye âit olduğundan red edilmiştir" demişlerdi. Sonra Burhan bey ilâve etti. "Şimdi biz, iki Doçent kadrosu aldık Bakandan, sen ve Feyyaz gireceksiniz ve böylece bu iş de artık bitecek" dedi.

Yazacağım tez hakkında konuşulur iken Burhan Hoca'nın tezi tekrar kullanılmayacağını söylemesi üzerine Prof. Fahri Arel Burhan Hocaya "Bunu neden kabul etmiyorsunuz, Bekaretimi bozuldu! Tezi reddedemezsiniz" dedi.

Ne ise bu defa aynı tezi Cerrahî jürisine verdim, kabul edildi. Fakat teorik imtihan üç buçuk saat sürmüştü. Tevfik Sağlam Hoca, sıkıştırıyordu. Birinci hasta üzerinde bir saatlik soru sualden sonra, Paşa, "Bu hastayı siz tanıyorsunuz, bu olmaz başkası gelsin" dedi. "Evet tanıyorum, zira düne kadar başasistan nöbetinde idim" dedim. Bunun üzerine Poliklinikden başka hasta getirdiler. Yarım saat da onun üzerinde soru sorduktan sonra "Bu kolay bir vak'a idi, başkası gelsin" diyerek üçüncü vak'ayı aldılar. İki saatten beri soru soruyorlardı. Artık bayağı yorulmuştum. Son olarak Paşa, mide ülserlerinin belirtilerini saydırıyordu. Hepsini saymıştım. Paşa, "başka, başka" deyip, durmadan soruyordu. Sabrı tükenen Jüri üyelerinden Prof. Kemâl Atay (Kara Kemal Hoca) bana dönerek "Bak; Derviş Bey! Derviş Bey! Paşanın size söyletmek istediği çok çok basit birşeydir. Talebeye sorduğumuz birşey. Bilmemenize imkân yok, mühim bir şey sanmayın" deyince birden aklıma geldi ve "Açlık ağrısını mı soruyorsunuz ? (Hungerpain of Moiniham), (Hunger- schmerz) imi soruyorsunuz ?" dedim. Bunun üzerine, jüri üyelerinden Prof. Schwarz (Patoloji Hocası) ayağa kalktı ve "Yeter Efendum" diyerek yürüyüp dışarı çıkınca imtihan bitti.

O tarihlerdeki Doçentlik imtahanları yönetmeliği gereğince 48 saat sonra, önceden bilinmeyen, jürinin o anda seçtiği bir konudan deneme dersi yapılırdı. Yani dersin konusu, kollogiumdan sonra jüri tarafından verilir, Doçent namzeti vereceği dersin konusunu o gün öğrenir ve en geç 48 saat sonra o konunun dersini verirdi. Böylece Doçent olduktan sonra, gerektiği zaman branşı ile ilgili herhangi bir konuda, namzedin iyi bir ders hazırlayıp hazırlayamayacağı denenmiş olurdu. (Yeni Üniversiteler Kanununda gerek Doçentlik gerekse Profesörlük için yapılan lisan imtihanları basitleştirildiği gibi, ders de namzedin 4 senelik Doçentlik çalışmaları sırasında, kendisinin dilediği gibi seçip hazırladığı, 5 konu arasından, jüri tarafından seçilen biri üzerine verilir. O gün bizim Kollogium imtihanımız öğleden sonra saat üçe kadar uzadığı için, 41 saat sonra deneme dersi verdik ve böylece Feyyaz'la birlikte, aynı gün Doçent olduk.

Bundan sonra Feyyaz'ı Prof. Fahri Arel (Dekan) dört sene müddetle, Nöroşirürji Uzmanlığı yapmak üzere Amerika'ya gönderdi. Böylece Türkiyenin

Amerika'da yetişmiş değerli bir Nöroşirürji bilginini Cerrahpaşa'ya kazandırmış oldu. Fakat Feyyaz Amerika'dan döndükten sonra, Kliniğin Umumî Cerrahî Profesörleri "Biz de Beyin Tümörü ameliyatı yaparız" diye, Feyyaz'ın elinden vak'aları almaya kalkınca, tartışmalar oldu; bu yüzden Feyyaz'a karşı bir soğukluk ve antipati başladı. Sonunda bu durum Feyyaz'ın Klinikten ayrılmasına ve kendisine Asabiye Kliniğinde 5 yataklı küçük bir ameliyathane verilmesine ve orada çalışmasına sebep oldu.

O devir için tabii olan bu duruma boyun eğmek zorunda kalan Feyyaz, bu dar imkânlar içerisinde, yine de kendini tanıtmaya yolunu buldu. Şimdi Feyyaz için 25 yataklı bir Nöroşirürji Kliniği katı yapıldı. Fakat Feyyaz, Fincancı katırlarını ürkütmüş olduğundan, ancak üç dört sene önce Profesör olabilirdi. Geçen sene de, Nöroşirürji Kürsüsü ayrıldıktan sonra Feyyaz, Kürsü Profesörü olarak lâyük olduğu yeri buldu (1976 itibarıyla).

1949 da Kliniğin, Prof. Fahri Arel'den sonra en kıdemli öğretim üyesi olan Doçent Hazım Bumin, Klinikten ayrılarak Şişli Çocuk Hastanesi Cerrahî Servisi Şefi olmuştu. Doçent Hazım gibi Prof. Nissen'in yetiştirdiği teknik kabiliyeti üstün, değerli bir Operatörün Cerrahpaşa'dan ayrılması, hiç şüphe yoktur ki, bizim için büyük bir kayıptı; fakat bu nakil dolayısıyla Etfal Hastanesinde Hazım bey için yüz yataklı yeni bir Cerrahî Servisi inşa edilmiş olması Çocuk Hastanesi için değerli bir kazanç olmuştu.

Bana gelince, Burhaneddin Hoca ile birlikte Cerrahpaşa'da Cerrahî Kliniğinin, kırık çıkığı en iyi tedavi eden bir klinik olma şöhretini karşılamaya çalışıyordum. Kliniğe başka yerlerden, kırıkçılar veya doktorlar tarafından bozulmuş o kadar çok vak'a geliyordu ki, ben artık, kemik ameliyatları yapmaktan, başka ameliyatlar yapmaya vakit bulamıyordum.

Esasen 1937 güzünde Cerrahpaşa'ya geldiğim gündünberi, memleketimizde ekstremite Traumatolojisinin çok geri olduğunu hemen hemen her Millî Tıp ve Cerrahî Kongresinde dile getirmiş ve bu alanda bir çok yazı yazmıştım. Bir defasında, 1951 yılında, XI. Millî Tıp Kongresinde, "Hastanelerimizde kaza vak'alarının bugünkü tedavi şekilleri, noksanlarımız ve kaza İstasyonları'na olan ihtiyacımız" adlı bir tebliğim olmuştu.

Bu konuşmamda yurdumuzun, çalıştığım Cerrahpaşa Cerrahî Kliniği dahil, Üniversite ve diğer tanınmış kliniklerinde berbat edilmiş onbir vak'ayı diapositiflerle takdim etmek suretiyle, memleketin bu ihtiyacına parmak basmıştım. Bu vak'aların sahiplerinin (tedavi edenlerin) çoğu dinleyiciler arasında idi; hiç birisi söz almadı. Sadece merhum Dr. Feridun Şevket Evrensel söz alarak özetle şöyle dedi. "Manizade haklıdır, yurdumuzda Traumatoloji çok geridir. Yakın komşularımız Romanya ve Bulgaristan bizden ileridir. Fakat Manizade'nin bu konuda, başkalarının kötü vak'alarını burada teşhir etmesini Deontoloji'ye aykırı bulurum."

Hemen söz istemek üzere ayağa fırladım; kendisi de mücadeleci bir dava adamı olan merhum Ord. Prof. Mazhar Osman Uzman hocanın (oturum başkanı idi) benim bu davranışım hoşuna gitmişti. Tatlı ve teşvik edici bir tebessümle beni kürsüye çağırdı. Kürsüden şöyle haykırdım : "Ben burada memleketin bir derdine çare bulmak için konuştum. Yurdun bir absesine neşter vurdum. Burada hangi hastanın, hangi kliniğin veya hangi operatörün ismini söyledimki, arkadaşımız beni Deontoloji'ye, riayet etmemekle suçluyor. Bu sözü reddedim."

Bu sırada, Çapa'da Prof. Kâzım İsmail Gürkan ile, Cerrahpaşa'da Prof. Fahri Arel'in artık birer müstakil klinik sahibi olmaları gerektiğine herkes inanılmıştı. Bu maksat için Cerrahpaşa'daki Yeni Cerrahî Kliniği batı ucuna dikey bir inşaat yapıldı, bunun üst katı ameliyathanelere ayrıldı ve Klinikten bölünen bir kısım yatakların, müstakbel üçüncü Cerrahî Kliniğine hasredilmesi kararlaştırıldı. Şimdi Acil Polikliniği olan yere de III. Cerrahî Polikliniği yerleştirildi. Çapa'da da Ord. Prof. Kemâl Atay Kliniğinin üzerine yeni bir kat çıkıldı. Bu da "Dördüncü Cerrahî Kliniği" olacaktı. İşte bu ilâve inşaat bitmek üzere iken, 1951 de Burhan Hocanın âni ölümü sonunda durum değişti. O sırada Rektör olan Kâzım İsmail Gürkan, Burhan Hocanın yerine "Birinci Cerrahî" Şefi, Fahri Hoca da yeni kurulan "Üçüncü Cerrahî" Şefi oldu; böylece Cerrahpaşa'da iki Cerrahî Kliniği kuruldu. Bu tasarı tatbik edildikten bir müddet sonra emekliliğini isteyen Kara Kemâl Hocanın yerine de Halit Ziya Konuralp "II. Cerrahî" Şefi oldu.

O tarihte ben, I. Cerrahî Kliniğinin en kıdemli Doçenti idim. Doçent Feyyaz ve Bedii Gorbon, Fahri Arel Hoca ile III. Cerrahî Kliniğine geçmek istemişlerdi. Aynı zamanda Rektör olan Dr. Kâzım İsmail Gürkan, I. Cerrahî Şefi olduğu zaman, bana, en kıdemli Doçent olmam ve Kliniğin inşaatın ve arşivini kuran kişi bulunmam dolayısıyla "sana seçme hakkı vereceğiz, ister I. Cerrahîde kalırsın, istersen III. Cerrahî'ye geçersin. Ben şahsen I. Cerrahî'de kalırsan memnun olurum" demişti. Ben de, kendi yaptırdığım bina ve kurduğum arşiv ve herşeyi ile yakından ilgilendiğim I. Cerrahî Kliniğinde kalmayı tercih ettiğimi her iki Hocaya bildirdiğim zaman, memnurlukla bu kararımı kabul etmişlerdi.

Feyyaz ile Bedii ise, muvafakatları alınmadan, yani kendilerine sorulmadan Fahri Hoca ile birlikte III. Cerrahî'ye nakledilecekti. Nedense, kendisine Dekanlığı sırasında dört sene Amerika'da uzmanlık çalışmaları yapmayı temin etmiş olmasına rağmen, Doçent Feyyaz, III. Cerrahiye gitmek istemediğini ısrarla beyan etti. Prof. Bedii Gorbon da (o zaman Doçent) aynı şekilde Fahri Hocayla birlikte gitmek istemedi.

Bunun üzerine ben, Fahri Hoca'yı yalnız bırakmamak için, kendisi ile beraber III. Cerrahî'ye geçtim. Bu yeni kliniğin Başasistanı olarak da Dr. Nihat Dorken ve diğer asistanlar (o zaman Asistan olan Prof. Adnan Salepcioğlu, Prof. Tank Minkari v.s.) bulunuyordu. Bu yeni klinikte Ord. Prof. Dr. Fahri Arel, sonradan Doçent ve profesör olan Dr. Nihat Dorken ile birlikte Kalp ve

Akciğer Cerrahisini kurdu. Ben de Genel Cerrahî yanında daha çok kemik Cerrahîsi ile meşgul oldum ve 1955 de Profesör oldum.

Bu durum 1960 ihtilâline kadar devam etti. Bu sırada yetişen ve yaşları ilerlemiş olan birçok Doçentler, kadro yokluğu dolayısıyla Profesör olamıyor, bir çok mütehassıs olmuş kıdemli arkadaşlar da, münhal Doçentlik bulunmadığından, Doçent olamıyorlardı. Zira o devirde münhal Doçentlik bulunmadan, Doçent imtihanına girilemiyordu. Bu tıkanmadan bunalan arkadaşlar, aralarında toplantılar yaparak buna çare arıyorlardı. Durum o kadar güç idi ki, bir gün bu kadro meselesi görüşüldüğü sırada, Profesörler Kurulunda bulunan iki Doçent temsilcisinden biri olan, Doç. Dr. Necdet Sezer, buna çare bulunması gerektiğini ileri sürerek "Doçentler ne yapsınlar, Profesör olabilmeleri için hocalarının ölümüne mi dua etsinler?" demek zorunda kaldığı için kıyamet kopmuştu.

Nihayet 1960 İhtilâli oldu ve ihtilâlden birkaç ay sonra da ânî çıkan 114 sayılı kanunla 147 Profesör ve Doçent Üniversiteden emekli oldular. 115 sayılı kanunla da Doçentlik ve Profesörlük kanunu değişti. Buna göre Üniversite'de her sene Doçentlik ve Profesörlük imtihanı açılacak, kadro olsun olmasın, kendine güvenen ve şartlarını dolduranlar bu imtihana girip, kazandıkları takdirde, eylemsiz Doçent veya eylemsiz Profesör ünvanını alacaklardı. Kadro açıldığı zaman da, bu eylemsiz Profesör ve Doçentler, müracaatla, aralarından en uygun olanı, kadroya geçecekti. Yine 115 sayılı kanun gereğince, emekli olan Klinik Şefi Profesörün yerine, kliniğin en kıdemli Profesörü veya Doçenti otomatik olarak şef oluyordu. İşte bu kanunla maalesef Profesör Kâzım İsmail Gürkan, Fahri Arel ve Şinâsi Hakkı Hocalar ayrılmışlardı. Cerrahî Kliniklerinde Profesör olarak bir ben, bir de Halit Ziya Konuralp kalmıştı. Ben, otomatik olarak III. Cerrahî Kliniği Şefi, yani Kürsü Profesörü olmuşum.

Bu günlerin detayına girmeden kliniğin gelişme tarihi ile ilgili bir noktayı burada belirtmeyi uygun buluyorum. 149'lerin ayrılışından önce, Cerrahî binasının batı kanadında olan III. Cerrahî Kliniği, Ameliyathane ve Şef odaları blokuna ek bir inşaatla, III. Cerrahî Polikliniği'nin yerleştirilmesi kararlaştırmıştı. Böylece yapılacak bu yeni inşaatın alt katı Poliklinik, üstü ise Şef odası ve Arşiv ile, Kütüphane olacaktı. Fakat bu yeni ek, uzantı binanın (III. Cerrahî Poliklinik binasının) temel atma töreni, 147'lerin ayrılışından sonra yapıldığından, ana Cerrahî Binasının temelinde olduğu gibi, bunun ilk harcını koymak mutluluğu da yine bana kısmet olmuştu. Ord. Prof. Dr. Fahri Arel'in zarurî ayrılışı sırasında bu ek bina tamamlandı. Arşiv ve Kütüphane ile Şef Odası bu yeni ek binaya yerleştirildi.

Sonradan, I. ve III. Cerrahî Klinikleri birleşerek, Cerrahpaşa'da 6 seksionlu "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Cerrahî Kliniğini kurulduktan sonra, bu kliniğin seminer ve kürsü kurulu toplantıları hep bu eski "III. Cerrahî Kütüphanesin"de yapılmıştır. Ancak sonradan 1971 de Ord. Prof. Fahri Arel'in Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Cerrahî Kliniği Kürsü Profesörlüğü sırasında tamamlanan, üstte yeni

21- 3. Cerrahî Poliklinik ek inşaatının temel atma töreni. Yazar 3. Cerrahî Kürsü Başkanı olarak ilk harcı koyarken (Ön sırada soldan üçüncü o zaman asistan olan (Şimdi Kıbrıs Etibba Odası Başkanı ve Türk Hastanesi Operatörü Dr. Kaya Bekiroğlu'dur).

ameliyathaneler bulunan Anestezioloji kürsüsü binası, Cerrahînin iki uzantı blokları arasına inşa edildiği sırada, 1961 de yapılan bu ek "III.Cerrahî Poliklinik binası"nın üstüne bir de hemşire lojman katı ilâve edildi. Ve eski şef odası ile arşiv odaları ile kütüphane, yemekhane olarak tadil edildi. Bunun üst katına cerrahî hemşire odaları yerleştirildi. Alt katının tamamı da sonradan "Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği'nin, Polikliniği ve Röntgen odası olarak kullanıldı.

Bu kritik devrede bazı arkadaşlar bana Dekanlık teklif etmişlerse de kabul etmek istemedim. Fahri bey 147'ler listesini milli birliği benim verdiğim düşüncesi ile bana darılmıştı. Sıddık Sami bey ısrarla telefon edip senato üyeliğini kabul etmemi rica etti. Aynı şekilde, Kâzım İsmail'de kabul etmemi istediğini telefonla bildirmişti. Fakat beni Üniversite Senatosuna seçtiler ve bunda da ısrar ettiler. Böylece, iki sene Kürsü Profesörü ve Üniversite Senatosu üyesi olarak yeni Profesör olan genç arkadaşlarla, giden ve tekrar geleceklerinden şüphem olmayan, eski hocalar arasında arabuluculuk yapmaya çalıştım.

Nihayet iki sene sonra, yeni bir kanunla, 147 Hoca yeni kadro verilmek suretiyle Klinik ve Enstitülerine döndüler. Fakat bunlar 115 sayılı kanunla şef olan genç Profesörlerin adeta maiyetine veriliyorlardı.

Bu dönüşte bir sürü karışıklıklar oldu. Ben yerimi hemen istifa suretiyle Ord. Prof. Fahri Arel'e vermek istiyordum. Fakat diğer arkadaşları da aynı şeyi yapmaya teşvik edebilmek için, bir müddet istifa etmeden beklemeyi uygun bulmuştum. Ancak Fahri Hoca geldiği gün, kendisine şef odasını terk ettim ve

odasına hoşgeldine gelecek arkadaşları için, bir kutu şeker ve çiçek koymayı da ihmal etmedim. Kendisine, "Hoşgeldiniz" dedikten sonra, günü gelince istifa edeceğimi, fakat kendisinin bugünden itibaren Klinik Şefi gibi hareket etmesini söyledim ve benim, formalite olarak, Dekanlığa yazdıracağı bütün yazıları kanunî Klinik şefi olmam dolayısıyla itirazsız imza edeceğimi ilâve ettim.

Aramızda şöyle anlaştık. Benim Kürsü Profesörü olduğum sırada, Klinikde kurduğum Traumatoloji ve Kemik Cerrahîsi Sektionu aynen muhafaza edilecek ve bu bölümü ben idare edecektim. Fahri Hoca bana, bu 35 yataklı seksiona ilâve olarak, 15 yatak daha, Genel Cerrahî Servisinden bir bölüm vermeyi uygun buldu. Diğer kısımlara başka arkadaşlar bakacaktı. İşte Üniversitede böylece biz kendi aramızda Fahri Hoca ile gayri resmî, ilk seksion taksimini yapmıştık. Diğer kliniklerde, çoğu birbirine giren eski ve yeni hocalar, bir müddet mahkemelerde, devlet şûrasında uğraştılar; sonradan bizi örnek alarak, Klinikler Sektionlara ayrılmak suretiyle, aralarındaki ihtilâfları hallettiler. Nihayet Birinci ve Üçüncü Cerrahî Klinikleri birleşerek tek bir Klinik oldu ve Fahri bey de hepsinin şefi oldu. Artık adı sadece Cerrahpaşa Cerrahî Kliniği olan bu klinikte, iki Genel Cerrahî Sektionu (Birinin başında yine Fahri Hoca, diğerinde de Kâzım Hoca vardı.) Batın Cerrahî Sektionu Şefliği Prof. Bedii Gorbon'a, Göğüs ve Kalp Cerrahîsi Sektionu Prof. Nihat Dorken'e, Plastik Cerrahî Sektionu Prof. Baha Sezer'e, Traumatoloji Sektionu (35 yataklı) da bana verildi.

Göğüs ve Kalp Cerrahîsi Sektionu ile Traumatoloji Sektionu eski III. Cerrahî Polikliniğini paylaştılar. Diğer seksionlar da eski I. Cerrahî Polikliniklerini bölüştüler.

Yeni kanunla birçok genç Doçentler Profesör ve Uzmanlar da Doçent olmuştu. 147'lerin avdetinden sonra Profesörler Kurulunda öğretim Üyelerinin sayısı 200'ü bulmuştu. Zira yeni kanun, Profesörler sayısının yarısı kadar Doçentin de Kurula katılmasını öngörüyordu. Öğrenci sayısı da gittikçe artıyordu. Öğrencilerin Çapa ve Cerrahpaşa ile Haseki arasında gidip gelmeleri, derslerinde aksaklıklara sebep oluyordu. Nihayet Kurul bu duruma bir çare bulmak üzere, 20.X.1967 de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden, bir nevî mitoz suretiyle, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin ayrılmasına karar verdi. Böylece İstanbul Üniversitesinde iki Tıp Fakültesi kurulmuş oldu.

O zamanki Dekan'ın Çapa'ya mensup ve çok becerikli bir arkadaş olması (Prof. Dr. Cihat Abaoğlu) dolayısıyla, Çapa'daki Fakülteye, "İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi" adı verildi. Ve bu Fakülte eski Fakültenin devamı olarak kabul edildi. Cerrahpaşa'daki Fakültenin adına ise, nedense, "İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi" adı verilmesi ve bunun yeni başlamış bir Fakülte gibi gösterilmesine karar alındı. Aslında her iki Fakülte de, eski Tıp Fakültesinin devamı idi; bu sebepten yenilerinin adının da, "İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi" ve "İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi" olması gerekirdi. Halen bu acayip adlandırma sonucu, yazışmalarda adres hataları olmakta; Ç-

pa'nın mektupları (resmî ve adlî evrak dahil) bazan Cerrahpaşa'ya, Cerrahpaşa'nın Çapa'ya gitmektedir. Halk da bazan hangi Fakülteye gideceğini şaşırmakta ve kendiliğinden Çapa'daki Fakülteye, "Çapa Tıp Fakültesi" deyimini kullanmaktadır. Bu hatalı adlandırmanın elbet bir gün düzeltileceğine inanıyorum.

Bundan sonra her Fakültenin eksik klinikleri tamamlandı; Çapa'ya bir Üroloji ve Göz Kliniği ile Çocuk Kliniği eklendiği gibi, Cerrahpaşa'ya da Akıl hastalıkları, Kulak-Boğaz-Burun ve benim şefi olduğum (adı önce "Ortopedi Kürsüsü", sonra "Ortopedi ve Traumatoloji Kürsüsü" olan) Kürsü kuruldu.

Ortopedi ve, Traumatoloji Kürsüsünün kuruluşu da bazı enteresan safhalar geçirdi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde elbette ki bir "Ortopedi Kürsüsü" kurulması şarttı. Fakat o sırada Cerrahpaşa Cerrahî Kürsüsü Şefi olan merhum Ord. Prof. Dr. Fahri Arel, bu kürsünün Cerrahî kliniğinin Traumatoloji Sektion'unun yataklarından faydalanmasını ve o seksiyonun Şefi olan benim, bu Kürsünün başına getirilmekliğimi kabul etmekle beraber, Ortopedi'nin, Traumatoloji'yi de içine alan, ayrı bir "Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği" olmasını doğru bulmuyordu.

Fahri Hocaya göre ben, bir taraftan Cerrahînin Traumatolojik vak'aları ile Traumatoloji seksiyonunda "Seksion Şefi" olarak meşgul olurken, yine buraya yatıracağım birkaç ortopedik vak'a ile, Ortopedi Kürsüsünün ders ve seminerlerini idare etmeli idim. Yani, kürsü Teorik olarak kurulacak, fakat bu kürsü fiilen bir kliniğe sahip olmayacaktı. Ortopedi kliniği şefliğini kabul edebilmem için Avrupa'nın tanınmış ortopedistleri ile görüştüğümde sonra karar vermeyi düşündüm.

O günlerde ben Fakültenin ayrıldığı sırada, 8 Ekim 1967 de 62. maddeden ilmî araştırma ve meslekî incelemelerde bulunmak üzere, Avusturya, Almanya, İsviçre ve Fransa'da Avrupa'nın tanınmış Ortopedi ve Traumatoloji kliniklerini incelemek maksadıyla İstanbul'dan ayrıldım. Bu ilmî gezimde, Münih'de Prof. Lange'nin, Berlin'de Prof. Witt, İsviçre'de Müller, Weber, Paris'de R. Judet ile Merle d'Aubigne, Flensburg'da Küntscher, Viyana'da Chiari, Russe, Böhler, Leipzig'de Prof. Matzen gibi Avrupa'nın Ortopedi ve Traumatoloji Otoriteleri ile görüştim. Çoğu, Genel Cerrahî uzmanlığından gelmiş olan bu ünlü Ortopedi bilginleri, Ortopedi ve Traumatoloji'nin artık birbirinden ayrılmaz bir bilim dalı olduğu düşüncesinde birleşiyorlardı. Bu husustaki incelemelerimi, o tarihte yeni ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ilk Dekanı olan Prof. Dr. Celâl Öker'e yazdığım bir raporda belirttim. (Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Celâl Öker'e sunulan raporun tam metni eserin sonunda verilmiştir. Bu rapor sonradan Dekanlık tarafından teksir edilerek, Profesörler Kurulu üyelerine dağıtılmıştır.)

Benim yokluğum sırasında o zamanki adı "Çapa Ortopedi ve Çocuk Cerrahîsî Kliniği" olan Ortopedi Kliniği Profesörlerinden merhum (Prof. Dr.

Hüsametdin Altav) hastaları Çapa'dan getirerek, Cerrahpaşa amfisinde "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi" öğrencilerinin ilk Sömostresinin Ortopedi derslerini verdi. Nihayet 1968 ilk baharında yurda döndüm, "Ortopedi Kürsüsü" Cerrahî Kliniğinin Traumatoloji Seksionunda faaliyette bulunmak üzere, kürsünün başına Kürsü Profesörü olarak seçildim. 31. 1. 1969 da da Profesörler Kurulu kararı ile, Kliniğin yönetimine tayin edildim.

Bu durum, bir müddet böylece devam etti. Nihayet, Ortopedi Kürsüsünün ayrı bir Klinik halinde kurulması ve yerleşmesi için 16.1.1971 tarihinde toplanan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Profesörler Kurulunda, yapılan uzun tartışmalardan sonra aşağıdaki kararlar alındı:

1- Ortopedi Kürsüsü'nün halen işgal etmekte olduğu yerin ve binanın batı bölümünde Fizik Tedaviden arta kalan tüm zemin katın karyolalarla beraber kendisine verilmesine, Ortopedi Kürsüsü'nün yukarıdan istemiş olduğu 3 odanın Ortopedi'ye verilmemesine,

2- Yukarıdaki bir ameliyathanenin, Ortopedi Kürsüsü, kendisine ait bir yeni ameliyathane yapıncaya kadar, devamlı olarak Ortopedi'ye (her gün) tahsisine,

3- Halen Cerrahî'ye ait olup da, Ortopedi'de kullanılmakta olan aletlerin Ortopedi tarafından yenileri temin edilinceye kadar kullanılmasına,

4- Halen Ortopedi Kürsüsü'nde mevcut olup da, kadrolan Cerrahî'ye ait olan personelin Ortopedi yeni kadro temin edinceye kadar, Ortopedi Kürsüsünde çalıştırılmasına,

5 - Halen Cerrahî'ye ait olup da, Ortopedi'de kullanılmakta olan Uzman Asistan kadrolarının, bu kadrolar boşalınca kadar Ortopedi'de kullanılmasına, boşalınca kadroların Cerrahî'ye verilmesine karar verildi.

Daha Ortopedi Kürsüsü, Cerrahî Kliniği Traumatoloji Seksionu içerisinde, faaliyette bulunduğu sırada, kürsüde müşahadelerden ilmî şekilde faydalanabilmek için, 1.1.1970 tarihinden itibaren, çift müşahade yazdırmak usulünü tatbik etmek zorunda kalmıştım. Yani, Traumatoloji seksionuna yatan hastalar, normal olarak Cerrahî arşiv defterine kaydolup, Cerrahî müşahade numarası aldıktan sonra, 1.1.1970 den itibaren, aynı müşahadeyi bir de bu tarihte başlattığımız Ortopedi Kliniği arşiv defterine kaydedip, Ortopedi Kürsüsü müşahade numarası verdik. Ve bu numara ile, bir ikinci müşahade yazdırarak, hasta taburcu olduğu zaman bu müşahadelerden birincisini Cerrahî arşivine, ikincisini de Ortopedi Kürsüsü arşivine vererek ilmî tasnife tâbi tuttuk. Bu suretle, aslında Ortopedi Kliniği fiilen 16.1.1971 de kurulmuş olduğu halde, Kliniğin arşivi 1.1.1970 den itibaren başlatılmış oldu. Bu arada Ankara ve İzmir'den sonra İstanbul "Ortopedi ve Çocuk Cerrahîsi" Kliniğinin de adı "Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği" olmuştu. Nihayet, 22. VII. 1971 tarih ve 87 sayılı Senato kararı ile, Cerrahpaşa'daki Kliniğin adı da, "Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği" oldu.

Bundan sonra, gerek Cerrahî Kliniğinde, gerek Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinde büyük tamir ve tadiller yapılarak, daha modern birer klinik olmaları imkânı sağlandı. Bu sırada Dekan olan Prof. Dr. Osman Barlas'ın, bu hususda yardımları olduğu gibi, ondan sonra Dekan olan Prof. Hikmet Altuğ ve özellikle Rektör Prof. Dr. Nazım Terzioğlu'nun yakın ilgi ve anlayışı ile Ortopedi Kliniğine ayrılan bölüm, oldukça düzene girdi.

O günlerde, kapısı Ortopedi Kliniği bahçesine açılan Cerrahî Kliniği binasının kaloriferinin kömürle ısıtılması, avluda kömürler yığılmasına ve buradan içeriye gelen doktor, ziyaretçi gibi kimselerin ayakları ile Kliniğin dâimî kirlenmesine sebep oluyordu. Ricam üzerine, Sayın Rektör Prof. Dr. Nazım Terzioğlu'nun, bu santral kaloriferi kömür yerine mazotla işler hale getirtmesi, Ortopedi Kliniğini bu sağlık kuralları ile bağdaşmayan acıklı durumdan kurtardı.

İki yıl sonra, hastası çoğalan ve çalışmaları genişleyen Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğine, Prof. Fahri Arel'in ayrılışından sonra Klinik Direktörü olan, Prof. Dr. Adnan Salepcioğlu'nun gösterdiği anlayış sayesinde, Ortopedi ve Traumatoloji Şef Odası karşısındaki Röntgen Odası Dekan, Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'nun da yardımı ile Kliniğimize verildikten sonra, esaslı tadilat ve bahçenin de tanzimi ile, Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği bugünkü işe yarar haline alabildi.

Nihayet Ekim 1975 de, Kliniğin Asistan ihtiyacı da tamamlandı. Kürsünün ilk kurulduğu sıralarda (1969 -1971) Kliniğe tek bir Asistan verilmiş, uğraşmalarım bir müddet sonra, ancak Biokimya'dan alınan bir kadro ile, ikinci asistan tayin edilebilmişti.

Bu müddet zarfında son aylara kadar üç yabancı uyruklu asistan ile, bu iki asistan ve Cerrahîden üçer dörder aylık müddetle turnus'a gelen Cerrahî Asistanları (1- 2 asistan) ile Kliniği idare ettim. Yardımcım olarak 1967'de eylemsiz Doçent olan Dr. Kemal Bayraktar ile, 1969 da eylemsiz Doçent olan Dr. Macit Üzel ve Baş Asistan kadrosunda (Cerrahî kadrosunda olmak üzere) Dr. Refik Tezcan ile Kliniğe verilen Uzmanlık kadrosunda Dr. Orhan Boydak'ın (sonradan bu kadroya çok değerli, bilgili ve efendi bir arkadaş olan Dr. Orhan Boydak'ın malî ve ailevî sebeplerle Almanya'ya gitmesi üzerine Cerrahî Kliniğinden uzmanlık imtihanını vermiş olan Dr. Nişan Nişan tayin edildi), gayretleri sayesinde, gerek Klinik işleri gerekse ilmi çalışmalarımız oldukça eksiksiz olarak yürütülebildi.

Ancak bu mahdut kadro ile, Cerrahî'nin Acil Cerrahî nöbetçilerine yardımcı, tek bir Ortopedi Asistanımız nöbete kalabildiğinden, Acil nöbetini tam olarak üzerimize alamamış olmanın üzüntüsünü her zaman içten duydum. Zira, bu şekilde yürütülen çalışmalar sırasında istenmeden meydana gelen bazı komplikasyonlar olmuştur.

Bundan sonra, gerek Cerrahî Kliniğinde, gerek Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinde büyük tamir ve tadiller yapılarak, daha modern birer klinik olmaları imkânı sağlandı. Bu sırada Dekan olan Prof. Dr. Osman Barlas'ın, bu hususda yardımları olduğu gibi, ondan sonra Dekan olan Prof. Hikmet Altuğ ve özellikle Rektör Prof. Dr. Nazım Terzioğlu'nun yakın ilgi ve anlayışı ile Ortopedi Kliniğine ayrılan bölüm, oldukça düzene girdi.

O günlerde, kapısı Ortopedi Kliniği bahçesine açılan Cerrahî Kliniği binasının kaloriferinin kömürle ısıtılması, avluda kömürler yığılmasına ve buradan içeriye gelen doktor, ziyaretçi gibi kimselerin ayakları ile Kliniğin dâimî kirlenmesine sebep oluyordu. Ricam üzerine, Sayın Rektör Prof. Dr. Nazım Terzioğlu'nun, bu santral kaloriferi kömür yerine mazotla işler hale getirtmesi, Ortopedi Kliniğini bu sağlık kuralları ile bağdaşmayan acıklı durumdan kurtardı.

İki yıl sonra, hastası çoğalan ve çalışmaları genişleyen Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğine, Prof. Fahri Arel'in ayrılışından sonra Klinik Direktörü olan, Prof. Dr. Adnan Salepcioğlu'nun gösterdiği anlayış sayesinde, Ortopedi ve Traumatoloji Şef Odası karşısındaki Röntgen Odası Dekan, Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'nun da yardımı ile Kliniğimize verildikten sonra, esaslı tadilat ve bahçenin de tanzimi ile, Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği bugünkü işe yarar halini alabildi.

Nihayet Ekim 1975 de, Kliniğin Asistan ihtiyacı da tamamlandı. Kürsünün ilk kurulduğu sıralarda (1969 -1971) Kliniğe tek bir Asistan verilmiş, uğraşmalarım la bir müddet sonra, ancak Biokimya'dan alınan bir kadro ile, ikinci asistan tayin edilebilmişti.

Bu müddet zarfında son aylara kadar üç yabancı uyruklu asistan ile, bu iki asistan ve Cerrahîden üçer dörder aylık müddetle turnus'a gelen Cerrahî Asistanları (1- 2 asistan) ile Kliniği idare ettim. Yardımcım olarak 1967'de eylemsiz Doçent olan Dr. Kemal Bayraktar ile, 1969 da eylemsiz Doçent olan Dr. Macit Üzel ve Baş Asistan kadrosunda (Cerrahî kadrosunda olmak üzere) Dr. Refik Tezcan ile Kliniğe verilen Uzmanlık kadrosunda Dr. Orhan Boydak'ın (sonradan bu kadroya çok değerli, bilgili ve efendi bir arkadaş olan Dr. Orhan Boydak'ın malî ve ailevî sebeplerle Almanya'ya gitmesi üzerine Cerrahî Kliniğinden uzmanlık imtihanını vermiş olan Dr. Nişan Nişan tayin edildi), gayretleri sayesinde, gerek Klinik işleri gerekse ilmî çalışmalarımız oldukça eksiksiz olarak yürütülebildi.

Ancak bu mahdut kadro ile, Cerrahî'nin Acil Cerrahî nöbetçilerine yardımcı, tek bir Ortopedi Asistanımız nöbete kalabildiğinden, Acil nöbetini tam olarak üzerimize alamamış olmanın üzüntüsünü her zaman içten duydum. Zira, bu şekilde yürütülen çalışmalar sırasında istenmeden meydana gelen bazı komplikasyonlar olmuştur.

Çok şükür 1975 Ekim'inde Dekan Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'nun ilgi ve anlayışı ile, Kliniğimize, yeni ihdas edilen "Uzmanlık Öğrenciliği" kadrolarından yeteri kadar Asistan kadrosu verildiği gibi, Edirne Tıp Fakültesi Dekanı, Prof. Dr. Suat Vural'ın da aynı düşünce ile bize, Edirne Kadrosundan iki uzmanlık öğrencisi ve bir de Uzman Asistanlık kadrosu tahsis etmesi sayesinde, Aralık 1975'den itibaren Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği bir Uzman ve iki asistanını her akşam Acil nöbete koymak suretiyle, Traumatolojik vak'aların gereği gibi tedavi edilmesi imkanını sağlamak bahtiyarlığına nail olduk. Bu suretle benim de idealim gerçekleşti.

Böylece uzun seneler yaptığım mücadeleler sonunda (38 sene) Cerrahpaşa'da Traumatoloji'ye gereken ilmî önem verilmiş ve ben de kurduğum bu Kliniğin başında, emekli olacağım sırada da olsa, dilediğim gibi bir Klinik kurmak bahtiyarlığına erdim. Bu vesile ile Viyana Tıp Fakültesi I. Sömestr öğrencisi iken, hatıra defterime, o zamanın dili ile yazdığım şu satırları hatırladım "Ah ilim! Sen ey periyî aşkım!... Güzel kanatlarında parlayan istikbâl güneşi!.. Vaad ettiğim saadet-i hayat, aile ve vatanıma hizmet için seni tutana kadar ve sen büsbütün benim olana kadar yorulmadan seni takip edecek, bıkmadan hep sana koşacağım. Ey ilim! Ben senin ezeli ve ebedî aşkıyım".

Yabancı bir diyarda 19 yaşındaki bir Türk çocuğunun, ideale bağlılığının örneği olan bu gençlik yemini, böylece nihayet 50 yıl sonra yerine gelmiş oldu. Bu sözleri, geleceğin idealist genç kuşaklarının, moral takviyesine olduğu kadar, sabır ve sebata teşvikine yarar düşüncesi ve Ord. Prof. Süheyl Ünver'in teşvikile buraya kaydetmeği uygun buldum.

1972 de başlayan Cerrahî Kliniğinin Polikliniği altındaki "eski III.Cerrahî Polikliniği'nin" Acil Polikliniği haline konması için yapılan tâdil ve tamirler 1973 de bitirilmiş ve "Acil Cerrahî Servisi" açılmıştı. Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği ile müşterek kullanılacağı söylenerek yaptırılan bu "Acil Cerrahî Servisi" ile yeni ameliyathanelerin kuruluşunda Öğretim Üyemiz Prof. Dr. Erol Düren'in büyük gayret ve hizmeti olduğunu da burada belirtmek isterim. Bu sayede gerek Ortopedi ve gerek Cerrahî Kliniklerinin iş birliği ile traumatolojik vak'aların ideal bir şekilde tedavi edilecekleri ümidi beni cidden bahtiyar etmektedir.

Cerrahpaşa'da Cerrahî'nin gelişmesinde ve bilhassa Göğüs ve Kalp Cerrahîsi'nin kurulmasında olduğu gibi, Osteosentez ve Total Artroplasti ameliyatları yapılabilen bir Traumatolojinin gelişmesinde etkisi olan diğer yenilik de, Türkiye'de modern Anestezi'nin (ilk defa bu hastahanedeki) kurulmuş olmasıdır. Enteresan bir seyir izleyen bu kuruluşa ait birkaç anımı da burada dile getirmeği Cerrahpaşa Tıp Tarihi bakımından önemli buluyorum.

Modern Anestezi ile ilgimiz şöyle başlar: 1945 de, harbin hemen bitiminden sonra, İngiltere'ye bir hasta refakatinde gitmiştim. Harp yeni bitmiş, İngiltere sıkıntı içerisinde idi. Buna rağmen, harp sonuna doğru gelişmeğe başlayan

Anestezi'deki yenilikler, göze çarpıyordu. O tarihlerde (damla damla Eter nar-kozundan ibaret olan) narkozu bizde iki analfabet onbaşı veriyordu. Halbuki, İngiltere'de bu görevi, bu işle meşgul olan Doktorlar yapıyordu.

İki sene sonra "Uluslararası Cerrahî Cemiyeti"nin (XII. Congr s de la Soci t  de Chirurgie) Kongresi dolayısıyla iki tebliğ yapmak üzere yine Londra'ya gitmiştim (1947). Bu defa Kongre alet sergisinde, modern Anestezi cihazı teşhir edildiğini ve bizi gezdirdikleri Cerrahî Klinikleri ameliyathanelerinde bu aletlerin kullanıldığını gördüm. Londra'da artık Anesteziyoloji bir ayrı bilim dalı olmuştu. Burada topladığım broşür ve kataloglarla Anestezi ile ilgili kitapları, hatta bir şişe dolusu Trilene'i de getirdim. Merhum Burhan Hoca'ya durumu anlattım ve bizde de eğer Cerrahî'nin uygar memleketlerdeki seviyeye ulaşmasını istiyorsak, mutlaka modern Anesteziyi kurmamız gerektiğini söyledim. Fakat Burhan Hoca, ilkin gereken ilgiyi göstermedi, nihayet benim sürekli ısrarım devam ederken, 1949 senesi İlkbaharında "Uluslararası Cerrahlar Koleji"nin (International College of Surgeons) Roma'da bir kongresi oldu. Burhan Hoca, bu kongreye katılmak üzere Roma'ya giderken, kongrede Anesteziyoloji hakkındaki tebliğler ve sergideki alet ve yayınlarla ilgilenmesini ısrarla rica ettim.

Temmuz 1949 da Hoca Roma'dan döner dönmez, aynı konuyu açtığım zaman, Hocayı yakından tanıyanların bildikleri o malûm hali ile yakamı çekerek, şöyle konuştu : "Modern Anestezi evet, modern anestezi lâzım, haklısın. Ama hangi asistan doktor, Cerrahîyi bırakır da narkozcu olur? Böyle bir kişi bulabilir misin ki?" Ben, arkadaşlardan birini ikna edebildiğim takdirde, kendisinin bu arkadaşın sadece Anestezi ile meşgul olmasını kabul ederek, Anesteziyolojinin kurulmasını destekleyip, desteklemeyeceğini sordum. Yine yakamı çekerek; "Bul bakalım, kim o enayi ?" dedi. Hocaya sakın bulduğum odama enayi dememesini rica ettim.

Dışarıya çıktım, ötedenberi gözüme kestirdiğim Dr. Sadi Sun'u buldum. O tarihte Sadi, Kliniğimizin iki senelik Cerrahî Asistanı idi. Aramızda şöyle bir konuşma oldu. "Sadi! sen şimdi iki sene daha çalıştıktan sonra Operatör olacaksın. Yani Türkiye'nin sonuncu Operatörü; birinci, piyonir (öncü) olmak istemez misin?" Sadi hayretle yüzüme baktı, kendisine, modern anesteziyoloji hakkında Avrupa'da gördüklerimi anlattım. İngiltere'den getirdiğim broşürleri ve Trilen şişesini verdim. Sadi önce "Bir düşüneyim" dedi ve bir saat sonra şartlı olarak müsbet kararını bildirdi. Benden istediği Anesteziyoloji Enstitüsü Kürsüsü kuruluncaya kadar ve kendisi Doçent ve Profesör oluncaya kadar yapacağı müca-delelerde yardımcı olmamdı. Hemen, kabul ettiğimi söyledim. Birlikte Burhan Hocanın yanına girdik, Burhan Hoca yine o malûm hali ile "Peçi, peçi; sen misin o!.. peçi, başla öyleyse" dedi. Ve böylece Sadi o günden itibaren modern Anestezi ile meşgul olmağa başladı.

Bir sene geçmeden, Sadi, modern anesteziyi, okuduğu kitaplardan ve mecmualardan izleyerek, yeni alınan modern anestezi cihazını kullanarak tatbik

22- Anestezyoloji Kürsü Direktörü olan Prof. Dr. Sadi Sun,
Dr. Anesteziyolog Waino Andersen ile birlikte (1950) Genel Anestezi uygularken

etti. 1950 de Prof. Husfeld, "Dünya Sağlık Teşkilatı" tarafından Türkiye'de Akciğer ve Kalp Cerrahisini incelemek ve büyük hastahane ve Üniversite Kliniklerinde kalp ve akciğer ameliyatları yapmak üzere, kendi ameliyat hemşiresi, Anestezi uzmanı ve aletleriyle İstanbul'a gelmişti.

I. Cerrahi Kliniğinde yaptığı Akciğer ve Kalp ameliyatları sırasında, ilk iki günlük ameliyatlarda kendi uzman Anesteziyoloğu, hastayı uyutmuştu. Sadi de yanında bulunmuştu. Sadi'nin daha evvel Anestezi cihazı üzerinde yaptığı bir tadilat, Danimarkalı doktorların dikkatini çekmişti. Aynı zamanda Sadi'nin 1950 de II. Millî Türk Tıp Kongresinde gösterdiği ve Türkiye'de ilk Tıbbî film olan "Endotracheal Anestezi" filmini de gördükten sonra, Sadi'ye itimatları tam oldu. O sırada da, iki ameliyat arasında Dr. Husfeld'e bir teklifde bulundum. Bundan sonra yapacağı ameliyatta, Anesteziyi Sadi'nin idare etmesini ve Anesteziyolog Anderson'un, hiç müdahale etmeden, Sadi'nin yanında bulunmasını teklif ettim. Husfeld bu teklifimi kabul etti. Sadi hastayı o kadar mükemmel uyutmuştu ki, ameliyat sonunda Husfeld, kendi Anesteziyoloğuna şöyle dedi : "Sen, Boğaziçi'ni gezmek isterdin değil mi? Gidebilirsin. Sadi Bey bana yeter, bu işi senden de iyi yaptı" ve o günden sonra Husfeld'in ameliyatlarının çoğunda hastaları Sadi uyuttu.

Nihayet iki sene sonra, Husfeld'in delâleti ile Sadi Kopenhag'da bir sene müddetle, "Danimarka Sağlık Bakanlığı" ile "Dünya Sağlık Teşkilâtı"nın müş-

tereken yürüttükleri Anesteziyoloji merkezinde çalıştı (1952 -1953). Döndükten sonra artık Sadi, memleketin bir numaralı modern Anesteziyologu ve Türkiye'nin Anestezi'de öncüsü olmuştur.

1959 da Fakülte içerisinde mevhum bir Anesteziyoloji Kürsüsü kuruldu. Cerrahlar birbiriyle çekiştiğinden bu Enstitünün Direktörlüğü, Farmakoloji ve Tedavi Kliniği Direktörü Merhum Ord. Prof. Dr. Sedat Tavat'a verildi. O da Sadi'yi çağırıp ne yapacağını sordu. Dr. Sadi, Cerrahî Kliniğinde modern Anestezi uygulamasına devam etti; durum askıda kaldı.

1960 da Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp, Prof. Dr. Sedat Tavat'dan bu mevhum kürsüyü devraldı. Nihayet, 1960 yılında imtihanla anesteziyoloji Doçenti olan Dr. Sadi Sun'un, 1962 de Cerrahpaşa Cerrahî Kürsüsünde boşalan Doçentlik kadrosuna atanması üzere bir rapor hazırlandı. Fakat, Dekan Prof. Dr. Halit Ziya Konuralp, buna karşı çıkarak Profesörler Kurulu'nun 20 Ocak 1962 tarihli toplantısında, "Anesteziyoloji'nin Cerrahî ile ilgili bir dal olmadığına dâir karar almak üzere müzakere açtı. Benim de dostum olmasına, Kurulda saatlerce süren tartışmalarımıza rağmen, o günkü durumun etkisi altında, 20 oy Halit Ziya'nın teklifinin lehinde, 12 oy aleyhinde ve 23'ünün de müstenkif kalması ile "Anesteziyoloji'nin Cerrahî ile ilgili bir dal olmadığına" karar verildi. Bu durum karşısında Sadi Sun, Senatoya müracaat etti, Senato Kurul kararının usulsüz olduğuna karar verdi.

Bu sırada 147'lerin avdeti ile konu tekrar kurula getirilerek Sadi'nin Doçentlik raporu okundu ve Sadi Cerrahî kadrosunda eylemli Anesteziyoloji Doçenti oldu. Nihayet 24 Nisan 1963 tarihli bir karar ile yeni ihdas olunan Cerrahîye bağlı Anesteziyoloji Enstitüsünün yönetimine memur edildi. Artık memleketimizde de Anestezi, Avrupa'daki gibi ayrı bir bilim dalı olarak kabul edilmeğe başlanmıştı.

Nihayet 1964 de hazırlanan bir rapor, Dr. Cihat Abaoğlu'nun Dekanlığında, kurula getirilerek, Anesteziyoloji Kürsüsü kuruldu. Ve Enstitü, kadrosu ile kürsüye naklolundu. Dr. Sadi Sun da Kürsü Profesörü olarak kürsünün başına getirildi. Bundan sonra bu Enstitü, "Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kürsüsü" olarak devam etti.

Son olarak Eylül 1975'de Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'nun Dekanlığında Anesteziyoloji blokunun önüne iki katlı bir ilâve inşaata başlandı.

Fakülteler ayrılırken her Fakülteye 150 milyon lira inşaat tahsisatı verilerek, yeni binalar yaptırıldı Böylece 62 yıl önce 85 yataklı mütevazı bir Belediye Hastanesi olarak kurulan Cerrahpaşa Hastahanesi, bu yeni binaların hizmete girmesiyle, binlerce yataklı bir Tıp Merkezi olacaktır.

Halen bu yeni kliniklerde Tıbbın gelişmesi için gereken her şey temin edilmeye çalışılmaktadır. Böylece Cerrahpaşa'nın er geç, kısa zamanda memleketin en modern Tıbbî çalışma ve araştırmalar yapılan önemli bir Tıp Merkezi

haline geleceğine inanıyorum. Bu gün Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Cerrahî Kliniğinin Kalp ve Akciğer Seksionu'nda Sineradyografi ve açık kalp ameliyatları için gerekli âletler ve araçlar mevcut olduğu gibi, Ortopedi Kliniğinde de kırık tedavisinde önemli yeri olan televizyon dahil, gerekli aletler gittikçe tamamlanmaktadır. Yine Cerrahpaşa'da Radyoloji bölümü, çok faal bir hoca olan Prof. Muhlis Tuzlacı'nın, organizasyon becerililikliği sayesinde, Avrupa'da gördüklerime eş bir çalışma sistemi içerisinde, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Şu an, Muhlis Hocanın asistanı olan Prof. Oktay Çokyüksel direktörlüğünde ülkemizin önde gelen radyoloji merkezlerinden birisi yeni binada hizmet vermektedir.

İşte, bu yazımda bizim kuşakların hangi şartlar ve mücadelelerle bu güne eriştiğimizi ve 64 yıl önce mütevazı bir Belediye Hastahanesi olarak kurulan Cerrahpaşa'nın nasıl bir Tıp Fakültesi Hastahanesi haline geldiğini anlatmağa çalıştım.

Bugün yapılmakta olan modern Kliniklerle, Cerrahpaşa'da ileride Türk hekimliliğinin daha ileri hamleler yapabilmesi için, Almanya, İngiltere, Amerika gibi uygar ileri Tıp merkezlerinde çalışmakta olan, bu yuvadan yetişmiş hekimlerimizin ilgisini çekmek ve onların maddî manevî yardımlarını sağlamak gerektiği kanısında olduğumu da burada belirtmek isterim. Böylece Cerrahpaşa'yı, dünyada hatırı sayılır ünlü bir Tıp merkezi yapmak mümkün olur.

Nihayet 10.12.1975 de 70 yaşımı doldurmam dolayısıyla emekli olmalıyım gerekiyordu. Hiç şüphe yokki 38 sene bağlı bulunduğum bu bilim yuvasından ayrılış kolay değildi. Birçok arkadaşlar da, sanki büyük bir felaketmiş gibi, emekliliğimden dolayı fazla üzülmemeliğimi tavsiye eden sözlerle beni teselliye çalışıyorlardı. Halbuki ben yukarıda da belirttiğim gibi, görevimin son aylarında da olsa, idealime kavuşmuş olmanın ve nihayet tam kadrolu, arşivi mükemmel, Röntgeni ve herşeyi ile Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğini kurmuş olmanın bahtiyarlığı içerisindeyim. Haleflerim Profesör Kemal Bayraktar ve onu izleyen daha genç arkadaşım Profesör Macit Üzel ile yıllarca tam bir harmoni içerisinde çalışmış ve aramızda hiç bir fikir ayrılığı olmamıştı. Başta bu iki kıymetli arkadaşım olmak üzere, bütün asistanlar ve personel, klinikte kurduğum sıkı disipline her zaman seve seve uymuşlardı. Kliniğimde yıllardan beri tatbik ettiğim iki metod ile her zaman iftihar ettiğim gibi, iki yakın arkadaşımın bana bu hususta yardımcı olmalarından dolayı da kendilerine müteşekkir kalmışım-dır.

Bunların birincisi; sabah toplantıları: Öğretim üyeleri ve yardımcılarını saat 8.15'te Klinik kitaplığında her sabah toplanarak nöbetçi doktorun birgün önce klinikten ayrıldığı saatten sonraki olaylar ve hastaların durumu hakkında verdiği izahatı hep birlikte dinler, yapılacaklar ve ameliyatlar hakkında karar verirlerdik. Yıllarca bütün arkadaşlar, aksamadan bu toplantıya vaktinde gelerek katılmak suretiyle, bu usulün faydasını idrak ederek devamlılığını sağlamışlardı.

23- 1975 itibariyle Ortopedi ve Traumatoloji Öğretim üyeleri ve asistanları: Ön sıra soldan sağa: Uz. As. Dr. Nail Kır, Uz. As. Dr. Refik Tezcan, Prof. Dr. Kemal Bayraktar, Kürsü Direktörü Prof. Dr. Derviş Manizade, Prof. Dr. Macit Üzel, Uz. As. Dr. Nişan Nişan, As. Dr. Büyük Yaveri, Arka sıra soldan sağa: Uz. As. Dr. İlhan Cevher, As. Dr. Nafiz Bilsel, As. Dr. Oktan Havanik, As. Dr. Hasan Şankaya, As. Dr. Mahir Özsoyler, As. Dr. Nejat Güney, As. Dr. Zülfikar Taner, Uz. As. Dr. Şükrü Berin, As. Dr. Muti Uyar. (1.XII.1975)

Benden sonrada, kliniğin kontrolünü ve herkesin, klinikte olan biten hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayan bu metodun devamını candan dilerim.

Diğer bir metod: Kliniğimde haftada bir defa tatbik edilen "Klinik Toplantı" (Clinical Conference)'lardır. Bu toplantılara bütün öğretim üyeleri ve yardımcıları katılırlar. Salı günleri saat 11'den bazen 13'e kadar süren bu toplantılarda, klinik, poliklinik veya başka kliniklerde tarafımızdan görülen teşhis ve tedavi şekillerinde tereddüt hasıl olmuş veyahut nadir görülen vak'alar, hazırlanan program gereğince, ilgili asistan tarafından toplantıda takdim edilir. Toplantıya riyaset eden (ekseriya Kürsü Profesörü) kimse, en genç asistana vak'anın teşhis ve tedavisi hakkındaki fikrini sorar. Bu bir imtahan değildir, arkadaş "Bir fikrim yok" diye de cevap verebilir. Ve kıdem sırası ile her asistan veya öğretim üyesine aynı sual sorulur. Misafir olarak başka klinikten gelen Doçent veya Profesörler varsa, sonunda bu sual onlara da tevcih edilir. Neticede riyaset eden kimse bu fikirleri toplar özetler ve toplantı sekreteri asistana yazdırır. Burada, bazen ittifakla bazen ekseriyetle verilen kararlar müşâhâdeye kaydedilir. Ve aynı zamanda klinik toplantı dosyasında da muhafaza edilir.

Toplantıya gelecek vak'alarda, sadece başarılı vak'aları toplantıya getirmek gibi bir seçme yapılmaz. Aksine, başarısız vak'alarn getirilmesi tercih edi-

lir. Programın yapılışında Şefin veya ameliyatı yapan ğretim üyesinin müsaadesi alınmaya ihtiyaç yoktur. Örneğın, benim yaptığım bir ameliyat veya koyduğum teşhiste veya tedavide bir hata olduğu meydana çıksa dahi, bunu bana sormadan programıma koyup disküsyona getirmek programı hazırlayan asistan veya başasistanın hakkıdır; yani klinikte tam bir ilmî demokrasi uygulanmaktadır.

İşte ben bu hava içerisinde arşivi ve çalışmalarını muntazam bir klinikten, idealine kavuşmak bahtiyarlığı içerisinde ayrılıyordum. Halefim Profesör Kemal Bayraktar kendisine veda ederken bana "Klinik toplantılarına ebedi katılmanızı bekleriz" demek nezaketinde bulunmuş, aynı zamanda bana klinikte bir de oda tahsis etmişti. Böylece ben klinikten kopmamış ve her zaman ilmi çalışmalarını sürdürmek bahtiyarlığına nail oluyordum. Halefimin bu kadirşınaslığını şükranla yad etmek isterim.

Nihayet, 24.12.1975 de Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu toplanmış ve benim emekliliğimle yerime geçecek arkadaşın seçilmesi gündemde konulmuştu. Sayın Dekan Prof. Dr.Cem'i Demiroğlu benim gelip arkadaşlara bir veda konuşması yapmamı teklif etmiş ve bu teklif ittifakla kabul edilmişti. Elçi olarak Prof. Macit Üzel, bana Kurulun bu davetini bildirdiğı zaman cidden çok duygulandım. Bu duygunun heyecanı ile Kurulda yaptığım konuşmayı arkadaşların teşviki ile bu Cerrahpaşa tarihçesi kitabına ekliyorum:

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kurulunda yaptığım son veda konuşmam :

Sayın Dekan; Aziz Arkadaşlarım!

Bu konuşma vesilesi ile, bana, bir defa daha aranızda bulunmak ve sizleri toplu halde bir arada görmek bahtiyarlığını verdiğiniz için, başta Sayın Dekanımız olmak üzere hepimize candan teşekkür ederim. İtiraf ederimki, ben bugün 38 yıllık acı tatlı binbir hatıra ile bağılı bulunduğum Cerrahpaşa'dan ve sizlerden ayrılırken, şu anda, kelimelerle ifade edilemeyecek değışik duygular içerisindeyim. Temelinde az çok benim de harcım bulunan, bugünkü Cerrahpaşa'nın eski halini çoğunuz öğrencilik yıllarından elbette hatırlayacaksınız. Bildiğiniz gibi ben Cerrahpaşa'nın geçirdiğı bütün değışik devreleri, çoğunuzun bilmediğı eski sıkıntılı mahrumiyet günleriyle, gelişme devirlerini yaşamış bir arkadaşınızım. Bugün yıllarca kendi evim bildiğim, her köşesinde başka bir anım bulunan Cerrahpaşa'dan ayrılırken, şu anda, bütün bu hatıralar, bugün olmuş gibi hafızamda canlanıyor ve gözümün önüne geliyor. Onun için bugün ben, bir yandan sizlerden ayrılmanın ezikliğini yürekte duyarken, bir yandan da eski günleri hatırlayarak, o zamanki rüyalarımın bugün gerçekleştiğini görmenin bahtiyarlığını yaşıyorum. İşte bugün size, bu hatıraların tek bir tanesini anlatarak veda edeceğim :

Ben Cerrahpaşa Hastanesine 1937 Cumhuriyet Bayramımda gelmiştim. Bildiğiniz gibi o tarihlerde Türkiye'de tek bir Tıp Fakültesi, sadece İstanbul Tıp Fakültesi vardı. O zamanın Fakülte öğrencileri, Şişli, Haseki, Guraba, Çapa ve Cerrahpaşa arasında kâh yaya, kâh tramvayla, dersten derse koşmak zorunda idiler.

Cerrahpaşa Hastanesi de, bugünün, giriş kapısının sağ tarafındaki yıkık bir duvarla sona eren, 250 yataklı küçük bir hastahanedен ibaretti. Ben ise, içerisinde 14 yıl öğrenci, asistan ve uzman olarak çalıştığım, o tarihte dünyanın en eski ve büyük Tıp Fakültesi Hastahanelerinden biri olan 5000 yataklı Viyana Tıp Fakültesi Hastanesinden gelmiştim. Bununla Cerrahpaşa'yı kıyaslayınca ilkin, adeta ümitsizliğe düşmüştüm.

Fakat o günlerde Atatürk henüz hayattaydı. Ve onun Türk milletine aşılacağı, ilerlemek için durmadan çalışmak ve yurdumuzu uygar milletler seviyesine çıkarmak yolunda çaba harcamak aşkı, hepimizin gönlünde, hiç sönmeyen bir meşale halinde yanıyordu. İşte belki biraz da bu duyguların etkisi altında, ben o zaman bu küçük hastahanelerin bir Fakülte olmasını hayal etmiştim. Ve yine birgün bu günkü Dekanlığın üst katında bulunan o zamanki Doktorlar yemekhanesinden Marmara'ya bakarak arkadaşlara "Burası denize kadar uzanan bir Fakülte olmalıdır" dediğim zaman onlar, benim bu hayal genişliğime bol bol gülmüşler, hatta alay etmişlerdi. İşte bugün ben bunu hatırlayarak, o zamanki hayalimin gerçekleşmiş olduğunu görmekle bahtiyarım. 38 senelik süre ile hergün muntazaman içerisinde çalıştığım bu ilim müessesesine benim de birşeyler katmış olmaklığım düşüncesi, bahtiyarlığımı bir kat daha artırıyor. Yine 38 yıl gibi uzun bir süre, bana bu ilim yuvasına fasilasız hizmet etmek imkânını veren bir sağlık bahşettiğinden Tanrıya şükrederim.

Çoğunuzu öğrencilik çağınızdan hatırladığım bugünün ilim adamları olan sizleri, bugün 38 yıl önce hayal ettiğim bir Fakültenin Kurul üyeleri olarak, şu anda bir arada görmek, benim için gerçekten unutulmaz bir bahtiyarlıktır.

Şimdi sizlere veda ederken, herşeyden önce, uzun çalışma yıllarım boyunca bana karşı istisnasız hemen hepinizin, her zaman gösterdiğiniz vefakâr dostluk ve yardımlarınıza candan teşekkür ederim. İleride güzel bir gelenek haline gelmesini dilediğim, aranızdan ayrılan öğretim üyelerine bir veda konuşması fırsatı vermek gibi güzel bir geleneği bugün başlattığımızdan, başta sayın Dekan Prof. Cem'i Demiroğlu olmak üzere hepinizi tebrik eder, teşekkürlerimi bildiririm.

Son olarak öğrenciliklerinden beri yakından tanıdığım ve Asistan, Uzman, Doçent ve Profesör olarak birlikte çalışmalarımız sırasında, kurduğum Cerrahpaşa Traumatoloji Ekolü'nün kuruluş ve gelişmesinde bana her zaman yardımcı olan mesâi arkadaşlarım Profesör Kemal Bayraktar'la Profesör Macit Üzel'e önünüzde teşekkür etmek isterim. Son dileğim bu Ekolün, yani Cerrahpaşa Traumatoloji Ekolü'nün devamının sağlanması için, Fakülteniz Ortopedi

ve Traumatoloji Kliniğinin başına, Kürsü Profesörü olarak sırası ile önce Kemal Bayraktar sonra Macit Üzel'in geçmesidir. Böylece ömür boyu emek verdiğim Cerrahpaşa Traumatoloji Ekolü'nün devamlılığı sağlanmış olur ve ben de Tanrı sağlık ve ömür verdiği sürece, bu Ekolün gelişme ve ilerlemelerini yakından izlemek imkânını bulur ve her zaman yardımcı olarak bahtiyar olurum. Tekrar hepimize candan teşekkürlerimle sevgilerimi bildirir, Kurulu saygıyla selâmlar, Allahaismarladık derim.

VEDA

Ömrümün yarısından çoğunu geçirdiğim, bazan haftalarca geceli gündüzlü hiç dışarı çıkmadığım, bu sağlık ve bilim yuvasında birçok asistan ve uzman arkadaşlarla dost oldum; onlarla birlikte çalıştım. Bunlardan ebediyete göçenleri burada rahmetle yad ederken, bu yuvada yetişip yurdumuzun çeşitli şehir ve kasabalarında sağlık hizmeti görmekte olanlara da bu vesile ile sevgilerimi iletirim.

38 sene içerisinde Cerrahpaşa'dan gelip geçen sayısız meslekdaşarımdan, benimle birlikte sürekli olarak, Cerrahpaşa'da çalışmış olanlardan ancak beş kişi kaldı. Bu tarihçeye bu arkadaşlarla birlikte çekilen son resmi koymaktan kendimi alamadım.

24- 38 sene Cerrahpaşa'da sürekli olarak çalışmış bulunan arkadaşlar bir arada: Feyyaz Berkay, Hakkı Ogan, Osman Barlas, Derviş Manizade, Baha Sezer

Kitapta sözü geçen rapor :

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığına,

Sayın Dekan Prof. Dr. Celâl Öker,

4 aydanberi Avusturya, Almanya, İsviçre, Hollanda ve Fransa'da 62. madde gereğince (8 Ekim 1967 den beri) ilmî araştırma ve meslekî incelemeler çalışmalarımı yapmaktayım. Evvelce de kısaca yazdığım gibi, bu müddet zarfında Avrupa'nın en önemli Traumatoloji ve Ortopedi Kliniklerini ve Müesseselerini ziyaretle bu iki bilim dalının dünyaca tanınmış önder kişileri ile görüştim. Bu arada her iki şubenin yeniliklerini yakından gördüğüm gibi bunları uygulayan ve bu alandaki yeni fikirleri temsil eden seçkin kişilerle çok faydalı meslekî ve ilmî tartışmalar yapmak fırsatını da buldum. Bundan faydalanarak ben de, her iki dalın uygulanmasına dâir düşüncelerimle, kliniğimizde yapmakta olduğumuz bazı yeni tedavi şekillerini ve sonuçlarını, beraber getirdiğim yüze yakın dia pozitiflerle kendilerine göstermek ve böylece fikir mübadelesi yapmak imkânını buldum.

Bu arada 5 yerde konuşmaya davet edildim. Bunların en önemlilerinden biri İsviçre'de Bern kentinde olmuştur. İsviçre'de 53 üyesi bulunan ve 8 yıl önce kurulmuş olan AO. Kemik Cerrahîsi İlmî Araştırma Cemiyetinin sadece üyelere mahsus olan özel bir İlmî toplantısında, bir istisna olarak misâfir konuşmacı sıfatı ile konuşmağa davet edildim. Ve 15. 10.1967 de konuştum. (Bu cemiyet İsviçre İlmî araştırma fonundan yani "Schweizerischer National Fonds zur Förderung der Wissenschaftlichen Forschung" den yardım alan bir cemiyettir).

İsviçre'den sonra Paris'de Prof. Merle d'Aubigne ve Prof. Robert Judet'nin kliniklerini gördüm ve kendileri ile görüştim. Aynı zamanda ameliyatlarını ve bilimsel çalışmalarını yakından izledim. Bundan sonra Flensburg'da Prof. Küntscher'le yeni bir ameliyat metodunun uygulamasını yaptık (Trochanterik kırıkların özel Trochanter çivisi ile çivilenmesi). Bu metod henüz Avrupa'nın hiç bir yerinde uygulanmış değildir. Bu arada "Flensburg Tıp Cemiyeti"nin yıllık Kongresinde de konuşmağa davet edildim ve 13. 12. 1967 de bu toplantıda da konuştum. (Coxarthrosis'in Cerrahî tedavisi konusunda). Bundan başka İsviçre'de St. Gallen "Ortopedi ve Traumatoloji" Kliniğinde, Doğu Almanya'da Prof. Matzen'in Leipzig'deki, Prof. Witt'in Berlin'deki "Ortopedi ve Traumatoloji" Kliniğinde, Klinik toplantılarda da konuştum. Bu konuşmalarında benden istenen, son ziyaret ettiğim İsviçre ve Fransa Kliniklerinde gördüğüm, Ortopedinin en yeni önemli konusu olan, Kalça oynağı Total Arthroplasti vak'alarının değişik tatbik şekilleri ve AO. aletleri ile Osteosentezler hakkında bilgi vermek ve bunlar hakkındaki düşünce ve kanılarımı belirtmek, aynı zamanda kliniğimizde özellikle infekte defekt psödoartrozlarında uyguladığımız metodu devamlı ilik irrigasionları ve kemik grefleri ile elde ettiğimiz sonuçları göstermekti. Çok ilgi çeken bu konuşmalarla toplantılardan başka, gezdiğim önemli kliniklerin klinik toplantılarında da, tartışmalara katıldım. Böylece bu yoldan Avru-

pa'nım en ünlü Ortopedi ve Traumatoloji Kliniklerine yeni Fakültemizin adını duyurdum. Konuşmalarım, Fakültemizin değerini belirtmeğe ve Üniversitemizin şerefini yükselten öğünülecek sözler söylenmesine vesile oldu. Yani her yerde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin adını anarak Fakültemizi tanıttım.

Dünyada kurulan ilk Üniversite Ortopedi Kliniklerinden biri olması ve başında da iyi bir Cerrah ve Traumatolog olan Prof. Matzen'in bulunması (bu değerli bilim adamının iki ciltlik Ortopedi kitabı bu sene ikinci defa yeniden basılmıştır) dolayısıyla, demirperde gerisindeki bu klinikte de, bir hafta müddetle incelemeler yapmaktan kendimi alamadım. Bir hafta zarfında hemen hergün, gece gündüz beraber bulunduğum, Prof. Matzen gibi bir bilgini tanımak, onunla her iki dalın önemli konuları üzerinde bilimsel tartışmalar yapmak, kendisine kliniğimizin çalışmalarını göstermek cidden büyük bir kazanç oldu. Bütün bu temas ve incelemelerimin sonuçlarını uzunca bir rapor halinde Fakültemize sunmanın faydalı olacağını sanıyorum. Özellikle memleketimizde Fakülteleri halen çok yakından ilgilendiren bir aktüel konuda edindiğim bilgilerin özetini burada size hemen bildirmenin de Fakültemizin gelişmesinde doğru yolun takibi için faydalı olacağını düşünerek bu yazımı göndermeyi uygun buldum.

Bilimsel araştırma gezim sırasında tarafsız akademik düşünen bir Üniversite hocası olarak, Traumatoloji - Ortopedi ve Genel Cerrahinin birbiriyle olan ilgisini ve bu dalların çalışma yönü ile gelişme seyrini araştırdım. Avrupa'da bağımsız ilk Üniversite Ortopedi Kliniği ve Kürsüsü Leipzig'de kemik Cerrahîsi ile çok ilgilenen ünlü Genel Cerrahî Uzmanı Prof. Schede tarafından kurulmuştur. Bundan evvelki Ortopedi Poliklinikleri sadece korse ve benzeri aperlerele deformasyonları düzeltmeğe çalışan ve yatırmadan, ayaktan hasta tedavi eden hususî hayır müesseseleri şeklinde faaliyette bulunan teşekküllerdi. Prof. Schede Leipzig'de, ilk defa 1923 de kurulan, "Üniversite Ortopedi Kliniği"ne şef olarak gelmiş ve bu kliniği 7 senede inşa ile 29 Nisan 1930 da Ortopedi Kliniğini açmıştır.

Bugün Prof. Matzen gibi Sauerbruch ekolünden gelen iyi bir Genel Cerrah ve ünlü bir Ortopedist olan bir zatın idaresinde bulunan bu klinik, atölyesi, jimnastik salonları, masaj odaları, banyolar, fizik tedavi ve ilmî araştırma laboratuvarları ile (demir perde gerisinin bütün sıkıntılılarına rağmen) Avrupa'nın en modern Ortopedi Kliniklerinden biridir. Fakat bu klinik de, diğerleri gibi, başlangıçta sadece deformasyonlarla meşgul olmuş, Traumatoloji ile ilgilenmemiştir.

Bundan sonra yavaş yavaş Ortopedi, bazı Üniversitelerde ayrı bir seksiyon halinde Umumî Cerrahî içerisinde, bazılarında müstakil bir klinik halinde faaliyette bulunmuştur. (Örneğin Viyana'da Ortopedi Kliniği 1960 senesine kadar Üniversite I. Cerrahî Kliniğinin bir seksiyonu olarak çalışırken, 7 sene önce müstakil bir klinik ve kürsü olmuştur). Aynı şekilde traumatoloji de birçok yerlerde umumî cerahinin içerisinde bazılarında bir seksiyon, bazılarında müstakil

bir klinik, hatta müstakil bir hastahane halinde faaliyette bulunmuştur. Nihayet önce Anglo-Saksonlar Ortopedi'ye ekstremite traumatolojisini de katmışlar sonunda Amerikalılar da, birçok şehirlerinde bu şekli örnek almışlardır. Avusturya'da Traumatoloji halen ayrı bir ihtisas şubesi ve kliniği şeklinde faaliyette bulunmakta olup, Avusturya'nın 5 büyük şehrinde (150 - 300) yataklı müstakil kaza Cerrahîsi hastahaneleri vardır. Son birkaç seneden beri Avusturya'da sadece Traumatoloji ile uğraşan bir "Traumatoloji Kürsüsü" ile, yine Üniversiteye bağlı iki Traumatoloji Kliniği de kurulmuştur. Fakat Almanya'da da bazı yerlerde, örneğin Nürnberg'de "Dr. Erler Kliniği" adı altında (11 milyon Alman marına mal olan) müstakil bir kaza Cerrahisi hastahanesi (300 yataklı) gördüm.

Almanya'da son 4 - 5 seneden beri bir nevi Anglo - Sakson sistemine dönüş şeklinde bir gelişme başlamıştır. Böylece birçok yerlerde Ortopedi ile Traumatoloji'yi birleştirmek yoluna gidilmektedir. Hattâ, o kadar ki, Eylül 1967 tarihinde toplanan "Alman Ortopedi Cemiyeti" adının değiştirilerek "Ortopedi ve Traumatoloji Cemiyeti" olmasına karar vermiştir. Buna karşılık Alman Cerrahî Cemiyeti "Deutsche Gessellschaft für Chirurgie" de bu cemiyetin başkanlık divanı üyelerine gönderdiği 6 Aralık 1975 tarihli bir yazı ile bu kararı protesto eden bir tamim yayınlamış, bu kararın hatalı olduğu; zira birçok ortopedistin traumatoloji, hattâ genel cerrahî uzmanı olmadıkları, bu isim değişikliği ile (yani Deutsche Orthopaedische Gesellschaft adının Deutsche Gesaellschaft für Orthopaedische und Traumatologie olması ile) etkâr-ı umumiyyeye traumatoloji olarak tanıtılmalarının yanlış olduğunu ileri sürmüştür. Üç daktilo sahifelik bu konu üzerindeki tartışmalar Alman Cerrahîsinin en aktüel konusu haline gelmiştir.

Fakat bu isim değişikliği henüz heryerde tatbik edilmiş olmamakla beraber iki dalın füzionuna doğru gidilmekte olduğu inkâr kabul etmez bir gerçektir. Nitekim İsviçre, Fransa ve Almanya'da gördüğüm Ortopedi ve Traumatoloji Kliniklerinin yataklarının yarısı traumatolojik vak'alarla dolu idi. Bu kliniklerin bazılarının başında Prof. Matzen, Prof. Küntscher, Prof. Allgöwer gibi genel cerrahî ve traumatoloji mütehassısları bulunuyor. Bazılarının başında da, Prof. Max Lange, Prof. Witt, ve saire gibi iyi bir genel cerrahî mütehassısı olduktan sonra ortopediye geçmiş ortopedistler vardır.

Böylece, halen bir gelişim devresi geçirmekte olan bu iki dalın durumunun, bu gelişmenin sebeplerini de tarafsız bir görüşle akademik esaslara dayanarak araştırdım. Bu konuda, Avrupada, gerek genel cerrahî, gerek traumatoloji, gerekse ortopedi dallarının başında bulunanların en önemlileri ile görüştim. Bu görüşmelerde genel olarak vardığımız sonuç şudur :

Özellikle son 15 yıl içinde dünyanın makine ve sür'at devrine girmesi ile traumatolojik vak'aların sayısı ve traumatolojinin öneminin arttığı bir gerçektir. Fakat, genel cerrahîde, akciğer ve kalp hastalıklarıyla uğraşan Thoraks cerrahîsinin gelişmesi yüzünden fazla meşgul olduğundan, traumatoloji ile yeteri kadar meşgul olamaz hale gelmiştir.

Bu yüzden traumatolojinin ayrı şube şeklinde gelişmesi ve bu alanda yeni uzmanlar, özel seksion, klinik veya hastahaneler kurulması yoluna gidilmesi mecburiyeti hasıl olmuştur. Diğer taraftan son 10 -15 seneden beri aşı tatbiki neticesinde Avrupa'da hemen hemen Poliomyelitis ortadan kalkmış bulunduğundan, bundan 10 sene evveline kadar Ortopedi'nin esas meşgalesini teşkil eden Poliomyelitis sekelleri de kalmamıştır. Bu şekilde antibiyotik ve tüberkülostatik ilâçlar sayesinde kemik ve mafsalsal tüberkülozunun azalması sonunda da ortopedinin faaliyet sahası oldukça azalmıştır. Böylece bir taraftan işi azalan bir şube ile diğer taraftan işinin çoğalmasına rağmen başka sahalarla meşgul olması yüzünden, cerrahinin ihmal etmek zorunda kaldığı bir şubenin umumiyetle aynı organ (kemik ve mafsalsal) üzerinde çalışması hasebiyle birleşmesi kadar tabii bir şey olamazdı.

İşte bu yüzden ki son 10, fakat özellikle son 5 hattâ esaslı olarak son iki senedenberi İsviçre, Almanya ve Fransa'da da ortopedi klinikleri "Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği" olarak çalışmaktadır. Bunların yarısı traumatolojik vak'alarla doldurulmakta ve Ortopedistler traumatolojik vak'alar nispetinde (zira hepsi aynı formasyonunda değildir) hiç değilse kemik traumatolojisi ile meşgul olmaktadır. Diğer taraftan traumatoloji kliniklerinde de esasen çoğu müşterek olan (meselâ Coxarthrosis'de olduğu gibi Coll. de femur kırıklarında baş nekrozları sonunda tatbik ettiğimiz endoprotez veyahut total artroplasti ameliyatları her iki dalın en önemli müşterek ameliyatlarıdır) ortopedik ameliyatlar yapılmaktadır.

Ortopedi ile Traumatoloji birleşmesi hususunda Prof. Witt (Berlin), Prof. Matzen (Leipzig), Prof. Merle d'Aubigne (Paris), Prof. Maurice Müller (Bern), Prof. Robert Judet (Paris), Prof. Allgöwer, Weber (İsviçre), Prof. Max Lange (Münich), Prof. Chiari (Viyana) gibi önemli ortopedistlerin fikri şudur : (Bunlara tarafımdan bizzat sorulmuş ve cevabı alınmıştır) Traumatoloji ve Ortopedi bir arada, bir klinik olarak birleşebilir. Ancak, öyle bir kliniği yürütebilmek için herşeyden önce iyi bir genel cerrahî, traumatoloji bilgisine sahip olmak gerekir. (Yukarıda isimleri zikredilen, böyle müşterek kliniklerin başında bulunan zevatın hemen hepsi uzun seneler genel cerrahî çalışmasından sonra kemik cerrahîsine geçmiştir. Meselâ, Prof. Matzen uzun sene Sauerbruch kliniğinde, Prof. Chiari yine o kadar bir müddet Eiselsberg kliniğinde çalışmışlardır.)

"Traumatolojiyi ortopedistlerin mi, genel cerrahların mı yapması doğru olur?" sualine verilen cevap da aynı esasa dayanmaktadır. Zira cevap : "Ancak genel cerrahî ve traumatoloji ihtisas ve tecrübesi olan ortopedistler yapabilir" şeklindedir. Hattâ nisanda Münih'te Prof. Lange'nin yerine (emekliye ayrılması dolayısı ile) gelecek olan Prof. Witt'le 15 gün evvel Berlin'de kendisine veda ederken bana "yerinize kim gelecek" sualine şöyle cevap vermişti : "Henüz belli değil. Fakat traumatoloji ihtisası olmayan bir ortopedist gelirse kendi de mahv olur, klinik de" cevabını vermişti. "Zira 400 yatağın 250'si traumatolojik vak'adır".

Avrupa'daki araştırma, inceleme ve görüşmelerim sonunda edindiğim inanca göre, bir noktaya daha değinmek zorundayım. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin kuruluşu sırasında yeni fakültede de eskinin bir kopyası olarak "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi" adı altında bir kürsü figure etmiştir. O zaman, belki hatırlayacağımız gibi, dostum Prof. Sezai Tümay ve arkadaşları benim kürsüye de Traumatoloji ve Ortopedi Kürsüsü isminin verilmesi teklifimi yanlış anlamışlar ve Çocuk Cerrahisinin lüzumsuzluğu veya kaldırılması fikrini savunduğumu sanmışlardı. Sonradan kendileri ile buluşup anlaşmıştık. Bu bakımdan Avrupa'da gördüğüm 20'ye yakın Ortopedi ve Traumatoloji kliniğinde bu yönden da çocuk cerrahîsinin durumunu araştırdım. Hiçbirinde "ortopedi ve çocuk cerrahisi" diye bir kliniğe rastlayamadım. Bütün bu kliniklerde şüphe yok ki çocuk odaları vardır. Fakat bunlar traumatolojik veya ortopedik hastalardır. Çocuk cerrahîsi bazı yerlerde cerrahî klinikleri içerisinde ayrı bir çocuk cerrahisi seksionu halinde, bazılarında da müstakil çocuk hastahanesinde çocuk cerrahîsi (Traumatolojik ve Ortopedik vak'alar dışında) seksionu halinde veya, bizim İzmir ve Hacettepe'de olduğu gibi, müstakil Çocuk Cerrahisi kliniği şeklinde, yani ayrı bir disiplin olarak çalışmaktadır.

Ortopedi ile birlikte çocuk cerrahisi bulunduğu misal olarak daima ileri sürülen Fransız teorisinin en önemli merkezi olan Hôpital Couchin'deki Ortopedi ve Traumatoloji kliniği şefi d'Aubigne ile de bu konuyu gördüm. Ortopedi, Traumatoloji ve Çocuk Cerrahisi hakkında aynen şu sözleri söyledi : "Bu binanın yerinde 7 sene evveline kadar eski bir Ortopedi kliniği vardı. Ve yalnız ortopedi vak'aları ile meşgul olmakta idi, bu çok cansız, şevksiz bir işti. 7 sene evvel bu 200 yataklı yeni klinik yapılıncaya her gece nöbet bekleterek traumatolojik vak'aları da almağa başladım. Hâlen muntazam, gece gündüz, nöbet bekletilmekte ve bize daha hareketli bir çalışma sağlayan traumatolojik vak'aları da muntazaman almaktayız".

Geçenlerde Köln Ortopedi Kliniğini ziyaret ettim. Sessiz bir klinik. "Bu ne hal" dedim. Bana "Biz Unfall almıyoruz" dediler. "İnsan âdeta uyukluyor." "Peki siz dalak rüptürü, vesaire vak'alarını da alıyor musunuz?" dedim. "Ben, önce, senelerce genel cerrahi ve traumatoloji de yaptım. Elbette bütün kaza vak'alarını da alıyoruz." dedi. "Çocuk cerrahisi ile ortopedi bir arada olur mu?" dedim. Aynen şu cevabı verdi : "Çocuk cerrahisinin ortopedi ile bir ilgisi yoktur. Bizim çocuk odalarında ya ortopedik veya traumatolojik çocuk hastalar yatıyor. Asıl çocuk cerrahîsi (atreziler, plorospasm, aplaziler vesaire) yani çocuklara has cerrahî vak'alar, ya çocuk hastalıkları kliniğinde, başında çocuk cerrahîsi uzmanı bulunan bir seksion, veyahut cerrahî kliniğinde yine böyle bir çocuk cerrahîsi uzmanının idaresinde bir seksion şeklinde olmalıdır." dedi.

Bütün bu açıklamalardan sonra teklifim şudur : Eğer yeni fakültemizi dünya üniversitelerinin bu yeni aldığı yönde geliştirmek, faal ve dinamik bir fakülte haline getirmek istiyorsak, yani hep arkadan değil, biraz da önden, hiç değilse dünya üniversiteleri sırasında yürümek istiyorsak biz de Cerrahpaşa'daki

bu kürsünün adını, bence "Traumatoloji ve Ortopedi" veya hiç değilse "Ortopedi ve Traumatoloji" kürsüsü şeklinde düzeltilmeli ve dünyadaki emsaline uygun ve Çapa'daki gibi en az 100 yataklı; atelyesi, fizik ve mekanik tedavi imkânları ile tam bir örnek klinik kurmalıyız. Ben, Avrupa'da her iki dalın bütün yeniliklerini görmüş, önder kişileri ile bütün konular üzerinde herşeyi görüşmüş, her iki dalın problemlerini bilen bir hocanız olarak, böyle bir klinik kurulması ve gelişmesi için elden gelen bütün gücümle, her şekilde hizmet etmeğe amadeyim. Sözlerim yanlış anlaşılmasın. Ben kürsü profesörlüğü meraklısı bir insan olmadığımı vaktiyle kürsü profesörlüğünden kendi isteğimle istifa etmekle ispat etmiş bir insan olarak bugün kurulmasını teklif ettiğim, dünyadaki nümünelerine uygun bir "Ortopedi ve Traumatoloji" kliniğinde, daha faydalı olabilecek birisinin mevcudiyetini gördüğüm anda vazifeye talip olmam. Yapabileceğime inandığım içindir ki hizmet talebinde bulunuyorum. Eğer her türlü tesirlerden uzak kalarak gerçekten yeni, fakültemizin devre uygun bir şekilde gelişmesini istiyorsak benim ilgilendiğim branşta tutulacak yolu 6 aylık incelemelerim sonunda edindiğim ilmî kanaate göre belirtmek maksadı ile bu raporumu sunuyorum. Karar sizin ve Fakülte "Profesörler Kurulu"nundur. Ben emekliye ayrılınca kadar geri kalan 8 senelik çalışma zamanımı, Fakültemizin Traumatoloji ve Ortopedi Kliniğinin dünya Ortopedi ve Traumatoloji klinikleri seviyesine hattâ onlardan ileriye götürecektir hamleye harcamak istiyorum. Ve zannedersem bu işler 8 senede ancak başarılıdır. Öyle ki benim kurmak istediğim (Avrupa ve emsaline uygun) klinik benden ziyade, benden sonra gelecek arkadaşlara hazırlanmış olacaktır.

Bence sizin gibi genç ve enerjik bir dekanın idaresinde kurulan bu yeni fakülteye de böyle hamleler yakışır. Çocuk Cerrahisi için de cidden bu şubede ihtisas yapmış bir arkadaşın idaresinde ya cerrahî kliniğinde seksionu yahut da çocuk kliniğinde bir çocuk cerrahî seksionu olmalıdır.

Fakültemize faydalı bulduğum bu raporu size acilen sunuyorum. Bunu bir vazife bildim. Faydalı olabildimse kendimi bahtiyar addederim. Sizlerin şahsınızda bütün fakülte hocası arkadaşlarıma en derin saygılarımı sunarım.

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ

Bu küçük kitapçık, 1970 yılında 62. maddeden New York'da bulunduğum sırada Amerikanın değişik şehirlerinde yerleşmiş Cerrahpaşalı eski öğrencilerim ve Amerikan hastanelerinde çalışmakta olan genç doktorların tertipleedikleri 14 Mart Tıp Balosu vesilesiyle beni davet etmeleri ve benden çok özledikleri Cerrahpaşa hakkında bir konuşma yapmamı istemeleri sonucunda meydana gelmiştir.

Baloda, Washington büyükelçimiz Melih Esenbel ile Birleşmiş Milletler büyükelçimiz Osman Olcay ve New York başkonsolosu Sıtkı Coşkun beylerin eşleri ile birlikte oturdukları şeref masasına ben de eşim ile birlikte davet edilmiştim. Beni masada gören eski öğrencilerim olan doktorlar dansı bırakıp, heyecanla yanıma gelip, kimisi elimi, kimisi yanağımı öperek beni hararetle selamlıyorlardı. Öğrencilik anıları ve eski günlerden bahsediyorlardı. «çok esprituël bir zat olan Osman Olcay, Washington büyükelçimiz Melih Esenbel'e seslenerek;

"Yahu Melih, biz büyükelçi olduk diye gerinip duruyunuz. Doktor beyler, bize yandan çarklı bir selam verip, hocayı görünce kimisi elini öpüyor, kimisi boynuna sarılıyor. Büyükelçi olduk da ne oldu, hoca olmalıymışız!" diyerek bir espri yapmıştı.

Saint Louis hastanesindeki, o günlerde Fielding'in başında bulunduğu eski Thompson kliniğinde çalışmaktaydım. Tıp balosu Mississippi oteli salonlarında yapılacaktı. Mesafenin uzaklığını bahane ederek itizâr etmiştim. Bizi davet eden iki genç doktor ısrarla arabalarıyla gelip, beni alıp götürdüler ve benden Cerrahpaşa hakkındaki konuşmamı öğleden sonra yapmamı isteyerek çaya davet ettiler. Genç arkadaşların Cerrahpaşa özlemlerini gidermek üzere yaptığım sohbet bu kitabın birinci baskısında çok kısa olarak yayınlandı.

Altı ayın sonunda yurda dönüşümde eski Türkçe olarak yazdığım konuşmamı klinik sekreterine dikte ederek yazdırmıştım. Amerika dönüşümde Cerrahpaşa Tıp tarihi ve Deontoloji Hocası Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver hocaya vermiştim. Bunu inceleyen Tıp tarihi ve Deontoloji hocası ertesi gün odama gelerek, bu yazının resimlerle beraber biraz genişletilerek bir kitap halinde basılmasının çok yararlı olacağı konusunda ısrar etti. Kendisine müsveddeyi hazırlayıp verdiğim takdirde üniversite tarafından basılmasını temin edeceğini bildirdi. Hocayı kıramadığım için istediğini yaptım. O da Dekanlık ve Rektörlük neznindeki teşebbüsleri ile bu küçük kitapçığın kuşe kağıda basılmasını temin etti. Kitap, Tıp Tarihi hocamızın kısa ve çok mânalı bir takdim yazısı ile ortaya çıktı. Ne yazık ki bu kitap sadece 250 nüsha olarak basılmıştı. Bu yüzden 1976'da ya-

ynlanması tamamlanmış olan 86 sayfalık bu küçük kitapçık, bir ay içerisinde mevcudu kalmayacak şekilde tükenmiştir. O devirdeki Profesör, Doçent ve Öğretim üyeleri bu kitabı kapışmışlardı. Yirmibir seneden beri emekli hocaların yerine gelen genç Cerrahpaşalı Profesör ve Doçentler benden kitap istediler ancak elimde bir tek kitap kalmıştı. O günden beri her zaman neden yeni baskı yapılmıyor şeklinde şikayet edilmiştir. Nihayet halefım Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Macit Üzel'in ısrarları üzerine kitabın genişletilerek tekrar basılması düşünüldü. Bu münasebetle kitabın mevcut bahislerine ilaveler yapılarak biraz daha hacimli olarak basılması teklifi geldi. Bu teklif karşısında kitabı tekrar okuyarak inceledim. Kitap o kadar konsantre bilgilerle, akıcı bir üslup ile yazılmıştı ki, bunların arasına ilaveler yapmanın kitabın değerini kaybettireceği kanaatine vardım. Kitap o devrin akademik olaylarını ve o devrin Tıp ilmi ve Akademik durumunu özetleyen bir kitap olduğu için, buna aynı değerde ve aynı konuyu aydınlatacak tıbbi anılar ve bilgiler eklemenin faydalı olacağını düşündüm. Geçen sene aziz meslektaşım merhum Prof. Dr. Adnan Salepçioğlu'nun adının yeni Genel Cerrahi dersanesine verilmesi töreninde Prof. Dr. Macit Üzel ile birlikte, törene katılan sayın rektör Prof. Dr. Bülent Berkarda ile bu kitap konusunu konuştuk. Kitabı büyüterek yayınlamanın üslubuna uygun olmayacağını söyleyerek, mevcut kitabın eski hali ile aynen basılmasını ve sadece aynı konuyu aydınlatan bazı tıbbi anılarımı ekleyerek ilgili Tıp Tarihi hakkında geniş bilgiler vermekle yetinmeyi teklif ettim. Kaç sayfa ilave edebileceğimi de sordum. Sayın Rektör, kaç sayfa olursa olsun mevcut eski kitap nefesinde bastırmayı vaat etti. Bundan sonra yoğun çalışmalarla Avrupanın büyük üniversitelerinin tanınmış hocaları ile yaptığım görüşmeleri anlatan bölümleri ve bazı anılarımı ilave ettim. Aynı zamanda, aynı konuyu aydınlatan ve yayımlandığı devrin Cerrahi ve Travmatolojisi hakkında bilgi veren kitaplarımın ön-sözlerini de bunlara ekledim. Böylece eski kitap değiştirilmeden aynen basılacak ve değerinden hiç bir kayıp olmayacaktı. İlavelerle de aynı değeri taşıyacağını ümit ederim.

Önce ilmi seyahatler ve bu seyahatler sırasında Avrupanın namlı üniversite hocaları ve ilim adamları ile yaptığım Tıp ile ilgili görüşmeleri anlatayım. Bu görüşmeler ayrı ayrı devirlerde yapılmış görüşmelerdir. İlk seyahatlerdeki görüşmeler Prof. Nissen'in daveti üzerine İstanbul'a gelmeye karar verdiğim devirde olmuştur (1937). Bu münasebetle Billroth kliniği de denen Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Cerrahi Kliniği şefi olan Prof. Wolfgang Denk'e veda etmek istediğim sırada değerli hocamın tavsiyesi sonunda gerçekleşmiş görüşmelerdir. Hocam bu veda görüşmesi sırasında bana şu teklifi yapmıştı;

"Manizade; seni davet eden Prof. Dr. Rudolf Nissen gibi bir zatın yanında Cerrahi çalışmalara başlayacaksın. Unutma ki her zaman yetiştiğin dünyaca ünlü Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi Cerrahi ekolünü orada temsil edeceksin. Bunun için Viyana Cerrahi kliniklerinde yetişmiş ve sonradan Almanya, İsviçre ve İnsbruck'da klinik şefi olmuş olan Avusturyalı klinik şeflerini tanıman lazım,

şimdi ben sana Almanya'nın Bonn Üniversitesi Cerrahi Kliniği şefi Von Haberer ve İsviçrenin Zürih Üniversitesi Cerrahi Kliniği şefi yine bizim kliniğimizde yetişmiş değerli bir cerrah olan Prof. Clemonte, İnsbruck Üniversitesi Cerrahi Kliniği şefi Prof. Breitner ve benzeri profesörleri ziyaret etmeni, ameliyatlarını görmeni ve onlarla cerrahi konusunda görüşmeler yapmanı tavsiye ediyorum. Bu nedenle yakın arkadaşım olan bu hocalara seni tavsiye eden birer kart yazacağım. Bunları kendilerine takdim edersen, ilgileneceklerinden ve seni iyi karşılayacaklarından eminim.

Bana çok cazip gelen hocanın bu faydalı teklifini memnuniyetle yerine getirmeyi bir şeref bileceğimi söyleyerek verdiği takdim kartlarını yanıma aldım ve ertesi gün yola çıktım. Bu ziyaret ve görüşmeleri ayrı ayrı bahislerde aşağıda bulacaksınız. Bu birinci ilmi seyahatten sonra 29 Ekim Cumhuriyet Bayramından 15 gün evvel İstanbul'a geldim. İstanbuldaki kliniğin durumu ve Prof. Nissenle çalışmalarım sırasındaki olay ve anılarıma özet olarak kitabın birinci bölümünde yer vermekteyim. Bu anılardan eksik kalan bazı önemli kısımları burada anlatmak isterim. Ben Türkiye'ye geldiğim zaman Cerrahpaşa hastanesi basit bir Belediye Hastanesiydi. Yetiştığım Viyana Üniversitesi 260 yataklı II. Cerrahi kliniği ile kıyasladığım zaman hayal kırıklığına uğramıştım. Klinik bir kısmı koridorlarda sedyelere doldurulmuş hastalar ile 80 yataktan ibaretti. Prof. Nissen ameliyathanenin karşısında küçük bir odada oturuyordu. O devirde kliniğin ikinci profesörü Burhanettin Tokar, Doçent olan Fahri Arel ve yeni doçent olmuş Nissenin yetiştirdiği değerli cerrah Hazım Bumin, Nissenin odasının bitişiğindeki bir şef odasında birlikte oturuyorlardı. Üç öğretim üyesi bir odada oturuyordu. Klinikte Kızılay mezunu tek bir hemşire dâhi mevcut değildi. Yalnız ameliyathane hemşiresi olarak Berlin'den Prof. Nissenin birlikte getirdiği hemşire İrmgard vardı. Aletlerin sterilizasyonu ve ameliyat hazırlıklarından tek mesul bu Alman hemşire idi. Bunun dışında alaydan yetişmiş hastabakıcı denen birkaç kadın, Alman hemşirenin kontrolü altında ameliyathanenin işlerine yardımcı oluyorlardı. Bundan başka yine alaydan yetişmiş iki erkek yardımcı vardı. Bu kişiler aynı zamanda eter narkozu ile hastaları uyutma görevini yerine getiriyorlardı. Bunların dışında Mustafa Onbaşı ile mızraklı alay çavuşluğundan ayrılmış Hasan Onbaşı, servis sorumlu hemşiresi vazifesi görüyorlardı. İki hasta koğuşunu idare eden sekiz-on müstahdem, hastabakıcı görevini yapıyorlardı. Pansman arabasını hazırlayanlarda bunlar arasında pratik yetişmiş sadece okuma yazması olan birkaç tecrübeli görevli idi. Bütün bu sözüm ona hastabakıcıların bir kısmı akşamları kendi evlerine gidip, sabahları vazifeye geliyorlardı. Bazıları da hastanede kalıyorlardı. İdare binasındaki eczanenin üstündeki tavan arasında birarada yatıyorlardı. Cerrahpaşada o yıllarda Cerrahiden başka bir de Dahiliye kliniği vardı (Prof. Neşet Ömer İrdelp). Polikliniğinde de tek hemşire yoktu. Sadece başhekimle birlikte belindeki anahtarları şakırdatarak dolaşan Mümine hanım adındaki Kızılay Hemşire Okulunun ilk mezunlarından olan bir hemşire vardı ki Cerrahpaşa hastanesinin tek hemşiresi idi.

1937 Ekim ayında Cerrahpaşada vazifeye başladığım sırada doğru dürüst bir cerrahi kitabı da mevcut değildi. Talebeye yardımcı olmak için önce kısa bir Cerrahi kitabı yazmayı düşündüm. Fakat bunun çok zaman alacağını ve acil ihtiyacı gideremeyeceğini düşünerek Dünya Üniversitelerinde okutulan, yabancı dillerden birinde yayınlanmış, tanınmış cerrahi kitaplarından birini seçip tercüme edip yayınlamaya karar verdim. O sırada 38. baskısı yapılan Hamilton Bailey'nin İngilizce Cerrahi kitabını tercüme edip bastırdım. Üniversite matbaasında basılmasının kabul ettirilmesi için uzun bürokratik engeller karşıma çıkınca, babamın vefatından sonra bana miras kalan Kıbrıs'daki bir evi satarak temin ettiğim para ile masrafları bizzat ödedim ve özel bir matbaada bastırdım. Türkiyede ilk renkli Tıbbi resimler ihtiva eden bu 1600 sayfalık kitap 1500 adet basılmış ve makul fiyata satılmıştır. Hala kıdemli cerrah arkadaşlardan "Ben Cerrahiye sizin bu kitabınızdan öğrendim" diyenlere rastlıyorum. İki cilt olarak yayınlanan "Cerrahi ve Tatbikatı" adı verdiğim "A Short Practice of Surgery" adındaki bu kitabın iki sene içerisinde mevcudu kalmamıştı.

Bahsi geçen cerrahi kitabına yazdığım önsözü o yıllardaki tıbbın durumunu göstermesi bakımından yayınlanan bu ek kitapta aynen bulacaksınız. Bunun gibi değişik tarihlerde yazdığım bazı kitapların önsözlerini de aynı düşünce ile yayımlandığı devirdeki Tıp durumunu açıklaması bakımından sıra ile yayımlanmasını faydalı buluyorum.

Son olarak Bazı önemli bildiri, yayın ve yazıları sunmaktayım. Böylece bu kitap döt ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar sırası ile;

- 1- 65 Yıllık Cerrahpaşa Hastahanesi kitabı ve ekleri,
- 2- Bazı Tıbbi ve Cerrahi Anılarım,
- 3- Üç temel kitabımın önsözleri,
- 4- Bazı önemli bildiri, yayın ve yazılardır.

Bunlar arasında 1967 senesinde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin iki ayrı Tıp Fakültesi olması konusu ortaya çıktığı zaman, Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde Ortopedi kliniği kurulması ve bunu benim gerçekleştirmem teklifi zamanın Dekanı Prof. Celal Öker tarafından yapıldı. Bu nedenle, 62. maddeden ilmi araştırma ve mesleki incelemeler maksatı ile altı ay izin alarak, Avrupanın tanınmış Ortopedistlerini ziyaret etmek ve fikirlerini almak üzere yola çıktım. Bu seyahatimdeki görüşmelerin bir kısmını da o devirdeki Ortopedi ve Traumatoloji kavramı hakkında bilgi vermek bakımından önemli ve yararlı olacağını düşünerek anlatmayı uygun buldum.

Son olarak 1937'lerde tanıştığım Cerrahpaşa hastanesinin nereden nerele geldiğinin mukayesesini yapmak amacı ile günümüzün bölüm adları ve doktor sayıları ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Prof. Dr. Derviş MANİZEDE

Kitabın hazırlanması çalışmaları (rahatsızlığımdan sonra çalışmalara tekerlekli sandalyede
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı
Uzmanlarından Op. Dr. Nurettin Heybeli ile devam ettim)

**BAZI TIBBİ
VE
CERRAHİ ANILARIM**

BİR İLKOKUL ANISI
VE
O YILLARDA KIBRIS'TAKİ İNGİLİZ
EĞİTİM SİSTEMİNDEN BİR KESİT

Dört yaşında beni okula göndermeye karar verdiler. O zaman mahalle mektebinde Akile Hanım diye bir hocahanım vardı. Mahalle mektebinde her yaştan çocuklar bir odada yerde bir hasır üzerinde oturur, Akile Hanım da elindeki uzun bir değnekle soru sorduğu çocuğun omuzuna dokunup "Sen söyle çocuğum" derdi. Yani eğitim modern metotlarla değil, tipik Osmanlı tarzında veriliyordu.

Benim annem de Lefkoşa'da devrin en meşhur öğretmeni Nazif Hoca'nın okulundan mezun olduğu için, Limasol'da kız öğretmen bulunamadığından, vekâleten ilkokul öğretmenliği yapması istenmişti ve bir müddet gönüllü olarak çalışmıştı. Bu yüzden ben alfabeyi ve yaşıma göre daha birçok şeyi evde öğrenmiştim.

Okula gittiğim ilk gündü. Sınıfa girip diğer çocuklarla birlikte yere, hasırın üzerine oturdum. Bir müddet sonra Akile Hanım omuzuma uzun değneği ile dokunarak "Mehmet sen oku" dedi. Büyük bir ürperti hissettim. Sınıfın havası mı yoksa hocamın elindeki değnek mi nedir, bilemediğim bir şey beni rahatsız ediyordu! O gün bütün gün garip bir huzursuzluk içerisinde oldum.

Eve gittiğimde isyan bayrağını açtım. Kesinlikle o okula tekrar gitmeyecektim. Ne yaptılarsa, ne dedilerse beni ikna edemediler. Fakat, çok da hareketli bir çocuktum. Birkaç gün evde oturunca ortalığı birbirine kattım ve beni başka bir okula göndermeye karar verdiler. Çünkü, benle başa çıkılmak zordu.

Babam Limasol'da Tapu Dairesinde memurdu. Evimizin arkasında Limasol İlkokul mektebinin müdürü Mithat Bey oturuyordu. Mithat Bey çok bilgili ve iyi yetişmiş bir zattu. Kıbrıs'ın en iyi İngilizce bilen kişisiydi. Sonradan İngiliz Valisi'nin baş tercümanı olarak görev yaptı. Okul müdürlüğü onun ilk vazifesi idi. Mithat Bey'le babam iyi arkadaşlıklar. Babam beni elimden tuttu ve Limasol İlkokul Mektebi'ne götürdü. Hiç unutmam! Mithat Bey bizi okulun girişinde karşıladı. Okulun demir parmaklıklı bir giriş kapısı ve kapının arkasında da okul avlusu vardı. Okul binasına avludan birkaç basamaklı bir merdivenle giriliyordu. Mithat Bey elimi tuttu ve "Peki, siz artık gidebilirsiniz. Gerisini ben hallederim" diyerek babamı hemen gönderdi. Beni de sınıfıma yerleştirdi.

Mağosa Camii'nin Bahçesindeki Kubbeli İlkokul. Merhum kızkardeşim Akile Manizade ve Diş Doktoru olan erkek kardeşim Hasan Tahsin Manizade ilk çekilmiş olan ilt fotoğrafım

Kıbrıs'ta ilk memuriyetim

Ben daha önceleri annem tarafından biraz eğitildiğim için sınıftaki diğer öğrencilere nazaran iyi bir durumda idim. Okulumuza kame töreni münasebeti ile Mâarif Nâzırı Cannon Newham gelecekti. Newham Kıbrıs'ta ilk İngiliz mektebini açan zattı. Uzun boylu, kır sakallı, kırmızı yanaklı bir adamdı. Bu ziyaret dolayısı ile okulumuzdaki öğrencilere çeşitli etkinlikler yaptırılacaktı. Benden de şiir okumam istendi ve bir şiir ezberletildi. Hâlâ daha hatırlarım, şöyle bir şeydi:

"Ben bir Türküm, dinim cinsim uludur

Sinem özüm ateş ile doludur.

Türk evladı evde durmaz giderim"

Önemli gün geldi. Maarif Nazırı Newham, yanında Türk müfettiş İbrahim Hakkı Bey ve Rum müfettiş Solomonides okula geldiler. O zamanlar adadaki hemen her şey bir İngiliz sorumlu ile biri Türk, öbürü Rum, üçlü bir ekiple yapılırdı. Okul salonuna yüksekçe bir kürsü kuruldu. Kürsünün karşısına

Kıbrıs Türk-İslâm Lisesi öğrencilik yıllarımdan bir fotoğrafım

misafirler için koltuk, onun arkasına da veliler ve diğer izleyiciler için sandalyeler hazırlandı. Sıra bana geldiğinde ben büyük bir gayretle kürsünün üzerine tırmandım ve ön tarafı Türk bayrağı ile sarılı kürsüden şiirimi okumaya başladım. Fakat, ufak tefek bir çocuk olduğum için, malûm yaşımda henüz dört, misafirler ve izleyiciler sadece sesimi duyabiliyorlardı. Ne onlar beni, ne de ben onları görebiliyordum. Bunun üzerine Mithat Bey koşarak geldi ve kürsünün üzerine bir sandalye koydu. Beni de bu sandalyenin üzerine çıkardı. O zaman karşıdaki koltuklarda oturan Nazır ve müfettişleri gördüm. Solomonides sapsarı bıyıklı bir adam idi. Newham ise eğilmiş İbrahim Hakkı Bey'e bir şeyler söylüyordu. Bu olay, eğitimimin başlangıcındaki önemli bir olay olarak aklımda kaldı.

Daha sonra babamın işi dolayısıyla ile Lefkoşa'ya taşındık. Lefkoşa'da Tarakçı Camii yanındaki Tarakçı Mektebi Rüşdiyesine gitmeye başladım. Buranın müdürü meşhur Selahattin Bey idi. Çok ciddi, disiplinli, gerçek bir eğitimciydi. Rüşdiye'yi onbir yaşında bitirdim. Rüşdiyeyi bitirdikten sonra

babam harp dolayısı ile liseye girsem de yüksek tahsile gidemeyeceğim için İngilizce öğrenmem amacıyla İngiliz mektebine kaydettirdi. Bu mekteb Maarif Nazırı olan Cannon Newham'ın paralı özel okulu idi. Çok geniş bir alana yayılmış okulda kricket, hokey, futbol ve atletizm için gerekli teşkilat tamdı. Haftanın iki günü spora ayrılmıştı. Sene sonlarında yarışlar yapılırdı. Hatta, bunların bir tanesinde ben 100 yarda yarışında Fuat Küfızade'yi geçerek birinci gelmişim.

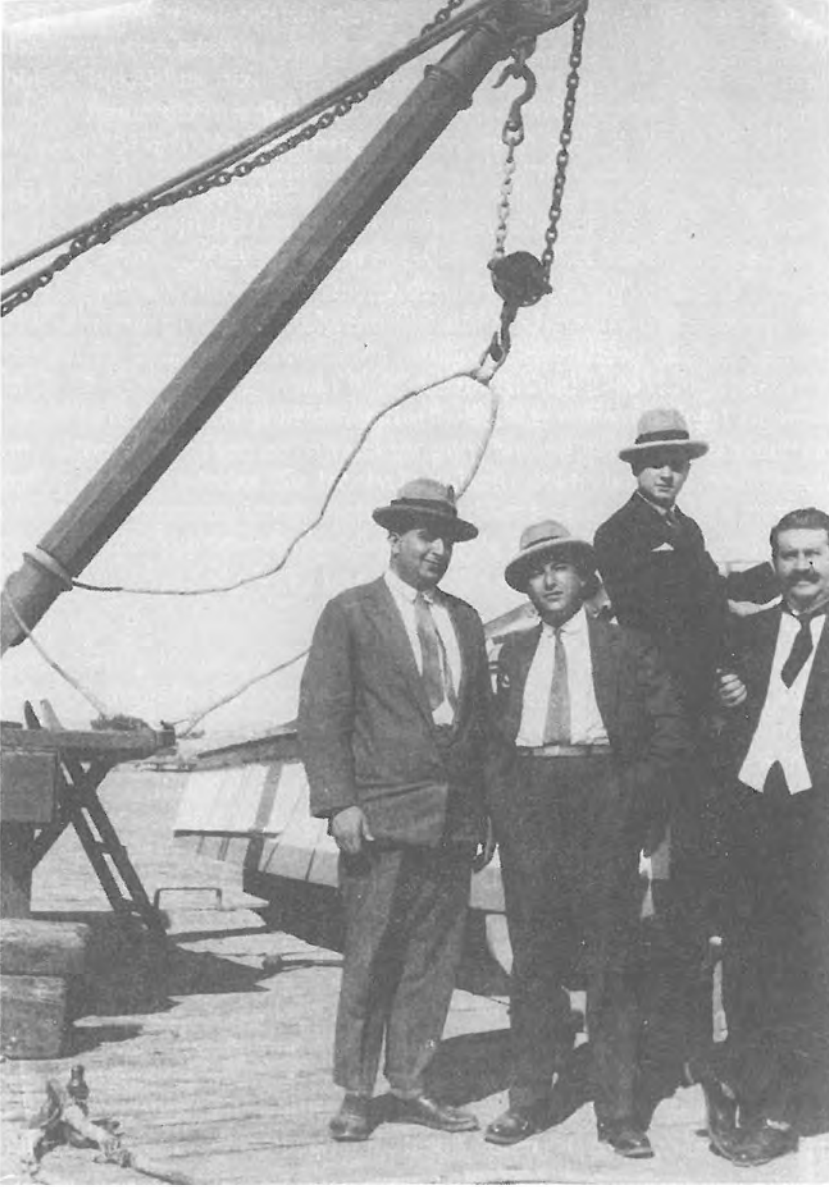
Sabahleyin bütün sınıflar toplanıp dua edilirdi. Bir sabah, böyle bir dua esnasında okul müdürü Newham beni liseden mezun oldukları halde sırf lisan öğrenmek için okula kaydolan bıyıklı ve yaşlı Rum talebeler arasında gördü. Ondan sonra beni alarak benim yaşımdaki İngilizlerin sınıfına götürdü. İngiliz talebeler bir yerli müstemleke çocuğunun sınıflarına girmesine itiraz eder gibi oldularsa da Newham'ın dayatması sonunda mecburen kabul ettiler. O sınıftaki çocuklar babalarının pozisyonu dolayısı ile el üzerinde tutulurlardı. Hatta, Newham ile sınıfa girdiğimizde resim dersi hocası Mr. Preacher'in geniş kolalı yakası üzerine bazı İngiliz çocuklarının suluboya ağaç, kuş vs. resimleri yaptıklarını görerek şaşırılmışım. Aradan on beş gün geçmişti ki, sınıfa gelişime itiraz eden çocuklarla dost olmuşum ve beni sınıf başı olarak seçtiler. Okul şimdiki Ledra Palas Otel'in civarında bir yerde idi. Bugünkü adı yanılmıyorsam "Uzzi Barracks" olarak biliniyor. Okulda üç sınıf vardı: Junior First, Junior Second ve Remove. İngilizler için ayrı bir sınıf, yerliler için ise Colonnial Class diye ayrı sınıflar vardı. Harp dolayısı ile Mısır, Suveyş, Gazze'de bulunan İngiliz ordu ve donanmasındaki yüksek rütbeli subay aileleri Kıbrıs'ta ikâmet ediyorlardı. Böylece subayların ailelerini ziyaretleri mümkün oluyordu. Bu ailelerin çocukları bahsettiğim ayrı sınıfta okuyordu. Benim dahil edildiğim sınıf da işte bu sınıftı.

O zamanlar Rüşdiyeden sınıf arkadaşım Fahri diye bir çocuk vardı. Fahri'nin babası İzzi Bey, Fransız olan Osmanlı Bankası müdürünün odacısı idi. Yani, Fahri İzzi fakir bir aileden geldiği için İngiliz mektebine girecek parası yoktu. Fakat, Fahri benden bir türlü kopamıyordu. Benimle ayrılmamak için o da İngiliz mektebine gelmek istiyor ve babasına baskı yapıyordu. Bir gün İzzi Bey bankada üzüntülü üzüntülü otururken Fransız müdür onu görmüş ve "Ne oldu İzzi Efendi?" diye sormuş. İzzi Efendi de olayı Fransız müdüre anlatmış. Bunun üzerine müdür "Çocuğu İngiliz Mektebine yazdır, parasını ben veririm" demiş. Böylece Fahri de yine benimle beraber olmaya başladı.

Benim giyip tarzım İngiliz öğrencileri ile aynı idi; kısa pantolon ve çorap. Okulda herkesin bir bisikleti vardı. Benim de yeşil renk "Raleigh" marka bir bisikletim vardı ve İngiliz arkadaşlarımla bisiklet gezilerine çıkardık. Yalnız, Fahri'nin bisikleti olmadığı için o bizimle gelemiyordu. Bir gün Fahri yanıma geldi ve: "Gel şu İngiliz çocuklardan birisini korkutup pala altına alalım. Böylece ben de istediğim zaman onlardan birisinin bisikletini alıp seninle bisiklet gezisine gidebilirim" dedi. Ben uysal karakterli ve kavgaya karşı bir

insan olmama rağmen bu eski arkadaşımı kıramadım ve onun teklifi olan şu planı uygulamaya karar verdik: Fahri'nin planına göre okulun önüne gelen sulu muhallebiciden muhallebi alırken kasten bir İngiliz çocuğuna çarpar gibi yaparak üzerime dökülecek muhallabenin suyundan dolayı hır çıkaracaktım. Duvarın arkasında saklı olan Fahri de saklandığı yerden çıkıp benim yardımına gelecek ve İngiliz çocuğu korkutup pala altına alacaktık.

Ben aynen planlandığı gibi okul önündeki muhallebiciden muhallebimi aldıktan sonra arkaya dönerken çocuğun birisine çarpınca muhallebinin suyu üzerime döküldü. Hemen dönüp "Why don't you care you silly ass!" (Neden dikkat etmiyorsun eşek herif!) diye çocuğa hakaret ettim. Fakat, çocuk beklenenin aksine gayet soğukkanlı bir şekilde elindeki muhallebi tabağını muhallebicinin arabasının üzerine koydu ve bana ellerini göstererek "Benim nerem eşeğe benziyor? Tüylerim yok, kulaklarım uzun değil, kuyruğum yok!" dedi. Ben tabii ki böyle bir cevap için hazırlıklı değildim. Zaten yaptığım bu olaydan da memnun değildim. Çok utandım ve çocuktan kabalığım için özür diledim. Çocuk gayet samimi bir şekilde bana sarıldı ve önemli olmadığını belirtti. Bu arada ben çocuğun omuzundan arkada Fahri'nin hışımla bize doğru koştuğunu gördüm. Bizim kavga ettiğimizi zanneden Fahri çocuğun arkasından saldırıya geçince engellemek için elimin tersi ile yüzüne çarptım. Yoksa çocuğu yumruklaması işten bile değildi. Fahri'ye "Dur, beni rezil ettin!" dedim. İngiliz çocuğu ne olduğunu anlayamamıştı. Dürüstlük gereği ona yaptığımız plandan bahsettim. Çocuk da "Bunu yapmanıza hiç gerek yoktu. Ne zaman istesenez size bisikletimi verirdim" dedi. Dennis Reese adındaki bu çocuk o günden sonra benim okuldaki en iyi arkadaşım oldu. Bu olay bana İngilizler gibi soğukkanlı olmayı öğretti. Hayatım boyunca olaylar karşısında her zaman soğukkanlı olmanın faydasını gördüm.

1927 yılında memleketim olan Kıbrıs'ı ziyaretim sırasında Limasol Limanı

KUTCH MAHARACALIĞI VELİAHTI
PRENS MADHAN SİNGHİ'NİN
ÖZEL DOKTORLUĞUNU YAPTIĞIM DÖNEME AİT ANILAR

1924'de kayıt olduğum Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesinden 23 Temmuz 1932'de mezun olarak doktor diploması almıştım¹. 1932'de mezun olduktan sonra ihtisasımı cerrahi üzerine yapmaya karar vermiştim. Bunun için Cerrahi hocası Profesör Wolfgang Denk'i bulup onunla konuştum. Fakat, önceden tanıdığı halde, beni pek iyi karşılamadı. Gayet soğuk ve ciddi davrandı. Bana "*Hiç anatomo-patoloji'de çalıştın mı?*" diye sordu. Ben de "*Hayır efendim!*" dedim. O zaman "*Cerrahi yapmak istiyorsan altı ay patoloji, altı ay da dahiliye bölümlerinde çalışman gerekiyor*" dedi. O zamanlar Almanya'da Hitler fırtınası esmeye başlamak üzereydi. Avusturya'da da halkın yüzde sekseni gibi büyük bir çoğunluk nasyonal sosyalizm sempatisini idi. Bu sebeple ülkede yabancılara karşı pek sempati ile bakılmamaya başlanmıştı. Hoca'nın bana bu kadar soğuk davranmasını da buna yordum. Ama, kafama takmıştım bir kere; istediğimi mutlaka yapacaktım.

Profesör Denk'in odasından üzgün ve başım öne eğik çıktım. Koridorda Profesör Schurer von Waldheim ile karşılaştım. Profesör Waldheim (Valdhaym) kliniğin ikinci profesörü idi ve beni her zaman sevip, sayan, kliniğe davet eden adamdı. Böyle başım öne eğik, düşünceli halimi görünce bana "*Ne oldu Der-viş?*", diye sordu. Ben de ona Profesör Denk'in yanında iken bana olan kanımca soğuk davranışlarından ve altışar ay patoloji ve dahiliye bölümlerinde çalışma şartı getirdiğinden bahsettim. Bunun üzerine Profesör Waldheim güldü ve bunun benim tarafımdan yanlış anlaşıldığını, çünkü beni yabancı saymadıklarından, aynı Avusturyalı bir doktora uygulanan eğitime tabii tutulmak istediğimi izah etti. Böylece, Profesör Denk'in bana uygulamak istediği programın aslında benim daha iyi bir uzman olarak yetişmemi sağlayacağını, çünkü Viyana Üniversitesi'nden mezun birisi olarak bu üniversitede kalıp görev yapmamı düşündüklerinden bahsetti².

Bundan dolayı cerrahi'nin ilk durağı olan patoloji'de çalışmaya başladım. Patoloji'nin başında da dünyaca ünlü Prof. Erdheim³ (Erdhaym) var. Avusturya, tıp konusunda o dönemlerin en ileri ülkelerinden birisi olmasına rağmen, üniversite içerisinde İngilizce lisanına vakıf hemen hemen hiç kimse yoktu. Hocalar bütün bu haşmetli san ve ünlerine rağmen konu yabancı lisana gelince kitle-nip bir şey yapamaz duruma geliyordu. Neyse, o dönemde de gemi dolusu⁴ Amerikan doktorları ihtisaslarını tamamlamak, özellikle çok zayıf oldukları anatomi-patoloji bilgilerini genişletmek için Avusturya'ya geliyorlardı⁵. Bunlar üniversitenin kurs bürosuna müracaatle, uzmanlık alanlarına göre bölümlere da-

ğıtılarak bir-iki aylık kurslar gördükten sonra geri dönüyorlardı. Bahsettiğimiz sayı da 720 kişilik gruplardı.

Hoca anlatıyor, hocanın anlattıklarını da birisinin Amerikalıları tercüme etmesi gerekiyordu. Bölümde İngilizce bilen iki kişi vardı: Birisi ben, öbürüsü de Musevi bir genç doçent. Fakat bu işi daha önceleri yapan Musevi genci Amerikalılar ayartıp Amerika'ya götürdüler. Bu arada ilginç bir şeyi daha anlattım. Bu Amerikalılar arasında Edgard Leon Dittler'i6 tanıma fırsatı buldum. O bana "*Derviş, sen iyiliksever ve alçakgönüllü bir yaratılışa sahipsin. Sen aslında doğuştan Mason'sun. Gel bize katıl, seni Amerika'ya götürelim. Orada çok para kazanırsın*" dedi. Ben de ona "*Benim ülkemde yapacak çok işim var, önce onları yapmam gerek*" dedim. Neyse, benim de altı ayım dolmuş, dahiliyeye geçmem gerekiyor. Fakat hoca ve Edgard, bana sarılmış yalvarıyorlar: "*Sen de gidersen biz kilitleniriz ve kurs kapanır. N'olursun başka birini bulana kadar kal!*". Bu sebeple ben patolojide dokuz ay kaldım. Bütün bunları o dönemde İngilizce lisanının ne kadar önemli olduğunun anlaşılması için söylüyorum.

Sonunda dahiliyeye geçtim. Sene 1933. Orada da Dr. Fleischaker (Flayşaker) diye bir tenis arkadaşı vardı. Bir gün oturmuş Fleischaker ile kahve içip konuşuyoruz. Kapı güm diye açıldı. İçeriye azametli, belinde şingir, şingir onlarca anahtar heyûla gibi baş hemşire girdi, anons yapıyor: "*Aranızda İngilizce bilen var mı?*". Ben sesimi çıkarmıyorum. Herhalde yine beni bir angaryada kullanacaklar diye. Ama, Fleischaker "*İşte bu biliyor*" diyerek beni baş hemşireye teslim etti. Baş hemşire önde, ben arkada şefe gittik. Şef de o zamanın Avrupa'sının iki büyük hematoloğundan birisi; Profesör Norbert von Jagic (Yagiç). Diğeri de Berlin'deki ünlü Alman Schilling (Şilling). Sözü uzatmayalım, Jagic masasında oturmuş, karşısında sarışın incecik bir kız. Onun yanında yakışıklı, uzun boylu sıırım gibi genç bir delikanlı. Sonradan öğrendim üçüncüsü de ünlü Fransız tenis şampiyonu Ramillion (Ramiyyo). Meğer, bu genç Hintli Budist bir Prens; Kaç⁷ Maharacasının torunu ve veliahdı imiş. Yanında arkadaşı ve tenis hocası ile cilt hastalığını tedavi ettirmek amacıyla gelmiş⁸.

İşte hikâyenin esas bölümü de bundan sonra başlıyor. Prensle tanıştıktan sonra klinik şefim tarafından onunla ilgilenmem için görevlendirildim. Prensle de samimiyetimiz bir hayli ilerledi tabii. Bu arada, Prens hastahanedeki tedavi görürken dedesi Maharaca (Maharajah of Kutch)⁹ Bristol Oteli'nde konaklıyordu. Prens de tahtın teslim edileceği prens (Crown Prince of Kutch). Adı Madhan Singhi.

Madhan Singhi tedavi gördü ve ciddi bir şeyi kalmadı. O aralar da Wimbledon'da "*Davis Cup*" tenis turnuvası var. Fransa turnuvası altı yıl üst üste kazanmış. O yılki turnuvası da kazanırsa kupa Fransa'da kalacaktı. Prens tenis hastası birisi; hocası bile Davis Cup kazanmış Fransız Ramillion. İlle de turnuvaya gideceğim diye tutturdu. Maharaca çok sert birisi. Madhan'ın sağlığı hak-

Kutch Maharacası Madhan Singh'in dedesi

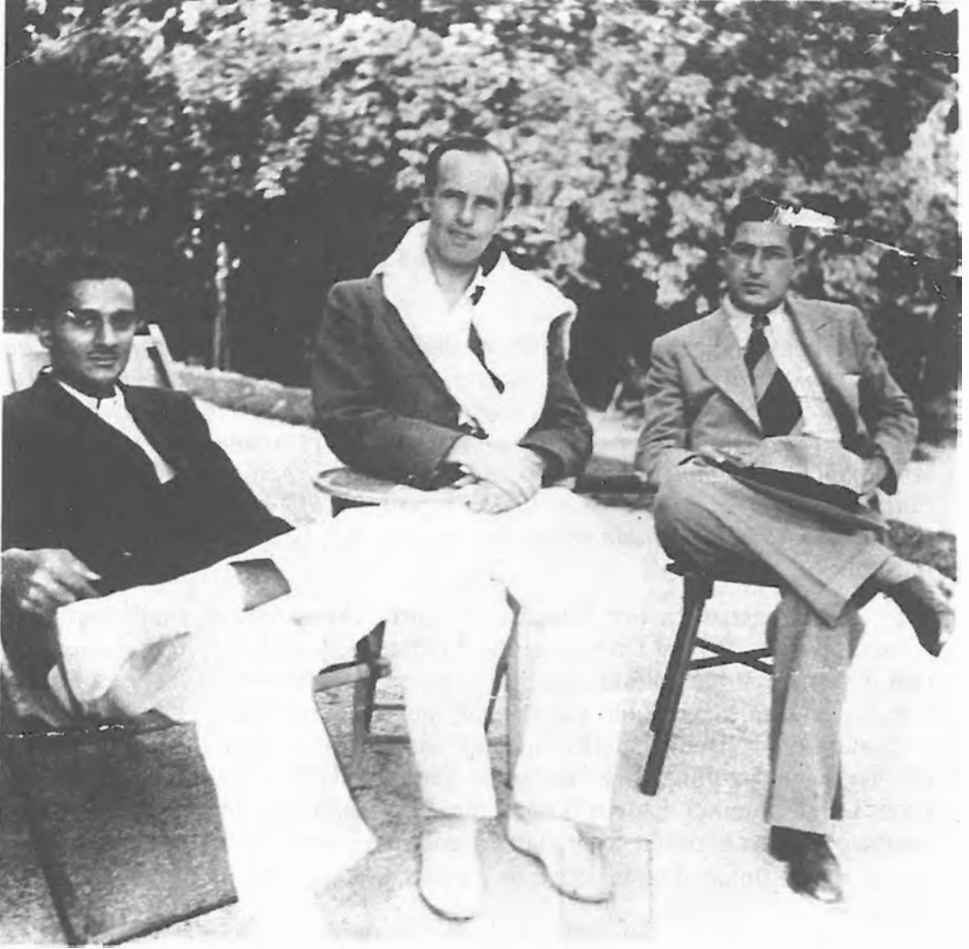
kında da epey endişeli. Sonunda Prens dedesine gidiyor ve "*Haşmetmeap, ben burada doktorlarla görüşürken şikâyetlerimi anlatıyorum. Tercüman doktor bunu Almanca'ya çeviriyor. Profesör de bu şikâyetler üzerine tavsiyelerde bulunuyor. Tercüman doktor yine bu tavsiyeleri bana tercüme ediyor ve uyguluyor. Eğer tenis şampiyonasına tercüman doktoru da götürürsem, her gün telefonla şikâyetlerimi bildirerek tedavi yöntemlerini alma inkânımız olacak. Ha burda sormuşuz, ha oradan telefonla sormuşuz!..*". İşte bu yolla Maharaca yumuşatılıyor.

Sonra Maharaca bizi huzuruna çağırıldı. Prens, yaveri Budhabetti, ben; üçümüz birlikte Bristol Oteli'ne gittik. Maharaca Bristol Otel'in kral dairesinde taht denebilecek bir koltukta, şöyle yüksekçe bir yerde oturuyor. Ben Prens'in sağında, Prens, Prens'in öbür yanında Dışişleri Bakanları Desâğçi (gerçek yazılışı bilinmiyor) ve Budhabetti bir hilâl şeklinde dizildik. Maharaca'nın asaletli bir oturuşu var. Yüzümüze pek bakmıyor. Prens ile konuşuyor. Bir müddet sonra Prens'in iki avucunu ağzı ve burnu önünde birleştirerek ve kafasını eğerek bir şeyler yaptığını gördüm. Sonradan öğrendim ki yemin ediyormuş. Yemini de benim rızam olmadan boğazından ne bir lokma yiyecek ne de bir mâyi¹⁰ geçme-yecekmış.

Bundan sonra ilk kez Maharaca bana döndü ve "*Doctor, do you think you*

can take the responsibility of this young man?... You are not Austrian! You are oriental." (Doktor, siz bu genç adamın sorumluluğunu alabilecek misiniz?... Siz Avusturyalı değilsiniz! Siz şarklısınız!..¹¹). Maharaca hem zeki hem de bilgili. Benim sadece yüzüme bakarak Avrupalı olmadığımı anlamış. Ben hemen cevap verdim *"Yes, your highness. I am proud of it!.. I am Turkish!"* (Evet haşmetlim. Bununla gurur duyuyorum!.. Ben Türküm!). Bunun üzerine Maharaca şöyle bir yanıt verdi: *"Well, now I can be more confident!"* (Şimdi artık daha güvende hissedebilirim!).

İşte Prens Madhan Singhi ile İngiltere'ye gidişimiz böyle oldu.

Kutch Maharacası Madhan Singhi, tenis hocası ve benimle birlikte

Montrose'da bir lordun malikanesinde maharacalarla birlikte av partisinde (İskoçya)

Londra'ya geçmeden önce Paris'te duraklamamız gerekiyordu. Paris'te Champs Elysees'de Hotel Claridge'ye yerleştik. Prens için kral dairesi hazırlanmıştı. Budhabetti bütün hazırlıkları yapmakla yükümlüydü. Benim bavullarımı bir odaya taşıttırması; beni odaya götürdü ve "Doktor sen buraya yerleş" dedi. Ben de bavullarımı açtım eşyalarımı yerleştirmeye çalışırken başımda birisi bitiverdi. Başımı kaldırdım baktım ki Prens bana... "Doktor ne yapıyorsun?" diye sordu. Ben de "Eşyalarımı yerleştiriyorum" dedim. O da "Hayır, bir hata olmalı" dedi. Koluma girip "Gel yemeğe gidelin" dedi. Prens, Budhabetti'yi çağırttı ve onu azarladı. Beni de kral dairesinde, kendi odasına yakın bir odaya yerleştirtti. Prens'in bana karşı büyük bir sempatisi vardı, çünkü yolculuğa çıkmadan önce Maharaca'ya Bristol Otel'de yaptığımız ziyaretten sonra odadan çıkarken Budhabetti bu seyahat için ne kadar para istediğimi sorduğunda ben "Ne parası, ben bu işi dostluk uğruna yapıyorum!" demiştim. Birkaç adım önümüzde yürüyen Prens bu konuşmayı duymuştu. Bundan dolayı bana olan davranışları farklı idi.

Hotel Claridge'de kaldığımız bir hafta zarfında ünlü tenisçi Ramillion bizimle yakından ilgilendi. Paris'in görmeye değer tüm turistik ve tarihi yerlerini onun rehberliğinde dolaştık; Louvre Müzesi, Moulin Rouge, Versaille Sarayı, Tour Eiffel, Bois de Bologne, Alexandre Köprüsü, vd. Bu benim Paris'i ilk ziyaretimdi. Gündüz gezilerinde büyük bir hayranlık ve zevkle seyretme fırsatı bulduğum sanat eserleri haricinde özellikle Paris geceleri benim için enteresandı. Paris'e ilk kez gelen birisinin dikkatini çeken ilk şey Arc de Triumph ile Place de la Concorde arasındaki bağlantıyı sağlayan ve hayatımda gördüğüm en geniş

cadde olan Champs Elysées idi. Burada, bizim otelin altındaki gibi, cadde boyunca meşhur Paris cafeleri vardı. Burada dikkati çeken bir husus da oldukça şık giyinmiş, biraz fazla makyajlı ve ellerindeki çantalarla cadde boyunca hızlı adımlarla yürüyen hanımlardı. Sonradan bunların erkek avlamaya çıkan hayat kadınları olduğunu öğrendim. Hatta, Türkiye'den, benim gibi ilk defa Paris'i ziyaret eden o devrin önde gelen bazı ailelerinin hanımları, bilmeden bunları taklit etmekteydiler.

Bu geziler esnasında Ramillion bizi, Place de la Madeleine'den girilen, yan sokaklardaki bir şarap mahzenine götürdü. Mahzen sahibi Fransa'nın eski tenis şampiyonu olması dolayısı ile Ramillion ve Kaç Prensi'ni, iltifatlarla karşıladı. Yıldırım hızıyla mahzenin ortasında bir masa tertipleyerek üçümüzü oturtular. Ramillion *"Bize en eski şaraplarınızdan bir numune getirin"* dedi. Mahzen sahibi *"Napolyon devrinden kalma bir şarap getireyim"* dedi. Üzerine çamur sürülmüş ve kurumuş yeşil bir şişe içerisinde bizim kummandargaya benzeyen bir şişe kırmızı şarap getirdiler. Önce Prens'e, sonra Ramillion'a sundular. Mahzen sahibi benim bardağıma uzanmıştı ki ben elimle bardağı kapatarak *"Ben içmiyorum"* dedim. O güne kadar hayatımda şarap içmemiştim. Bu davranışım su yerine her zaman şarap içmeyi tercih eden Ramillion'u isyan ettirdi. Bana dönerek *"Bu şarabı da içmezsen seni vururum... Sen hep su içmeye alıştın... Midende kurbağaların büyümesinden korkmuyor musun?"* dedi. Bu davranışıyla Ramillion beni hayatımda ilk kez bir yudum şarap tatmaya zorladı. Şaraptan bir yudum aldım. Hakikaten enfes bir şeydi. Kokusu, gül kurusu rengi ve tatlı - mayhoş tadıyla insana hayat veren bir ruh gibiydi. Doksan üç yaşıma geldim. Hâlâ daha içkiye alışmadığım halde, bu olaydan sonra zaman zaman müstesna şaraplardan içmeyi ihmal etmedim. Paris'ten tren ve Calais-Dover feribotu ile Londra'ya ulaştık.

Londra'ya gelip Savoy Otel'e yerleştik. Bir gün Prens bana *"Bu gece bir yemeğe davetliyiz. Smokinin yoksa bir tane al"* dedi. Ama ben hazırlıklı gelmiştim ve smokinim de vardı. O gece Kral George V'in özel doktoru Lord unvanlı, zatın evinde yemeğe davetli idik. Yemekte Hartum Üniversitesi'nde boğaz hastalıkları hocası olan Profesör Sir Milson Reese de mevcuttu. Reese ile Lord çok iyi arkadaşlıklar. Yemek başlamadan herkes birbirine nezaket icabı iltifatlar yaparak hal, hatır sordu. Sıra bana gelmişti. Lord bana baktı, Avusturya'dan geldiğim için beni Avusturyalı doktor sanarak: *"Well my colleague, what about Austria?"* (Eee meslektaşım, Avusturya'da gidişat nasıl?). Ben de cevap olarak bir soru sordum: *"What are you asking my Lord, medical or political?"* (Tıp alanında mı yoksa siyasi alanda mı Lordum?). *"Political of course!"* (Tabii ki siyasi!) dedi. ben de *"I am afraid eighty percent of the Austrians are national socialists"* (Korkarım ki Avusturyalıların yüzde sekseni nasyonal sosyalisttir) diye cevap verdim. Bunun üzerine Lord'un yüzündeki ifade değişti ve *"Oh, you are a Nazi!"* (Oo, siz bir Nazi'siniz!) dedi. Yemeğe bir soğukluk geldi, herkes sustu. Malum, o devir Hitler gür, gür gürlmeye yeni başlamış. Ben de *"It is*

Avda tüfek taşıyıcısı hintli görevli

rather impossible, because I am not Austrian my Lord" (bu hiç mümkün değil çünkü ben Avusturyalı değilim lordum) dedim. Bunun üzerine Prens durumu kurtarmaya çalışarak *"He is British"* (O Britanyalıdır) dedi. Bunun üzerine Lord daha da şaşırdı. Ben de ona Kıbrıslı olduğumdan bahsettim, fakat şu cümleyi de ekledim: *"My Lord! If a piece of paper can prove the nationality of a person then I am British. But, as far as I know, since 1571, the conquering year of Cyprus by Ottomans, my ancestors have been Turkish!"* (Lordum, eğer bir kâğıt parçası bir insanın milliyetini ispat edebiliyorsa ben bir İngilizim. Ama, Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethi olan 1571 tarihinden beridir atalarımı Türk olarak bilirim!).

Bundan sonra Lord bana *"How do you know the Austrians are eighty percent national socialists? Have you done a plebiscite?"* diye sordu (Avusturyalıların yüzde sekseninin nasyonal sosyalist olduğuna nasıl karar verdiniz? Yoksa bir plebisit¹² mi yaptınız?). Lord beni biraz hafife almıştı ve sözlerinde aşağılama hissettim. Ben de cevabı hemen yapıştırdım: *"Yes, my Lord. I have done a medical plebiscite!"* (Evet, yaptım Lordum. Tıbbi bir plebisit yaptım!). Lord

bunu duyunca şaşırıldı: "How" (Nasıl?) diye sordu. Ben de ona hastahaneye gelen hastalardan kafa travması veya sarhoşluk neticesi şuuru biraz bozulmuş olanların hastahaneye girerken "Heil Hitler!" veya "Heil Dollfuss!"¹³ diye selamlamalarına göre tespit ettiğim rakam olduğunu söyledim. Hem Lord hem de masadakiler afallamıştı. Lord "The most interesting medical plebiscite I have ever heard!" (hayatımda duyduğum en ilginç tıbbi plebisit!) dedi.

Bu defa Lord bana Türkler ve Türkiye hakkında sorular sormaya başladı. Konu ısındı ve dönüp dolaşıp Akdeniz'e geldiğinde ben Lord'a: "Lordum, İngilizlerin Türkler'le yapacak ortak çok işi var" dedim. "Mussolini Habeşistan veya Antalya'yı almak istiyor ve Akdeniz için Merre Nostra¹⁴ diyor. Halbuki, siz Dünya'nın en güçlü donanması ile Akdeniz'i kontrolünüz altında tuttuğunuza inanıyorsunuz. Bu hem sizin çıkarlarınıza ters, hem de Türkler'in çıkarlarına terstir". Lord beni iyice dinledikten sonra bana: "Türkler bizim hakkımızda ne düşünüyor?" diye sordu. Ben de "İstanbul'un işgalinde nereden bir Ermeni, Rum ve Musevi delikanlısı varsa onlara İngiliz üniforması giydirip sokağa saldıruz. Bunların da Türklere yapmadığı münasebetsizlik kalmadı. Hatta tavuğu ayaklarından tutup taşıyorlarmış diye adam hapsedip işkence yaptılar!" dedim. Lord, "Peki, Türkler'e dostluk elimizi uzatsak sıkırlar mı?" diye sordu. Ben de "Türklerin de aynı İngilizler gibi saygı ve onura dayalı binlerce yıllık şerefli bir geçmişi var. Uzatılan el samimi ise sıkılmaması için bir sebep göremiyorum. Böyle müşterek düşmanı olan iki devletin neden dostluk kurmadıklarına hayret ederim!" dedim.

Gece sona erdiğinde masadan kalktık ve Lord bizi geçirmek için merdiven başına kadar geldi. Prens ve ben ayrılmak için Lord'un elini sıkmaya teşebbüs ettik fakat, o bizi arabaya kadar geçireceğini söyleyerek kırmızı halı boyunca koridor, avlu ve dış kapıdan geçerek bahçedeki arabaya kadar bizimle geldi. Şoför arabanın kapısını açtı ve ben arabaya girerken: "Meslektaşım! Bu benim için çok enteresan bir siyasi konuşma olmuştur. Bu gece konuştuğlarımızı en erken bir zamanda kralımıza bildireceğimden hiç şüpheleniz olmasın!" diyerek beni arabaya bindirdi.

Araba hareket ettikten sonra Prens bana: "Doktor! Biliyor musun bu gece Lord'u çok etkiledin. Çünkü, ben buraya daha önce de gelmiştim, fakat Lord beni merdivenlerden uğurlamıştı. Halbuki, bu gece arabamıza kadar gelerek bizi geçirdi ve bunu senden dolayı yaptı!" dedi.

Bir yıl sonra tedavi için Viyana'ya gelen Şükrü Saracoğlu ile tanıştım¹⁵. Ona başımdan geçen bu olayı anlattım. O da bana bu olayın ne zaman olduğunu sordu. Olay 1933 yılının baharında olmuştu. Bunun üzerine Saracoğlu bu olaydan birkaç ay sonra İngiliz Sefiri'nin¹⁶ Türkiye ile "dostluk" ilişkilerinin geliştirilmesi amacıyla görüşme talep ettiğini söyledi.

Otel Savoy'da iken Prens bana: "Hazırol, İskoçya'ya gideceğiz" dedi. Biraz şaşırıldım. İskoçya'da ne işimiz olabilirdi? Fakat, sonradan Edzell, Montro-

se'da bir Lordun malikânesine bildircin avına gideceğimizi öğrendim. Ertesi gün hazırlıklar tamamlandı ve Flying Scotsman¹⁷ ekspresiyle Prens, yaverleri ve ben İskoçya'ya gittik. Lordun malikânesinde küçücük bir oteli andıran misafirhaneye yerleştik. Edzell İskoçya'nın Angus eyaletinde, Kuzey Esk Nehri kenarında, tepecikler üzerinde kurulmuş küçük bir kasaba idi. Fakat, unutmam mümkün değil, hayatımda gördüğüm en yeşil arazilere sahipti. Öyleki, bana nehirler bile yeşil akıyormuş gibi gelmişti. Burada, bölge kuzeyde olmasına rağmen "*Gulf Stream*" dolayısı ile iklim ılıktı, fakat çok yağmur yağıyordu. Montrose ise Edzell'in üzerine kurulduğu tepelerin hemen altında, deniz kenarında bir liman şehri idi.

Ertesi sabah malikâneye ait arazide ava çıktık. Malikânenin millerce kare toprak arazisi mevcuttu ve burada avlanma belirli bir para karşılığında fakat sadece dünyanın müstesna insanlarına açıktı. Bu avlanma partileri ancak prenslere mahsus bir şekilde yapılıyordu. Ava katılanlar arasında Prens haricinde Prens'in babası ve dört maharaca daha vardı; Nepal, Narsingar, Keşmir ve şu anda hatırlayamadığım bir tane daha. Prens'in dedesi Kaç Maharacası ise ava katılmayarak misafirhanede av sonuna kadar beklemişti. Av şöyle uygulanıyordu: Ava katılanlar, aramızda yirmi-otuz adım gibi muayyen mesafelerde bir çizgi oluşturduk. Her avcının iki çifte tüfeği vardı. Birisi avcının elinde, birisi de avcıya hiz-

Av sonrası piknik

met etmekle yükümlü Hintli müstahdemim elinde. Karşıdan, uzaktan çubuklar üzerindeki beyaz flamarla domates tarlalarından üzerimize doğru gelen İngiliz köylüler, tarladaki bildircinleri ürküterek havalandırıyor ve bize doğru yönlendiriyorlardı. Bildircinler bizim saflara yaklaşınca ateş ediliyordu. Aramızdaki müstahdemler boşalan çifteleri elimizden alıp doluları ile değiştiriyor ve oturup ikinci faslı beklememiz için de portatif sandalyeleri yerleştiriyorlardı. Bu avlanma, arada kahvaltı mahiyetinde küçük bir piknik molası da verilerek bu şekilde dört-beş saat sürdü. Ben avcılık iddiasında değilim amma, Kıbrıs'ta daha önce Köfünye'de katıldığım birkaç yorucu keklik avından sonra böyle rahat avcılıktan büyük bir zevk almıştım. Bilhassa, Birinci Cihan Harbi'nden sonra İngilizler'e karşı olan duygularımız ile İngilizlerin karşıdan flamarla bize hizmet etmesi beni manen tatmin etmişti.

Nihayet yemek vakti geldi. Malikâne arazisinin bir yerinde kurulmuş özel çadırda yemeğe gelmiştik. Sofrada vurduğumuz kuşların bir kısmı pişirilmiş ve yemek için hazırlanmıştı. Büyük Maharaca da (dede) diğer maharacalarla birlikte bu yemeğe katılmıştı ve diğer maharacalardan daha kıdemli olarak masanın başında oturuyordu. Tabaklarda, bizim simit helvasına¹⁸ benzer krem renginde, yağlı bir yemek getirildi. Ne olduğunu bilmediğim halde cerrahiden kalma aceleci yemek yeme alışkanlığımla¹⁹ hemen bir kaşık alıp ağzıma attım. Sanki ağzımda kor kömür varmış gibi bir yanma duygusu ile yutkunmaktan aciz, gözlerimden yaşlar akarak, öyle kalakaldım! Bu halim Büyük Maharaca'nın dikkatini çekti. Hemen Preense hitaben "*Madhan, doktora içmesi için bir şeyler ver! Bizim yemeklerimize alışkın değil!..*" dedi. İçtiğim şey ağzımın yanmasını biraz hafifletmişti. Meğer kaşıklaadığım yemek, türlü keskin Hint baharatları kullanılarak vurduğumuz bildircinlerin göğüs etlerinden hazırlanmış bir ön yemekmiş.

Yemekten sonra hep beraber, önlü arkalı çadırdan çıktık, misafirhaneye doğru konuşa konuşa yürümeye başladık. Bu esnada üzerimizden büyükçe bir kuş uçtuğunu gördüm. Gayri ihtiyari silahımı doğrultup kuşa ateş ettim. Vurulan kuş onbeş-yirmi adım önümüze düştü. O anda Preense kuşa doğru koşmaya başladı. Ben Preense'in bu hareketine anlam veremeyerek donuk bir şekilde onu izledim. Bütün ihtiyaçlarını yaverlerinin karşıladığı ve devamlı sakin görmeye alıştığım Preense'in bu ani dinamizmi beni şaşırtmıştı. Kuşa ulaştığında seri bir hareketle kuşu çantasına sokuverdi. Geri dönünce bana: "*Ne yaptın doktor? Bu bir sülündü!.. Ve sülün avlama zamanı henüz gelmedi; vurulması yasaktır! Biz sadece bildircin avlamak için ödeme yapmıştık...*" dedi. Sülünü de onun için, yani kimse görmesin diye saklamış.

Ertesi gün Londra'ya döndük. Londra'da daha önce Kıbrıslı meslektaşım Dr. Hamdi Rasim ve kardeşi Fikret Rasim ile tanışmıştım. Beni defalarca yemeğe çağırmışlardı. Ben de doktor hemşehrilerimi Savoy'da yemeğe davet etmeyi düşündüm. Bunu Preense anlattım; izin aldım. Preense yakın bir masada Fikret Bey, Hamdi Bey ve Hamdi Bey'in İngiliz olan eşini misafir ettim. Garsona yemeği ismarladık. Garson sipariş verdiğimiz yemeğin haricinde büyük bir tabak

pilav getirdi. Pilavın üzerinde de büyük bir kuş vardı. Ben şaşırıp "Bu ne?" diye sorduğum zaman garson "Bunu Prens verdi. Sizin vurduğunuz kuşmuş. Prens emretti, misafirleriniz için hazırladık" dedi.

Savoy Otelinde ilginç başka bir olay daha yaşadım. Otelin yemek salonu ikiye ayrılmıştı: Üst ve alt bölümler. Üst bölüm alt bölümden bir-birbuçuk metre daha yüksekti. Üst bölümünün kenarına yakın bir masada Kenya ve Uganda'nın İngiliz Valileri ve Prens'in dostları ile yemek yiyorduk. Alt kısımda, kristal bir masa üzerinde, bir Rus dansöz müzik eşliğinde dans ediyordu. Bizim masada da o günlerin en önemli olayı konuşuluyordu: Prince of Wales'in²⁰ (Galler Prensi) evleneceğinden bahsediliyordu. Gazeteler İsveç Prensesi'nin İngiltere Veliahdı ile evlenmek üzere Londra'ya geldiğini yazıyorlardı. Bir taraftan da Prens'in Fransa'daki sevgilisini görmek üzere uçakla Paris'e gittiği dedikoduları dolaşıyordu. Hemen aşağımızdaki alt bölümde eşi ile oturan ve bizim konuşmalarımızı duyan Duke of York²¹ (York Dükü), oturduğu masadan bizim masaya şöyle seslendi: "Yes, she may marry, but surely not with my brother!" (Prenses evlenebilir ama kesinlikle bu kardeşimle olmayacaktır!). Hakikaten, Edward Bayan Simpson'la evlenip tahtından bile feragat etti.

Avusturya'ya dönmek üzere trenle Paris'e geldik. Bu yolculukta Büyük Maharaca da bizimle birlikte seyahat ediyordu. Paris'ten ayrıldıktan bir müddet sonra, bir tren istasyonunda, bizim vagonu katardan ayırdılar ve başka bir lokomotifle bağladılar. İstikamet değiştirerek başka bir yöne doğru yolumuza devam etmeye başladık. Merakımı gidermek için "Nereye gidiyoruz?" diye Prens'e sordum. Prens bana Büyük Maharaca'nın Hindistan'ın istiklal mücadelesinden arkadaşları Ağahan'ın Ex La Baine kaplıcalarında olduğunu ve Ağahan'la konuşmak üzere oraya gideceğimizi söyledi. Ben "istiklal savaşı" lafını duyunca heyecanlandım. Ne de olsa aynı savaşı veren ve bunun manasını iyi bilen bir toplumun çocuğu idim. Prens'e konu üzerine birkaç soru sordum. O da bana dedesinin Hindistan'ın istiklal savaşında saygın bir yeri olduğunu, çünkü İngiliz kuvvetlerinin Hindistanı istila ettiği dönemde Kaç'a da bir tümen İngiliz askerinin geldiğini, fakat o devirdeki Kaç Maharacası'nın²² kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratarak esir alınan İngiliz generalinin de idam edildiğini anlattı. Yani, İngiliz ordusu Kaç'a girememişti. Bundan daha ilginç, haberi alan İngiltere Sarayı, sanki hiçbir şey olmamışçasına, Kaç Maharacası'nın sarayına çocuklarının eğitimi ile ilgilenecek mürebbiye, öğretmenler ve ziraat mütehassısı gibi kişiler göndererek dostluk kazanmış. Hatta, Büyük Maharaca on sekiz yaşında Kaç'a veliahd iken, küçük kardeşi ile Londra'ya Buckingham Sarayı'na davet edilerek bir hafta sarayda misafir olmuşlardı. Prens'in söylediğine göre Kraliçe Victoria hatıratında iki kardeş için şöyle yazmış: "I have never seen such charming youth, like the two Princes of Kutch!" (Hayatımda hiç iki Kaç Prensi kadar yakışıklı ve sempatik delikanlı görmedim!).

Kaplıcalarda birkaç saat durduktan sonra vagonumuz yön değiştirerek bir istasyonda tekrar Orient Ekspresi'ne bağlandı. Gece yarısı tren Zürih'e geldi ve

bir müddet durdu. Bizim ekibin hepsi uyuyordu. Benim yattığım vagonun yanındaki kompartıman hariç yataklı kompartımanların tümü dolu idi. Tren durduktan on dakika sonra kondüktör kompartımanımın kapısını çaldı. Telaşla içeriye girdi ve istasyonda meşhur sinema aktrisi Marlene Dietrich ile Paola Veselli'nin beklediklerini, fakat yataklı kompartımanlarda yer bulunmadığını, ancak benim yanımdaki bize ait vagonun boş bir kompartımanı bulunduğunu ve bu kompartımana bu iki hanımı mümkünse almak istediğini, Prens ve ekibin uymakta olduğundan müsaade alamadığını böylece bana danışmak istediğini söyledi²³. "*Şevhet Kurbanı*" filmindeki Marlene Dietrich o devrin en meşhur sinema yıldızı idi. Ben de kondüktöre onların bu boş kompartımana alınmaları için müsaade edebileceğimi söyledim. Aslında, normal şartlarda Prens'ten izin almadan böyle bir şey yapmazdım. Ama, mevzu bahis kişiler öyle sıradan kişiler olmadığı için, Prens'in beni anlayışla karşılayacağını umarak mesûliyeti aldım.

Sabahleyin, her zamanki gibi, Prens'le restoranta gittik. İçimden bu olayı Prens'e nasıl anlatacağımı düşünüp duruyordum. Şansıma, kahvaltıda oturduğumuz masanın yan tarafındaki masaya da bu sinema yıldızları gelip oturdu. Ben dikkatlerini çekmek için ilginç bir şey yapmam gerektiğini düşündüm. Siparişi almak için gelen garsona mübalağalı bir kahvaltı ısmarladım. O kadar çok şey istemiştim ki, herkesin dikkatini çekmişti. Yemekler geldiğinde büyük bir iştahla, biraz da dikkati çekmek için, arka arkaya tabakları boşaltmaya başladım. Bu yeme tarzım tahmin ettiğim gibi iki sinema yıldızının dikkatini çekti. Marlene Dietrich Paola'ya Almanca şöyle dedi: "*Schau den Kerl an! Wie Er Frist!*" (Herife bak! Nasıl yutuyor!). Benim Almanca bildiğimi tahmin etmemişti. Ben de bunu duyduğumu belirtmek için "*Ja, Sie haben recht meine Dame aber, ich habe wirklich grosse Appetit*" (Hakkınız var madam, benim iştahım büyüktür) dedim. Yıldızın bayağı yüzü kızardı. Mağçup olmuştu. Benim iki bayanla olan konuşmamı duyan Prens "*Neler oluyor?*" diye sordu. Ben de bu vesile ile gece olanları Prens'e anlatma imkânını buldum. Prens, yaptığımı olumlu buldu. Böylece, iki sinema aktrisi ile de tanışmış olduk.

Kahvaltıdan sonra kompartımanlarımıza döndük. Tren Innsbruck'da durunca koridorda pencereden etrafa bakmaya çıktım. O sırada Marlene Dietrich de koridora çıkmıştı. Orada, kahvaltıdaki tanışma dolayısı ile konuşma fırsatı buldum. Kendimi takdim ettim. Tren tekrar hareket ettikten sonra da koridorda konuşmaya devam ettik. Ünlü yıldız bana Viyana'ya gitmekte olduğunu söyledi. Ben Kıbrıslı Türk olduğumu söyledikten sonra İstanbul'a hiç gidip gitmediğini sordum. "*Evet gittim*" dedi. Hatta, o devrin erkek yıldızlarından Gustav Frölich ile İstanbul'da bir film çevirdiğinden bahsetti. O zaman İstanbul'u nasıl bulduğunu sordum. "*Bir dünya güzeli köylü kızı gibi!*" dedi. "*Güzel ama bakımsız!*" diye de ilave etti.

Konuşacak pek fazla bir şey olmadığından dönüp dolaşip onun sanat yaşamından ve çevirdiği filmlerden söz açtım. "*Ben sizi Şevhet Kurbanı filminden*

Trende fotoğrafını çektiğim ünlü yıldız Marlene Dietrich

hatırlıyorum" dedim. "Hatta, söylediğiniz şarkı bile hafızamda. Şöyle söylemiştiniz:" diyerek şarkımın ilk dörtlüğünü okumaya başladım:

***"Ich bin von kopf bis Fuss, auf Libe eingestellt,
Das ist halt mein Welt.
Ich kann nur lieben, sonst gar nichts!"***

(Başımdan ayağıma kadar aşka ayarlıyım,
İşte bütün dünyam bu.
Ben sadece sevebilirim, başka bir şey bilmem!)

Bundan çok memnun oldu. "Bir ödül hak ettiniz!" diyerek beni kompartımanına davet etti. Vagondaki küçük lavabonun kapağını kapatarak üzerine oturdu. Beni de karşısındaki kanepeye oturttu. Bacak bacak üzerine attı ve filmdeki şarkıyı baştan sona söyledi.

Dışarı çıkınca samimiyetinden faydalanarak "fotoğrafınızı çekebilir miyim?" diye sordum. "Hayhay!" dedi. Sonra fotoğrafını çektim. Nihayet konuşa konuşa tren Viyana'ya gelmişti. Ayrılırken bana trende çektiğim fotoğrafını görmek istediğini söyledi. Ben de adresini verirse memnuniyetle ona bir kopyasını iletteceğimi söyledim. Bana Kahlenberg'de saraydan bozma bir otel²⁴ adı verdi ve "İki gün sonra oraya getirirsin" dedi. Elini öptüm ve ayrıldık.

Hemen ertesi gün filmleri hazırlattım. Fakat, Prens bir sonraki günün sabahı hazır olmamı, yeni bir av partisi için erkenden Avusturya hududuna yakın Macaristan'ın Putmeris kasabasına gideceğimizi söyledi. Çok üzüldüm, çünkü randevuma gidemeyeceğimden dolayı özür dilemeye bile imkânım olmamıştı.

Putmeris'te, Macar Prensi Graf-Palfi'nin malikânesinde, bir av köşkünde misafir edildik. Akşam yattık. Sabahleyin bir çigan müziği sesi ile uyandım. Pencereyi açtığımda pencerenin altında üç çingenenin kemanla çigan müziği çaldığını gördüm. Köşkün etrafı orman ile çevrilmişti ve yemyeşildi. Orman, köşkün on-onbeş metre kenarına kadar geliyordu. Gecedен sis basmıştı ve yer yer siluet olarak görünen ağaçlarla yerdeki çimler üzerindeki çiğ zerrecikleri yeni doğan güneş ışığının etkisi ile billur gibi parlıyordu. Bu manzara ile sükunet içerisinde yayılan büyüleyici çigan müziği ve ormanın çam kokusu birleşince, hayatım boyunca unutamadığım ve bugün bile hatırladığımda mest olduğum bu hatıra zihnime yerleşti. Ben, böyle hüş'u ile çigan müziğini dinlerken yanımdaki pencere açıldı ve Prens'in dışarı uzandığını gördüm. Bana doğru başını eğerek "Ne güzel doktor, değil mi?" dedi. Çingeneler çalmaya devam ediyordu. Prens yanında tek metelik bile taşımazdı²⁵. Bana çingenelere biraz para vermeme söyledi. Ben de aşağıya çingenelere bir miktar para attım.

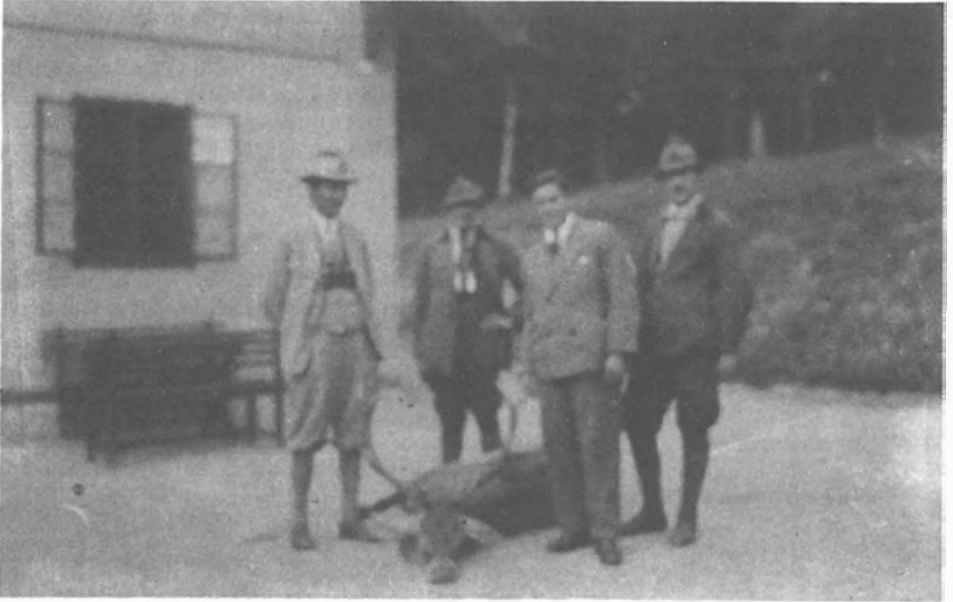
Burada da aynı İskoçya'daki gibi, avlanmak için para ödeniyordu. Fakat, vurulanlar bildircin değil geyiktiler. Avcı vurduğu geyiğin boynuzlarını, arzu ederse de derisini alıp etini orman bekçisine bırakırdı. O gün, rehberimiz olan orman bekçisi bizi av alanına götürdü. Bir tepede durup mevzilendik. Tepenin altında, takriben yüz metre kadar ötemizdeki suya, su içmeye üç-dört geyik geldi. Prens teleskoplu tüfeği ile nişan aldı. Bekledi, fakat bir türlü ateş etmedi. Tüfeğini indirdi. Bir müddet sonra yine nişan pozisyonuna girdi, fakat yine ateş etmeden tüfeğini indirdi. Bu birkaç kez tekrarlayınca dayanamadım: "Niye vurmuyorsunuz?" diye sordum. Prens "O kadar kolaysa al sen vur!" diyerek tüfeği bana verdi. Tüfeği omuzuma dayayıp nişan aldım. Büyük boynuzlu bir geyi-

ğin başı dürbününün ortasında görüldü. Hiç bekletmeden ateş ettim ve başından vurulan geyik hemen 'küt' diye yere yığıldı. Prens gülererek "Bravo doktor!" dedi. Orman bekçisi de şaşkın şaşkın bakıyordu.

Mihmandarın götürdüğü değişik av yerlerini dolaştık. Prens de bir geyik vurdu. Akşam yorgun, argın av köşkünün geri dönmüştük ki köşkün bakıcısı bir defter getirdi. Graf-Palfi'nin misafirlerinin deftere izlenimlerini yazmalarını istedi. Prens yazdıktan sonra defteri bana verdi. Ertesi sabah her zamanki gibi sabah erken kalkmışım. Ne yazayım diye düşündüm. Önce Almanca bir şiir yazdım.

Sonra bu şiiri yazdığım sayfanın karşısındaki sayfaya da Türkçesini yazdım. Her iki sayfanın üzerine de direkleri birbirine çarpacak şekilde Macar bayrağı ile Türk bayrağını çizdim.

Oradan ayrılacağımız gün Prens Graf-Palfi bizi uğurlamak için bekliyordu. Madhan Singhi ile konuştuğundan sonra benim yanıma geldi. "Deftere yazdıklarınızı okudum ve çok beğendim!" dedi. "Ben Macar Graf-Palfi ailesinden geliyorum. Macaristan'da soylu bir de Graf-Tükeli ailesi var. Tükeliler, Birinci Cihan Harbi'nde Osmanlı'yı desteklediler. Bizse Avusturya'yı destekledik. Sonuçta, birbirimizle savaşmak zorunda kaldık. Biz aslında Türklerle iki kardeş milletiz. Onun için birbirimizle çok iyi savaştık" dedi. Ben de "Tükeli'yi biliyo-

Prens dürbünlü tüfeğiyle vurduğum geyik

rum" dedim ve onun devrin Osmanlı Sultanı'na yazdığı şiiri Graf-Palfi'ye okudum:

*"Adım Macar Orta Kralı Tükeli Emre
Muhıbb-i Âli Osmanım hazırım emre."*

DİPNOTLAR:

- 1 Mezun olduktan sonra Dekan Sekreteri'ne gidip benden önce mezun olan Türkler'in listesini rica ettim. Yanımda da bir karton sigara ve bir şişe kummandarga (Kıbrıs'ta üretilen tatlı kırmızı şarap) götürdüm. Ne de olsa adam bunu yapmak mecburiyetinde değildi. Bir hafta sonra Dekan Sekreteri'nden cevap geldi: Üniversiteden mezun olan ikinci Osmanlı ben imişim. İlki, 20-30 yıl önce mezun olan, sonradan öğrendiğime göre, Zatı Şahane'nin tabib-i hususisi (Sultanın özel doktoru) olan Dr. Mavroyanni Paşa (Rum asıllı) imiş. Yani, aslında ilk Türk mezunu ben oluyorum.
- 2 Viyana'da üniversite kliniğinde yeni profesör olan ve ilmi çalışmaları ile kendini göstermiş ilim adamlarını üniversiteye bağlı yeni kliniklere tayin ederlerdi. Yeni yapılan yaşlılar evinin yakınında bulunan 'Jubileum Spetal'deki patoloji şefi de Profesör Erdheim idi.
- 3 Erdheim-Radke tümörlerini bulan ünlü patolog.
- 4 O devirde uçak olmadığı için tüm bir gemiyi kiralayan Amerikalı doktorlar deniz yolu ile Fransız limanı Cherbourg'a gelip oradan da meşhur Orient Express (Şark Ekspresi) ile Viyana'ya geliyorlardı.
- 5 Mesleğinde başarılı olmak isteyen doktorlar Viyana'daki bu kurslara mutlaka katılırlardı. Bu çalışmalarda başarılı olanlara "Viyana Üniversitesi Kurs Bürosu"ndan diploma verilirdi. Esasen Viyana son dönemlere kadar tıptaki şöhretini korumuştur. O kadar ki, Viyana kliniklerinde bir müddet çalışıp diploma alanlar hâlâ bununla öğünmektedirler. 1950'li yılların sonunda İngiltere'de London Hospital'de, Ortopedik Cerrahi kliniğinde şahit olduğum bir konuşmada, Sir Reginald Watson Jones meslektaşları Sir Henry'ye şu sözlerle üstünlüğünü ispat etmek istemişti: "Ben Viyana'da meşhur Profesör Böhler'in Kaza Cerrahisi kliniğinde altı ay çalıştım, sense üç ay çalıştın!"
- 6 Meşhur Amerikalı Mason lideri.
- 7 Kaç, Hindistan'ın batısında, Pakistan sınırındadır. Bugün Sind olarak da bilinen bu eyaletin o devirdeki merkezi Karaçi idi. 1947 yılında Pakistan devleti kurulduğunda Pakistan'ın bir eyaleti durumunda idi. Fakat, 1955 yılında, birkaç eyaletin Sind'le birleştirilmesi neticesinde bugünkü modern Pakistan oluşturuldu.
- 8 Prensın tedavisine o sırada Rektör olan cildiye Profesörü Dr. Arzt da sonradan konsültan olarak katıldı.
- 9 İngiliz sömürgesi olan o günlerdeki Hindistan'da henüz Pakistan, Bangladeş, Hindistan diye ayrı devletler kurulmamıştı ve geleneksel İngiliz tutumu olarak Müslüman kesimin idaresi de Budist bir Maharaja'ya devredilmişti.
- 10 Sıvı.
- 11 Doğulu
- 12 Kamuoyu yoklaması.

- 13 Engelbert Dollfuss (1892-1934) o devirdeki Avusturya devletinin başında olan diktatördü. Nazi hareketine katılan ve yönetime el koymaya teşebbüs eden bir grup genç tarafından 25 Temmuz 1934'te makamında öldürüldü.
- 14 Bizim deniz.
- 15 Türkiye'ye gelmeme sebep olan Şükrü Saracoğlu'nun ısrarı idi.
- 16 Elçi.
- 17 İngiltere-İskoçya arasında çalışan ekspres trene, İngiltere'nin en hızlı treni olması vasfı ile "Uçan İskoçyalı" denilmektedir.
- 18 Kıbrıs ağzında "simit" irmik demektir. "Simit helvası" da Türkiye'de "irmik helvası" olarak bilinir. Türkiye'de sokaklarda simit diye satılan ise Kıbrıs'ta çörek diye bilinmektedir.
- 19 Cerrahi kliniğinde o kadar yoğun çalışılır ki bazı durumlarda yemek yemeğe bile fırsat bulunamaz. Yemekte üç kez zil çalınması durumunda henüz bir lokma yemiş olsanız dahi hemen bırakıp gitmemiz gerekir. Müdahale etmeniz gereken vak'a önemli ise bir bütün gün aç kalmanız mümkündür.
- 20 Galler Prensi unvanını geleneklere göre İngiltere Tahtının varisi olan prens taşır. O günlerdeki Galler Prensi de Edward idi.
- 21 Kral Edward VIII Bayan Simpson ile evlenebilmek için tahttan feragat edince, babaları George V'in ölümünden sonra, kardeşi York prenses VI. George olarak İngiltere tahtına geçti.
- 22 Madhan Singhi'nin büyük dedesi.
- 23 Maharacaların seyahatlerinde kendileri ve ekip için bir yataklı vagonun tümünü kiralamak adetti.
- 24 Aklımda kaldığı kadarı ile Schlosshof Oteli.
- 25 Prens, bütün seyahat boyunca, sadaka, bahşış veya ödemeleri yanında ekipten kim olursa ona ödettirirdi.

INTENDANT

No: _____

İstanbul, 9 Temmuz 1941
Telefon : 43886

درویشیم
مارلن (مارلن) - عدل کوریم
صاحفہ فہرستہ اولیہ
ادبیات - ادبیات
س: رضا

9 Temmuz 1941 tarihinde Muhsin Ertuğrul tarafından Marlene Dietrich hakkında yazılan mektup.

Türkiye'de tiyatronun gelişmesini sağlayan İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu Müdürü Muhsin Ertuğrul, ünlü sinema sanatçılarından Marlene Dietrich (Emil Jannigs ile oynadığı "Şehvet Kurbanı" adlı o devrin en meşhur filmi ile şöhret bulmuştu.) ile olan anımı öğrenince benden sanatçının bu fotoğrafını ve onunla görüşmelerim hakkında "Perde ve Sahne" mecmuasında yayınlanmak üzere bir yazı istemişti. Yazıyı yazmada gecikmem üzerine gönderdiği tezkerede eski yazı ile:

"Dervişçiğim, Marlene yazısını süratle bekliyorum. Edebi faaliyetinin de Cerrahi faaliyetin gibi olmalı. Sana öylesi yakışır. Gözlerinden öperim.

Muhsin Ertuğrul

MEZUNİYET VE İHTİSASA BAŞLAYIŞ

1932'de Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra doktor diplomamı aldığım günlerde babamın ani vefatı yüzünden uzun sürecek olan cerrahi ihtisasa başlayamadım. Daha doğrusu buna maddi imkânım yoktu, bu sebepten ilk önce Türkiye'ye geldim ve Türkiye'deki durumu inceledim. İstanbul'da Kadıköy taraftaki Darülfünununun tıp müderislerinden Profesör Akil Muhtar ve Profesör Kerim Sebati ve diğer şubelerin hocalarının derslerini de dinledim. Bir ara aziz dostum askeri doktor (teorik fizik ve atom uzmanı) yarbay Reşit Süreyya Gürsey beni Cerrahpaşa'ya getirdi. O zaman Cerrahpaşa Hastanesi Op. Dr. Burhanettin Toker'in başında bulunduğu Cerrahi kliniği ile Dr. Neşet Ömer hocanın başında bulunduğu dahiliye kliniğinden oluşan bir belediye hastanesi idi. Üroloji, deri hastalıkları, kulak burun boğaz bölümlerinin polikliniklerinden ibaretti. Buradaki klinikleri yetersiz bulduğumdan tekrar Viyana'ya döndüm.

Cerrahi'ye girmek üzere Viyana Üniversitesi 2. cerrahi şefi Prof. Wolfgang Denk'e müracaat ettim. Prof. Denk öncelikle üç ile altı ay arası olmak üzere anatomopatoloji ve dahiliye kısımlarında çalışmamı istedi. Dahiliye kliniğinde ihtisasımı yapıp mütehassis olarak Kıbrıs'a gitmeye ve mütehassis dahiliyeci olarak para kazandıktan sonra tekrar Viyana'ya dönüp 2. cerrahi kliniğinde cerrahi ihtisasımı yapmaya karar vermiştim. 1933 senesinde dokuz ay Profesör Erdheim'in yanında patolojik anatomi çalışması yaptıktan sonra Viyana Üniversitesi ikinci dahiliye şefi meşhur hematolog Profesör Norbert von Jagic'in kliniğinde dahiliye ihtisasına devam ettim. Fakat ihtisasımın son ayında Viyana'ya tedavi için gelen Saracoğlu'nun tedavisine katkıda bulunmamın neticesinde Sa-

Mehmed Derviş Maniade

beeñrt sich mitzutellen, daß seine Promotion zum

Doktor der gesamten Heilkunde

am Freitag, den 22. Juli 1932, um 1/12 Uhr mittags,
im großen Festsaal der Wiener Universität
stattfindet

Wien, im Juli 1932

VIII., Lederergasse 4/17

Temmuz 1932 yılında Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesinden
Mezuniyet Törenimin resmi davetiyesi

racoğlu'nun teklifiyle Türk tabiyetine geçip cerrahi ihtisasım için burs aldım ve tekrar cerrahi kliniğine müracaat ettim. Prof. Denk, kliniğin eski profesörlerinden, Viyana'nın tanınmış bir kliniği olan Rudolphspital Cerrahi Kliniği şefliği'ne yeni tayin edilmiş olan Profesör Demel'in yanında cerrahiye başlamamı tavsiye etti. Bu klinikte genç bir asistan olarak daha çok ameliyat yapma fırsatını bulacağımı ifade etti. Profesör Denk başlangıç olarak daha iyi çalışma imkânları bulacağım kanaatinde olduğu için bu hastaneyi tavsiye ettiğini söyledi. Bu kliniğin eski şefi emekli olmuştu ve yerine Prof. Demel başlamıştı. Başasistan Englisch ile 15 kadar asistan ve yeni doktorlar arasında Profesör Demel'in ilk vizitine ben de katılmıştım. 150 kadar yatan hastanın mşahadelerinin bir bir incelendiği bu vizitten sonra şef odasında toplanıldı. Demel şef koltuğuna oturmuş taburcu etmek istediği kronik hastaların listesini tespit ediyordu. Masa etra-

Hocam Prof. Demel'in imzalı fotoğrafı

Insbruck'da hocalarım Prof. Denk ve Prof. Demel dağda

finda yarım ay şeklinde ayakta sıralanmış duruyorduk. Profesör Denk tarafından bu kliniğe gönderilmiş olduğum için Profesör Demel benimle özel olarak ilgileniyordu. O kadar ki o karşısında dizilmiş olan asistan, talebe ve genç doktorlar arasında ayakta biraz yorgun durduğumu fark ederek bana birdenbire durup şöyle seslenmişti: "*Pabucunu çıkar*". Şaşırmıştım, birdenbire bizim memlekette bir kabahat işlendiği zaman sınıfta falaka için pabuçların çıkartıldığını hatırladım. Profesör Demel'in çok otoriter disiplin meraklısı bir zat olduğunu biliyordum. Hızlı karar veren, çok süratli ameliyat yapan, biraz aceleci bir hoca idi. Pabucumu çıkardım, "*getir göreyim*" dedi ve "*bu pabucun içinde taban desteği yok*" şeklinde devam etti. "*Efendim, benim ayağымda taban düşüklüğü yok ki*" dedim. "*Olsun sen cerrah olmayacak musun?*", "*Evet efendim*" dedim. "*Ömür boyu günde en az 10-12 saat bazen daha fazla ayakta duracaksın profilaktik olarak taban desteği kullanmak zorundasın*" dedikten sonra bir kâğıda sekizinci mahalledeki ortopedik malzeme mağazasının ismini yazdı. "*Al bunu bu adrese git bir an evvel bunu temin et, devamlı olarak kullanacaksın*" dedi. Adresi aldım cebime koydum asistan kafilesindeki yerime geçtim. Başasistanlara emirler vermekle çok meşgul olan profesör bir müddet sonra beni tekrar görünce "*Sen hâlâ burada duruyor musun*" diye azarladı. "*Efendim saat beşten, mesai-den sonra gideceğim*" demem üzerine "*hemen git*" emrini verdi. Böylece hoca-

mın taban desteğine ne kadar önem verdiğini anladım. Hemen tramvaya atlayıp adrese gittim. Hocamın kartını verdim. Benimle ciddi bir şekilde ilgilendiler. Ayağımın alçı kalıbını aldılar ve üç gün sonra gel al dediler. O yıllarda, taban desteği verebilmek için alçı kalıbı yapılır, ona göre taban desteği verilirdi. O günden beri daimi surette bu tabanlığı kullandım ve hâlâ kullanıyorum. Gerçekten de çok faydalarını gördüm, şimdi arkadaşlarıma ve hastalarıma da taban desteği kullanmalarını tavsiye ediyorum. Günlerce, saatlerce ayakta vizitler, ameliyatlara yaptığımız oldu fakat hiçbir zaman yorgunluk hissetmedim. Bu taban desteklerini gerek dağ gerek kayak pabuçlarına ve hatta tenis pabuçlarının içine mutlaka koymayı adet edinmiştim. Her kullarışımda hocayı hatırlar hâlâ anarım.

O devirlerde yetişen meşhur cerrahlardan biri olan Profesör Demel o tarihlerde 40 yaşlarında idi. Viyana fakülte cerrahi kliniklerinde yetişmiş çok otoriter, çok süratli ameliyat yapan bir cerrahtı. Solak olan Demel'e genç yaşta ailesi tarafından sağ elini de kullanması öğretilmişti. Özel egzersizlerle hem sağ hem sol her iki elini de aynı maharetle kullanacak duruma gelmişti. Bu yüzden ameliyatlarını asiste ettiğimiz zaman hangi elini kullanacağını bilmediğimizden çok dikkatli olmamız gerekirdi. Asiste etmekte güçlük çektiğimiz olurdu. Profesör Demel Viyana Cerrahi Cemiyeti toplantılarına muntazam katılır, bizi de gitmeye zorlardı. Sayısız yayınlar yapmıştı, son olarak El Cerrahisi ve Enfeksiyon Cerrahisi adlı beş ciltlik bir kitap yayınladığını öğrenmiştim. Bu eşi az bulunan çalışkan adama yetişmek için çok çaba gerekirdi. Ben bir sene kadar bu klinikte çalıştıktan sonra bir gün bana "*Senin artık fakülte merkez kliniğine gitmen lazım, yakında Innsbruck'da bir cerrahi kongresi olacak oraya sen de benimle birlikte gel. Avusturya ve Almanya'nın meşhur cerrahlarını orada tanıyacaksın, ilmi fikirlerini dinleyeceksin, öğreneceksin. Viyana Tıp Fakültesi'nin bu tanınmış kliniğine naklini ben sağlayacağım*" dedi. Beni bu kongreye beraber götürdü.

Innsbruck Cerrahi Kongresi benim ilk katıldığım büyük kongre olmuştu. Bu kongrede o günkü en meşhur Avusturya Cerrahları Profesör Anton von Eisselsberg, Profesör Payer, Profesör Rudolph Demel, Profesör Wolfgang Denk ve ev sahibi olarak Innsbruck Üniversitesi Cerrahi Kliniği şefi olan Profesör Breitner katılmışlardı. Breitner eski dostları olan bu profesörleri o gün evinde çaya davet etmişti. Demel bu çayda asistanların bulunmasını da temin etmişti ve böylece bu topluluğa katılmış oldum.

Profesörler sohbet ediyordu, asistanları olan biz genç cerrahlarda büyük salonun bir köşesinde ayrıca bir grup teşkil etmiştik. Çok espritüel bir zat olan Innsbruck Cerrahi Kliniği şefi Profesör Breitner bizim yani genç cerrahların yanına geldi. "*Gelin, gelin bu büyük profesörün etrafına!, söylediklerini siz de dinleyin hatıralarını anlatıyor, siz bir kuluçkanın etrafına toplanan civcivler gibi yaşlı büyük adamın etrafını çevirin ve dinleyin neler söylüyor*" dedi. Profesör Payer'i öteki büyük profesörlerde can kulağıyla dinliyorlardı. Payer bazı özel anılarını anlatıyordu. O gün çok güzel, berrak bir hava vardı.

Payer söze şöyle başladı: *"Biliyor musunuz, bugün Innsbruck benden intikam alıyor. Aslında ben Innsbruck'da doğmuştum. 10 yaşına kadar Innsbruck'da yaşadım. Berbat föhn (Avusturyalıların föhn dedikleri rutubetli, bulutlu lodos havası) yüzünden kaçıp Almanya'ya gittim. 60 küsur yıl sonra bu kongre dolayısıyla ilk defa Innsbruck'a tekrar geldim. Lodos olmayan bu çok sağlıklı, güzel hava ile karşılaştım. Innsbruck şimdi "10 yaşında bu şehri bırakıp kaçan sen misin bak güzel havalarım da var der gibi benden intikam alıyor"* dedi.

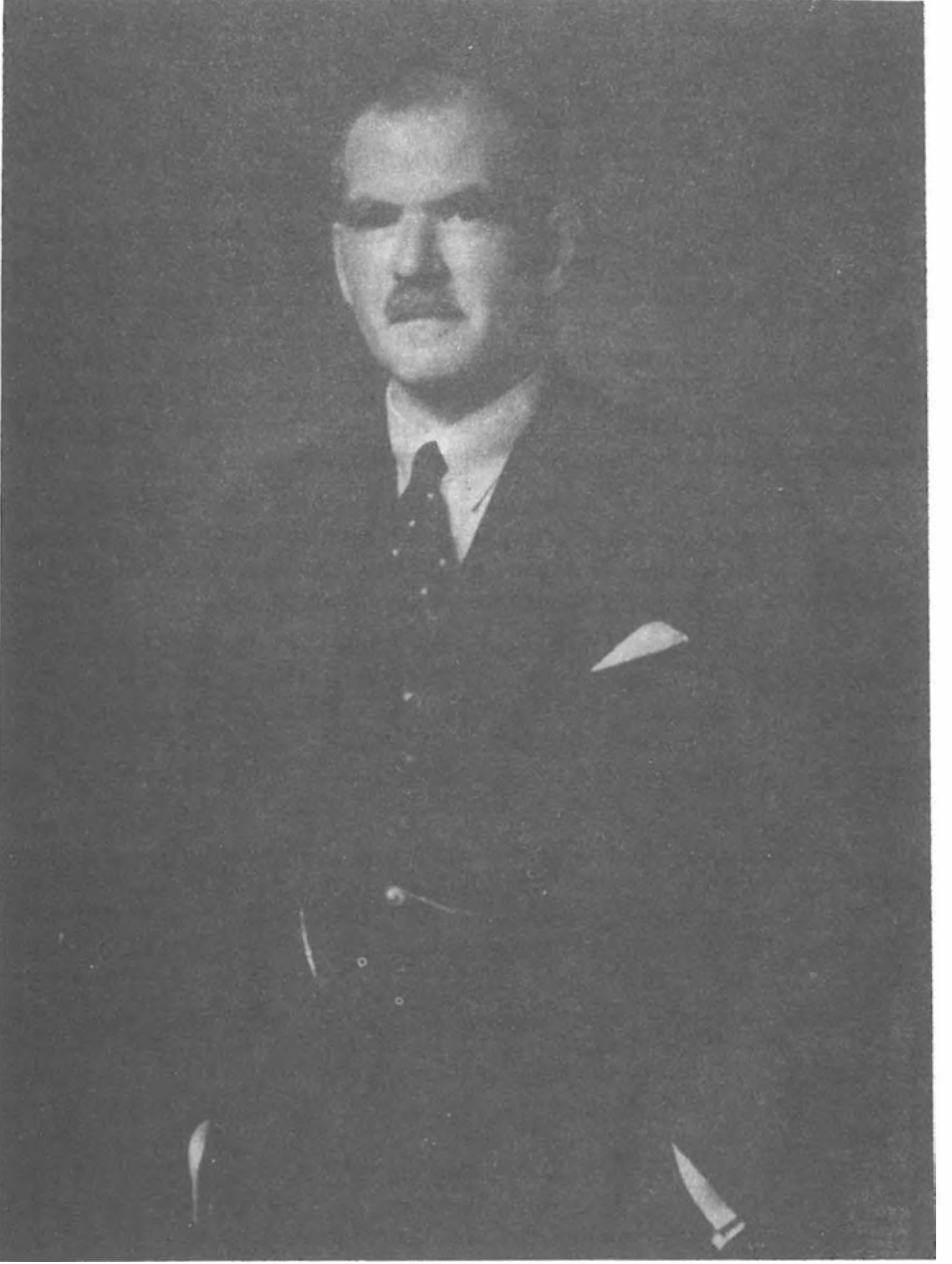
Başka birçok konuşmalar, eski Viyana Üniversitesi kliniğinde beraber yaşanmış olaylar, anılara biz de kulak misafiri olduk. Bu arada Breitner'in I. Cihan Harbi'nde Rusya Cephesi'nde esir olarak götürüldüğü Rus harp esirleri kampındaki anılarını ve oradaki Rus komutanın kızıyla olan ilişkisini konuşuyorlardı. Çok etkileyici bir erkek olan Breitner'e komutanın kızı Sonja aşık olmuştu. Bu karşılıklı aşkın hatırı için Eiselsberg, Denk ve diğer Alman ve Avusturyalı doktorlara müsamaha edilmesi sağlanmış ve daha rahat bir esir hayatı geçirilmişti. Bunları anlatıyorlar ve Breitnerle gülüşüyorlardı.

Breitner çok iyi bir insandı, iyi bir hatip olduğu kadar edebiyat tarafı da çok güçlü bir zattı. Sonradan Sonja ile ilgili bir roman yazdığı gibi şiirler de yayımlamıştı. *"Mormonlar ve doktorlar"* (Mormonen und Mädicinmennen) adlı bir enteresan inceleme ve araştırma kitabı yayımlamıştı.

Breitner'in yetiştiği klinik Anton von Eiselsberg'in başında bulunduğu Viyana Üniversitesi 1. Cerrahi kliniği idi. Bu klinikte ikinci profesör olarak bulunduğu sırada (Innsbruck'a gelmeden önce) klinik asistanlarıyla bir tiyatro ekibi kurmuştu. Kendisinin de katıldığı tiyatro temsilleri verildiğini biliyorduk. Bu enteresan, çok sempatik adamın şahit olduğum bazı esprilerini de dile getirmek istiyorum.

Ben tıp öğrencisi olarak bulunduğum sırada cerrahi profesörleri saat beşte ziyaret yaparlardı. Bir gün yaz izini günlerinde, Profesör Breitner'in vekalet ettiği klinik şefi namına yaptığı öğleden sonra şef ziyaretinde stajyer olarak dolaştığımı hatırlıyorum. Viyana kliniklerinde adet olduğu gibi klinik şefi ya da vekilinin büyük ziyaretlerine bütün profesör, doçent ve başasistanlarla stajyer öğrencilerin katılması şarttı. Tabii ki stajyerler bu kalabalığın en sonunda yer alırdı. Breitner ziyaret sırasında espriler yapardı, neşeli dakikalar olurdu. Yaşlı bir kadın hasta böyle bir vizitin en sonunda hoca ve beraberindeki kabile ayrıldıktan sonra en geride kalan biz öğrencilere profesörü göremediğinden şikâyet ederek şöyle selenmişti *"profesör ne zaman gelecek?"*. Biz de kadına *"Büyük viziti yapan, en önde giden ak saçlı profesördür, görmediniz mi?"* dememiz üzerine Viyana şivesi ile *"Haa! ben onu tiyatrocü zannettim"* dediğine şahit olmuşum. Breitner'in işittiğim bir esprisini daha burada kaydetmek isterim.

Breitner'in Innsbruck Üniversitesi cerrahi kliniği şefliğine tayini münasebetiyle verdiği ilk tören dersine bütün Almanya ve Avusturya profesörleri gelmişti. Salon dolmuştu. Nissen de Berlin Cerrahi Kliniği'nden Innsbruck'a bu da-

Hocam Viyana Üniversitesi II. Cerrahi Şefi
Prof. Wolfgang Denk'in hediye ettiği imzalı fotoğrafı

vet üzerine gelmiş fakat kalabalıktan içeri girememiş kapıda kalmıştı. Kalabalık dağılırken dışarı çıkmak üzere olan Breitner Nissen'nin kapı dışında beklediğini görünce: *"Yahu Rudi sen içeri giremedin dersimi dinleyemedin, acaba girip dersi baştan versem mi"* demişti. Bu hatırayı Prof. Nissen daha sonra bana aktarmıştı. Breitner cidden çok büyük bir bilgin olduğu kadar çok popüler bir zattı. Müstesna hitabetiyle ün salmış bir insandı. O devirde Viyana'da şehirin Tuna kanatından geçen kanal ringinde, etrafında Urania adında bir halk eğitim merkezi vardı. Burada gerek Breitner gerekse yine onun kadar popüler olan Zürih Üniversitesi cerrahi kliniği şefi Profesör Clermonte'un halkı eğitmek maksadıyla verdikleri konferanslarda sık sık rektum kanserinin erken teşhisinin önemi üzerinde durduklarına şahit olmuşum. Her iki büyük profesörün de geç teşhis nedeniyle rektum kanserinden vefat ettiklerini öğrenmişim. Bu da insanın daima kendi kendine kötü bir hastalığı kondurmaktan kaçındığının bir ispatı değil mi diye düşündüm. Viyana'da arkadaşlar arasında her zaman sözü edilen bir söyleşi de hatırladım. *"Bir hekim hangi hastalıkla uğraşırsa o hastalık nedeniyle ölü"* şeklinde batıl bir inanç vardı. Nitekim Sir Reginald Watson-Jones da collum femoris kırığı sonrasında vefat etmiştir.

Insbruck'da kongre üyeleriyle birlikte teleferikle dağa (Kaisergebirge) çıktığımız sırada dağın eteklerinden şehiri seyrederken Prof. Demel, Prof. Denk'e Rudolphspitalde yeteri kadar ameliyat yapıp cerrahi bilgimi geliştirdiğimi, benim merkez kliniğe geçmemin uygun olacağını söyledi. Denk'in kabul etmesi üzerine ihtisasımı dünyada ilk mide rezeksiyonu yapılan ve bu yüzden *"Billroth kliniği"* olarak da anılan Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi 2. Cerrahi kliniğinde çalışmak suretiyle tamamladım.

**HAYATIMIN DÖNÜM NOKTASINI TEŞKİL EDEN
AKADEMİK KARIYERİMİN BAŞLAMASINI VE ANAVATANA
DÖNÜŞÜMDE CERRAHPAŞA'DA MODERN CERRAHİNİN
GELİŞMESİNDEKİ HİZMET İMKÂNLARIMI SAĞLAYAN
O DÖNEMİN ADLİYE VEKİLİ SARACOĞLU ŞÜKRÜ BEY
İLE TANIŞMAM VE ANILARIM**

Sene 1934, ben 1932'de Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olarak doktor olduktan sonra yine o fakültenin 2'nci dahiliye kliniğinde asistan iken, o senelerde Viyana Üniversitesi'nin tıptaki şöhretine binaen, Türkiye'den önemli kişiler tedavi için Viyana'ya gelmekte idiler. Saracoğlu'ndan bir yıl önce Viyana'ya ilk gelen Adliye Müsteşarı Tevfik Nazif Arıcan Bey'di. Tevfik Nazif Bey, Atatürk'ün Anafartalar'da nöbet arkadaşı, sonradan Çanakkale'de şehit düşen, çok sevdiği Albay Cemil Bey'in kardeşi idi. Tevfik Nazif Bey, Sakarya savaşı sırasında adli evrakın Kayseri'ye götürülmesi ile görevlendirilmiş. O günün şartları altında kağıtlarla yapılan bu seyahatte yorgun ve hasta düşmüş, bu yüzden Atatürk tarafından Viyana'da tedaviye gönderilmişti. Altı ay kadar süren tedavisi ile meşgul olduğum bu gerçek vatansever zatla dost olmuş, kendisinden İstiklal Savaşı esnasındaki Ankara hayatı hakkında çok şeyler öğrenmiştim.

Yine Saracoğlu'nun Viyana'ya gelişinden bir ay evvel de Edebiyat-ı Cedit'in tanınmış şairi, Celal Sahir Erozan (milletvekili) da akciğer kanserinden mustarip olarak Viyana'ya gelmiş ve o devrin imkânları içinde bizim klinikte yatarak kendisine radyoterapi tedavisi yapılmıştı. Saracoğlu'nu tanıyışım, Celal Sahir Bey'in İstanbul'a dönüş gününe rastlar. O gün kendisine veda etmek üzere Hotel Imperial'e gitmiştim. Evden çıkarken posta kutusundan aldığım, Tevfik Nazif Bey'in gönderdiği bir mektubu kendisine göstererek Saracoğlu hakkında bilgi almak istedim. O tarihlerde Viyana'da Türkçe gazete bulmak ve okumak mümkün olmadığı gibi, üniversitedeki yoğun çalışmalarım dolayısıyla memleket haberleri ile yeteri kadar meşgul olamıyordum. Bu yüzden de Saracoğlu hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Tevfik Nazif Bey, bu mektupta özetle şöyle yazıyordu: *"Müsteşarı olduğum Adliye Vekili Saracoğlu Şükrü Bey, tedavi için Viyana'ya geliyor. Senin ne yezit olduğunu bilirim. Babaeskili kör bakkalı elinden tutup tramvay parasını kesenden ödeyerek, fakülte kliniklerinde parasız tedavisini yaptırır, fakat mebusların, vekillerin semtine uğramazsın. Ama ben sana şimdi Saracoğlu'nun kim olduğunu söylersem, milli duyguların seni kapıdan atsalar pencereden girip tedavisine yardımcı olmaya zorlayacağından eminim. Saracoğlu kimdir: İsviçre'de hukuk tahsilini bitirdiği sırada, Yunanlılar'ın İzmir'e çıkışını öğrenince hemen memlekete dönüp, Aydın'a gelerek Demirci*

Efe'nin katipliğini yapmak üzere efe ve kızanları ile birlikte dağa çıkmış bir vatanperverdir."

Sonradan Ankara'ya gelip politik hayatında borçlar meselesinde gayretleri ile memlekete 50 milyon altın lira kazandırmış vs. gibi Saracoğlu'nun yurdumuza hizmetlerini ve meziyetlerini saydıktan sonra *"Ben onun parasına acımanı, fakat bu çok kıymetli vatan evladının, bu mert ve dürüst, genç devlet adamının yurdumuza daha çok faydalı hizmetler göreceğine kaaniim. Buun için onu Viyana sefaretine gelen diğer hastalar gibi, sefaretin sağlık işleriyle meşgul olan 'Konsul Horner'in eline bırakmanı istemem. Onun sağlığına kavuşması için, elinden geleni yapmanı rica ediyorum. Çünkü o yurdumuza daha çok büyük hizmetler verecek değerli bir şahsiyettir"* diyordu.

İşte evden çıkarken aldığım bu mektubu Celal Sahir Bey'e gösterip Saracoğlu hakkında bilgi almak istemiştim. O bu ince ruhlu şairimize yakışır bir nezaketle yatağın üzerine serdiği elli kadar kravat arasından oğluna hediye götüreceğini genç zevki olarak on kravat seçmemi söyleyerek beni oyaladı. Ben bu seçimle meşgulken birden kapı açıldı ve Saracoğlu, elinde mektubumla (Celal Sahir Bey meğer komiyi çağırıp mektubumu Saracoğlu'na göndermiş) içeri girdi ve bana hitaben *"kimmiş o Babaeskili kör bakkal ile meşgul olup, vekillerin, mebusların semtine uğramayan Türk çocuğu"* dedi. Şaşırmıştım, Saracoğlu'nu ilk defa görüyordum. Çok sempatik, etkileyici yüzü, gur sesiyle insana saygı ve sevgi telkin eden bu zata, hizmet etmek benim için bir zevk olacaktı. *"Ben! efendim"* diye cevap verdim. Bunun üzerine *"gel öyleyse Ödemiş'li Sarac Mehmet'in oğlu Şükrü'yü muayene et"* dedi. Ben 10 sene Viyana muhitinde yaşamış bir kimse olarak, hiç çekinmeden *"buyurun"* dedim.

Normal bir sandalye çekerek köy kahvesinde gibi sandalyeye ters binerek oturup kollarını sandalyenin arkasına dayayıp muayeneye hazır olduğunu ima etti. Ben de her gün klinikte muayene ettiğim hastalar gibi, gözünden, boğazından başlayarak tepeden tırnağa muayene ettim ve sonra (elindeki kan ve diğer raporlarını da inceledikten sonra) düşüncelerimi açıkladım. Saracoğlu'nun devamlı başağrılarından ve vücut hararetinin 37.5 ile 38 arası devam etmesinden ve ateşinin hiçbir zaman normale inmediğinden, halsizlik, isteksizlik ve iştahsızlıktan şikâyeti vardı. Kendisine şöyle dedim *"Efendim vücudunuzun bir köşesinde bir enfeksiyon kaynağı vardır. Biz buna tıpta 'fokal enfeksiyon' diyoruz. Bu da dişlerden veya bademciklerden olabilir."*

Saracoğlu hemen ağızından protezi çıkararak bana, *"benim dişim yok oğlum"* dedi. Ben biraz şaşırdıktan sonra, bu enfeksiyon mihrakının sinüslerde veya bademciklerde olabileceğini söyledim. Bunun üzerine bana *"pencereden sokağa bakar mısın"* dedi. Dördüncü katın balkonundan aşağıya baktım ve dönerek kendisine *"otelin kapısı önünde bir taksiye bavullar yükleniyor, arabanın yanında da güzel bir hanım duruyor"* dedim. Saracoğlu o tabii davranışları ve insanı hayran bırakan bir jest ile *"o hanım benim karım"* dedi.

Ben de "Allah bağışlasın" dedim. Güldü ve şöyle dedi. "Ben seni arayacağım, şimdi bizim müstaşarın yazdığı o Konsul Horner'in doktorları beni Cottage sanatoryumuna gönderiyorlar. Beni müşahedeye alacaklarım. Ben de onları müşahede edeceğim ve sonunda seni arayacağım" dedi.

15 gün sonra sefaretten telefon ettiler ve akşam yemeğine davet ederek "Saracoğlu'nun benimle yemekten sonra görüşeceğini" bildirdiler. Yemekten sonra "gel bakalım görüşelim" diyerek beni sefaretin misafir odasına alırken Viyana sefiri Hamdi Arpak da Konsul Horner'le beraber odaya girmek isteyince ikisini de adeta göğüslerinden iterek "sizin işiniz bitti. Ben şimdi bu çocukla konuşacağım" diyerek kapıyı kapadı. Osmanlı usulü döşenmiş yüksek minder üzerine bir ayağını (köy kahvesindeki gibi) altına alarak oturup beni de yanına oturtturarak kolunu omuzuma attı ve şöyle dedi. "Çocuk! O Horner'in doktorları müşahedeleri sonunda bana çok sigara içtiğimi ve göğsümde Hilus gangleonlarının (bezlerinin) şiştiğini benim Semmering'deki bir sanatoryuma yatarak orada tedavi edilmekliğini tavsiye ettiler. Bu gavur memleketinde istirahat, temiz hava ve iyi gıda ile şifa bulamam. İstifa edip Ödemiş'te dağda Gölcük'teki evimde bu temiz hava, bal, kaymak, süt ve her şeyi fazlasıyla bulurum. Bunu yapmayı tercih edeceğim, ama sen bir şeyler söylemiştin. Söyle onu yapalım."

Bu teklif karşısında "Efendim benim sözümle belki de ameliyat gerekecek bir tedaviyi yaptırmanız doğru olmaz. Yarın sizi şefim Prof. Dr. Norbert Von Jagic'e götürüyüm o ne derse yapalım" dedim. Ertesi gün birlikte gittiğimiz profesöre fokal infeksiyon düşündüğümü anlattım. Profesör, hastayı muayeneden

Şükrü Saracoğlu Viyana'da tedavi görürken bir ziyaret anısı

sonra elini benim omuzuma koyarak Saracoğlu'na *"asistanımın söyledikleri yerindedir. Ne derse yapın"* dedi. Saracoğlu'nun gözleri dolmuştu. Her halde sonradan tekrarladığı gibi *"sakallı profesörlerin teşhis edemediğini parmak kadar Türk çocuğu yaptı"* diye düşünmüştü.

İlk olarak bademciklerini ameliyat ettik. Ameliyat sonunda biraz iyileşmişse de sağlığı henüz tam yerine gelmiş değildi. Bunun üzerine ben kendisini yakın dostum Dış Tebabeti Fakültesi Profesörü Dr. Mathis'e gösterdim. Çekilen radiografide alt çene dişleri tamamen çıkarılmış olduğu halde, bütün köklerde granulom ve iltihap bulunduğu görüldü. Ameliyat gerekiyordu. Saracoğlu, o efe cesaret ve tavrı ile *"hemen yapın"* dedi. Bu ameliyat, çenenin iki taraflı mandibuler anestezi ile iyice uyuşturulmasını gerektiriyordu. Çok sigara içmesi dolayısıyla anestezi iğnesi yapıldıktan sonra defayans (baygınlık) geçirmesi kuvvetle muhtemeldi. Nitekim öyle oldu, birden rengi değişip alnında ter damlaları belirerek bayılır gibi oldu.

Bunu hesaplayarak önceden hazırladığım kuvvetli bir Coranun iğnesi yapmam sonunda kendine geldiği zaman *"efendim, fenalık geçirdiniz bugün vazgeçelim"* demem üzerine yine bir efe tavrı ile *"hayır ameliyatı yapın"* dedi, alt çene boydan boya yarılarak her diş kökündeki iltihap temizlendikten sonra dikiş kondu. Kendisini Cottage sanatoryumuna götürüp yatırdım ve bir komplikasyon ihtimalini düşünerek endişe etmeye başladım. Sanatoryumun santral memuresine beni ararlarsa bulacakları özel numarayı verdim ve ancak çok önemli bir şey olursa aramasını söyledim.

Kendi kliniğime dönerek o sırada GUT (nekriz) hastalığı hakkında araştırma yaptığım laboratuvarında çalışmaya başladım. Gece saat dokuzda sanatoryumdan telefon edildi. Acele çağrılıyordum. Telaş ve endişe içinde sanatoryuma geldiğim zaman kapıda sefir Hamdi Bey'le karşılaştım. Sefir'in bana *"ne yaptın bize Derviş Bey?"* demesi üzerine endişem artarak şöyle cevap verdim. *"Efendim fen ne emretti ise onu yaptım. Ne oldu? Şükrü Bey nasıl?"* diye sordum. Sefir *"Şükrü Bey çok iyi ama..."* der demez bir fırlamada dört basamağı atladığım sırada sefire çarptım, o kadar ki oturur vaziyette düştü. Sevinçten bir hamlede merdivenleri aşarak hastanın odasına girdiğim zaman Saracoğlu'nu yatağında beşuş bir çehre ile oturup baktığını gördüm. Bana hitaben *"gel oğlum alnından öpeyim. Yedi seneden beri ilk defa başağrım dindi, ateşim de normal oldu. Sakallı profesörlerin yapmadığını parmak kadar bir Türk çocuğu başardı. Bu, beni ayrıca memnun etti"* diyerek alnımdan öptü.

Bir hafta sonra tamamen iyileştiği bir sırada kendisinden Atatürk'ün Sakarya savaşının son günü söyledikleri ve daha birçok Ankara hikâyelerini dinlemiştim. Artık iyice dost olmuştuk. O kadar ki bir gün sanatoryum odasında pijamaları ile ayağa kalkarak bana *"sen zeybek oyununu sevdiğini söylemiştin, sana bir Aydın zeybeği oynayayım da gör"* diyerek eli ile tempo tutarak şahane bir zeybek oynadı. İşte bu samimiyetlerden cesaret alıp bir gün kendisiyle,

Kıbrıs meselesini konuşurken açıkça sordum: "Beyefendi Türk hükümetinin Kıbrıs Türkleri hakkındaki düşünceleri nedir? Kıbrıs'ta Türkler'in bekası Türkiye'nin güvenliği ve geleceği bakımından önemli midir? Yoksa Kıbrıs Türkleri'nin toplu halde Türkiye'ye göç etmeleri mi milli çıkarlarımıza daha uygundur?" Saracoğlu, hafifçe kaşlarını çatarak biraz düşündükten sonra her zamanki samimiyetiyle mertçe şöyle konuştu: "Derviş, sana hükümetin kararı olarak bir şey söyleyebilecek durumda değilim, fakat Saracoğlu Şükrü olarak şunu söyleyebilirim: Kıbrıs Türkleri mutlaka adada kalmalı, kuvvetlenmeli ve kalkınmalıdır. Türkiye için Kıbrıs o kadar önemlidir ki orada hiç Türk bulunmasa idi, bizim bu adaya papaz kıyafetinde Türk göndermemiz gerekirdi dedi. Bunun üzerine ben "o halde beyefendi cumhuriyet hükümetinin Kıbrıs Türkleri ile yakından ilgilenmesi ve gereken yardımları yapması icap eder" dedim. Saracoğlu da "hele sen bir Türkiye'ye gel de o zaman gerekeni yaparız" dedi.

Bir müddet sonra iyileşen Saracoğlu, o zaman başka vasıta bulunmadığından trenle İstanbul'a dönecekti. Artık bir dost olarak da uğurlamak için istasyona gittim. Tabii sefaret erkânı da orada idi. Saracoğlu yataklı vagonun penceresine dayanmış sefirle konuşurken birden bana dönerek "senin Kıbrıs'ta ne işin var? Sen o kadar milliyetçisin ki Kıbrıs'ta ancak ipte yükselirsin. Türkiye'ye gel bize lazımsın. Seni Türk tabiyetine geçireyim. Sana burs da verelim. Kabul mü?" dedi. Ben biraz şaşırılmış, fakat kararlı "efendim körün istediği bir göz, siz iki göz veriyorsunuz. Tabii kabul ederim" dedim ve "ver öyleyse pasaportunu" demesi üzerine pasaportu hemen verdim. Bunun üzerine "bak" dedi "iki türlü burs var, eğer operatör ve başhekim olmak istiyorsan Sağlık Bakanlığı bursu ayda 225 lira, eğer üniversiteye akademik kariyere gireceksen Maarif Vekaleti bursu 112.5 liradır. Hangisini istersin?" ben de hiç düşünmeden "112.5 lira" dedim. Memnun oldu "tamam" dedi ve ayrıldı. Üç ay ses seda çıkmadı. Bunun üzerine uzun acıklı bir mektup yazdım. On gün sonra Berlin Talebe Müfettişi Cevat Dursunoğlu'ndan bir telgraf aldım: "Paranız bankadadır, pasaportunuz yoldadır." Hakikaten bir müddet sonra sefarette bir öğle yemeğine çağrıldım. Bana, orada Ankara'dan gelen merhum Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras Türk pasaportunu verirken enteresan bir espri yaparak şöyle dedi: "Bu İngiliz pasaportu değil, bundan sonra bir cebinde damga pulu bir cebinde vesikalık fotoğraf taşıyacaksın. Sakın unutma" dedi.

1937'de Türkiye'ye geldim. Birinci Cerrahi Kliniği'nde Prof. Nissen'in asistanı olarak çalıştım. 1944'te emeğim geçen yeni cerrahi binasında ilk dersimi vererek doçent oldum. 1954'te profesör, 1960'ta kürsü profesörü ve üniversite senato üyesi oldum. Cerrahpaşa yeni cerrahi binasının Türkiye'de ilk modern cerrahi kliniği olarak inşası da Saracoğlu'nun yardımları sayesinde gerçekleşmiş ve 4 senede Türkiye'ye Avrupa'dakilerin benzeri bir cerrahi kliniği kurmak mümkün olmuştu.

Saracoğlu hakikaten Tevfik Nazif Bey'in bahsettiği gibi sonradan Dışişleri Bakanı ve en sonunda Başbakan oldu. Bu zaman zarfındaki bazı görüşmelerimde söylemeye değer bazı anılarımı da dile getirmek isterim.

Nitekim 19 Mart 1941'de İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ile Kıbrıs'ı ziyaretinden sonra beni Ankara'ya çağırıp intibalarını şöyle anlatmıştı:

"Eden'le beraber otomobille Larnaka kapısından Lefkoşa'ya girdiğimizde bizi karşılayan halkın, ellerinde Yunan bayraklarını görerek hayrete düşmüştüm. Birkaç yüz metre ilerlediğimiz halde tek bir Türk bayrağı görmemek beni şaşırtmıştı. İçimden 'bizim Derviş'in Türkleri nerde?' diye kendi kendime soruyordum. Fakat biraz daha ilerledikten sonra dar bir dönemeçten geçip (sonradan lokmacı barikatı olan eskiden Aktar İzzet Efendi'nin dükkânının bulunduğu köşe) küçük bir meydana çıkar çıkmaz bir lale tarlası gibi ellerinde Türk bayrakları ile bizi alkışlayan Kıbrıs Türklerini gördüm ve içim rahatladı. Birkaç yüz metre daha gittikten sonra şimdi Atatürk Meydanı denen (eski Sarayönü) meydana gelmiştik. Orada iki sıra asker, halkın önünde duruyordu. Birden, çuha şalvarlı kırmızı kuşaklı esmer, yağız bir gencin önümüzde danayı dizine yatırıp şerefimize kurban ettiğine şahit olduk. Bu a kadar ani olmuştu ki, dananın boynundan fıskıran kanın Eden'le bindiğimiz cipin üzerinden aştığını geç fark ettik. Baktım yanımda Eden rengi atmış baygınlık geçiriyordu. 'İşte Eden Kıbrıs Türkleri'ni nihayet tanıdı' dedim."

Saracoğlu ile birçok defa görüşmüştüm. Bir defasında da Dolmabahçe Sarayı'nda ziyaretçilerini kabul ediyordu. Sırada benim yanımda uzun boylu şişman bir zat oturuyordu. İsmim çağrılarak ziyarete girip çıktığım zaman sıranın kendisine gelmesini bekleyen bu zat birdenbire bana hitap ederek "demek o Manizade sizsiniz. Ben İstanbul Başmüddeumumisi Kenan'ım" dedi. "Sizin yüzünüzden bakandan bir papara yemiştim. Vaktiyle Viyana dönüşü Türk tabiiyetine geçme işinizi halletme görevini bana vermişti. Ben soyadınızda Manizade'yi görünce zade yasak olduğundan Manioğlu diye yazıp yazmamak konusunda karar veremiyordum. O yüzden muamelenizi geciktirmiştin. Sizden aldığı mektup üzerine gecikmenin hesabını sormak üzere beni aradığında mazeretime karşı bana 'adamın dört yüz senelik soyadını mı bozacaksın? Zadeyi bitişik yaz ve çabuk bu işi hallet' emrini vermişti" dedi.

Yine bir gün gazetelerde Dışişleri Bakanı Saracoğlu'nun bir beyanattı çıkmıştı. "Bizim Türkiye dışındaki Türkler'e fiili yardımda bulunmamız mümkün değildir." gibi. Bunu ben Kıbrıs Türkleri'ni unutacağı manasına alarak hemen Ankara'ya gittim. Makamında ziyaret etmek istediğim zaman kapıya çıkan Özel Kalem Müdürü Nedim Veysel bana "davetiniz, randevunuz var mı? yoksa göremezsiniz" demesi üzerine sinirlenip "sizin göreviniz kartımı efendinize göstermektedir, o kabul etmezse döner giderim" diyerek tartışmaya girmem üzerine sesimi duyan Saracoğlu kapıya gelerek Veysel Bey'e "Çekil, çekil

Sen bununla başa çıkamazsın" dedikten sonra bana "Gel gel. Ne oldu, ne var?" diyerek beni içeriye aldı. "Otur" dedi. Ben ayakta "evvela bir şey soracağım" diyerek beyanatı dolayısıyla duyduğum üzüntüyü belirttim. Verdiği cevabı hiç unutmayacağım. İki elini masaya dayayarak ayakta şöyle dedi: "Bak Derviş, bir devletin Dışişleri Bakanı böyle bir beyanat vermek zorunda kalabilir. Bu demek değildir ki Saracoğlu Şükrü Dış Türkleri unutmuştur. Sana bir şey daha söyleyeyim. Değil bizim parçamız olan Kıbrıs Türkleri'nin, o Rus ve Çin boyunduruğu altındaki büyük Türk kitlelerinin bir gün istiklallerine kavuştuğunu duyarsan, ben herhalde sağ olmayacağım, fakat sen şunu bil ki, Saracoğlu Şükrü bu olay karşısında sevincinden mezarında ayağa kalkmış olacaktı".

Doçentlik yıllarımda kurduğum "Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti" toplantısında

Saracoğlu, Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti'nin kuruluşunda da bize destek olmuştu. Kendisine Kıbrıs Türkleri hakkında bir rapor takdim eden Kıbrıs davasının idealist öncüsü, o günkü üniversite talebesi Nevzat Karagil'e İstanbul'a gidip beni Cerrahpaşa'da bulmasını ve Kıbrıs için birlikte çalışmamızı tavsiye etmiştir.

CERRAHPAŞA'DA TRAUMATOLOJİNİN KURULUŞU VE GELİŞMELER

Viyana Üniversitesi II. Cerrahi kliniğinde genel cerrahi ihtisasımı yaptığım sırada kliniğe ziyarete gelen bir askeri doktor Ürolog Albay Nuri Bey, bana Türkiye'de Traumatolojinin çok geri olduğunu, askeri doktorların bile modern kırık-çıkık tedavisi hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu ve benim bu bölümde de ihtisas yapmamı tavsiye etmişti.

Bunun üzerine ben kliniğimizin yanı müstakil bir bölümü olan, hasta yatıkları ameliyathanesi, röntgeni, Fizik Tedavi bölümüyle ayrı bir bölüm olan "II. Unfallstation" (II. Kaza cerrahisi servisi) traumatoloji bölümünde çalışarak 2 sene sonra traumatoloji dalında da ihtisas yapmıştım. Burada önce asistan sonra başasistan yani "ambulatorius" olarak çalıştım. Burada çalıştığım son aylarda kaza istasyonunun şefi Doç.Dr. Felsenreich'in "Collum Femoris Kırıkları" adlı kitabını yayınlamakla yoğun meşgul bulunması yüzünden klinikle meşgul olamadığından, bütün mesuliyetin bana yüklenmesi sebebiyle ben altı ay kadar bir nevi Doçent vekili olarak görev yapmıştım. 1937'de Türkiye'ye dönüşümde traumatolojinin yani kırık-çıkık ve ekstremitte yaralanmaları tedavisinin tamamen bu konuda ihtisası olmayan Genel Cerrahi uzmanları tarafından yapıldığına şahit oldum.

Böylece 1946'da Genel Cerrahi Doçenti olarak bulunduğum görevim sırasında o tarihteki bazı istisnalar hariç Türk Genel Cerrahi uzmanlarının bu konu-

Viyana Üniversitesi II. Cerrahi Kliniği ve Kaza Cerrahisi Amfisi

daki bilgilerinin yetersiz olduğunu gördüm. Başarısız tedavi yüzünden, psödo-
artroz, enfekte kırıklar ve kötü kaynamış kırıklar gibi bir çok komplikasyonlu
vak'alarla karşılaştım. Bu vak'alar önce benim çalıştığım I. Cerrahi kliniğine
sonra da III. Cerrahi kliniğine akın etmeye başlamışlardı. O kadar ki diğer cer-
rahi vak'alar arasında, benim hasta yataklarımın yarısından çoğu bu gibi komp-
likasyonlu traumatolojik vak'alarla dolmuştu. Prof. Nissen'den sonra klinik şefi
olan Prof. Dr. Burhanettin Toker Hoca bir gün bana "Yahu sen genel cerrahi hoc-
casısın, mide, barsak, meme kanseri vs., ameliyatların çoğunu yaptığın halde
koğuşun hep traumatolojik vak'alarla dolu" diyerek şikayet etmişti. Esasen bu
yüzden benim Doçentlik tezim olan enfekte kırıkların teşhis ve tedavisi adlı ça-
lışmam arkadaşların ısrarlı talebi üzerine sonradan bu isim altında kitap olarak
yayınlanmıştı.

Tıp ve Cerrahi Cemiyetleri, Milli Tıp Kongreleri'nde bu konuda sayısız
yayınlar yapmak zorunda kalmıştım. Ben bu sahadaki gelişmelere her zaman
çok yakından takip ederek uyguladım. Bunlar arasında İlik Çivilemesi, Collum

Prof. Dr. Burhaneddin Toker

femoris kırıklarında Smith-Peterson Çivisi uygulamasından başka, önce Judet'in plastik hemiprotezlerle sonra madeni Thompson, Moorehead gibi başlıklarla hemiprotez yayınları ilk defa kliniğimizde ben ve konuyla ilgili Dr. Kemal Bayraktar, Dr. Macit Üzel ve diğer yardımcıları tarafından yapılmıştır. Hatta 1956 yılında benim London Hospital'da Sir Reginald Watson-Jones'u ziyaretim sırasında bizim 400 den fazla intramedüller çivileme yaptığımız vak'aların albümünü göstererek ispat etmek zorunda kaldığımda kırık tedavisi hakkındaki değerli kitabı ve şöhretiyle Sir Henry adını alan (Osmand Clark) gibi değerli uzmanlar tarafından o güne kadar sadece 15 femur çivilemesi yapılmış olduğunu hayretle öğrenmişim.

1960 askeri müdahalesi sonunda Burhanettin Hoca vefat etmiş ve o günkü Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği I. ve III. Cerrahi Kliniği olarak ikiye bölünmüştü. I. Cerrahi'nin başına o sırada aynı zamanda Rektör olan Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan, III. Cerrahi şefliğine de Prof. Dr. Fahri Arel getirilmişti. Ben Fahri Bey'le beraber III. Cerrahi'ye geçmişim. 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra 147 değerli hoca görevden alınmış, onların yerine kliniğin II. Profesörü veya doçenti o kliniğe şef olmuştu. Böylece otomatik olarak III. Cerrahi Kliniği kürsü profesörü olmuşum. Bu sıfat eskiden ordinaryusa muadil idi. Bu günlerde kliniğin en alt katındaki serviste 50 yataklı bir traumatoloji servisi kumuştum. Bu serviste sadece traumatolojik vak'alar, kemik ameliyatları vak'aları yapılmakta idi.

Üç yıl sonra 147'lerin tekrar geri gelmeleri üzerine Prof. Dr. Fahri Bey'e bu traumatoloji servisinin ayrı bir seksiyon olması konusundaki teklifim, Fahri Bey tarafından kabul edilmişti.

Prof. Dr. Fahri Arel'in kliniğe dönüşü 147'lerin ayrılışlarından sonra otomatik olarak klinik şefi olan profesör veya doçentlerle geri dönen hocalar arasında bazı tatsızlıklar yaratmıştı. I. Cerrahi'nin başına Doç. Dr. Bedii Gorbon geçmeden önce, bu 147'ler listesini hazırlayan arkadaşlar tarafından, benim I. ve III. Cerrahi adı altındaki kliniklerde profesör olarak çalışmış bulunmam dolayısıyla, her iki kliniğin birleştirilerek eskisi gibi I. Cerrahi Kliniği şefliğini kabul etmem, teklif edilmişse de ben nasılsa hocaların bir gün geri döneceğinden emin olduğum için, bu durumun geçici olduğunu söyleyerek, bu resmi teklifi kabul etmemiştim. Yani o zamanki kanuna göre doçentler de otomatik şef olabileceklerinden Doç. Dr. Bedii Gorbon'un I. Cerrahi Kliniği şefi olması üzerinde durdum. Yukarıda hocaların tekrar göreve dönüşlerinde bazı nahoş olaylar olduğundan bahsetmişim. Merhum Prof. Kazım İsmail Bey dönüşünde şef odasına girip oturup oraya çantasını koymuştu, çantasını alıp dışarı atmışlar. Bu tatsız hareketten sonra ben araya girerek bu gibi şeylerin önlenmesi için ayrı seksiyonlar halinde halen profesör veya doçent olarak kliniğin başında olanlara seksiyonda müstakil çalışma imkanı vermeyi teklif ettim ve bu teklifim bir ay geç de olsa sonradan kabul edildi. Diğer kliniklerde de benzer olaylar olmuştu. Bu esas kıdemli öğretim üyelerinin dönüşünde onların ayrılması sonunda şef olan

genç profesör veya doçentlerin maiyetlerinde çalışmalarının öngörülmesi bu na-
hoş olaylara sebep olmuştur.

Ben ilk günden beri kıdemli hocaların görevlerine muhakkak dönecekleri-
ne inandığım için, Prof. F. Arel'in döndüğü gün III. Cerrahi şef odasını hemen
boşaltıp yandaki bekleme odasına bir masa ve sandalye koyarak yerleştirdim. Fah-
ri Bey geldiği zaman kendisini kapıda çiçekle karşıladım ve benim bıraktığım
şef odasına davet ettim. Masanın üzerine de onu ziyarete gelip tebrik edecek
olanlara ikram yapabilmesi için bir kutu da lokum koydum. Benim bu jestim
Fahri Bey'in hoşuna gitmişti. Yalnız kanun gereği dekanlık tarafından halen ba-
şında buldukları kliniğe ait resmi muameleleri şef olarak orada bulunanların
devam ettirilmesi öngörülmüştü. Bu hatalı bir hareketti. Nitekim bu yüzden bazı
tatsız şeyler olmuştu. Şimdi usul şöyle olmuştu:

147'lerin gidişinden sonra şef olmuş olanlar fiilen gene kliniğin şefi ola-
rak kalıyorlar, görevlerine iade edilen profesörler veya doçentler yani 147'ler-
den dönenler bu defa sadece mevcut şefin maiyetinde çalışacaklardı. Bu yüzden
tatsız şeyler olması muhakkaktı. Nitekim olmuştur da. Ama bizim klinikte be-
nim müsamaham ve hoşgörüm sayesinde böyle bir hadise olmadı. Ben Fahri
Beyi inşaatını da yokluğunda benim yaptırdığım ortopedi kliniğinin şef odasına
daha doğrusu III. Cerrahi Kliniğine ek olarak verilen binada benim yaptırdığım
şef odasına davet ettim, çekmeceleri boşalttım, masa ve koltuğu, her şeyi kendi-
sine bıraktım. Yalnız öteki odada bir tek masa ve sandalye ile bekleme odasına
yerleştirdim. Bunu görenler şaşırıyorlardı.

Ben Fahri Bey'e dedim ki: "Efendim, her ne kadar resmi idare bana ait gi-
bi görünüyorsa da ben sizi gene eskisi gibi kliniğin şefi sayarım. Resmi muame-
leleri ne yazarsanız ben imzalamaya hazırım ve dekanlıktan gelen şeyleri de be-
raber görüşür ve ona göre karar veririz. Sizden tek istediğim ve ricam benim
kliniğin alt katına kurduğum traumatoloji servisinin aynen bırakılması". Bu se-
bepten bizim klinikte ilk günden armoni içinde çalışmak mümkün oldu. Hatta
bir ara bizim Prof. Nihat Dorken "Derviş madem ki böyle müsamaha gösteriyor,
niye istifa etmiyor? İstifa etsin." diye sağda solda konuşmaya başlamıştı. Ben
istifa edeceğim dedim fakat onun ısrarı üzerine bir ay sonra klinik şefliğinden
istifamı dekanlığa gönderdim. Sanırım Dekan Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli
idi. Dekanlık benim istifamı bir müddet tuttu ve profesörler kuruluna getirmede.
Nihayet bir ay sonra bu eski şeflerle yeni şefler birlikte bu seksiyon sistemi gö-
rüşüldüğü sırada bir gün profesörler kuruluna gittik ve benim o gün kurulda isti-
fam okundu. Dekanın okumasından sonra Nihat Bey "Bu istifa kabul edilemez,
çünkü üzerinden bir ay geçmiştir." demesi üzerine ben hemen oradan bir temiz
kağıt alıp o günkü tarihle yeni bir istifa daha yazdım, verdim ve okundu. Bu
profesörler kuruluna davet edilmiş olan profesörleri o kadar memnun etmişti ki
bu jestimi ayakta alkışladılar. Alkışladıktan sonra ben teşekkür ettim. Bunun
üzerine Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Tıp Tarihi hocamız kalktı ve iki kişiyi
burada belirtmek isterim feragat numunesidirler arkadaşlar dostluk, vefakarlık

gösterdiler birisi Prof. Necdet Sezer, Göz Kliniğinin şefi ikincisi Derviş Manizade. "Necdet Sezer İrfan Beyin Profesörlük meselesinde feragat göstermiş, Derviş Manizade ise Fahri Arel lehine istifa ederek büyük bir feragat göstermiştir". Alkış devam ediyordu, ben ayağa kalktım ve Süheyl Hocaya "Her ikisinin de Kıbrıslı olduğunu söylemeyi unutmayın hocam" dedim, tekrarladı ve alkış bir süre daha devam etti.

Benim istifamdan sonra Fahri Bey teklifimi kabul ederek alt katta kurduğum traumatoloji seksiyonu diyebileceğim bölümün idaresini bana verdi, hatta "sen genel cerrahi uzmanısın elbette mide, meme kanseri vs. vak'aları da ameliyat yapman lazım bunun için yukarı kattan da yataklar vereyim" dedi. Bu olaydan sonra yeni gelen profesörlerle görevde olan şefler arasındaki ihtilaf ve çekişmeler bu seksiyon sisteminin benimsenmesi ile son buldu ve Cerrahi kürsüsünde Traumatoloji seksiyonu fiilen kuruldu. Kadrolar (Hoca, Başasistan) seksiyonlara göre dağıtıldı. Yatak ayırmaları yapıldı. Hoca olarak ben ve başasistan olarak da Kemal Bayraktar ve Macit Üzel bu seksiyona atandı. Genel Cerrahide, Traumatoloji seksiyonu için bu gelişmeler olurken başka seksiyonlar da hayat buldu.

SIR REGINALD WATSON - JONES İLE TANIŞMAM

Sir Reginald Watson-Jones kendi nevî şahsına mahsus ideal güzel bir Oxford İngilizcesiyle konuşan uzunca boylu esmer, çok sempatik bir zattır.

İlk tanışmamız 2. Cihan harbinden sonra Almanya'nın teslim olup, Japonya'nın henüz teslim olmadığı yani atom bombasından önceki günlerdedir. Millî Emniyet Umum Müdürü İstanbul Milletvekili Şükrü Ali beyin kızı polio sekeli neticesi sakattı. O devirde henüz muntazam uçak seferleri yoktu. 1946'da 2. Cihan harbi dolayısıyla acemi erlerde askere alınmıştı. Milli eğitim teşkilatında acemi nefer olarak askerliğimi yapıyordum. Şükrü Ali Bey Milli Emniyet Genel Müdürü olduğundan ve o zaman uçak seferlerinin bulunmaması nedeniyle sadece askeri uçaklarda İngiliz Sefaretinin müsaadesiyle İngiltere'ye gitmek mümkündü. Tabii bu bir istisna idi.

İstanbul'dan uçakla önce Ankara'ya, sonra Kıbrıs'a indik. Orada kısa bir ikmalden sonra, Kahire'ye gittik ve nihayet Kahire'nin en meşhur oteline yerleştik. 3 gün otelde bekledik. Bu lüks otelin lobisinde, camekanda oturup bir taraftan lobi ortasındaki küçük havuzun fiskiyesinin karşısında serinlerken bir taraftan camdan sokaktan geçenleri seyrediyordum. Bir ara sokağın kalabalıklaştığını fark ettim, daha dikkatli bakınca karşı kaldırımda iki kişinin kavga ettiklerini gördüm. Birinin elinde kocaman bir bıçak karşısındakine saldırırken, birden bire durduğunu görüp hayret ettim. Bir iki dakika durduğu yerde mırıldandığını dudaklarının hareketlerinden anladım. Sonra yine, birden bire bıçağı çekerek karşısındakine saldırmak üzereyken tekrar birden bire durup hatta birkaç adım geri gidip yine mırıldanmaya başladığına şahit oldum. Bu saldırı ve duraklama 3-4 defa tekrarlandıktan sonra, Kahire polisinin gelip elinde bıçak olan ile karşısındakini tevkif edip götürdüğünü gördüm.

Ertesi gün otel personelinden bunun ne olduğunu sordum. Dediler ki, "Mısır'da birisi birisine saldırdığı zaman yanından geçenlerden birisi "Sallâhualâ Muhammed" (Salavat getir) demesiyle duraklayıp salavat getiriyor. Tekrar saldırıyor. Etrafdakilerin "salavat getir" demesiyle tekrar duraklıyor. Üç-dört duraklamadan sonra polis gelip, bunları götürüyor.

İngiltere sefaretinden telefon haberi bekliyorduk nihayet bilet almak üzere priorite verildiği bildirildi, biletleri askeri hava alanından satın almamız gerekiyordu. İngilizce bildiğim için Şükrü Ali Bey bu görevi bana vermişti. Bilet alacağımız ofise geldiğim zaman 2 ayrı gişede bilet satıldığını gördüm. 1 numaralı gişede 18-20 yaşlarında tipik İngiliz güzeli sarışın hanım, 2 numaralı gişede ise esmer siyah saçlı tombulca ve yanaklarında biraz bıyık gibi hafif siyah kıllar olan tipik kıpti kızı satış yapıyordu. Bileti alabilmek için 2 gişeden birine sıraya girmek ve uzunca bir zaman beklemek gerekiyordu. Ben İngiliz kızının gişe-

sinin kuyruğuna girmeyi tercih ettim. Yarım veya 1 saat bekleyeceğim kuyrukta o kıpti kızının gişesine girmemeyi tercih ettim. Nihayet sıram geldi. Kıpti kızının gişesinden saat 4.00'da kalkan askeri uçağa bilet veriliyordu. Saat 4.30'a bileti aldım. Otele dönüp durumu Şükrü Ali Bey'e anlattım Şükrü Ali Bey'in canı sıkıldı. "Niye erken uçağa bilet almadın da gidip geç hareket eden uçağın biletini aldım"dedi. "Ne yapalım böyle oldu" dedim.

Öğleden sonra saat 4.30'da eski bir askeri dacota uçağına bindik. 23 kişilik uçakta bizden başka Uzakdoğudan İngiltere'ye dönen, İngiliz subayları vardı. Bu uçaklarda konfordan eser yoktu. Oturacak koltuk mevcut değildi. Sıra sıra uzunlamasına aralıklı olarak tespit edilen madeni banktan imal edilmiş bir kanepelere üzerine atılmış battaniyelerde oturup arkamızı uçağın gövdesine yaslamak zorundaydık. Nihayet uçak saatinde kalktı, yola çıktık. Nil'in üzerinden geçen pencerelerden bakarak Mısır'ın panoramasını seyretmek ve sularda uçağın gölgesini görmek hayli zevkli olmuştu. Birkaç saat geçmiş hava iyicene kararmış fakat biraz sonra mehtap çıkmıştı. Ay ışığıyla çölde deve katarlarının ahenkli yürüyüşlerini de izlemek zevkti. İlk defa gördüğüm bu çöl manzarası beni etkilemişti. Nihayet uçağımız El Adem Havaalanı'na indi. Havaalanının bir yerindeki harap bir lokantaya jiple götürüldük. Lokantada yemek yenilecek ve 1 saat sonra da uçağa dönülecek ve yolumuza devam edecektik. Havaalanının bazı yerlerinde bombardımandan kalma çukurlar görülüyordu, bir ara çöl fırtınası çıktı. Lokantanın tahta panjurları rüzgârdan açılıp birbirine vurarak gürültüyle kapanıyordu. Bizimle birlikte seyahat eden İngiliz subaylardan biri de espri yaparak adı Blitz olan lokanta için şimdi anlıyorum lokantanın adına niçin the blitz demişler. (Şimşek) "I know why they call it the Blitz" dedi. 1 saat sonra yine büyük bir jip ile hep beraber uçağa getirildik, fakat orada tamirci teknisyen ekibiyle uçağın baş pilotunun münakaşaya ettiklerine şahit olduk. Yarım saat bekleyeceğimizi söylediler, ben orada durmaktansa yürüyeyim dedim. Mehtapta çölde yürümek hoşuma gitmişti, birkaç yüz metre çöle, çölün içerisine doğru yürüdüğümün farkına varan personelden biri arkamdan koşarak beni geri çevirdi, çölde dolaşmak tehlikeli ve yasakmış. Böylece bizi tekrar beklemek üzere aynı lokantaya götürdüler. Bir saat sonra tekrar uçağa götürüldük, tamir tamamlanmıştı. Uçağa binip Malta'ya doğru havalandık.

Bir müddet sonrada Malta'nın (bol ışıklar içerisinde yüzen) Lavaletta Hava Limanı'nı gördük. Uçak teknisyenleri tarafından kontrolü yapılmak üzere 1 saat kadar mola verildi. Nihayet çok şiddetli bir yağmur altında havalandık.

Marsilya Havaalanı'nın üzerine geldik. Havaalanında bardaktan boşanır-casına şiddetli bir yağmur vardı. O kadar ki uçağın ışıklarından şiddetli yağmur tanelerini ve ancak 2 metre ötesini görmek mümkün olmuyordu. Uçak inmeyi denedi, fakat başaramadı. Tekrar havalandı, tur atıp yine inmedi. 7 denemenin sonra nihayet indik. Burada da 1 saat eski yıpranmış olan uçak tekrar kontrol edildi. Teknisyenler tarafından gerekli tamir yapıp, yağmur altında havalandık.

Londra Havaalanı'na geldiğimizde saat gece biri geçiriyordu. Bu geç vakit yüzünden şehre gitmek mümkün olmuyordu. Onun için vasıta bulunamayacağından bizi havaalanına ait küçük bir otele yerleştirdiler, yorgun yattık. Hareket ettiğimiz andan beri geç bilet almamdan şikâyet eden Ş. Ali bey nasıl geç kaldık diyerek şikâyete devam ediyordu.

Sabahleyin İngilizlerin adetine göre kahvaltayı odaya getirdiler. Kahvaltı arabasına konmuş, her şey ile tam bir kahvaltı idi. Kahvaltının yanında o günkü gazetede getirilmişti. On sayfada büyük bir manşette şu satırlar görülmüştü. "The funeral of 23 Victims of Marsaille Aircrash", yani Marsilya Havaalanı uçak kazası kurbanlarının cenaze törenine davet ediliyorduk. Bunu görür görmez yan odada yatan Şükrü Ali Bey'e telefon açtım. Saat 4.00 uçağına bilet almayıp 4.30 uçağına aldığımdan şikâyet eden Şükrü Ali Bey'e telefonda "Efendim saat 4.00 uçağı düşmüş, 23 yolcudan kurtulan olmamış, cenaze törenine davet ediyoruz" dedim. Şükrü Ali Bey'in adeta dili tutulmuştu, "ne diyorsun doktor, ne diyorsun doktor" dedi. Gazeteyi götürdüm görünce hayretler içinde kaldı "aman doktor sen her zaman bildiğini yap, güzellerin sevgisinden ayrılma. Allah senden razı olsun" dedi.

Ertesi sabah Londra'ya indik. Türk sefaretine gittik. Londra Büyükelçisi Ruşen Eşref Bey'le müşerref olduk. Hasta için Sir Reginald Watson-Jones'tan randevu alınmıştı. Kendisini ziyarete gittik, hastamızı muayene ettikten sonra bizi dahiliye muayenesi için Lord Dawson'a gönderdi. Kralın bu özel doktorunun muayenehanesine gittik. Muayeneden sonra idrar ve kan muayenesi için laboratuvara gönderdi, raporları bir gün sonra alabileceğimiz söylendi. Dr. Lord Dawson'la bu sırada aramızda şöyle bir konuşma geçti. O günkü bir gazetede Amerika'nın Rusya'ya zırhlı vagonlar hediye ettiğinden bahsediliyor ve bu vagonların resimleri yayımlanıyordu. Almanya'nın teslim oluşundan sonra Japonya'nın harbe hâlâ devam ettiği bu devirde atom bombası henüz atılmamıştı. Bu yayınları görmüştüm. Amerika'nın saflığı ve Rusya'ya güveni sonunda Rusya'nın Yalta konferansında kazandığı avantajları da düşünerek elimdeki gazete-yi Lord'a gösterdim:

"Sayın Lordum, Japonya henüz teslim olmadığından Amerika Rusya'nın Japonya'ya karşı Uzakdoğu'ya kuvvet göndermesini kolaylaştırmak için bu vagonları Rusya'ya hediye ediyor. Fakat bir gün Rusya'nın başınıza dert açabileceğini hiç düşünmediniz mi?" Hayretle yüzüme baktı, birazdan bu sözlerin hoşuna gitmediğini ifade eden ses tonuyla şöyle dedi:

"Unutmayın ki Rusya bizim müttefikimiz ve dostumuzdur" ifadesinde bulundu. "Siz herhalde müşterek hudutunuz olan Rusya'dan çekiniyorsunuz" dedi.

Ben de "inşallah Lordum siz de Rusya'dan çok uzak olmanız dolayısıyla tehlikeyi fark etmediğinizden bir gün pişman olmazsınız" dedim. Biraz düşündü

"yanın gelmenize lüzum yok, saat 3.00'te Camberland Otel'e telefonla neticeyi bildiririm" dedi.

Herhalde benim bu sözlerimden sinirlenerek beni görmek istemedi. Ertesi gün otelde saat 3'e doğru neticeyi bekliyorduk. Şükrü Ali Bey neticeyi öğrenmek için sabırsızlanıyordu, tam saat 5'te telefon çaldı. Lordun sekreteri laboratuvar neticelerini bildireceği yerde;

"Sayın Lord sizin bizzat gelmenizi rica ediyor" dedi. Hemen taksiye atlayıp gittim. Dış kapının hemen iç kısmındaki masada oturan sekreter hanım "Lord hazretleri sizi bekliyor" dedi. Kırmızı halının üzerinden yürüyerek koridorun sonunda 20-25 adım sonraki muayene odasının kapısının 3-4 basamakla çıkılan bir düzlüğünde, geldiğimizi haber alan Lord kapının önünde sol kolunda itinayla tuttuğu bir beyaz kedi öteki elinde de bir gazete saklıyordu. Yaklaşınca sağ elini işaret parmağıyla gazetede büyük başlık atılmış haberi göstererek: "Buraya bakın, galiba haklısınız bizim Ruslara karşı daha dikkatli olmamız gerekir" dedi. Gazetede yazı başlığı şöyleydi:

"Londra'ya gelen Rusya Dışişleri Bakanı Molotof İngilizlerden Libya (Eski Trablus) ve Eritrea'nın kontrolünün kendilerine verilmesini talep etti" yazılı idi. Bu olay doktorun yani Lord'un bir gün evvelki söylediklerimde haklı olduğumu kabul etmesine sebep olmuştu. Raporu alıp Ortopedist Prof. Watson-Jones'e götürdük. Önce fizik tedavi v.s. ile adalelerin egzersizlerle kuvvetlendirilmesi ondan sonra müdahale düşünülebilir kararı bildirilmişti. Bu münasebetle birkaç defa muayenehanesine gittiğimiz Sir Reginald Watson-Jones sempatik halleri ve esprileriyle kendini sevdiiren bir insandı. Bu zatı sevmemek mümkün değildi ve samimi kişiliğiyle insanı bağlıyordu. İstanbul'a döndükten sonra muhabere etmiştik yani karşılıklı mektuplaşmıştık. Kendisine başka hastalarda göndermiştim ve nihayet 1957'de 62. maddeden (İlmi çalışmalar ve mesleki incelemeler) yanına gittim. 6 ay müddetle Watson Jones'un ameliyatlarına ve ilmi çalışmalarına katılmam Traumatoloji bilgilerimi arttırmama yardımcı olmuştur.

LONDRA'YA İKİNCİ GİDİŞİM

Eşim, 5 ve 7 yaşlarındaki kızlarım Aliye ve Mine (Emine) ile yola çıktık. Kabak lastikler ve motor arızaları bakımından endişeliydik. Yugoslavya'da o tarihlerde otayolun dışına çıkmak yasaktı. Yolcular ancak bu yoldan transit geçebiliyorlardı, yan yollara sapmaya müsaade edilmiyordu. Belgrad'tan hareket ettikten sonra Brod benzin, oto tamir istasyonunu 5-6 km. geçmiştik, ormandan geçip 100 metre kadar ağaçsız yola çıkmıştık. Ansızın araba arızalandı, motordan çat pat gayrı tabii sesler çıktıktan sonra araba durdu. Hava kararmaya başlamıştı. Acaba ne oldu diye indim, motorun kapağını açtım benim anlayabileceğim kadar bir arıza bulamadım. Arabanın benzini, suyu aküsü her şey tamam idi. Arabayı yolun sağına çektim. Yolun sağ tarafındaki derenin su birikintisinden gecenin karanlığında kurbağa sesleri geliyordu. Ne yapacağımı şaşırmıştım yolda belki bir anlayan geçer ümidiyle motor kapağını açık bırakarak arabanın başında duruyordum. Arkamızdan işçi kıyafetli bisikletli bir adam geldi ve yanımızda durdu. Sırpça bilmiyordum ama işaretle ne dediğini anlamıştım. Adam bana bisikletin arkasına binmemi birkaç kilometre uzakta ışıkları görülen büyük bir kasabaya gitmemizi, oradan mekanisyen bulup getirmemizi teklif ediyordu. Çocukları ve hanımı bu komünist memlekette yalnız bırakmam mümkün değildi, kabul etmedim. Adam gitti. Hanım arabadan "şimdi ne bekliyorsun" diye seslendi. Yarı şaka "Hızır aleysselamı bekliyorum" dedim. Acı acı gülüştük, bir müddet sonra bir siyah araba yanımızdan hızla geçti, alaca karanlığa rağmen plakasını görebildim. O devirde İstanbul arabalarının plakalarına bağlı olduğu şehirin adı yazılırdı. İstanbul kelimesini plakada görür görmez arkasından koşmaya başladım. Bunu fark eden arabanın şoförü yavaşladı, aşağı yukarı bizim arabadan yüz metre uzaklaştıktan sonra durdu. Kapı açıldığında arabayı kullananın Yeşilköy'den tanıdığım birisi olduğunu fark ettim. Bu zat 10-15 gün önce İstanbul Fidanlık Müdürü İbrahim Bey'le bizim bahçeyi ziyarete gelen Faik Bey isminde bir fabrikatördü. Faik Bey Ermeni'den dönme Türkleşmiş tipik bir İstanbul iş adamıydı. "Ne oldu? Doktor Bey nereye gidiyorsunuz?" dedi. "Aman Faik Bey hızır gibi imdadımıza yetiştiniz", demem üzere yanımızda oturan eşime dönerek, "Madama hıdır olmuşum" dedi. Gülüştük. Geleyim, bir bakayım arabaya dedi. Geldi oda bir şey anlamadı. "Allah razı olsun" dedim. Hava iyice kararmıştı ve Brod benzin istasyonuna dönebilmek için 5-6 km. geri gitmemiz gerekiyordu. Faik Bey "siz çocukları ve hanımınızı arabada bırakın ve arabayı kilitleyin benim arabayla Broda gidelim" dedi. Siz Almanca biliyorsunuz, ben de geceyi geçirmek için bir oda tutarak hanımımı yerleştiririm. Orada herhalde araba motorundan anlayan birini bulup gereken alet ve parçayı alarak gelip arabanın tamirini yapar yürütürüz dedi. Sizde yolunuza devam edersiniz. Allah razı olsun dedim. Çocukları ve hanımı yol kenarındaki arabada bırakmaktan endişe

ediyordum. Fakat başka çarem kalmamıştı. Faik Bey'in arabasıyla 6 km. geride kalan Brod turistik otel, lokanta ve atölyesine geldik. Faik Bey'in hanımını bir odaya yerleştirdik. Ordudan ayrılmış bir makine mühendisi beyaz Rus usta bize sordu, durumu anlattım. Alet ve gereken parçaları aldı, arabayla geldik usta bakar bakmaz meksifenin bozulmuş olduğunu anladı yenisini taktı. Araba çalıştı onlar geri döndüler, biz yolumuza devam ettik. Oradan da Fransa'nın Calais Limanı'na geçtik, İngiltere'nin Dover limanından çıktık. Londra'ya yol aldık. Müt-hiş bir trafik içinde günlerden pazardı. Bizim emektar araba dur kalk dur kalk yapmaktan su kaynaklı. Benzincilerde kontrol ettirerek su ilave ederek nihayet sonunda Londra'ya varabildik.

Londra'ya ilk gelişim 1933'te veliaht Prens Madhan Singhyi'nin özel doktoru olarak. Şimdi Londra'ya, 3. gelişimdi. (1946 2. gelişim). Londra'da yer ve oda bulmak bir mesele oldu. Yeğenim eski gazeteci Feyzi Ali Rıza oradaydı, onun vasıtasıyla Nating Hillgate Mahallesi'nde bir daire bulduk. Bu mahalle bir zamanlar meşhur Amiral Nelson'un sevgilisi Madam Hamilton ile kaldığı mahalle olarak şöhret bulmuştu. Tadilat için ev sahibi bize usta gönderdi. Biz Türkiye'deki ustalar gibi başında durmak istedik. Tam saat 8'de gelen ustalar bize "burada durmanız gerekmez siz bırakın gidin merak etmeyin her şeyi temizleriz ve saat 5'te gelirsiniz her şey bitmiş olur" dediler. Aklımız evdeydi saat 5'te eve geldik adamlar her şeyi yıkıntuları atmış, mobilyadaki tozları bile temizlemişlerdi. Ev pırl pırl haldeydi içimden bu iş bizde olsaydı ustaların pisliğini saatlerce ancak temizlerdik diye geçirdim. Londra'da gördüğümüz bu disiplinli çalışmaya hayran olmuşuk. Şimdi sıra London Hospital'a gidip Ortopedi ve Traumatoloji kliniğinde çalışmaya başlayabilmek için klinik şefi Sir R. Watson-Jones'u ziyaret etmekte. Bu İngiltere'nin en namlı ortopedi ve traumatoloji ustasını 1946'da Milli Emniyet Başkanı Şükrü Ali Ögel'in Polio sekelinden şikâyetçi olan kızının tedavisi için uçakla geldiğimde tanımıştım, hatta hemen harp son günlerine rastlayan Londra'ya 2. ziyaretim sırasında Alman bombardımanlarından yeni kurtulmuş Londra'nın Fleet Street'inde (bizim Babı-ali gibi basın merkezi) çukurlar bile yeni kapatılıyordu, yine o yokluk devirinde Watson-Jones'un arabasının aküsü çalışmadığından arabayı garajdan birlikte iterek çıkarmıştık.

Bu klinikte bulunduğum sıralarda geçen enteresan olayları dile getirmek istiyorum. Bu ilk tanışmadan sonra sempatik değerli hocayla yakın dost olduk. İstanbul'a döndükten sonra irtibatımızı kesmedik.

1957-1958 yıllarında Londra'da Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinde çok şey öğrendim. Bu klinikte haftada 1 gün salı sabah saat 11'den 13'e kadar yani 2 saat kadar bir klinik konferans yani klinik ilmi toplantılar yapılıyordu. Bu toplantıya kliniğin en genç asistanından en kıdemli profesörüne varıncaya kadar herkes katılmaya mecburdu. Aynı zamanda isteyen misafirler iştirak ederlerdi. Bu misafirler Londra'nın tanınmış ortopedi uzmanlarıydı. Bunlar arasında çok değerli tanınmış şahsiyetlerde vardı. Birinci Cihan harbi müttefik ordularından

Sağlık Başkanı olan Dr. Gordon Gordon Taylor zaman zaman bunlar arasındaydı.

Bu ilmi toplantıların birinde enfekte pseudoartroz (tibia) vakası disküsyona çıkarılmıştı. Hasta İskoçyalı bir Lord idi. İki defa ameliyat olmuş, fakat tedavi edilememişti. Bu toplantılarda en genç asistandan en kıdemli profesöre kadar herkese vaka hakkındaki fikir soruluyordu. Soru sorulduğunda herkes bildiğini söylüyordu, söyleyecek fikri yok ise bir fikrim yok denebilirdi. Bu bir imtihan değildi. Bundan sonra daha kıdemliye soruluyordu. Ve herkes düşündüğünü mutlaka söylüyordu. Kıdemli profesörlerden sonra sıra misafir profesör olan bana geldi.

Bana şöyle sordu: "Bu vak'a İstanbul'da olsa ne yapardın?"

Ben "iltihap varsa, bunun tedavisi yapıldıktan sonra bir ilik çivisi koyardım" dedim. Konferansı idare eden Başkan Watson-Jones yüzüme dikkatle bakarak "Hayretle aman Manizade bunu nasıl söyleyebilirsin böyle şey olur mu" dedi. Dehşete düşmüştü ben cevap vermedim. Fakat bu tanınmış hocanın benim cevabıma karşı gösterdiği reaksiyona şaşmışım. Toplantıdan sonra bunu anlamak için başasistan Doktor Mill'e bu klinikte ne kadar ilik çivilemesi yaptıklarını sordum. Bunu ancak arşiv sekreterlerinden öğrenebiliriz, demesi üzerine sekretere müracaat ettik. Sekreter hanım bugüne kadar kliniklerinde 25 vak'a yapıldığını ve hepsinin (tüm bu vak'aların sadece femur kırıklarına uygulandığını söyledi) femur kemiğine konmuş olduğunu söyledi. Böylece bu klinikte hocaların ilik çivilemesi hakkında yeterli tecrübeleri olmadığına kanaat getirdim. Biz İstanbul'da o güne kadar 400 küsur ilik çivilemesi yapmıştık. Dr. Kemal Bayraktar ve Dr. Macit Üzel'e mektup yazarak bizim sadece femur kırıklarına değil değişik kemiklere yaptığımız ilik çivilemeleri vak'alarının röntgen fotoğraflarını gösteren bir albüm hazırlayarak göndermelerini istedim. 1 ay geçmeden albüm gelmişti. Ama gidip de siz 15 tane yaptınız, biz bu kadar yaptık demedim. Haftada bir gün yapılan toplantılara giderken albümü daima çantamda taşıdım bir gün yine buna benzer bir vaka geldi. Bulunan genç, yaşlı bütün doktorların fikri sorulduktan sonra sıra bana gelince, konferansı idare eden Watson-Jones "Bu vak'ayla İstanbul'da ne yapardınız?" dedid. Ben albümü çıkarmadan cevap verdim, daha kesin bir ifadeyle "Mutlaka ilik çivisi koyardım" dedim. Bu söze Watson-Jones daha çok şaşırdı. "Nasıl bu fikirde ısrar ediyorsunuz? Bunun doğru olmadığını söylemiştik bunu nasıl söyleyebilirsiniz" dedi. Bunun üzerine "Müsaade ederseniz İstanbul kliniğinde yaptığımız 400 ilik çivilemesine dayanarak bu husustaki fikrimi açıklayayım" dedim.

Henüz albümü çıkarmadan bunun üzerine Watson-Jones klinik arkadaşlarından önce Osmond Clark (Sir Henry) hitaben duydunuz mu 400 vaka diye sordu. Sonra sırayla diğer klinik profesör ve yardımcı profesörlere duydunuz mu 400 vaka? dedi. Kimisi niye olmasın dedilerse de Aleksandr Low (İskoçyalı olan) diyebilir diyerek doğruluğuna inanmadığını imat etti. O zaman albümü or-

taya çıkardım Watson-Jones'un önüne koyup buyrun dedim. Watson-Jones hayretle 3-4 sayfa çevirdikten sonra benim haklı olduğumu anladı ve eliyle albüme vurarak beyler dedi konferansımızın geri kalanını tehir etmeyi teklif ediyor ve Manizade'den bu çivileri tibia kemiğine nasıl koyduğunu göstermesini ve bu konudaki bilgi ve tecrübelerini anlatmasını albümdeki bu vakalara dayanarak bizi aydınlatmasını rica edelim der demez hemen bacağıma kaldırarak dizimi 90 derece büküp bükülmüş dizde tibia çivisinin konuluş şeklini işaret parmağımla gösterdim. Bunun üzerine Watson-Jones hayretle elini alınına vurarak vay dedi. "That's a trick", ben bunu düşünemedim diye hayıflandı.

Bu olay ve konuşmalar bizde olsaydı böyle sonuçlanmazdı, izahat verilmeden gürültüye getirilip tartışma ve konuşmalar kesilirdi Watson-Jones ayrıldıktan sonra yerine geçen (Sir Henry) Osmond Clark yanıma gelerek yarın Oswestry Hastanesine gideceğim ve sizi de davet ediyorum dedi. Memnuniyetle dedim. Ertesi gün benim tren biletimi de almış, Oswestry'e geldik. Bu hastane Kral 6. George tarafından yaptırılmış ortopedi ameliyatları yapılan modern bir hastanedir. 6. George ayağındaki hafif rahatsızlık dolayısıyla ilgilenmiş ve bu hastanenin kurulmasında amil olmuştur. Sadece Londra'nın değil İngiltere'nin tanınmış ortopedistleri (en az haftada bir gün) buraya gelerek özel ameliyatlarını yaparlar ve takip ederler. Sir Henry bu misafir doktorlara ilik çivilemesi hakkında konuşma yapmamı istedi. İlgiyle dinlediler bunlar arasında o zaman meşhur John Charnley'nin şefi olan Griffith de vardı. Benimle çok ilgilendi.

İngiltere'yi ziyaretim sırasında beğenerek Cerrahpaşa'da da uyguladığım "Clinical Conference"

**OSMOND CLARK'IN DAVETİ ÜZERİNE
OSVESTRY HASTANESİNİ ZİYARET,
ORADA TANIŞTIĞIM GRIFITH İLE MANCHESTER KLİNİĞİNİ
ZİYARETİM VE SONUNDA
PROF. McFARLAND İLE TANIŞMA ANILARIM**

1957 yılında Londra'da bulunduğum sırada Sir Reginald Watson-Jones'un kliniğinde "Clinical Conference" adıyla düzenlenen bir toplantıda, bir vaka münasebetiyle yaptığımız Küntscher çivilemeleri hakkında izahat vermiştim. Prof. Osmand Clarke -ki daha sonra Sir Henry adı ile sör ünvanı verilmiştir - bundan oldukça etkilenmişti. Bu klinik konferansından üç-dört gün sonra kral VI. George tarafından özel bir ortopedi hastanesi olarak yaptırılan Osvestry kliniğine beni davet ederek, orayı görmemi uygun bulduğunu söyledi. Orada da arzu üzerine bir konuşma yapıp Küntscher çivilemesi hakkında izahat verdim. Bu münasebet ile Manchester Ortopedi Kliniği şefi Prof. Griffith ile tanıştum. Kendisi de Küntscher çivisi konusunu dinleyenler arasındaydı. Beni kendi kliniğini görmeye davet etti. Arabası ile yola çıktık ve bir saatden fazla yol aldık. Kliniği gezdik, o sırada özel bir laboratuarda total kalça artroplastisi için denemelerin yapıldığı bir odanın kapısını açarak içeri girdik. Genç bir doktorla tanıştık, beni takdim etti. "İşte bir marangoz - Here is a carpenter -" diyerek espri yaptı. Bu zat daha sonradan şefliğinde tekrar karşılaşacağım meşhur John Charnley idi. Elini sıktım, başarılar diledim ve çıktık. Aynı gün Manchester ve Liverpool Ortopedi ve Traumatoloji cemiyetlerinin müşterek kongresi vardı. Kongre yemeği Manchester'da idi. Beni de kongrenin yemeğine davet etti. Yemekte kongrenin başkanı olan Griffith beni sağ yanına oturttu, sol yanında ise ilk defa orada tanıştığım Prof. McFarland oturmuştu. Gerçek bir ilim adamı olan bu büyük adam mağrur görünmesine rağmen aslında çok mütevazi, tabiat aşığı ve ilim hayatında aslında çok enteresan bir adamdır. Manchester ve Liverpool Ortopedi ve Traumatoloji cemiyetlerinin ortak kongresinde başkanlık yapan Prof. Griffith yemekte yaptığı konuşmada McFarland'ı şöyle takdim etmişti;

"Prof. McFarland tabiat aşığı, tabiatı ve insanı candan seven çok iyi kalpli bir insandır. Tatil günlerinde civardaki köyleri ve çiftlikleri ziyaret eder, ücret almadan hastaları muayene edip, elinden gelen her yardımı yapar. Onlarla beraber oturur ve sohbet eder. Bir gün muayene ettiği bir hastası kendisine bir keçi hediye etmişti. Kabul edip kendi kullandığı arabasında şoför yanındaki koltuğa oturtup bağlamış. Liverpool'un çok sisli bir gününde şehire dönerken arabasını tanıyan köylüler ve çiftçiler geçerken hocayı saygıyla selamlıyorlardı. Aslında McFarlandın da keçinin de sakalı olması nedeniyle hangisinin keçi hangisinin hoca olduğunu pek kestiremeden arabayı görüp selamlamışlardı."

Ertesi gün bu bilim adamı hakkında şunlar söylenmişti; McFarland sadece insanları değil, hayvanları, ağaçları, ve çiçekleri de seven bir tabiat aşığıdır. O kadar ki bir zamanlar İngiltere kralının özel ortopedisti olan doktor ölünce yerine McFarland çağırılmıştı. Kral McFarland'ın Londraya gelmesini sarayın özel ortopedisti olmasını ve böylece sir ünvanını teklif etmişti. McFarlandın cevabı ise "Benim ağaçlarım, hayvanlarım var, onlardan ayrılamam, siz isterseniz yardımcıyı göndereyim" olmuştu. Yemeğin sonuna doğru kendisinden bir randevu istedim, şaşırdı ve bana şöyle dedi;

- "Randevu için bana 15 gün önceden haber vermeniz gerekir, sekreterim ile görüşmeden size randevu veremem."

Belki aklımdan bu genç ortopedist ile ne görüşeceğim düşüncesi geçmiş olabilir şeklinde düşündüm. Bunun üzerine "Fakat efendim, bir haftadan beridir Londra'da eşim ve çocuklarımı yalnız bıraktım, bu nedenle dönmem lazım!" şeklinde ısrar ettim.

- "O halde yarın sabah saat sekizde Rodney street, forty-three, Liverpool'da ol, seni beklerim" dedi.

Benim gelececeğimi ve konuşmaktan kurtulacağımı düşündüğünü tahmin etmiştim. Saat 12'yi beş geçe kalktım, veda ettim ve trene ulaştım. Sabah yedi otuzda tren istasyonunun emanetine çantamı bırakıp taksi ile istasyondan çok uzak olmayan adresine gittim. Sekize beş kala kapıyı çaldım. İrlandalı bir sekreter hanım kapıyı açtı, randevum olduğunu söylediğim zaman "Randevunuzdan haberim yok" dedi. Prof. McFarland'dan önceki akşam yemeğinde randevu aldığımı iddia ve ısrar ettim ve sekizde bekleyeceğini söylediğini anlattım.

Ben ısrar edince hocayı telefonla arayıp sordu, aldığı cevap herhalde müsbet olduki bana "Buyurun, Hoca bir çeyreğe kadar gelecek" dedi. Oturdum ve Prof. McFarland saat 8.15'de geldi.

"Tam olarak ne istiyorsunuz? - What do you want exactly? -" dedi. "Benim ancak bir çeyrek vaktim var - I've only a quarter of an hour -" demesi üzerine "On dakika yeter! -Ten minutes is enough for me!" dedim. Kafkasyalı bir hastanın bir ayı ile boğuşma sonrası oluşan radius alt nihayetindeki büyükçe bir kemik defektinin greftleme sonrası iyi kaynamış filmlerini göstererek izah istedim. Konuyla ilgilendi ve albümü karıştırmaya başladı. Bu albüm Watson-Jones'a gösterdiğim albümdü. Femur, tibia ve diğer ekstremitte kırıklarına konmuş ilik çivilerini görünce ilgisi arttı. Saat on'a kadar albümdeki vakalar hakkında izah verdim. Saat on'da sadece bir çeyrek vaktiniz var dediğini hatırlayarak;

- "Çok afedersiniz efendim, bir çeyrek vaktimiz vardı, ben nezaketsizlik ettim ve sizi iki saatten beridir işgal ettim" diyerek albümü alarak gitmek istedim. Bunun üzerine McFarland;

- "Hayır Manizade, o söylediklerim sizin için değildi, söylediklerimi silin, yok farzedin ve lütfen devam edelim" dedi. Üç-dört saat kadar bizim vakalar

üzerinde konuştuk, saat bir'de albüm bitince şimdi acıkmışsınızdır, yemeğe gidelim diyerek koluma girdi. Arabası ile kliniğe gittik. Geniş bir kapı ve beş-altı merdivenden çıkılan yemek salonuna girdiğimizde bütün doktorlar ayağa kalkarak profesörü saygıyla selamladılar. Burada McFarland'ın aynı zamanda dekan olduğunu öğrendim. İngilizlerin hocalarına karşı gösterdikleri bu büyük saygıya hayran kaldım. Yemeğe oturmadan size değerli bir Türk Ortopedi hocasını takdim ediyorum demesi üzerine, hoşgeldiniz diyerek beni selamladılar.

Liverpool hastanesine yemeğe gittiğimizde bizi selamlayan doktorlara ve başasistanı olan Dr. Owen'a herkesin duyacağı şekilde "Bu genç ortopedist sana femura koyduğun ilik çivisinin neden koltuk altına, aksillaya kadar çıktığının sebebini anlatacak" demişti.

McFarland yemeğin sonuna doğru rahatsızlandı, derece istedi ve 38 derece ateşi olduğunu gördü. Bunun üzerine yardımcısı Dr Owen'a şu emri verdi; "Ben rahatsızlandım, ateşim çıktı, eve gidip yatacağım. Misafirim olan profesörü sana devrediyorum sakın elinden kaçırma, akşam kongrede enteresan tıbbi filmler gösterilecek, oraya götür, onları görsün. Fakat, daha önce kliniği gezdir, bizim Kenya'da konferansda gösterdiğimiz slaytları göster. Sorusu olursa bildiğin kadar cevap ver, bilmediğini not et, ben yarın geldiğimde izahat veririm. Profesörün söyleyeceklerini de lütfen not et" dedi. Dr Owen'a akşam evinde beni misafir etmesini, yarın biraz iyileşirse gelip benimle meşgul olacağını ekledi. Hocaya teşekkür edip veda ettik. Dr. Owen ile birlikte yola çıktık, arabası ile ortopedi kliniğine götürerek gezdirdi. O güne kadar sadece birkaç femur kırığı vakasında Küntscher çivisini kullanmışlardı, fakat onlar bizim yaptığımız gibi çivi için uygun vaziyette büküp üç nokta temasını sağlamadıkları için erken hareket sonrasında çivi giriş yerinden yukarı doğru kayarak koltuk altına kadar yükselmişti. Bu konudaki düşüncelerimi anlattım, üç dayanak noktasının önemi üzerinde durdum.

Dr. Owen "Akşam kongrenin devamı olarak Tıp tarihiyle ilgili gösterilen çok enteresan filmleri görelim" dedi. Bu filmlerden en enteresanı eski devirlerde İngilterenin o sisli havasında doğuma çağrılan ebelerin gidişini gösteriyordu. Ebenin kıyafeti, soğuğa karşı korunması için boynuna sardığı yün şal, kalın yün çoraplar ve doğum için gerekli çantanın yanında viski ile doldurduğu mataradan ibaretti. Akşam Dr. Owen'ın evinde misafir edildim. Sabahleyin ailesi ile birlikte kahvaltı ederken Dr. Owen'a "Acaba hocayı arasak, nasıl oldu, iyileştimi, görüşebilecekmiz, görüşemeyecek isek Londrada yalnız bıraktığım eşim ve çocuklarımın yanına döneyim" derken telefon çaldı. Prof. McFarland bizi arıyordu, arabasını göndereceğini ve Londraya yarım saatlik mesafede olan hastanede iki enteresan ameliyatı izlememi istediğini, oradaki profesör ile görüştüğünü ve beni beklediklerini söyledi. Hocanın arabası ile hastaneye gittim. İki değişik bel kemiği kırığı vakasının ameliyatını izledim. Daha sonra Kenya'daki konferansının slaytlarını bir bir gösterdi. Öğleden sonra saat üç olmuştu. Veda etmeyi düşünerek Dr. Owen'a, Prof. McFarland'a gideceğimi iletin, eğer gelmeyecek ise

trenle Londraya döneyim dedim. McFarland telefonda "Hayır katiyyen bırakma ben geliyorum" dedi ve geldi. Bahsettiği slaytlar üzerinde biraz konuştuk bana izahat verdi, "Ben artık gideyim" dedim, "Bir yere gidemezsiniz, bu akşam bayan McFarland sizi yemeğe davet ediyor, akşam aile yemeğimizde misafir olacaksınız" dedi. Davete teşekkür ettikten sonra çocukları merak ettiğimi ve bir an evvel Londra'ya dönmek istediğimi söyledim, "Akşam bizim evden telefon edersin" dedi. Beraber önce kliniğe gittik, orada bulunan doktor arkadaşlara Küntscher çivisi hakkında bilgi vermeme ve benim albümü göstermemi istedi, kabul ettim. Kliniğe giderken "Özellikle gençlerde ve çocuklarda femur kırıklarının Thompson ateliyle tedavisi hakkında ne düşünüyorsunuz bunu yapıyor musunuz?" diye sordu. "Grifith'in Manchester kliniğini gezerken yaptığı bir vaka'yı görmüştüm fakat hafif bir eğrilikle şifa bulduğuna şahit oldum, benim bacağı kırılrsa bu tedaviyi kullanmam" dedim. "Doğru dürüst yapılsa tam şifa olur" dedi. Klinikten bir vaka çağırıp Thompson atelinin tatbikini yaptı. Bana dönerek "Nasıl? Beğendin mi, şimdi bu tedaviyi kabul ediyor musun?" dedi. "Çok güzel efendim ama benim bacağı kırıldığında McFarland'ı nereden bulayım" dedim. Bu söz hocanın çok hoşuna gitti ve kahkahayla güldü.

Akşam eve döndük. Profesörle beraber akşam yemeğinde oğlu, kızı ve eşi vardı. Biz tıbbi konular üzerinde konuşurken hocanın hanımı bu tıbbi konuşmalardan bıktım bize Türkiye ve Türkler konusunda birşeyler anlatın demesi üzerine Osmanlı tarihinden ve İstiklal Savaşı'ndan bahsettim. Fatih'in çok genç ve tecrübesiz olarak tahta çıktığı ilk yıllarında, padişahın tecrübesizliğinden yararlanmak isteyen kişiler tarafından ayaklanmalar çıkartılmasını, babasını ayaklanmaların bastırılmasında yardıma çağıran Fatih'in, "Padişah sensin" cevabını alması üzerine "Padişah ben isem yardıma gelmenizi size emrediyorum" demesini anlattım..

Yavuz'un Kahire seferinde askerlerle birlikte en ön saflarda savaşırken, düşmanın sakalsız olan Yavuzu tanımayarak sakallı görünüşüyle Sinan Paşayı padişah sanmaları ve bunun üzerine Paşaya hücum ederek öldürmelerini, ölüm haberinin Yavuz'a gelmesi üzerine, Yavuzun savaş meydanını bırakarak Sinan Paşanın naaşının yanına gitmesini, şehit düşen Sinan Paşayı kucaklamasını ve bu arada Kahire'nin düştüğü haberini getiren subaya "Kaleyi aldık, ama ne yazık ki Sinan'ı kaybettik" demesini, anlattım. Yavuzun insana verdiği değerden ve sadık vezirini Kahireyle değişmeyeceğini söylediğinden bahsettim. Çaldıran zaferinden önce Mısır fethinde dokuz sene harbeden askerlerin İstanbul'a dönmek istediklerini belirtmek için Otağ-ı Hümayun çadırına ok atmaları üzerine Yavuzun harp elbiselerini giyip silahlarını takınıp atına binmesini ve kumandanları toplayıp kendilerine bu savaştan kaçarak kadınlarının yanına dönmek isteyenler gidebilirler kalmak isteyen yoksa ben yalnız giderim diyerek atını savaş meydanına sürmesini ve çaldıran Zaferi'ni kazanmasını anlattım.

Yemekte askeri doktorun oğlu heyecanla ayağa kalkıp masanın etrafında dolaşarak "Baba bizim niye bunlardan haberimiz yok" demesi üzerine

McFarland "Çünkü bize bunları söyleyen yok" dedi. Sonraları bizim propaganda beceriksizliğimiz daha doğrusu ihmallerimizi gösteren bu hikayeyi sık sık dile getirdim, bazı devlet adamlarımıza anlattım. "Her sahada becerinin yanında özellikle propagandaya şiddetle ihtiyacımız vardır" dedim. Yemekten sonraki sohbet esnasında McFarland tabiat aşkını iyice açığa vurdu, atları çok sevdiğini çiçeklerden, ağaçlardan bahsederek anlatıyordu. En sevdiği şeyin akarsuda balık avlamak olduğunu söyleyince ben de Uludağ'dan bahsettim ve kendisini Türkiye'ye davet ettim. Geldiği taktirde Uludağ'da Softaboğan deresinde alabalık avlayabileceğini söyledim. çok memnun oldu ve İstanbul'a gelmeyi vaad etti. Beni misafirlere ayrılan yatak odasına götürdü, "Bizim Liverpool çok sisli, rutubetli ve soğuktur" dedi. Kalorifere ilave olarak elektrikli sobanın nasıl çalışacağını gösterdi. "Üşürseniz bunu da yakarsınız" dedi. Yatağın yorganını kaldırarak elektrikli battaniyeyi kontrol etti, konmuştu. "Tamam" dedi, "uyumadan okuma adetiniz var diye size birkaç magazin koyduk", etajerin üzerinde gümüş tabağa doldurulmuş nefis çikolataları göstererek "Buyurun" dedikten sonra "sabah kaçta uyandıralım" diye sordu. Ben "Erken kalkmak adetimdir saat yedide hazır olabilirim" dedim. Yatak odasından geçilen misafir banyosunun kapısını açarak herşeyin tamam olduğunu kontrol etti. Geceniz hayırlı olsun diyerek ayrıldı. Tekrar geldi ve unutuldu diyerek bir tabak dolusu çeşitli meyveler getirdi. Profesörün kibarlığına, özellikle misafirperverliğine hayran oldum.

Ben sabahleyin 6:30 da uyanarak jimnastiğimi yaptım. Yedi'de giyinmiş olarak hazırdım. McFarland kapıyı tıklatarak benim hazır olduğumu görünce "Erken kalktığınızı öğrendim" dedi. Kendisinin de erkenci olduğunu söyleyerek "Şimdi kahvaltıya buyurun" dedi, "Fakat kahvaltıdan önce size çok sevdiğim ağaçları göstereyim" şeklinde ekledi. Malikanenin etrafındaki orman ve bahçe kısmındaki çok güzel çiçeklerden başka değişik meyve ağaçları vardı. Meyve ağaçlarının latince isimlerini anlatırken bende bizim elma cinslerinin isimlerini tekrarlardım. Benim bahçemde 250 meyve ağacı beş türlü elma, beş türlü armut bulunduğunu isimlerini de ekleyerek söyledim. Aynı zevk, aynı duyguda birleştik. Daha sonra hanımıyla malikanenin bahçesinde kahvaltı yaptık. Artık Londra'ya çocukların yanına dönecektim. Hanımı McFarland'a "Araba geç kaldı, Dr. Manizade'yi istasyona ben götürüyüm" demesi üzerine "Hayır madam senin arabayı alıp misafirimi istasyona ben götüreceğim" dedi. çok hassas ve çok sempatik olan bu ilim adamıyla bir müddet daha istasyona gidene kadar görüşebileceğime memnun oldum ve aynı zamanda hayret ettim. Eşyam küçük bir çantadan ibaretti. Alarak arabaya bindik, arabayı kendisi kullanıyordu ben ise yanında oturuyordum. İstasyona gelince biletimi almak istedi, dönüş biletim var dedim. Perona girdik, o sırada elimden çantamı almıştı. "Vagona gir ve bana pencereden bak sana çantanı pencereden vereceğim" dedi. "Seninle konuşacağım var" diye ilave etti. Hoca gayet ciddileşerek konuşmaya başladı. Ne söyleyeceğini merak ediyordum.

-Manizade benim annem İrlandalı babam İskoçdur, o yüzden bazen pek

kabalaşıyorum. Siz İtalya'nın meşhur ortopedisti kaza cerrahisinin şefi Profesör Scaglietti'yi tanıdınız mı?

-Hayır, dedim. Fakat Londradan sonra İstanbul'a dönerken beş gün yanında kalmayı düşünüyorum, kendisini mutlaka ziyaret edeceğim dedim.

Bunun üzerine, "Prof. Scaglietti'yede aynı kabalığı yapmışım ve onu kendimi affettirmek için bir hafta misafir etmişim. Sizi ise ancak bir gün tutabildim" dedi. Vedalaşarak bu büyük ilim adamından ayrıldım. İstanbul'a döndükten sonra kendisine bir teşekkür mektubu yazdım. Cevap verdi, alabalık avına geleceğini tekrarladı fakat birkaç ay sonra eşinden aldığı bir mektupdan Prof. McFarland'ın pnömöni nedeniyle vefat ettiğini üzümlere öğrendim.

Prof. SCAGLIETTI'Yİ FLORANSA'DA ZİYARETİM

Londra dönüşü, Liverpool'da Prof. Dr. Mc Farland'ın tavsiye ettiği gibi İtalya'ya uğradık. Floransa'da Prof.Dr. Scaglietti'yi ziyaret ettim. Uzun boylu, hafif kilolu, çok sempatik, esprituél tam bir Akdeniz çocuğu olan İtalyan bilim adamına Mc Farland'ın selamlarını söyledikten sonra kendisi hakkında konuşulanları da naklettim. Çok memnun oldu.

Mc Farland'ın beni misafir ettiği evinde onu da bir hafta misafir ettiğini anlattı. Gerçek bir tabiat aşığı olan Mc Farland'ın ilim adamlığı üzerinde de durduk. Araştırmacılığı ile devrinin ilim adamlılığını temsil eden Mc Farland, konuşmaları hikayeleri ve ilmi düşünceleri ile Scaglietti'yi de adeta büyülemişti.

Scaglietti, Viyana'nın meşhur Traumatoloğu Böhler gibi sigorta hastanesini geliştirme ile işe başlamış ve sonunda Liverpool'a kadar sesini duyuran İtalyanın meşhur Ortopedi ve Traumatoloji uzmanı olarak ün salmıştı. Nihayet tıpkı Böhler gibi Floransa Üniversitesi ile de irtibat kurmuş ve sonunda bizim ziyaret ettiğimiz kliniği oluşturmuştu. Heykelleri, müzeleri ve sarayları ile klasik bir sanat şehri olan Floransa'nın varoşlarında bir tepe üzerinde, modern ortopedi ve travmatoloji cihazları ile devrinin önde gelen hastanelerinden birini, mükemmel bir enstitü yaratmıştı.

Bu klinikte değerli öğretim üyeleri ile tam bir öğretim hastanesi kurulmuştu. Modern kırık ve kaza cerrahisi ameliyatlarının yanında kifoz ve skolyoz ameliyatları ile de çok yakından meşgul oldukları dikkat çekiyordu. Belkemiği ameliyatlarında Harrington çubuklarını rutin olarak kullanıyorlardı. Scaglietti'nin maiyetinde çalışan öğretim üyeleri arasında ilmi çalışmalarını ile dikkat çeken damadı da vardı. Bu genç sonradan İtalya'nın meşhur kliniklerinin birinde şef olmuştu.

Tabii bu ilmi merkezin çalışmalarını izlerken Floransanın sanat ve kültürünü yakından tanımak fırsatını bulmuştuk. Müzelerini ve saraylarını hiç ihmal etmemiştik. Bilhassa eşim Floransa'nın bu sanat zenginliğinin etkisi altında kalmıştı, bu nedenle her Avrupa'ya çıkışımızda bu sanat diyarını gezmeyi adet edinmiştik. Bu sanat şehri defalarca (Belki 7-8 defa) ziyaret etmiştik.

Bir defasında, Roma'da katıldığımız 28-31 Mayıs 1972 tarihleri arasındaki 18. "International College of Surgeons" toplantısından sonra değerli yardımcım ve Halefim bugünkü İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof.Dr.Macit Üzel ile de, Scaglietti Ortopedi ve Traumatoloji kliniğini birlikte ziyaret etmiş ve çalışmalarını yakından izlemiştim.

Öğrenciliğinden ve Genel Cerrahi asistanlığından beri Ortopedi ve Traumatoloji'ye ilgisini yakından izlediğim Dr. Macit ÜZEL, Ortopedi kliniğinin tarafımdan kurulması kararı üzerine yardımcılarımdan Genel Cerrahi Uzmanı olan Dr. Kemal BAYRAKTAR ile uzman asistan olarak alınmıştır. 1969 yılında tek asistan kadrosunun giriş imtihanına, o sırada Cerrahi kliniğinde volanter asistan olarak çalışmakta olan, günümüz klinik profesörlerinden Dr. Nail KIR ve şu anda SSK İstanbul Hastanesi Ortopedi ve Travmatoloji uzmanlarından Dr. Şükrü BERİN başvurmuşlar ve tek kişilik kadroya Dr. Nail Kır'ın 24 Ocak 1970 tarihinde tayini yapılmıştı. İmtihanda başarılı olan Dr. Şükrü Berin ise Biyokimya kürsüsünden o zamanki başkan Prof. Dr. Hatice Bodur'un müsaadesi ile iade edilmek üzere alınan asistan kadrosuna tayin edilmişti. Prof. Dr. Macit ÜZEL'in gerek baş asistanlığı gerekse Doçentlik ve Profesörlük devirlerinde, her zaman klinik ve ilmi alakasına şahit olmuştum. Benden sonra birlikte kurduğumuz Ortopedi ve Traumatoloji kliniğinin başına önce teknik ve mesleki bilgi ve kabiliyetleri ile Anabilim Dalının gelişmesinde gayretlerini ve yardımlarını her zaman hatırladığım Prof. Dr. Kemal BAYRAKTAR gelmişti. Ondan sonra Prof. Dr. Macit ÜZEL Ortopedi ve Traumatoloji Anabilim Dalı Başkanı olarak Ortopedi ve Traumatoloji kliniğinin başına geçti.

Dr. Macit, öğrenciliğinden sonra Genel Cerrahi ihtisas çalışmalarında ve başasistanlığı sırasında olduğu gibi, Doçentlik ve Profesörlüğü devrinde de her zaman yanımda olmuştu. Yukarıda bahsettiğim 1972'deki Scaglietti'yi ziyaretimde de yanımda bulunduğu gibi, 1974 yılındaki Madrid Akdeniz ve Ortadoğu Ortopedi ve Traumatoloji kongresine de birlikte katılmıştık. Madritten sonra yeni aldığı Volkswagen (Kaplumbağa) arabası ile birlikte Paris ve Londra'ya da gitmiş, vaktiyle benim 6 ay, Dr. Macit'in de 1970'de bir yıl çalıştığı Londra hastanesi Ortopedi ve Traumatoloji kliniğini birlikte ziyaret etmiş, Sir Reginald Watson-Jones, Sir Henry Osmand Clark ve diğer Öğretim Üyeleri ile tekrar beraber olmuştuk. Daha sonra o devrin en nam salmış ortopedik cerrahlarından John Charnley'i Manchester yakınında Wrightington'daki "Hip center" hastanesinde ziyaret etmiş ve laminar air flow sistemli özel ameliyathanesinde ameliyatlarını izlemiştik. John Charnley'in kliniğinde asepsiye çok önem verildiğini, ameliyathanelere giriş çıkış ve ameliyathanenin havasının steril tutulması yolunda alınan tedbirleri birlikte incelemiştik.

Bu gezilerde gördüklerinin ve birlikte şahit olduğumuz o devrin meşhur Ortopedi ve Traumatoloji uzmanlarının çalışmalarının, Prof. Dr. Macit Üzel'in Anabilim Dalı Başkanlığında dahi etkisi olduğunu sanıyorum. Nitekim vaktiyle 1939-1943 yıllarında Nissen'in adına inşa edilmiş olan Türkiye'nin ilk modern Cerrahi kliniği ameliyathanelerini modern bir şekilde, dünyada eşi az bulunan Avrupa ve Amerika'dakilerin seviyesine çıkarmıştır. Bu yeni yapılanmanın açılış törenine geçirdiğim rahatsızlık (Enfarktüs) dolayısı ile tekerlekli sandalye ile gidebilmiştim. Bu gayretleri görmek beni cidden bahşiyar etmişti.

GERHARD KUNTSCHER

Prof. Küntscher ile yakın dost olmuştuk. İlik çivilemesini kırık tedavisinde ilk kullanan genç bir ilim adamı olan Küntscher, bu buluşunun neticelerini bana bizzat anlatmıştı. İlk ilik çivilemeleri neticelerini Alman cerrahi kongresinde takdim ettiğinde tanınmış kıdemli Alman cerrahları, hemen bu metodu tenkit etmişler ve bu metodu ortaya çıkaran Küntscher'i ilik dokusuna karşı saygısızlıkla itham ederek ret etmişler; ve onu adeta kongreden kovmuşlardı.

Bunun üzerine Küntscher yaptığı deneylerle ilik çivisinin hiçbir tahribata neden olmadığını ameliyattan sonra, yaptığı histolojik ve radyografik incelemelerle ispat etmiştir. Bundan sonraki bir kongrede tedavi ettiği ilik çivilemesi neticelerini röntgenlerle, ilmi araştırmalarla göstererek bu metodun faydalarını anlatmış, ancak bundan sonra, uygun kırıklarda Küntscher çivisi metodu uygulanmaya başlanmıştır. Hatta İkinci Cihan Harbi esnasında askeri sağlık teşkilatının bir tamimi ile uygun kırıklarda ilik çivisi kullanılması mecburi kılınmıştır.

Fakat metodu iyi bilen ve uygun vakalarda doğru tatbik edenlerden başkalarının başarısız neticeleri yüzünden, metodun ancak iyi bilenler tarafından kullanılması bir ikinci tamim ile talep edilmiştir. İlik çivilemesi askeri hastanelerde bol bol kullanılmıştır. Prof. Küntscherden öğrendiğime göre bir Amerikan askeri esirde de Küntscher tatbik edilmişti. Bu askerin esir mübadelesi sonunda Amerikan askeri doktorları tarafından kontrolü esnasında iliğe çivi çakıldığını ilk defa görenler, Kızıl Haç yoluyla esirlere Almanların zulmedip kemiğe çivi çakmasını şikayet etmişlerdi. Ancak bunun yeni bir kırık tedavisi metodu olduğunu öğrendikten sonra mahcup olmuş ve şikayetten vazgeçmişlerdi.

İlik çivilemesi hakkında London Hospital Ortopedi ve Travmatoloji kliniği hocalarından Osmond Clark (sonradan sir rütbesi alan Sir Henry) ile bir konuşmamı da ayrıca burada dile getirmekten kendimi alamıyorum.

62. maddeden İngiltere'de ilmi araştırma ve mesleki incelemeler maksadı ile gittiğim ve 6 ay çalıştığım London Hospital'da Küntscher çivilemesi metodunun ancak on beş vakada yapıldığını hayretle görmüştüm (1956-57). Bunun sebebini sorduğum Osmond Clark'dan öğrendiğim enteresan bir hususu da bildireceğim. Osmond Clark bana şöyle anlatmıştı: "Küntscher orduda bulunduğu sırada bu metodu tatbika başlamıştı. Küntscher bir nazi olduğu için biz bu metoda pek iltifat etmemiştik. Ben Küntscher'in harbin akabinde İngilizlere esir olduğunu öğrenmiş ve serbest bırakılması için delalet ve yardımlarda bulunmuştum. Kendisini o zaman şahsen tanıyıştım".

Benim Küntscher ile münasebetim bir kongre dolayısıyla olmuştu (1949). "Societe International de Chirurgie" kongresinde İsveçli bir ortopedistin (An-

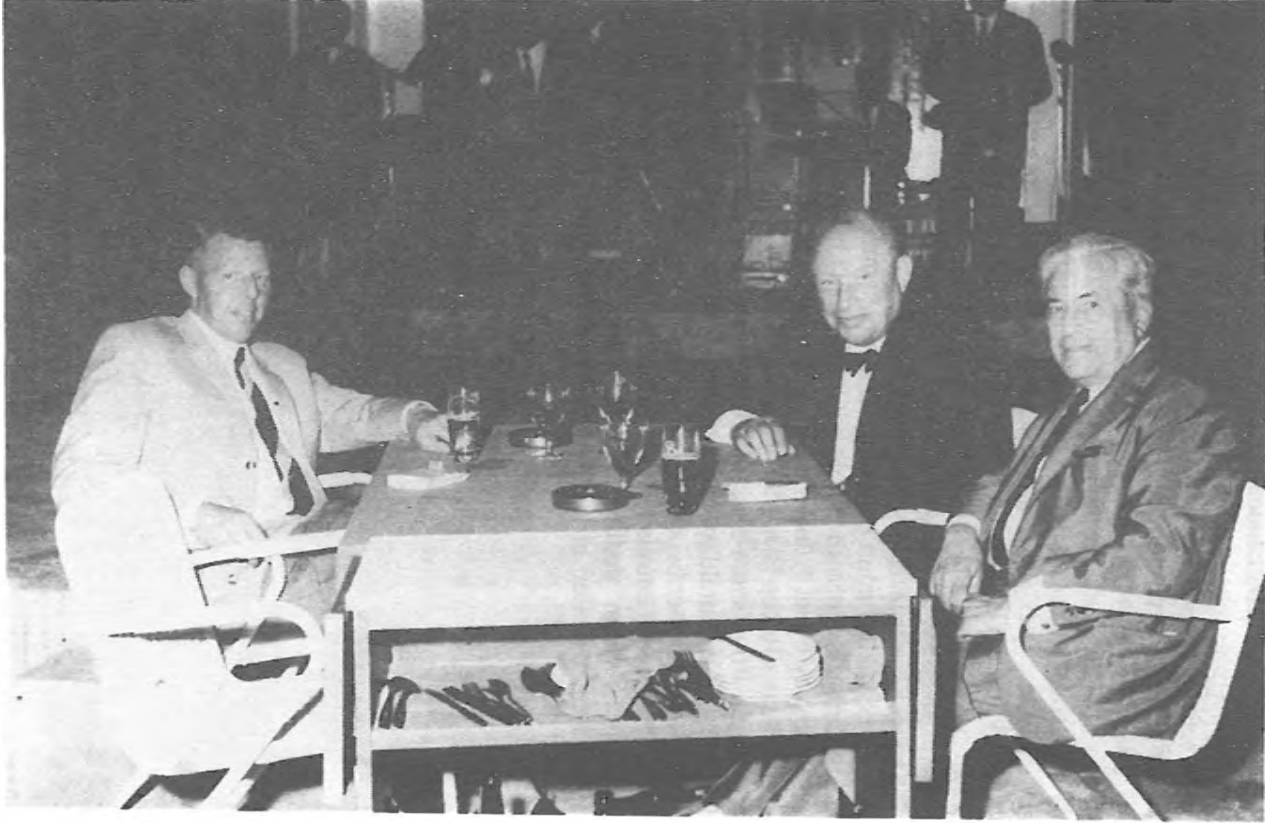
derson) tebliğinden ve bunun broşüründen Küntscher çivisi hakkında bilgi almış ve bu İsveçli profesörden birde çivi örneği almıştım. Bu çiviye İstanbul'a dönüşümde hemen ilk uygun kırık vakasında kullandım. 1956-57 yıllarında London Hospital'a gittiğimde bizim dörtüüz küsur vakamıza karşılık, bu kliniğin Ortopedik Cerrahi Uzmanlarının o tarihte ancak 15 ilik çivilemesi yaptıklarını hayretle gördüm.

Prof. Dr. Celal Öker tarafından Ortopedi Kliniğini kurmamın teklif edilmesi sonunda Avrupa'nın hemen hemen tanınmış bütün Ortopedi ve Travmatoloji hocaları ile görüştüğümde sonra Prof. Küntscher'i ziyarete gitmişim. Paris'te bulunduğum sırada Küntscher bana telefonla yeni bulduğu bir trokanterik lateral uyluk kırıklarında kırık sahasında ameliyat yapmadan femurun alt nihayetinine yakın bir yerden televizyon kontrolü altında konabilecek bir ilik çivisinden bahsetti. Birkaç vakayı benimle birlikte yapmak istediğini söyleyerek beni Flensburg hastahanesine davet etmişti. Bu maksat için Hollanda üzerinden Almanya'ya çok kar yağın bir havada yola çıkmış ve güçlüklerle Danimarka hudutuna çok yakın bir yerde bulunan Flensburg şehrine gitmişim. Verilen adreste hastanenin Başhekimi, Küntscher'in dostu Wolfers tarafından karşılanmışım. Küntscher'in ricası üzerine bana bir otele yer ayrılmış ve ertesi gün Küntscher ile görüşmüşüm. Cumartesi-Pazar meşgul olduğumu, pazartesi hastahane de buluşmamızı ve o arada Wolfers'in eşim ve benim ile meşgul olacağını söyledi. Hakikaten Wolfers bizi evinde yemeğe davet etme nezaketinde bulunduğu gibi bu çok soğuk kuzey şehrinde gezmemizi de temin etmişti.

Wolfers'in evinde bir de kapalı yüzme havuzundan da faydalanmıştık. Pazartesi Wolfers'in kliniğinde Küntscher ile görüştük. Küntscher elinde boru şeklinde tuttuğu planları göstererek, trokanterik çivinin alt ucunun kaymaması için çivi ucuna bir kama sokulmasını kolaylaştıracak komplike aletlerin planlarını bize izah etti. Ben orada trokanterik Küntscher çivisinin alt ucunun ters U şeklinde yapılarak buraya konulacak kamanın bu ters U'nun oluşunda aşağıdan yukarıya itildiği zaman kamanın kolayca bu deliğe girebileceğini söylediğim zaman Küntscher bütün haftasonu uğraşarak kama takma için hazırladığı komplike aletlerin planlarını sobaya atıp buna lüzum kalmadığını söyledikten sonra beni alıp trokanterik çivi imalat eden fabrikaya götürdü.

Benim tarif ettiğim şekilde bir ucu olan çiviye imal etmelerini söyledi. Bu sırada beni çok hayretle bırakan bir ifade ile bu çivinin adını şu şekilde yazılmasını istediğini açıkladı. Çivinin adı: «Intertrokanterik Kuntscher nagel mit Manizede rinne» olacaktı. Bu Avrupalı, gerçek bilim adamının yapabileceği bir jestti.

Küntscher o tarihte takriben 60 yaşlarında idi ve emekli olmuştu. Özel olarak bu Flensburg kliniğinde Wolfersle birlikte ameliyat yapıyordu. Birlikte üç intertrokanterik çiviye televizyon kontrolü altında benimde katıldığım ameliyatla uygulamıştık.

Prof. Küntscher'in İstanbul'u ziyaretinden bir anı (1967)

Küntscher o yaşı kadar hiç evlenmemişti. Otomobil merakı dikkati çekecek derecede idi. O sırada benimde jaguar marka araba kullandığımı öğrenmekten memnun olmuş ve bana kendisinde kullandığı jaguar arabasını nasıl aldığı hakkında enteresan bir hikaye anlatmıştı. "Ben bir gün vitrinde jaguar Mark VI-II görmüştüm, içeri girip almak istediğimi söyleyerek parasını sordum. Bildiğin gibi ben giyim kuşama pek önem vermem. Hemen almak istediğimi söyleyip söylediği fiyata bir çek yazıp verdiğimde adam şaşkın şaşkın yüzüme bakmış, içeri girip bir müddet sonra gelip buyurun alabilirsiniz demişti. Herhalde kıyafetinden şüphelenerek çekin karşılığı olup olmadığını içeri girişinde bankadan tetkik etmiş olacak" dedi. Bir hafta bu klinikteki Küntscher'in ameliyatlarını yakından izlemek imkanı bulmuştum. Ayrılırken kendisine birgün İstanbul'a gelirse bana bildirmesini ve misafirim olmasını söyleyerek davet etmiştim. Gerçekten Temmuz 1967'de İstanbul'a geldi. Bir gün bana oryantal dans görmek istediğini söylemişti. Bebek gazinosunda yemeğe davet ettim. Wolfersle birlikte götürdüğüm bebek gazinosunun beni tanıyan sahibi sahnenin bitişiğinde bir masa vermişti. Burada da enteresan bir olay oldu. O sırada bir tibia kırığı pseudoartrozundan birkaç ay evvel Küntscher ilik çivisi koyarak tedavi ettiğim eski bir hastam olan sanatçı Recep Birgit iyi olmuş ve sahne açıldığı zaman şarkı söylemeye başlamıştı. Biraz sonra benim sahnenin yanında misafirlerimle oturduğumu fark edince bir an duraklayıp sahneden eğilip elimi öperek teşekkür etti. Bu davranışa karşı Küntscher benden fazla şaşırıp, "siz ne kadar meşhurmuşsunuz" dedi. Ben de hastanın Küntscher çivisi ile yapılan ameliyatını anlatarak "asıl size teşekkür etmesi lazım" dedim. Gülüştük, Türkiye'ye döndükten sonra getirdiğim intertrokanterik çivileri birkaç hastada tatbik etmiştim.

KISA ANILAR

Prof. Dr. VON HOCHENEGG'DEN BİR DERS ANISI

Hoca bir gün derse bir hanım hasta getirmişti. Boynunda çocuk başı büyüklüğünde kocaman bir guatr vardı. Talebelere hitaben, ben önde oturduğum için bana sordu.

- "Bu kadın niçin ameliyata geliyor?"

Ben gülümseyerek, "Efendim, tabii boynunda kocaman bir topak var, bundan kurtulmak için, bu haliyle kendini kimsenin beğenmeyeceği için bundan kurtulmak istiyor. Bu haliyle koca bulamayacağımı düşünüyor herhalde."

- "Sen öyle zannet, bu kadın genç bir köylü kadını, sabahları kalkar tavuklara ve piliçlere yem vermek için elinde arpa ve buğday her ne ise yemi getirir, serperken bi bi bi diye tavukları çağırır, nefesi kesilince derin bir hırıltı ile nefes alır. Bu hırıltıdan tavuklar korkar ve kaçır. Bu yüzden tavuklara yem veremediği için ameliyata geldi." dedi. "Herhalde guatr senin zannettiğin gibi çirkin bir şey değil" diyerek ekledi, "Çünkü bu yüksek vadilerde yaşayan bütün kadınların hemen hepsinin iod azlığı yüzünden guatrı vardır, Guatrı olmayan kadını beğenmezler, şimdi senin dudağın ve kulağın var değil mi? Bunların birinde eksiklik veya fazlalık olsaydı seni kimse beğenir miydi? Tabi ki beğenmezdi. İşte onlar da alışmışlar böyle boyunlarında guatırlı kadınlara onun için guatrı olmayan kadını beğenmezler".

- "Yani guatrın gırtlak üzerine baskısı neticesinde nefes alırken çıkan hırıltıya 'Stridor' derler".

Bu semptomun güzel, akıldan hiç çıkmayacak bir şekilde anlatıldığını bu gün bile hala hatırlıyorum.

Hoca'nın diğer bir anısı "Ağız kirliliği" ile ilgili idi. Prof. Von Hochennegg'in güzel derslerinden birini daha dile getirmek isterim. Hoca neşeli bir gününe rastlayan bir dersine yeni girmişti. Ağız kirliliğinden bahsetmeye başladı. Bize ağız anüsten daha kirli olduğunu söylüyordu. Şaşırılmıştım, gülümseyerek "Nasıl olur?" der gibiydim. Bunu gören hoca bana döndü ve birdenbire;

- "Yani senin inci gibi dişlerin var diye ağızını temiz mi zannediyorsun?" dedi, ve hemen karşıda bir ayağını kaldırıp arkasındaki duvara dayanmış olarak duran Doçent Mandel'e (Dr. Mandel Avusturyalı bir müsevi öğretim üyesiydi, o zaman daha Hitler ve musevilere karşı bir hareket yoktu.)

- "Git lam-lamel ve mikroskop getir" dedi. Dr. Mandel hemen lam-lamel ile bir mikroskop getirdi. Hoca özeyi aldı, getirdi ve benim dişlerime ve dişletlerime sürdü, sonra lamın üzerine sürdü ve lameli koydu. Dr. Mandel'e "Gidin boyayın da getirin" dedi. Hemen yapıldı. Getirilen lamı mikroskopa koyarak baktıktan sonra bana bak bakalım dedi, baktım.

- "Ne görüyorsun? Bunun içinde olmayan mikrop yok gördün mü?" dedi.

- "Ben de Bacillus fusiforme ve daha her türlü mikrobu gördüm." dedim.

- "İşte gördüğün gibi ağız anüsten daha mikroplu ve daha kirlidir, onun için kızları öperken dikkatli olun, buna ihtiyaç vardır. Bunu da arkadaşlarınıza anlatın ve hastalarınıza söyleyin öğrensinler." dedi. Ben de ağzın na kadar kirli olduğunu öğrenmiş oldum. Yukarıda adı geçen Doçent Mandel Hitler ortaya çıktığı sıralarda Filistin'e geçmişti. Sonradan cerrahi Profesörü olarak vazife gördüğünü öğrendim.

Prof. Dr. BEDİİ GORBON VE BİR ANI

Viyanadan dönüşümden itibaren, kırık ve çıkıklarla çok meşgul oldum. Bu arada da özellikle açık kırıklarla çok yakından ilgilendim. Bunlarda sirkülasyonu sağlamak, infeksiyonu ve ödemi önlemek, vs. yara tedavisi için iyi bir tesbit yapmaya önem verdim ve birçok açık kırığın ampute edilmesini önledim. O sırada Bedii Gorbun I. Cerrahi kliniğinde asistan olarak ihtisas yapmaktaydım ve benim bu çalışmalarımı yakından görüyor ve izliyordu. Bu sırada bir çok vak'a, ampute edilecek vak'alar bile bu tedbirlerle amputasyondan kurtarılıyordu. Bu vak'alardan birini renkli fotoğrafının koyarak (o devirde yerli kitaplarda renkli fotoğraflar pek görülüyordu) Tıp Cemiyetine takdim etmiştim. Sonradan "Açık kırıklar ve komplikasyonlarının teşhis ve tedavisi" adlı kitabımda da bunu ve benzeri vak'aları anlatmıştım. Bedii Bey bunları her zaman yakından takip eden çok dikkatli bir asistandı. Nihayet Genel Cerrahi uzmanlık imtihanını verdi. Bu değerli arkadaş Cerrahpaşa Cerrahi ve Traumatoloji ekolünü en iyi bilen, iyi yetişen bir hekimdi. İhtisasından sonra mecburi olarak askerliğini, galiba Ege'de yapmış. Dönüşünde şu anısını anlatmıştı. Askerliğini yaptığı askeri hastanenin cerrahi şefi sempatik, güzel konuşan ve esprili bir Albay ile sabahleyin çay içerken, çavuş gelmiş, Op. Albay'a selam vermiş; "Albayım bir açık kırık vak'ası geldi." demiş. Albay istifini bozmadan "Amputasyon için ameliyathaneyi hazırlayın" demiş.

O yıllarda açık kırıkların çoğunu ve biraz kötü kırıkları, infeksiyonu önlemek için amputasyon yapmak adet gibiydi. Bedii bey, tabii bunu aksi yönden gördüğü için dayanamamış ve hastayı görmeden amputasyona hazırlanılması

üzerine "peh" demiş. Albay, Bedii bey ne oldu deyince, Bedii "Derviş beyin kullağı çınlasin" demiş. Albayın nedenini somması üzerine, "Derviş bey Viyana'da ihtisas yaparak kliniğe gelmiştir ve kırık-çıkıkla meşgul oluyor, iyi bildiği bir bölüm ve bunlar da ekseriyetle amputasyona gitmeden kurtarmaya gayret ediyor" demiş. Albay "Ya öyle mi, siz ne yaptığını biliyormusunuz?" demiş. Bedii bey bildiğini söyleyince uygulamaya karar vermişler ve ameliyatı yapmışlar.

Bedii bey benden gördüğü şeyleri tatbik etmiş, hasta amputasyondan kurtulmuş. Albay o olaydan sonra sonra ikide birde alnına vurup "Vay yahu biz ne günahlar işledik" demeye başlamış ve her açık kırık vakasında bu olayı hatırlamışlar.

Bu olayı bana Bedii bey askerlikten dönüp tekrar bizim kliniğe, akademik kariyere başladığı sırada anlatmıştı. Bu yüzden de bundan sonra bu "Açık kırıklarda komplikasyonların teşhis ve tedavisi" adlı Doçentlik Tezimi kitap halinde yayınlamıştım. Yıllar sonra bir defa zannedersen Aydın yada Manisa'da bir hastanede bu kitabı ameliyathane ninin yanındaki Doktor odasındaki bir masanın üzerinde görmüştüm ve bu beni mânen çok mutlu etmişti.

FEMUR BOYNU KIRIKLARINDA İLK ÇİVİLEMELERE AİT BİR ANI

Haydarpaşa Numune Hastanesinin operatörü Nimet TAŞKIRAN'ı ben Viyana'yı ziyaretinde tanımıştım. Viyana Üniversitesi II. Cerrahi kliniği asistanı iken kliniğe ihtisas yapmak üzere Cerrahpaşa Nöropsikiyatri şefi Şükrü Hazım Tiner ile Op. Dr. Nimet Taşkıran ve o zaman Cerrahpaşa Belediye Bölümü üroloji Şefi olan Dr. İhsan Arif Derman gelmişlerdi, II. Cerrahi kliniğini böylece gezdirmiştim. Viyanada 10-15 gün beraber bulunmuştuk. Nimet Taşkıran benim o sırada çalışmakta bulunduğum kaza cerrahisi, cerrahi kliniğinin ikinci cerrahi kliniğine bağlı yarı müstakil II. Unfall istasyonu seksiyonunu da görmüşlerdi. O sırada Türkiye'de kırık-çıkığın bilhassa kemik ameliyatlarında iyi olmadığını söyleyerek benim bu bölümde de ihtisas yapmamı tavsiye etmişlerdi. Bu yüzden cerrahi ihtisasından sonra, Traumatoloji ihtisasını da yapmıştım. Bu vesile ile tanışmış olduğum Dr. Nimet Taşkıran ile İstanbul'a döndükten sonra görüştüğümüzde o Haydarpaşa Numune Hastanesi Cerrahi şefi idi. Ben de Cerrahpaşa I. Cerrahi kliniğinde uzman asistan olarak görev yapıyordum. Tekrar görüşmüştük. Benim Cerrahpaşa'da Collum femoris kırıklarında Viyana'yı ziyaretinde gördüğü gibi Smith-Petersen çivisi ile tespit ameliyatları yaptığımı öğrenmişti.

Haydarpaşa'ya gelen Dr. Nimet Bey böyle bir vak'ayı eline bir teskere verip bana gönderdi. "Bizim Smith-Petersen çivimiz yok, hastayı sana havale ediyorum ve ilgilenip gerekeni yapmanı rica ederim" diyordu. Ben de yatırıp

Smith-Petersen çivisi ile tespitini yapardım. Fakat zamanla bu vak'aların havalesi öyle bir hale geldi ki sonunda ben genel cerrahi hocası olmama rağmen, bu çoğalan kırık ameliyatları yüzünden mide ve diğer ameliyatları ihmal etmek zorunda kalıyordum. Burhan Hoca bir gün benim servisime geldi, "Sen servisine hep bu kırıkları doldurmuşsun, vazgeç bundan böyle." demesi üzerine ben de "Nimet Taşkiran arkadaşımız bana gönderiyor ben de yapıyorum. Çivi olmadığından bana gönderiyorlarmış" dedim. Hoca "zarfa bir çivi koy, gönder yapsınlar" dedi. Böyle bir vak'a gelmişti. Ben de çiviye zarfa koydum, bir de "çiviniz olmadığından bana gönderdiğiniz hasta ile çiviye yolluyorum, ameliyatı yaparsınız" şeklinde bir tezkere yazıp gönderdim. İhtiyar hastayı iki gün sonra tekrar getirdiler. Nimet Bey yeni bir teskere ile çiviye de geri yollamış "Bizim yapmadığımızı biliyorsun, uzun etme şu adamcağızı kurtar" diyordu. Bu da benim için unutulmaz bir hatıradır. O devirdeki kırık tedavisinin durumunu göstermesi bakımından dile getirmeyi uygun buldum.

ÂKİL MUHTAR HOCA VE SARACOĞLU

Yine tıbbi anılardan Prof. Dr. Akil Muhtar Hoca ile ilgili benim için enteresan ve önemli olan küçük bir hikaye daha zikretmek istiyorum.

Akil Muhtar Hoca çok sempatik, güzel konuşan, milliyetçi, hakiki bir ilim adamı sıfatını taşıyan çok değerli bir hoca idi ve Türkiye'nin en tanınmış dahiliye hocası idi. O'nu ben Viyana Üniversitesi II. Dahiliye kliniği hematoloji uzmanı Prof. Norbert Von Jagic'in kliniğinde asistanlığım sırasında tanışmıştım. Neden dahiliye kliniğinde asistanlık yaptığımı ihtisasa başlayışım hususunda anlatmıştım.

Bu hocanın kliniği şehir dışında şehre uzakta yeni bir hastaneydi. Orada anatomi-patoloji dersi almak için kurslara gelen Amerikalı doktorlar da vardı. Ben tanınmış patoloğun kliniğine gittim ve rica ettim. Beni patoloji stayeri olarak kabul ettiler. Burada altı ay çalıştıktan sonra dahiliye asistanlığına gidecektim. Kurs almakta iken benim dostlarım olan Amerikalıların ısrarlı ricası üzerine üç ay da tercümanlık yapmak sureti ile dokuz ay anatomi-patolojide çalıştım. Bu Anatomi-Patolojideki asistanlığım sırasında hakikaten 9 ay kalmanın zararını değil faydasını gördüm. Çünkü tıbbın temeli Anatomi-Patoloji'dir. Anatomi-Patolojisi ne kadar güçlü ise bir doktorun o kadar iyi bir hekim olacağına sonradan ben de kanaat getirdim. Patolojik anatomide 9 ay tamamladıktan sonra Dahiliye kliniğine geldim. Dahiliye kliniğinde asistanlığım 1933'te başlamıştı.

O günlerde Diabet, şeker testinde kullanılan yeni bir alet vardı. O aleti laboratuvarında çalıştırma vazifesi bana verilmişti. Zaten hoca benimle çok alakadar olup herşeyi öğrenmem için beni hep öne sürerdi, bu yeni aleti de ben kulla-

nıyordum. Tam çalışırken haber geldi. Başhemşire: "Profesör sizi çağırıyor bir misafir var" dedi. Hocanın odasına girdim ve Prof. Akil Muhtar hocayı ilk defa orada gördüm. Bana Profesör Jagic "Stufenfotometre aletini sen biliyorsun, misafirimiz bu alet hakkında bilgi istiyor, sen anlat." dedi. Akil hoca ile beraber laboratuara indik, kendisine aletin kullanımı hakkında bilgi verdim. Bu vesile ile hoca ile dost olduk. Hoca beni aldı Viyana'da kaldığı Hotel Bristol'e götürdü. Orada yemek yedik ve karşılıklı önemli görüşmeler yaptık.

Akil hoca çok zeki, zengin bilgisi ile gerçek bir bilim adamı, çok nazik ve milliyetçi bir Türk hocasıydı. Akil Muhtar Hoca bana hayatını anlattı. İsviçre'de klinik ihtisasını yapmış, Balkan harbi dolayısıyla orada uzun müddet kalmış. Laboratuarda çalışan Balkanlı Doktorlarla bazı tartışmalar oluyormuş. Bulgarların İstanbul'a girmek için yola çıktıkları bir sırada, meşhur Menekşe Çiftliği önünde yeni terhis edilmiş olan Bayburt alayının Adapazarından geri çağırılması sonunda Bulgarların bozgun oluşları haberi gelmiş, o sırada tartışmada Bulgar Doktor Osmanlı'ya karşı fazla konuşmaya başlayınca sinirlenmiş. Akil hoca Bulgar Doktorun kafasına kavanozu fırlatmış; bunu anlatmıştı. Sonra İstanbul'a geldiğinde daha uzun görüşürüz diyerek ayrıldık. Hocayı böyle tanıdım.

Dahiliye kliniğinde bulunduğum sırada yaşadığım olaylardan biri de Tıpla pek alakası olmamakla beraber kadınlar şairi Celal Sahir'i tanımamdır. Celal Sahir'in kızı Berrin Hanım, dostum Mesut Cemil'in eşiydi. Berrin hanım daha sonraları Cumhuriyet gazetesi sahibi Nadir Nadi Beyle evlenmişti. O sıralarda göğsündeki keloidin tedavisi için Viyana'ya gelmişti. Babası rahatsızlanınca Viyana'ya bana mektup yazdılar, ben alakadar oldum. Celal Sahir'i Dahiliye kliniğine yatırdım. Prof. N. von Jagic'in kliniğine yatırdım. Celal Sahir bey çok sigara içiyordu, neticesinde bir bronş kanseri meydana gelmişti. Bronş kanseri dolayısıyla kliniğe yatırdık. O devirde bronş kanseri tedavisi sözkonusu olmayan bir hastalıktı. Ancak radyoterapi yapıldı. 15 gün radyoterapi yaptık, biraz ateşi azaldı. Tümör neticesi akciğerde konjesyon olmuştu. O devirde antibiyotikler yoktu. Klasik tedavi ile ateşi de düşmüştü. O sırada, en sonunda Celal Sahir İstanbul'a dönecekti. O günlerde adliye vekili Saracoğlu Şükrü Bey de tedavi için Viyana'ya gelmişti. Eski sefaretten Osmanlı Devrinden kalan Avusturyalı bir musevi olan emekli eski başkonsolos Horner'in irtibatı varmış. Dolayısı ile musevi doktorlara götürülmüş. O sıralarda tıpta meşhur olan Viyana'ya dünyanın her tarafından tedavi için hastalar geliyorlardı. Viyana o zaman tıp dünyasının en meşhur merkezi idi. Amerikalı doktorlar da Viyana Üniversite kurslarına devam ederlerdi. İşte o sıralarda "Konsül Horner" Saracoğlu'nu alıp öncelikle musevi hocalara götürmüştü. Fakat teşhis ve tedavisi yapılamamıştı. Sonunda benim müdahalemlerle tedavi olmuştu. Saracoğluna bademcik ameliyatı yapılmıştı fakat tam olarak iyileşmemişti. Ben ise dişlerdeki kronik bir infeksiyondan şüphe ediyordum. Türkiye'de tüm dişlerini çektiğini söyleme-

sine rağmen konunu üzerine gittim. Kronik diş köklerinde infeksiyon tespit edilerek tedavisi yapıldı.

"Ne sakallı profesörlerin yapamadığını parmak kadar Türk çocuğu yaptı" sözleri beni çok mutlu etmişti.

ANILARIMDA BERRİN HANIM, NADİR NADİ, PEYAMİ SAFA VE MESUT CEMİL BEY

Bazı Türk hanımların makyaj ve giyim tarzları ile bilmeden Paris'teki hayat kadınlarını taklit ettiğinden bahsetmiştim. Bu konu ile ilgili bir olayı da anlatmak isterim.

Meşhur tamburi Cemil Bay'ın oğlu Mesut Cemil Bey de babası gibi tanınmış bir müzisyendi. Eşi Berrin Hanım¹ meşhur şair Celâl Sahir Erozan'ın kızı idi. Celâl Sahir, Atatürk devrinde milletvekilliği yapmış, devrinin ileri gelen aydınlarından birisi idi. Sahir'in en meşhur şiiri şöyle bir beyit içeriyordu:

Bütün hayatımı kadınlar verir de ben yaşarım

Kadınlar olmasa öksüz kalırdı eşârım².

İşte bu yüzden Celâl Sahir Bey 'Kadın Şairi' olarak anılırdı. Berrin Hanım, bir Türk müzik dehası olan, meşhur kanuni Hasan Ferit Alnar'ın mektep arkadaşı idi. Ben de Ferit'i Viyana'da konservatuar talabesi olduğu devirde tanışmıştım. Biz iki öğrenci çoğu zaman birlikte yemek yedik. Aramızdan su sızmazdı. O kadar samimi idik ki ben tatil amacıyla Kıbrıs-Viyana arasındaki yolculuğum esnasında İstanbul'da durak yaptığımda, bir hafta Ferit'in yanında kalmıştım. İşte bu ziyaretim esnasında Ferit'in arkadaşları olan Mesut Bey ve eşi Berrin Hanım'la tanıştım. Ferit gayet muntazam İstanbul şivesiyle konuşurdu. Bense Kıbrıslı olmam vesilesi ile Kıbrıs şivesi ile konuşuyordum. Benim aksanım Ferit'in kulağına batıyordu. Onun kulağına yanlış gelen her kelimemden sonra eliyle masaya vurarak "Bırak bu Kıbrıslıcayı!.." diyerek bana düzgün İstanbul Türkçesi'ni öğretiyordu. İlk İstanbul Türkçesi'ni bu şekilde öğrenmiştim.

İstanbul'da tanışıp ahabap olduğumuz Mesut Bey ve eşi Berrin Hanım tedavi için Viyana'ya gelmişlerdi. Berrin Hanım'ın göğsünde bir keloid nebesi³ vardı. Ben İstanbul'da telefonumu vermiştim ve Viyana'ya gelince beni aradılar. Geldiklerini ve pansiyon Alserhof'da olduklarını bildirdiler. "Gel bizi ara" dediler. Bizim ev onların kaldığı yere yakındı. İlk fırsata gidip kapıyı çaldım. Kapı açıldığında Berrin Hanım karşımda belirdi. İstanbul'dakinden daha mübalağalı bir makyajla karşımda görünce şaşırđım. Aklıma hemen Champs Elysees'deki hayat kadınları geldi. İçeriye girdiğimde Muazzez Hanım diye başka bir ha-

nımla tanıştırdım. O da aynı tarzda makyaj yapmıştı. Dışarıya çıkma zamanı geldiğinde "Bu halinizle gezmeye çıkamayız, lütfen yüzünüzü temizleyiniz" dedim. Şaşırdılar. "Viyanalılar makyajı çok hafif yapar ve Viyana'da fazla makyaj kullanan hanımlara iyi gözle bakılmaz" diyerek açıklama yapmak zorunda kaldım. Gereken yapıldıktan sonra dolaşmaya çıktık. Berrin Hanım, birçok Türkiyeli hanım gibi, ilk iş ayağına şık bir iskarpin⁴ almak istiyordu. Ne yazık ki, Viyanalı hanımların ayakları Türk hanımlarinkinden daha büyük olduğundan bütün dükkânları dolaşmamıza rağmen Berrin Hanım'ın küçük ayaklarına göre iskarpin bulamadık.

O sırada Cumhuriyet gazetesi sahibi Yunus Nadi'nin oğlu Nadir Nadi de Viyana'da Konsullar Academy⁵ öğrencisi idi. Benim de ziyaretçi olarak bulunduğum bir günde İstanbul'dan tanıdığı Mesut Bey ve eşini ziyarete gelmişti. Bir ara Berrin Hanım "Bizi pazar günü nereye götüreceksin?" diye bana sordu. Ben "Pazar günü yokum" diye cevap verdim. Berrin Hanım "Ne demek o?" diye sitem etti. Ben de "Pazar günleri Viyana'ya yakın dağlardan birinde, ormanda sekiz saat yürür, tepelere çıkarım" dedim. Berrin Hanım "Biz de geliriz..." dedi. "Siz dağda zor yürürsünüz ama, istiyorsanız geliniz" dedim.

Pazar günü buluştuk. Trenle turistik tepelerden birisinin eteğine kadar çıktık. Trenden inerek Avusturyalıların "Aus flug"⁶ dediği dağ yürüyüşünü yapmak üzere tepeye tırmandık. Nadir Nadi de dağcılıkla hiçbir alakası olmadığı halde, bize katılmıştı. Ben tam dağcı kıyafetinde: Nalçalı pabuçlar, knickerbocker⁷ ve tişörtle. Tabii, misafirlerimiz topuklu iskarpinler ve normal günlük kıyafetleriyle olduklarından tepeye zor tırmanıyorlardı. Nalçalı pabuçlarla ve antrenmanlı olmanın verdiği avantajla ben en önde gidiyordum. Mesut benim arkamda, en arkada da Nadir ile Berrin Hanım geliyorlardı. Bir ara arkama dönüp baktığımda Nadir'in Berrin'in elini tutarak yürüyüşüne yardım ettiğini gördüm. İtiraf edeyim ki bu aşırı ilgiden dolayı şüpheye düşmüştüm. Fakat, bir müddet sonra kendi kendimi itham ederek: "Sen de hep kötü düşünürsün..." diyerek kendi kendimi suçlamışım. Halbuki, 1937 sonbaharında İstanbul'a yerleşmek üzere geldiğim zaman şahit olduğum bir olay benim ne kadar haklı olduğumu ispat etmişti.

Cerrahpaşa'ya yerleştiğim haftasında Mesut'la Berrin'i aradım. Bana, İstinye'de kiraladıkları eski bir konağın hamam dairesinden devşirme, bir küçük yazlık evde oturmakta olduklarını söyleyerek adres verdiler. O gün hava sıcaktı. Öğleye doğru ziyarete gittim. Mesut Bey yazlık evin bir tarafında bir şeylerle meşgulken beni Berrin Hanım karşıladı. Kapının eşiğinde Nadir Nadi'nin yayılmış, rahat gömleğinin düğmeleri göğsüne kadar açılmış bir vaziyette oturduğunu gördüm. Gayri ihtiyari Viyana'da dağdaki olayı hatırladım. "Bunda bir iş var amma bakalım ne olacak?" dedim içimden.

Eve girdikten sonra evin pencerelerinin bir kısmının muhteşem bir manzaraya sahip olduğunu gördüm. Ev adeta Boğaz'ın üzerinde yüzüyormuş duygu-

sunu kapıldım. Hatta, evin oturma odası penceresinin hemen altı su idi. Ben, sporculuğum ve gençliğim dolayısıyla, görür görmez evin hemen altındaki Boğaz sularına atlayıp yüzmek istedim. Her çeşit spor yapmama rağmen yüzmeye olan tutkum bir başka idi; Ren Nehri'ni bir kez, Tuna'yı da iki kez yüzerek geçmiştim. Berrin Hanım itiraz etti: "Boğaz senin bildiğin sulardan değildir... Su hem soğuk hem de akıntılar güçlüdür..." diyecek oldu. Fakat, ben manzaranın fendiyle duyduğum heyecandan Berrin Hanım'ı dinleyecek durumda değildim. Tek amacım bir an evvel suya girmek idi. Suya girip beş on kulaç atmıştım ki soğuktan donar gibi olduğumu ve hakikaten akıntının beni zorladığını hissettim. Geri dönüp sudan çıktım. Bu arada Berrin Hanım öğle yemeği için hazırlıklar yapmıştı. Boğaz'a karşı bir pencere önünde kurulmuş bir masada yemeğimizi yedik. Akşam otobüsle Cerrahpaşa'ya döndüm.

Bir kış günü, Mesut Beyler beni İstiklal Caddesi'nin yan sokağı olan Mis Sokak'taki kışlık evlerine davet ettiler. Bir muhit kazanmam için meşhur Peyami Safa'yı da yemeğe çağırmışlardı. Yemekte, Peyami Safa'ya benim hakkımda bilgi verilerek Kıbrıslı olduğumu, İngiliz mektebi ve Kıbrıs lisesinde okuduğumu, Rumca bildiğimi, Viyana'da Almanca olarak tıp eğitimi aldığımı, şu anda Cerrahpaşa'da doktor olduğumu ve daha birçok sıfatımı sayıp döktüler. Çok esprili olan Peyami Safa Bey "Desenize, Klasik Türk yapısına uyamayacak kadar marifetli ve bulunması zor dış Türklere biri" dedi. Ben bu lafı duyunca sinirlerim tepeme çıktı. Bana Türklük yakıştırılmamış, hatta Türkiye dışından gelen birisi olarak Türklüğünden şüphe edilmiş gibi geldi. Feveranla Kıbrıs'taki Türklerin saf Anadolu Türk'ü olduğunu söyledim. "Dış Türklerin çoğu Evladı Fatihinin⁸ devamıdır. Sağlıklı, güçlü ve zeki olanlar bu fetihlere katılmıştı. Nerede bir kör, sakat⁹ yani zayıf varsa ülkede kalmıştı" diyerek sözümü bitirdim. Benim bu sert tepkim karşısında masanın havası soğudu. Mesut Bey araya girip havayı yumuşattı. Ben çok kısa bir süre sonra bu sert tepkimden dolayı pişman oldum. Peyami Safa Bey'e lüzumsuz, ağır sözler söylemiştim ama artık geri dönüşü yoktu.

Seneler sonra, Cerrahpaşa'daki oryantal Bizans dalaverelerinden sıkıldığım bir devirde, on dört yaşında ezberlediğim 'If şiirini kendimi teselli etmek amacıyla Türkçe'ye tercüme etmiştim. Peyami Safa, Akşam gazetesinin 3. sayfasının birinci sütununda 'İngiliz ferdiyetçiliği ve ammelik' konusunda yazdığı bir makalenin başında, düşüncelerini anlattıktan sonra şöyle bir not düşti: "İngiliz ferdiyetçiliğinin en büyük timsali Rudyard Kipling'in oğluna nasihatı olan 'If şiirinin Türkçe'ye en mükemmel tercümesini yapan Doç. Dr. Derviş Manizade'dir". Vaktiyle aramızda geçen tatsız konuşmaya rağmen bitaraf kalabilen ve bana iltifatta bulunan böyle erdemli bir zata karşı geçmişte yapmış olduğum kaba davranıştan dolayı bir kez daha mahçup olmuşum.

Birlikte yemek yememizden aylarca sonra bir gün, Mesut Bey ile Berrin Hanım'ın boşandıklarını ve Berrin Hanım'ın Nadir Nadi ile evlendiğini öğrendim. Geçmişte duyduğum şüphelerin ne kadar yerinde olduğunu anladım. Ber-

rin Hanım'la Nadir Bey Elmadağı'ndaki muayenehanemin karşısında bir evde oturuyorlardı. 1963 Kıbrıs olayları devrinde Nadir Nadi ile Kıbrıs konusunda görüşmek üzere ziyaretlerine gitmiştim. Nadir Bey, yaşına göre çökmüş duruyordu. Berrin Hanım da şakacı bir tavırla: "Sağlığını korumuk için Nadir'i mandalina suyu ile besliyorum..." dedi. Onlara birkaç ziyaretim daha oldu, ancak uzun yıllar geçmesine rağmen, ziyaret etmem her nedense mümkün olmadı. Zaten, o devirlerde 62. madde dolayısı ile altışar ay mecburi hizmet amacıyla ülke dışında bulunmuştum. İlişkimiz böylece uzun senelerdir aksadı.

Bir defasında da Berrin Hanım yine Muazzez Hanım'la birlikte Viyana'ya gelmişti. Kesin olarak hatırlayamıyorum, amma yanılmıyorsam Mesut Bey İstanbul'da kalmıştı. Berrin Hanım'la Muazzez Hanım bana gelip "Bizi yüzmeye götürsene" dediler. Ben de onları alıp Viyana'nın en rağbet gören Alte Donau plajına götürdüm. Burası büyük bir göldü.

Sıcaklardan bunalan Viyanalılar ve özellikle yüksek zümre insanları bu gölde serinliyorlardı. Berrin Hanım'la Muazzez Hanım nereden duymuşlarsa buradaki çıplaklar kampını görmek istediklerini söylediler. O zamanlar da çıplaklar kampı yeni açılmıştı. Ben buna karşı çıktım. "Ne işimiz var öyle bir yerde?" diyecek oldum. Fakat, Berrin Hanım ile Muazzez Hanım o kadar ısrar ettiler ki, bir erkek olarak bu iki hanımın ısrarı karşısında dayanamadım ve "Hadi bakalım gidelim... görmek istediğiniz neyse görün..." dedim. Fakat hanımların her ikisi de ne olursa olsun oraya gitmeye niyetli idiler. "Günah benden gitti" diyerek yol gösterdim. Kamp, çadır ve karavanlardan oluşuyordu ve her yaştan erkek, kadın ve çocuk, sanki doğal hayatın natürel bir parçası imiş gibi, sıradan işlerle uğraşıyorlardı; kimisi ateş yakıyor, kimisi kebab yapıyor, kimisi de çamaşır yıkıyordu. Herkes çıırılçıplak olmasına rağmen birbirlerine bakışlarında bunu garipseyecek en ufak bir belirtiyi göremedim. Bizi görünce soyunmamızı söylediler. Ben zaten küçük bir mayo giymiştim ve hiç zorlanmadan mayomu çıkarıma başladım. İki hanım soyunuyor gibi hareket ederek oradan kaçtık. Kamp içerisinde kısa bir tur attıktan sonra, çamur belasına bulanmadan, hemen oradan uzaklaşıp plaja döndük.

1 Cumhuriyet gazetesinin sahibesi.

2 Şiirlerim.

3 Bazı insanlarda herhangi bir yara veya hatta sivilce bile iyileştikten sonra o noktada mübalağalı kabarık bir nedbe teşekkül eder.

4 Ayakkabı.

5 Türkiye'deki Siyasal Bilgiler Fakültesi muadili.

6 Dışarıya uçuş.

7 Diz altına kadar inen yarı şalvar bir pantolon türü.

8 Fethedenlerin soyu veya evlatları.

9 Bilindiği gibi Peyami Safa'nın bir ayağı sakattı ve bundan dolayı Şişli Etfal Hastahanesi'nde yatmış, 'Dokuzuncu Hariciye Koğuşu' diye bir de yazısı çıkmıştı.

**ÜÇ TEMEL KİTABIMIN
ÖNSÖZLERİ**

AÇIK KIRIKLAR VE KOMPLİKASYONLARI

Teşhis ve tedavileri

Yazan: Doç. Dr. DERViŞ MANiZADE

Açık kırıklarda, yara tedavisi, şok, kollaps, yağ embolisi, hemoraji ve Crush syndrome gibi kaza komplikasyonlarının ayırıcı teşhis ve tedavileri ile kan transfüzyonu, yara enfeksiyonu ve modern yara tedavisi ve bu tedavide Chemotherapie hususiyle Sulfamid ve Penicillin'in rolü.

İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No: 350
Kenan Matbaası, İstanbul - 1948

Ö N S Ö Z

Kliniğimiz doçentlerinden Dr. Derviş Manizade "Açık kırıklar" hakkındaki bu enteresan kitabını başarı ile bitirirken, bu değerli eserin önem ve kıymetini belirtmeyi zevkli bir ödev sayarım. Fakat bundan önce kırık konusunun kliniğimizde ne suretle geliştiğine ve ne safhalar geçirdiğine kısaca bir göz atmak isterim.

Bundan 27 yıl önce Cerrahpaşa hastanesi cerrahi servisinde şef ödevini üzerime alırken kırık tedavisine layık önemin verilmesi lüzumunu duymuştum. Esasen Avrupa'da, 1913'ten 1921 yılına kadar yanlarında çalıştığım büyük hocalarımla bu konu ile ne kadar yakından uğraştıklarını görmüştüm. Hususile oradaki kliniklere giren sigortalı ameleleri, birinci cihan harbinde kol ve bacakları kırılan askerleri tedavi ederken kırık konusunun önemini takdir etmemek mümkün değildi. Memlekete döndükten sonra yeni çalışma sahasında mevcut olan bütün zorluklara ve her türlü cerrahi tedavi vasıtalarının yetersizliğine, daha doğrusu yokluğuna rağmen, bu alanda meyus olmamamın gerekli olduğunu takdir etmiş bulunuyordum. Bahusus birbirini takip eden kazalar ve diğer suretle vaki olan yaralanmalardan ileri gelen kırıkların muhtelif şekilleri, yeni baştan tesis etmekte olduğumuz cerrahi servisimize akın etmeye başlamıştı.

Diğer taraftan kırıkçı Şehbazların, Bulgar çarşılı Fatma'ların ve Davutpaşalı İsmail ağaların ellerine düşüp de onların cehaletine kurban olan birçok zavallı vatandaşların bize başvurduklarını görüyordum. Binaenaleyh durulacak zaman değildi. Yeni esaslara göre kırık tedavisine bir veçhe vermeye ihtiyaç vardı. Bunun için anatomik ve fizyolojik esaslara dayanarak yapılacak bir kırık te-

davisinde rol oynayan bütün mekanik ve fonksiyonel problemlerin çözülmesine yarayan muhtelif cihaz ve aletlere olan lüzum âşikârıdır.

Her çareye başvurulurken, o sırada mevcut olan ve yeniden yeniye ortaya konulan ekstansiyon tertibatı, Braun atelleri, daha sonra portatif röntgen cihazı, kemik dikiş vasıtaları gibi kırık tedavisi için lüzumlu aletler temin olundu. Bu yeni vasıtalarla elde ettiğimiz bazı netice ve başarıları o sırada çıkardığımız "Türk Cerrahi mecmuası" ile belirtmeye çalıştık.

Bu suretle 1933'te cerrahi servisimiz Üniversite Birinci Cerrahi Kliniği'ne tahvil edilirken, elimizde yukarıda söylediğimiz tedavi vasıtaları mevcuttu. Yalnız Smith-Petersen gibi bazı tedavi yeniliklerini bundan sonra temin ettik.

Cerrahi servisimiz üniversite kliniği haline geldikten sonra, bu konudaki çalışmalarımıza daha fazla hız verildi, zira meslekdaşım Nissen de bu meselede aynı suretle düşünüyor, kırık bahsine klinikte mühim bir yer ayırıyordu. Bundan sonra bir araya toplanmış müteaddit kıymetli çalışma arkadaşlarımızda beraber aynı yolda yürüdük. Böylelikle talebelerimiz ve genç hekim arkadaşlarımıza kırık tedavisinin önemini belirtmekten geri kalmadık.

Kırıklar hakkında yayımladığım bir kitabın ilk baskısında da bildirdiğim gibi, memleketimizdeki kırık vak'aları gün geçtikçe artmaktadır. Gerek iş kazalarının ve gerekse motorlu vasıtaların sebep olduğu kazaların gittikçe çoğalması, bu konunun önemini bir kat daha artırmaktadır. Son 10 yıl içinde klinikte tesadüf ettiğimiz kırık vak'aları da bu gerçeği ispat etmektedir.

Diğer tarafan kırıklardan bir çoğunun, hekim olmayan cahillerin elinden kurtulamadığı da bir hakikattir. Halk arasında kökleşmiş bulunan yanlış bir kanaat, maalesef henüz zihinlerden silinememiştir. Kavas Niko'lar, Bayan Güli-zar'lar bugün de el üstünde tutuluyor ve zavallı halk onlara teennile inanıyor. Bu suretle bu cahillerin elinde tedavi edildikten sonra hayatlarının sonuna kadar sakat ve malul kalan birçok kırık vak'alarına her gün rastlamaktayız. Bu konuda daha fazla çalışmak, gazetelerde yayınlar yaparak kırıkçı adı verilen bu cahillerden halkımızı kurtarmak mecburiyetindeyiz. Diğer taraftan bugün tatbik edilmekte bulunan işçi sigortaları bakımından da işçinin hakları ve Sigorta Kanunu ancak doğru tedavi edilen kırıklarla sağlanabilir.

Kırık problemi çok eski zamandan beri cerrahları işgal etmektedir. Bugünkü makine devrinde ise cerrahide çok aktüel bir konu haline gelmiştir. Dünyanın muhtelif yerlerinde toplanan cerrahi ve ortopedi cemiyet ve kongrelerinde bu problemin münakaşası yapılmakta ve yeni yeni tedavi usulleri ileri sürülmektedir. Nitekim son olarak Londra'da toplanan Milletlerarası Cerrahi Kongresi'nin başlıca konularından birini de kırıkların tedavisi teşkil ediyordu. İşte bundan dolayı kırık tedavisi konusunda atılan her ileri adımı sevinç ve memnuniyetle karşılamamız icap eder.

Kırıkların çok önemli ve güç bir sahası da açık kırıklardır. Kliniğimizde fazlaca rastlanan açık kırıkların toplanarak yayımlanmasının, tıp kütüphanemizdeki büyük bir boşluğu dolduracağı muhakkaktı. Bu önemli işi doçentlik tezi olarak Dr. Manizade'ye havale etmiştim. Viyana'da tıp tahsilini bitirdikten sonra, Viyana Üniversitesi kliniklerinin kaza istasyonlarında birkaç sene çalışan ve pek çok kırık vak'aları gören, 10 seneden beri de kliniğimizdeki birçok önemli kırık vak'alarını takip eden arkadaşımızın bu işi hakkı ile başaracağından emindim. Nitekim eser tamamlandıktan sonra kanaatimde aldanmadığım ortaya çıktı ve klinikte takip edilen 208 açık kırık vak'asına dayanarak yayımlanan bu eserin önemi anlaşıldı.

Eserde açık kırık ve komplikasyonlarının teşhis ve tedavilerine ait her soru üzerinde durulmuş, açık kırıkların önemi belirtilmiş, bunların gelişimi ve takimi muayyen bir çerçeve içinde bildirilmiştir. Bundan başka yaralılara yapılacak ilk yardımın da önemli kısımları tebarüz ettirilmiştir. Açık kırıklarda prognoz, evvelden tatbik edilecek olan bandaj ve diğer koruyucu tedbirlere bağlı olduğundan, müellif bu ilk yardımın nelerden ibaret bulunduğunu vazih bir şekilde belirtmiştir.

Bundan başka açık kırık tedavisinde, en ön planda tutulması iktiza eden şok, kollaps, yağ embolisi, crush sendromu ve kanama gibi kaza komplikasyonlarının etyoloji, patoloji ve ayırdıcı teşhisleri üzerinde duran arkadaşımız, bunları esaslı bir surette incelemekte, teşhis ve tedavileri hakkında yeni bazı düşünceler ileri sürmektedir.

Açık kırık tedavisinin en önemli kısmı muhakkak ki yara tedavisidir. Yara patolojisi, yara enfeksiyonu, yara tedavisi metotları ayrı ayrı bahis konusu edilmiştir. Bilhassa yaranın fizik ve şimik dezenfeksiyonunun fayda ve zararları mukayeseli bir şekilde incelenmiştir. Müellif bu arada çalıştığı klinik istatistikleri ile diğer müelliflerin istatistiklerini de karşılaştırarak bu konudaki görüş noktasını ispat etmeye çalışmıştır.

Açık kırıklarda sulfamidlerin kullanılmasından elde edilen neticeler meydana konarak böyle bir tedavide takip edilmesi gereken doğru yol pek güzel gösterilmiştir.

Bu kitap yayımlanırken Penicilin ile tedavi edilen açık kırıklarımızın sayısı mahduttu. Bunun için bu bahse ait bilgiler daha çok yabancı literatürden hülasa edilmiştir.

Açık kırıkların cerrahi tedavisi kendi başına bir konu teşkil eder. Burada yara tedavisi ve mevcut olan kırığa karşı yapılacak ameliyat tekniğinin ehemmiyeti aşikârdır. Kırık uçlarının dişlendirilmesi, ancak mecbur kalındığı takdirde yalnız ipekle tutturulmasının takip edilecek başlıca yol olduğu belirtilmektedir.

Yara tedavisi bahsinde dikkati çeken bir nokta da pansumansız yara tedavisi usulüdür. Yaralı ekstremiteye alçı yaptıktan sonra, yaraya tekabül eden böl-

gede açılan bir pencere ve bunun üzerine madeni tellerden yapılmış bir sepet tatbik edilerek yaraların açık bırakılması ve pansumansız olarak tedavi edilmesi neticesinde, yaranın şifası daha mükemmel bir şekilde temin edilebiliyor. Müellif bu suretle tedavi edilen hastaların fotoğraf ve radyoğraflarını de ortaya koyarak, eskiden beri bildiğimiz ve fakat her zaman tatbikine imkân bulunmadığımız, pansumansız yara tedavisinde, gerçekten başarılı neticeler aldığını göstermektedir.

Kırkçıkların öteden beri hastaları nasıl malul bir hale getirdiklerini bildiren müellif, misal olarak birkaç vak'a zikretmekte ve halkın kırkçıklar elinden ne suretle kurtarılabilceğine dikkati çekmektedir.

Doçent Derviş'in çalıştığı ve başarı ile tamamladığı bu konu memleketimiz için yenidir. Arkadaşımız 208 vak'ada yaptığı bu etüdle iyi bir iş yapmıştır. 21 vak'anın mufassal müşahedeleri enteresandır, 89 renkli ve renksiz resim kitaba faydalı bir şekil vermektedir. Açık kırıkların tedavisinde muvaffak olmak güçtür. Bilgi, uzun tecrübe, takip fikri ve usanmadan çalışmaya ihtiyaç vardır. Arkadaşımızın başarısı, bu vasıfları nefsinde toplamasındandır. Kendisini tebrik ve eserini ilgililere tavsiye ederim.

Ord. Prof. Burhaneddin TOKER

Ö N S Ö Z

Yara ve kırık tedavisi insanlık kadar eskidir. Buna rağmen modern "açık kırık" tedavisi henüz pek yenidir ve ancak Birinci Büyük Dünya Savaşı sonlarına doğru (1916-18) yeni şeklini almaya başlamıştır.

Büyük savaşların insanlığı ezen binbir acı ve ıstıraplarına bedel, bilgi alanında elde edilen olgunlaşmaların değeri hiç de küçümsenemez. Henüz yarım yüzyıl önce, açık kırıkla yaralanan bir kimse, ölüm veya sakatlıktan birine mahkûm iken, bugün artık bunların çoğunun, hayat hatta uzuvlarının kurtarılması modern cerrahinin elinde olduğunu söyleyebiliriz.

Sayın hocam Ord. Prof. Burhaneddin Toker'in, Birinci Dünya Savaşı'ndan birkaç sene sonra, Cerrahpaşa Hastanesi hariciye servisine geldiği tarihten beri, kliniğimizde birçok yaralı ve binlerce kırık veya açık kırık vak'ası hep yeni metotlara göre tedavi edilmiştir. Prof. Toker'in "Kırık ve Çıkıklar" (1943) adlı kitabında kırık tedavisinin ana prensipleri çizilmiştir. Fakat, hâlâ yara ve kırık tedavisinin birleşmiş bir şekli olan "açık kırık" tedavisinin tatbikinde -esas prensip aynı kalmakla beraber, gerek bizde ve gerek birçok Avrupa kliniklerinde- bazı ayrılıklar ve hususiyetler göze çarpmaktadır.

Bundan başka İkinci Dünya Savaşı da sebep olduğu felaketlere karşılık, cerrahiye yine bazı esaslı yenilikler getirmiştir. Hususile son on sene içerisinde, göz kamaştırıcı parlak bir devrime ulaşan kemoterapi'nin -bahusus Sulfamid ve

Penicillin tedavisinin- cerrahi yara tedavisi ile birleştirilmesi sonunda, yara ve dolayısı ile açık kırık tedavisinde çok yeni bir çıkış açılmış bulunuyor.

Bu sebepten açık kırıklar ve komplikasyonlarından bahseden bu kitapta, yara tedavisinin ilk devirlerden bugüne kadar geçirdiği değişikliklerle, -kemoterapi ve aktif cerrahi tedavinin birleştirilmesinden ibaret olan- modern yara tedavisinin en son şekilleri esaslı bir surette incelenmiş ve kırık tedavisinin modern prensipleri ile kaza cerrahisinin en önemli bir bölümü olan Şok ve Kollaps'ın teşhis ve etyolojisine olduğu kadar, tedavisine de geniş bir yer verilmiştir. Bu arada kan nakli davası da incelenerek bu alandaki pratik neticeler imkân nispetinde kesin olarak bildirilmiştir.

Birçok karışık ve zıt hypothese'lere dayanan Şok ve Kollaps ile Yağ embolisi, "Crush syndrome" gibi kaza komplikasyonlarının ayırıcı teşhislerinden bahsedilirken bunlara dair olan düşünceler üzerinde durulduktan sonra, nihayetle, bu alandaki bilgilerden çıkarılabilen kesin neticeler, gerek talebe, gerek hekim arkadaşlarımız için faydalı olabileceğini umduğumuz bir şekilde hülâsa halinde sıralanmıştır. Memleketimizde de en son ve modern yara ve kırık "açık kırık" tedavisi metodlarının tatbikine ait olan bu çalışmalara imkân verilmesinden dolayı, sayın hocalarıma karşı borçlu olduğum minnet ve şükran sonsuzdur.

Bu tezin gayesi, 25 seneden beri kliniğimizde tatbik edilen yara ve kırık tedavisinden kazanılan tecrübelerle, dünya yayınlarından edinilebilen bilgileri -harp dolayısı ile yeni teknik neticelere ait tam literatür bulunmamasına rağmen- inceleyerek bu alandaki yeniliklerle, bugünkü bilgilerimize göre "açık kırık ve komplikasyonları"nın en son tedavi şekillerini ortaya koymak ve bu tedavilerden neler bekleyebileceğimizi belirtmekten ibarettir.

Bu monoğrafide, garp bilginlerinin üzerinde henüz tartışmalar yaptıkları bazı konular hakkındaki düşüncelerimiz de belirtilmiş olduğundan, yabancı bilginlerin de kritiğini temin edebilmek için kitabın sonuna (Eylül 1947'de iştirak ettiğim, Londra'da toplanan son beynelmilel cerrahi cemiyeti kongresinde söylediklerimden daha mufassal bir şekilde) İngilizce ve Almanca bir hulâsa koymağı faydalı buldum.

Son olarak urjan vak'aların çoğunun fotoğraflarının hazırlanmasında bana yardımda bulunan asistan arkadaşım Doktor Naci Erciyas'la tertip ve tashihlerde hizmeti geçen arkadaşlara, kitap ve klişelerin basılışında gösterilen kolaylık ve ihtimamdan dolayı Kenan Basımevi'ne bilhassa teşekkür etmeği bir borç bilirim.

Derviş Manizade
İstanbul

CERRAHİ ve TATBİKATI

İstanbul - 1955
Bilgi Basım ve Yayınevi

TAKRİZ

İngilizce konuşan alemde cerrahi öğretimi için “klasik” eserler arasına girmiş olan bu kitabın son basısını dilimize çevirmek arzusunu gösteren iki değerli arkadaşımı teşvik etmek için, kitabın tümüne göz attıktan sonra onda bulduğum ağırbaşlı eda ve didakik tasnif, bana yeter göründü.

Gerçekten bugün dilimizde telif ve tercüme birkaç cerrahi kitabının varlığından bahsedebilecek duruma gelmiş bulunuyoruz. Bununla beraber bir yandan cerrahinin çok sür’atli gelişmesi ve öte yandan okuyanların sayısının gün geçtikçe artmakta bulunması; cerrahi kitabına olan ihtiyacımızın ortadan kalkmamış bulunmasını izah eder. Memnunlukla kaydettiğimiz bu vakıa karşısında elbetteki tutulacak doğru yol; bir eseri çok sayıda basarak yıllarca tazelenmemiş bilgi ile yetinmek değil, az sayıda sık basılar yapmak olmalıdır. Lakin bu “sık bası”ların ne emeklere ve ne zorlukları yenmek bahasına malolabileceğini de unutmamak şartile...

Herhangi bir klinik bilgisinin öğretiminde klinik içinde ve dışında öğren-cilere rehber olacak toplu bir kitaba daima ihtiyaç vardır. Ancak kitap dediğimiz bu (başvurma hazinesi) çok zaman öğretimi yürütenlerin temayüllerine uygun düştüğü zaman gençlere faydalı oluyor. Bu bakımdandır ki öğretimin ilk kademelerinde tartışması hâlâ devam eden (tek kitap) konusuna üniversite hayatında asla yer vermemek; gençlerin eline, öğretimde çeşitli sistemleri seçmiş olan “mektep”lerin değişik eserlerini uzatarak seçimi onlara bırakmak, gayeye varmada emniyeti daha çok sağlayan hareket tarzıdır.

Bu görüşlerledir ki; 9’uncu basısına erişmiş bulunan bu kitabı hem en yeni konuları kısa kısa sunan, hem de bir başka görüş açısından yazılmış bulunan bir eser olarak dilimizle okunu görmeyi ben de temenni etmişim. Bugün arzunun tahakkukundan doğan huzur içinde kitabı cidden vukuf ile anlayarak, seve-rek dilimize çeviren ve yine cidden temiz bir şekilde basılmasını sağlayan Doç. Dr. Derviş Manizade ile Asistan Dr. İsmail Dimililer’e teşekkür ederken aslına vücut veren sayın müelliflere de giyabî saygılarımı yolluyorum.

Temiz emellerden doğan her güzel mahsul gibi bu tercüme de mükâfatını ona değer vermesini bilenlerin yüreklerinde bulacaktır.

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ÖNCEKİ REKTÖRÜ**

I. Cerrahi Kliniği

Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan

Ö N S Ö Z

Mesai arkadaşım ve dostum Doç. Dr. Derviş Manizade, arkadaşı Dr. İsmail Dimililer'le birlikte Türk tababetine kıymetli bir eser takdim ediyor. Meşhur İngiliz cerrahı H. Bailey'nin dokuzuncu basıya varan ve çok beğenilen, "A Short Practice of Surgery" adlı kitabının birinci cildini, tabii itibarile aslından daha nefis bir kâğıt üzerine bastırmak ve müellifin muvafakatı ile, renkli ve renksiz orijinal resimleri de koymak suretile, Türkçeye çevirmiştir. Bir tercümenin teliften çok daha güç tarafları olduğu bilinen bir keyfiyettir. Çevirenin konuya tamamiyle hâkim ve her iki lisana hakkı ile vakıf olması gerekir. İngilizceyi ana lisanı kadar bilen Doç. Dr. D. Manizade tercüme-yi de selis ve açık bir ifade ile yapmış ve Latince tabirleri muhafaza etmiştir. Pratisyen cerrahların hatıralarını tazelemek üzere her an müracaat edecekleri bu kitap cerrahi hastalıkları ve tedavi çarelerini, fuzuli tafsilata kaçmayarak, esas bilgileri bir araya toplamış olduğundan, öğrencilerin hakiki ihtiyaçlarını karşılıyor. Cerrahinin son 20 sene zarfında attığı dev adımlar göz önünde tutulacak olursa, her hastalık hakkında esaslı noktaları ve en yeni görüş ve tedavi usullerini, bir sürü tarihi malûmat ve nazariye dehlizlerine gimeksizin, kısa cümlelerle önümüze seren bu kitabın, gerek pratisyen, cerrah, gerekse öğrenci için ne kadar faydalı olduğu daha ilk sahifeleri okurken anlaşılıyor. Bu güzel eseri büyük zahmetlere ve maddi fedakârlıklara katlanarak Türk cerrahisine mal eden Doç. Dr. D. Manizade'yi tebrik ve ikinci cildin de biran evvel aynı nefasette basılmasını temenni ederim.

Tıp Fakültesi

III. Cerrahi Kliniği

Ord. Prof. Dr. Fahri Arel

ÇEVİRENLERİN ÖNSÖZÜ

Böyle bir kitabı, bugünkü şartlar altında, yayımlamaya kalkışmanın ne demek olduğunu ancak bu gibi işlerle meşgul olanlar tahmin edebilir. Gerçekten biz de, bu yorucu işte, maddi ve manevi birçok güçlüklerle karşılaştık; fakat bu kitabın öğrenci, hekim ve hatta uzman, hemen bütün tıp mensuplarını ilgilendireceğine iyice inandığımızdan, yılmadık. Zira, bu kitabı kendilerine sunmak zevki, karşılaşılan güçlükleri yenme yolunda, bizlere kuvvet veren bir kaynaktı. Bu sayededir ki nihayet bugün, kitabı tamamlamakla naçiz bir hizmet yapmış

olmak bahtiyarlığını duyuyoruz.

Burada, bilhassa, her zaman olduğu gibi, bizleri teşvik eden ve destekleyen, aynı zamanda birer önsöz yazmak lutfunda bulunan hocalarımız, Ord. Prof. Dr. K. İ. Gürkan'la, Ord. Prof. Dr. Fahri Arel'e karşı şükranlarımız sonsuzdur.

Müellifler, diğer bütün yayımları gibi, kısa ve veciz bir üslûp ile yazılmış olan bu 1.200 küsur sahifelik kitaba, birkaç bin sahifelik bilgi sığdırmışlardır. Biz, bu tercümede, kitabın aslına sadık kalmaya ve kitabı büyültmeden aynı özelliği korumaya çalıştık. Zaten bu kitabın yazarlarından biri olan H. Bailey, Türk tıp dünyasının yabancısı değildir. Aynı yazarın, ilk Türkçe baskısında naçiz emeğim geçen "Cerrahide Fizik Belirtiler ve Muayene Usulleri" adlı kitabı, merhum hocam Ord. Prof. B. Toker tarafından 1943'te yayımlanmıştı. O zaman aynı yazarın, hemen bütün cerrahi ve tatbikatını içine alan bu kitabını tercüme etmeyi düşünmüş ve 1947'de kendisi ile görüşmüştüm. Bu ziyaretimde H. Bailey'nin, bütün tıp bilginleri gibi, nazik ve mütevazı olduğu kadar, insanlığa hizmetten zevk alan ve her şeyden evvel öğrenmek ve öğretmeye gönül vermiş bir insan olduğunu yakından müşahede etmiştim.

Teori ile pratiği aynı hızda yürüten, kapalı ve şüpheli hiçbir nokta bırakmayan ve pratikliği yanında derinliği de söz götürmeyen İngiliz tıp öğretim sisteminin bir sembolü denecek kadar mükemmel bir şekilde hazırlayan Bailey ve Love'ın başarılarının büyüklüğünü bu kitabın 20 senede 15 defa basılması ve 1952'de başka dillere tercümesi de göstermektedir.

1947'de, bu kitabın Türkçeye tercümesinden çok memnun olacağını söyleyen Bailey'nin, gerçek bilginlere has çocuk safiyeti ile memnuniyetini belirten, gülüşünü hiçbir zaman unutamayacağım. Kendisine o zaman verdiğim sözü, 5 sene sonra olsun, kitabının son baskısından arkadaşım Dr. İsmail Dimililerle birlikte yaptığımız bu tercüme ile yerine getirebildiğimden bahtiyarım.

Kitabın Türkçe nüshasının elden geldiği kadar aslına uygun olmasına çok dikkat ettik. Fakat yine de bunu tam olarak başardığımızı iddia edemeyiz. Tıp dilimizin henüz geçiş ve gelişme devresinde oluşu, bizi cidden çok yordu. Aynı tıp tabirinin muhtelif kitaplarda başka başka yazıldığı, hatta okunduğunu görmek mümkündür. Bize kalırsa, artık tıp dilinde bir durulmaya varmak zamanı gelmiştir.

Biz, bu kitapta orta bir yol güttük. Umumiyetle bugünkü tıp dilimizde kuşağa en yakın geleni almayı tercih etmekle beraber, Latince asıllı bir kelimenin, Fransızca okunmasına göre, Türk alfabesi ile yazılışından da kaçındık. Zira bu hal, ilim dilimizin kolonileştirilmesine müsaade etmek demektir. Bu yolda bir örnek, infeksiyon kelimesidir. Latince "Infecere"den gelen ve aslı infectio olan bu kelimenin başındaki ilk harf, (i) olduğu halde Fransızlar bunu (Fransa'nın büyük bir kısmında) "enfeksiyon" şeklinde okuduklarından, bizde bu kelime, Fransızca telafuzuna göre yazılıyor ve okunuyor. Halbuki, ne gariptir ki, Fran-

sa'nın güney doğusundaki Fransızlar bile, belki de Latin kültürünün beşiği olan İtalya'ya yakınlıkları dolayısıyla, bu kelimeyi Fransızcada da infeksion diye okuyorlar.

Bunun için biz, bu ve bunun gibi ana kök olan Latince, aslı (i) olan kelimelerin hepsini, (i) olarak yazdık ve okuduk. İnfeksion, institut, inflamasion v.s. gibi.

Diğer bir mesele de Latince kelimelerin Türkçede, aynı olarak mı, yoksa bazı değişikliklerle mi kullanılacağı meselesidir. Ölü bir dil olan ve milletlerarası bilim dilinde ana kök olarak kullanılan Latince ana klişenin, dilimizde korunmasının, bilhassa tıp öğrencilerimizin yabancı dilde kitap okumaları sırasında kendilerine büyük bir yardımcı olsa gerektir. Fakat iyice incelendiği takdirde, bütün milletler, Latince ana kökten aldıkları bir kelimeyi, kendi dillerine geçirirlerken, kelimenin sonlarını daima kendi fonetiklerine ve yazı şekillerine uygun olarak yazmışlardır. Mesela, "appendectomy", Almanlar "Appendektomie" v.s. olarak almışlardır. Biz ise bu kitabta, kelimenin sonunu, diğer milletlerin de yaptığı gibi, kendi fonetiğimize ve Türk imlasına göre bitirerek "appendectomi" şeklinde yazdık. Bunu belki de "appendektomi" şeklinde yazmak daha doğru olurdu. Kelimenin sonunu böylece Türk imla ve fonetiğine göre yazmanın, (de), (nin) vs gibi eklerin bir apostrofa hacet kalmadan konması faydası da vardır.

Türk tıp dilinde, ne şekilde yazılması doğru olacağına karar veremediğimiz bazı kelimeleri, aynen bıraktık. Mesela "lünf" mi, "lonf" mü, "limf" mi, olduğunu tayin edemediğimiz, Iymph kelimesi gibi. Türk diline girmiş ve tıbdan gayri yerlerde, hatta günlük gazetelerde bile kullanılan Latince veya eski grekçe köklerden gelen kelimeleri, herkesin kullandığı gibi alakoymak ve yazmayı en uygun bulduk.

Bir nokta daha: Sonu (ion) ile biten kelimeler, lüzumsuz yere bir (y) ilavesile, (iyon) şeklinde yazılıyor. Biz bu gibi kelimeleri Türk fonetiğine uygun olarak (ion) şeklinde bırakmayı tercih ettik: Granulasion, radio, infeksion, inflamasion v.s. gibi.

Kitapta bu şekilde tatbik edilen değişiklikleri birer birer saymaya imkân yoktur. Kısaca söylemek lazımgelirse, başta da yazdığımız sebepler dolayısıyla, tıp dilimizde bir orta yol gütmekle beraber, bazı değişiklikler yaptık. Fakat büyüklerimizden olduğu kadar, küçüklerimizden de, bunların bir iddia olmaktan ziyade, bir teklif olarak kabulünü bilhassa rica ederiz. Bu kitabı okuyan hoca, hekim ve öğrenci arkadaşların, bu husustaki düşüncelerini ve hatta bütün titizliğimize rağmen, görecekleri aksaklıkları, söz veya yazı ile bildirmelerini bilhassa rica ederiz. Böylece, kısmet olup da kitabın ikinci tabı çıkacak olursa, meslektaşlarımızın bu değerli fikirlerinden istifade ederek çoğunluğa uymaktan zevk duyacağız.

Kitabın İngilizce ismini aynen tercüme edecek olursak, “Kısa Cerrahi” yahut da “Cerrahinin Kısa Tatbiki” dememiz gerekirdi. Fakat kısmen sık yazılı, küçük harflerle basılmış ve içinde umumi cerrahi yanında üroloji, kemik cerrahi v.s.’ye ait pratik ve teorik geniş bilgileri toplayan, pratisyen hekim için de lüzumlu, köklü bilgiler veren, 1200 küsur sahifelik bir kitaba, “kısa” demek acayıp olurdu. Bu düşünce ile kitap adının aynen tercümesinden ziyade içindekileri ifade eden bir isim olarak “Cerrahi ve Tatbikatı” demeyi uygun bulduk.

Kitabın birinci cildi, hekim arkadaşımız Dr. Ercüment Baktır’ın yeni açtığı “Bilgi Basım ve Yayınevi”nde basılmıştır. Bu müteşebbis genç arkadaşın yapıeni makinasında, ilk olarak bu kadar büyük bir işe cesaretinde, kendine olan güveni kadar mesleğe sevgisinin de rolü vardır. Bundan dolayı kendisine müteşekkirimiz. “Bilgi Basım ve Yayınevi”nin yeniliği ile bu kitabın baskı güçlüğü’nün doğurduğu tezat, birinci cildin baskısının uzunca sürmesine sebep olmuşsa da nihayet el birliği ve iyi niyetle bu işi birlikte başarabildik. Kitabın ikinci cildi mesleğinin ehli ve aşıkı bir matbaacı olan Bay Asaf Ertekin’in “İstanbul Matbaası”nda basılmaktadır. Bu sayede kısa bir zamanda 31 forması basılmış bulunan ikinci cildi de bir aya kadar tamamlayacağımıza inanıyoruz. Bundan dolayı şimdiden İstanbul Matbaasına da teşekkürlerimizi bildiririz.

Klişelerin kitaptan çekilmesine rağmen, elden geldiği kadar mükemmeliyetini sağlayan “Kenan Klişe Evi”ne gösterdikleri alaka, dikkat ve itinadan dolayı bilhassa müteşekkirimiz.

Tercüme ve tashihlerin, defalarca gözden geçirilmiş olmasına rağmen, noksansız olduğunu iddia edemeyiz. Kusurlarımızın iyi niyetimize bağışlanacağı ümidi, her zaman bize cesaret vermiştir. Kitabın tertip ve tashihinde yakın alaka gösteren arkadaşımız Dr. Hayreddin Tanaçan ile ilmi çalışmalara olan ilgi ve dikkati iyi bir gelecek vadeden genç asistanımız Dr. Cevdet Turan’a da burada teşekkür ederiz.

Maddi bir menfaat kastile hazırlanmamış olan bu kitabın fiyatını asgariye indirmeye gayret ettiğimize arkadaşlarımız emin olabilirler. Kâğıt, klişe, boya ve baskı masraflarının yüksekliği göz önüne getirildiği takdirde, esasen bu hakikat kendiliğinden belirecektir. Sırf bu yüzden kitabı daha ucuza mal edemediğimize cidden biz de üzülüyoruz.

Böyle bir kitabı her bakımdan aslına yakın bir kalitede meydana getirmek için çalışan arkadaşların yegane gayesi memleketimize naçiz bir hizmette bulunmak ideali idi. En büyük dileğimiz ve zevkimiz sunulan bu eserin umulan faydayı sağladığını görmektir.

Dr. İsmail Dimililer

Doç. Dr. Derviş Manizade

KEMİK VE MAFSAL TRAUMATOLOJİSİ

(Kırık ve Çıkıklar)

İstanbul - 1983

Nazım Terzioğlu Matematik Araştırma Merkezi
Baskı Atölyesi

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları No : 119
Rektörlük No : 3067

Ö N S Ö Z

Bu kitap hem öğrencilere Traumatoloji'nin temel bilgilerini öğrenmek imkânı vermek hem de bu dalda uzman olacak genç hekimlere, tecrübeye dayanan ilmî ve pratik bilgiler veren bir eser meydana getirmek gayesi ile yazılmıştır.

Kitabın bir özelliği de, Cerrahpaşa'nın 59 yıl önce, merhum Prof. Burhanettin Toker ile başlayan ve sonradan bu Kliniğe katılan hocaların getirdiği Avrupa'nın 4 büyük ekolünün birleşmesiyle gelişen, Cerrahpaşa Trumatolojisinin, prensip ve uygulamalarını ortaya koymasıdır. Kitapta ele alınan örnek vak'a, müşahade ve radiografilerin hemen tamamı son 45 yıl içerisinde Cerrahpaşa Birinci ve Üçüncü Cerrahî Klinikleri ile Trumatoloji Seksionu ve nihayet fakültelerin ayrılmasıyla kurulan «İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Trumatoloji Kliniği»nde veya yine özel hastanelerde tarafımızdan ameliyat edilmiş olan önemli vak'lara âittir. Böylece bu eseri, baştan sona kadar okuyacak hekim arkadaşlar, Cerrahpaşa Trumatoloji ekolünün, deneme, gelişme ve uygulamalarını en ince teferruatına kadar izlemek ve bu ekolün bütün ince-liklerine vakıf olmak imkânını bulacaklardır.

39 yıl Cerrahpaşa Cerrahî Kliniklerinde Genel Cerrahî Uzmanı, Doçent, profesör ve Kürsü Profesörlüklerim sırasında, genel cerrahî vaka'ları arasında sayısız güç kırık-çıkık vaka'larına müdahâle etmek zorunda kalmıştım. Nitekim, Cerrahî Doçentlik tezimi de 1944'de «Açık kırıklar ve komplikasyonları» konusu üzerinde yazmıştım. Nihayet İstanbul Üniversitesi'nde Cerrahpaşa ve Çapa Tıp Fakültelerinin ayrılması sırasında, 1960'ta Cerrahpaşa 3 üncü Cerrahî Kliniğinde kurduğum «Traumatoloji seksionu» temeli üzerinde «Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğini» kurmak gibi tarihî bir görevin

buna nasip olmasından duyduğum bahtiyarlığı da burada belirtmeden geçemeyeceğim.

Kitabın ilk bölümünde yer alan «Dünyada ve yurdumuzda Traumatolojinin tarihçesi» bahsinin biraz uzunca yazılmış olması eleştiri konusu olabilir. Fakat yurdumuzda Tıp ve özellikle Traumatoloji dalındaki gelişmelerin elle tutulur bir tarihten yoksun oluşuna gönlüm razı olmadığından, hiç değilse bu dal ile ilgili bir boşluğu doldurmak, böylece bu konu ile ilgilenenlerin, bu ilgilendikleri tıp dalının tarihçesi hakkında az çok bilgi edinmeleri imkânını sağlamak için kitapta bu bölüme bir az geniş yer vermeyi uygun buldum.

Bu kitabın diğer bir özelliği de, Cerrahî'de, çoğumuzun «ben herşeyi bilir ve yaparım» iddiasının hatâlı ve yurdumuzda gerçek ilmin derinlemesine gelişmesini engelleyen bir düşünce olduğu kanaatini taşıdığımdan, Trumatolojinin Nöroşirürji ile ilgili bölümünü yazmayı, bu bölümün halen başında bulunan aziz dostum Kürsü Başkanı Prof. Dr. Feyyaz Berkay'dan rica ettim. Bu ricamı kabul etmekle kitaba değer katmış olduğundan kendisine burada içten teşekkürlerimi bildirmek isterim.

Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinin kuruluşunda bana yardımcı olan çok yakın mesâî arkadaşlarım o zamanki Doç. Dr. Kemal Bayraktar, Doç. Macit Üzel'e ve ilk uzman asistanım Dr. Refik Tezcan'a teşekkür borçluyum. Yine emekliliğimden sonra kitabımın tamamlanması sırasında, Kliniğin arşiv ve materyelinden faydalanmaklığıma imkân veren Kürsü Profesörü Kemal Bayraktar'a bu husus için ayrıca teşekkür etmek isterim.

Yine Trumatolojiye olan yakın ilgisini öğrenciliğinden beri izlediğim Prof. Dr. Macit Üzel'e «Traumatoloji dalındaki tercübe, bilgi ve uygulamalarını zı belirten bir kitap yazmazsanız kendinizi yaşamamış sayın» sözü ile, bu kitabı yazmamı sadece teşvik değil, «adeta beni yazmaya zorladığı için de müteşekkirim.

Yine olağan üstü hafazasıyla, kitaba giren müşahade ve radiografilerin arşivden bulunmasında olduğu gibi, meslekî bir aşk ile tekstin daktilosunu yapma zahmetine katlanan ve kitabın baskısı esnasında matbaa tashihleri ve klişelerin tanzimi ve kısaca her konuda büyük emek harcayarak bana yardımcı olan Ortopedi ve Traumatoloji Uzmanı Başasistanım Dr. Oktan Havanik'e de gönülden teşekkürleri burada ifade etmek en tabîî kadir bilirlik görevimdir.

Keza bu kitabın basılmasını temin eden Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığına da minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Son olarak Fen Fakültesi Matematik Merkezi Matbaasının, dizgi tertip ve baskı işlerini yapan personeline de teşekkür borçluyum.

Nişantaşı, 1983

Prof. Dr. M. Derviş Manizade

DÜNYADA VE YURDUMUZDA TRAUMATOLOJİNİN TARİHÇESİ, ÖNEMİ, GELİŞMESİ VE BUGÜNKÜ DURUMU

Bugün gerçek şudur ki, insanlık artık at ve deve devrinden jet devrine ulaşmış, buhar devrinden atom devrine, feza çağına girmiş bulunuyor. Böylece teknolojinin gelişmesiyle süratin artması, yaşama şartları ile insan sinirlerinin bozulmuş olması da dünyada her alanda kazaların çoğalmasına sebep olmuştur. Kısaca bugünkü dünyamızda meydana gelen trauma sonu yaralanmaların, bir uygarlık salgını denebilecek kadar, çoğalmış olması, bu bilim dalı ile uğraşan özel bir cerrahi bölümünün "Traumatoloji"nin ortaya çıkmasını gerektirmiştir.

Traumatoloji'nin bugünkü önemini kavrayabilmek için, sadece trafik kazaları hakkında son zamanlarda yayımlanan yerli ve yabancı istatistiklere şöyle bir göz atmak yeter.

YILI	KAZA	ADEDİ	ÖLÜ	ADEDİ	YARALI	ADEDİ
	İstanbul'da	Türkiye'de	İstanbul'da	Türkiye'de	İstanbul'da	Türkiye'de
1978	9.976	52.077	333	5.753	3.317	31.372
1979	7.702	79.583	279	9.192	2.954	55.106
1980 ilk dört ay	1.916	26.661	62	3.396	699	22.178

Bunlara göre, 50 milyon nüfuslu Batı Almanya'da bir günde sadece trafik kazasından 1000 kişi yaralanmakta ve 35 kişi ölmektedir. Yine 6 milyon nüfuslu Avusturya'da yalnız trafik kazalarından günde 100 kişi yaralanmakta ve en az 5 kişi ölmektedir. Memleketimizde 1971 yılında trafik kazalarından ölenlerin sayısı 3747, yaralı sayısı ise 17615'e çıkmıştır. (Bütçe Karma Komisyonunda İçişleri Bakanlığı 1972 yılı bütçesinin görüşülmesi dolayısı ile hazırlanan raporda, 1960 yılından bu yana, memleketimizde trafik kazalarının büyük ölçüde arttığı ve ölü sayısının da yükseldiği açıklanmıştır.) Her gün gazetelerde trafik kazası sonucu yaralananların ve ölenlerin listesini görüyoruz.

Hatta bir günde trafik kazası sonunda ölenlerin sayısı bazen 26 ölü ve 71 yaralıya kadar yükselebilmektedir.

Türkiye'de trafik kuralları ile denetiminin yok denecek kadar az, yol yapımının araç çoğalmasına oranla çok düşük oluşu, trafik kazalarını günden güne arttırmaktadır. Örneğin: 27.VII.1975 tarihinde, bir gün ve gecede polikliniğimize gelen kırık, çıkık vak'alarının sayısı 14 olup, bunların 8'i trafik kazası idi.

Buna iş ve spor kazaları ile diğer türlü sebeplerle meydana gelen yaralanmaları da katabak olursak Traumatoloji'nin geniş alanını daha iyi kavrayabiliriz.

Kanımca, İstanbul gibi, nüfusu 5 milyona ulaşmakta olan bir şehirde tam teşkilatlı bir "Kemik ve Mafsala Traumatolojisi Hastanesi" (en az 200 yataklı) veya Ankara'daki gibi "Trafik Hastanesi" kurularak bunun, İtalya'da olduğu gibi, memleketin sağlığından sorumlu olan Sağlık Bakanlığı'na bağlanarak ilmi bakımdan Üniversite'nin idaresine verilmesi, bu alandaki eksikliği tamamlayabilecek bir çaredir.

Bu sebepten artık bütün hekimlerimizin cerrahinin bu özel bölümünde de yeterli bilgiler edinmeleri zorunlu olmaktadır. Traumatoloji denen bu bilim dalının en önemli bölümünü de iskelet yaralanmaları, yani "Ekstremiteler Traumatolojisi" teşkil eder ki bu da genellikle "Kırık ve Çıkıklar" adı altında toplanmaktadır. Eski devirlerde dünyanın her yerinde kırık ve çıkık tedavisi sadece, kırıkçıların elinde idi. Fakat modern hekimliğin özellikle cerrahinin gelişmesiyle uygar memleketlerde kırıkçıların sayısı yok denecek kadar azalmış, bunların yerini hekimler, cerrahlar, ortopedistler ve nihayet özellikle yaralanmalarla uğraşan Traumatologlar almıştır. Öyle ki yüz yılımızın başından beri hatta geçen yüz yılın sonlarına doğru, cerrahi uzmanlığı içinde, bir taraftan ortopedistler, diğer taraftan sadece yaralılarla uğraşan Traumatologlar yetişmeye başlamıştır.

Aynı zamanda sadece yaralıları alıp, ameliyat ve tedavilerini yapan özel İstasyonlar, Sektörler ve hatta özel bağımsız Traumatoloji Klinikleri, kurulmuştur. Örneğin bugün Viyana Üniversitesi'nin I. ve II. Cerrahi Klinikleri'ne bağlı, fakat ayrı polikliniği, ameliyathanesi, röntgeni ve altmışar yataklı servisleri bulunan I. ve II. Kaza İstasyonları (I. und II. Unfallstation) uygar dünyada bu yolda yüz yıl önce kurulan ilk ayrı bağımsız traumatoloji merkezleridir. Bu iki kaza cerrahisi istasyonu Viyana'da bugün dahi, ayın tek günlerinde I. ve çift günlerinde II. kaza istasyonu nöbetleşe, devamlı görev almakta ve Viyana şehrinin kaza vak'alarının önemli bir kısmının tedavisini yapmaktadır.

II. Kaza Cerrahisi İstasyonundan yetişen Böhler 1.12.1925 tarihinde Viyana'da ve dünyada ilk defa sadece kaza vak'alarını alıp tedavi eden bağımsız bir "Kaza Cerrahisi Hastanesi" kurmuştur. (Resim: 1).

Bu kaza istasyonları ve kaza cerrahisi hastaneleri, sadece herhangi bir şekilde trauma geçirmiş olan yaralılarla meşgul olur, yatırır ve tedavi ederler. Bunlardan başka hiçbir hasta almazlar. Yani ileus, mide perforasyonu veya hatta mide kanaması gibi cerrahi acil vak'alarla, ilgilenmedikleri gibi, angina pectoris, appoplexie, abortus gibi diğer acil, fakat Traumatoloji ile ilgisi bulunmayan, vak'aları da kabul etmezler. Bu gibi hastaları almaz, yatırmaz ve hatta özel polikliniklerine dahi sokmazlar. Kısaca bunlar, bizdeki gibi acaip manada "İlk Yardım Hastanesi" değil, gerçek bir "Traumatoloji Kliniği" veya "Sektörünü"dür.

Birkaç yıl önce, Viyana'yı ziyaretimde, Viyana Üniversitesi'nde 100 yıldan beri çalışan, üniversitenin bu iki kaza cerrahisi istasyonundan (Sektöründen) başka, ayrıca yine Üniversite Tıp Fakültesine ait 100 yataklı, bütün ihti-

Resim 1. Dünyada ilk defa (1.12.1925) Viyana'da kurulan Bağımsız "Kaza Cerrahisi Hastanesi"

yaçlara cevap veren yepyeni ve modern bir Traumatoloji binası yapılarak "Unfall Klinik der Wiener Medizinischen Fakultät" adı altında bir müstakil Üniversite Traumatoloji Kürsüsü ve Kliniği kurulmuş olduğunu gördüm.

Nüfusu sadece 6 milyon olduğu halde, Avusturya'da bunlardan başka, 3'ü Viyana'da diğerleri de biri Graz, Innsbruck, Salzburg ve Linz'de olmak üzere, her birinin 200'den fazla yatağı olan, müstakil Traumatoloji Klinikleri vardır. Son zamanlarda Avusturya'nın daha küçük şehirlerinde de müstakil Traumatoloji Klinikleri kurulmaya başlanmıştır. 1958'de ziyaret ettiğim İngiltere'nin Birmingham şehrinde içerisinde bir de Yanık Merkezi (Burn-Unit) bulunan, muhteşem, müstakil bir Traumatoloji Kliniği, (Birmingham Accident Hospital) vardır. İngilizlerin 1950'de kurdukları bu Traumatoloji Kliniği, Avusturya'da 1925'te kurulan Böhler Kliniği'nden ilham alınarak tesis edilmiş ilk İngiliz bağımsız Kaza Cerrahisi Hastahanesidir.

Son yıllarda, Viyana ve Birmingham'da olduğu gibi, diğer yerlerde de başında bazan Cerrah ve Ortopedist'ler, bazan da bunlar arasından, kendini sadece Traumatoloji'ye vererek ve bu özel alanda ün salmış, Traumatolog'lar bulunan, Özel Traumatoloji İstasyon (Seksion) veya bağımsız klinikleri de kurul-

maya başlanmıştır. Böylece, dünyamızda bir uygarlık salgını halinde çoğalan yaralanmaların tedavasinin daha eksiksiz yapılmasına çalışılmaktadır.

Nitekim birkaç yıl önce Stuttgart Üniversitesi'nde Viyana'daki gibi müstakil bir "Üniversite Traumatoloji Kliniği" kurulmuştur. Yine birkaç yıl önce, Avrupa'da yaptığım bilimsel incelemeler sırasında, Nürnberg'de, Paris'teki Judet kardeşlerin özel kliniği gibi, her türlü ilmi çalışma imkânları olan Dr. Hars'ın Özel Traumatoloji Kliniği'ni hayranlıkla ziyaret etmiştim. Yine beş yıl önce Giessen Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde tertiplenen "İstanbul Tıp Haftası" dolayısıyla derslere katılmak üzere gittiğimiz bu Fakültede de aynı şekilde bağımsız bir Traumatoloji Kürsüsü bulunduğunu görmüştüm.

Yine 1967'de ziyaret ettiğim Sofya'da, Sağlık Bakanlığı'na ait olup, Üniversite Öğretim Üyeleri tarafından idare edilen, tıp öğrencileri ve hekimlerin eğitimi için de kullanılan, yani ilmi bakımdan Üniversiteye ait "Pirogoff Institut" eşine az rastlanır bir klinikdir. 680 yataklı olan bu İlk Yardım Hastanesi, her türlü tesisleri, kan, kemik ve doku bankaları, hasta nakli için, tam teçhizatlı yüzden fazla cankurtaran arabası ve 2 helikopteri ile ciddi gıpta edilecek bir müessesedir. Rus'ların belki de politik ve askeri düşüncelerle Balkanların, göğsüne diktikleri bu "Tıbbi Propaganda Abidesi"nin bir eşinin sadece Moskova ve Leningrad'da bulunduğunu, bu müessesenin başındaki Doçent Igonomof'tan öğrenmiştim.

Avrupa'nın diğer yerlerinde ise Traumatoloji başka yönde bir gelişme yoluna girmiştir. Şöyle ki, son 30-35 yıl içerisinde, Fransa, Almanya ve İtalya'da, daha önce İngiltere ve Amerika'da başlayan bir temayül gelişerek, Ortopedist'ler, Traumatoloji ile daha yakından meşgul olmaya başlamışlar ve böylece "Ekstremité Traumatolojisi" yavaş yavaş, Genel Cerrahi'den Ortopedi kliniklerinin çalışma alanına geçmiştir. Nihayet 26 Eylül 1967'de "Alman Ortopedi Cemiyeti - Deutsche Orthopädische Gesellschaft", aldığı bir kararla, cemiyetin adını, "Ortopedi ve Traumatoloji Cemiyeti-Gesellschaft der Orthopädie und Traumatologie" olarak değiştirmiştir. Bunun tek mahzuru Ortopedist'lerin Genel Cerrahi'ye hakim bulunmamaları idi. Nitekim, "Alman Cerrahi Cemiyeti", "Alman Ortopedi Cemiyeti"nin bu kararına itiraz etmiş ve Cemiyetin Riyaset Divanı Üyelerine bir genelge göndermiştir.

Nitekim 1967-1968'de Avrupa'da yaptığım ilmi araştırma gezisinde, Paris'te Merle d'Aubigné ile aramızda şöyle bir konuşma geçmişti. Her türlü tesisleri ile modern bir Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği'nin başında bulunan bu değerli bilgine, Ortopedi ile Çocuk Cerrahisi'nin ilgisini ve Fransa'da, Ortopedi'nin Traumatoloji ile ne zamandan beri birleştiğini sordum. Bana aynen şöyle dedi: "Ortopedi'nin sadece doğuştan anomalileri düzelttiği, kemik, oynak tüberkülozu ve polio sekelleri ile uğraştığı devirlerde, bu hastalıkların daha çok çocuklarda olması, o devirlerde Ortopedistlerin, çocukların diğer Cerrahi hastalıkları ile de meşgul olmalarına sebep olmuştu. Fakat biz, Ortopedi'yi Çocuk Cer-

rahisi'nden ayrıralı hayli zaman geçti. Traumatoloji'ye gelince, ben bu kliniğe geldiğim zaman, klinik sadece ortopedi ile meşgul idi. Bu benim için çok sessiz ve sıkıcı bir çalışma idi. Arkadaşları topladım ve 'Ekstremitte Traumatolojisi' ile meşgul olmaya karar vererek daimi nöbet tutmaya başladık. Cankurtaranlara, Trauma vak'alarını her zaman kabul edeceğimizi bildirdik. Böylece bu klinik, (Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği) oldu”.

Genel Cerrahi'den gelme bir zat olan Merle d'Aubigné, Ortopedist'lerin Traumatoloji'de başarılı olabilmeleri için önce Genel Cerrahi'de iyi yetiştikten sonra Ortopediye ve Traumatoloji'ye geçmelerinin uygun olacağı fikrinde idi.

Yine 1967'de bir hafta müddetle davetli olarak bulunduğum Leipzig'de Ortopedi Kliniği Direktörü olan Almanların en değerli Ortopedi Hocalarından Prof. Matzen'in de aynı fikirde olduğunu müşahede ettim.

Yine birkaç yıl önce, Avrupa'da yaptığım ilmi araştırma gezisi sırasında, İtalya'nın Floransa şehrinde, 25 sene evvel ziyaret ettiğim eski “Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği”nin yerine, 480 yataklı yepyeni bir klinik yapıldığını gördüm. Bu yeni klinikte, akla gelebilecek bütün modern tesisler, ilmi araştırma laboratuvarları, “optik santr” özel sinema alma ve gösterme salonları, klinik laboratuvarları, büyük bir amfi ve küçük bir konferans salonundan başka kliniğin damında, acil yaralıları getiren helikopterlerin inmesine mahsus bir de özel teras vardı. Bu muhteşem klinik, “Floransa İşçi Sigortaları” tarafından inşa edilmiş ve idaresi yine aynı teşekkül tarafından yapılmakta olduğu halde, ilmi idare tamamen Üniversiteye verilmişti. Bu kliniğin başında, 50-60 kişilik asistan ve öğretim üyesi yardımcısı, yüzlerce hemşiresi ile İtalya'nın en ünlü Traumatolog ve Ortopedisti Prof. Scaglietti bulunmaktaydı.

Bize gelince, esefle söylemek gerekir ki, bütün yurt ölçüsünde düşünersek, bugün dahi yurdumuzda kırık tedavisi çoğunlukla, kırıkçıların elindedir. Mamaafih son 30 yıl içersinde, İstanbul, Ankara, İzmir ve bunun gibi büyük şehirlerimizin üniversite klinikleri ile bazı hastahanelerinde, kırık çıkık tedavisi yolunda çok ileri adımlar atıldığı da inkâr edilemez. Yalnız bunlar henüz değil kırık tedavisini yurt ölçüsünde kırıkçıların elinden kurtarmak, hatta modern manada, Traumatoloji'nin memleketimizde gelişip yayılmasını sağlayacak verimli bir çekirdek olmaktan bile uzaktırlar.

Bu alandaki gelişmelerin derecesiyle, eksiklerimizi anlayabilmek için, 40 yıl önce, (1937) de, Viyana'dan geldiğimden beri çalışmakta bulunduğum, Cerrahpaşa'da o günden bugüne gördüklerimi, burada kısaca dile getirmeyi uygun buluyorum.

I. Cerrahi Kliniği'nin o zamanki Şefi Prof. Nissen'in ve o yaz Viyana'ya gelerek benimle görüşen, Hocamız, merhum Prof. Dr. Burhaneddin Toker'in isteklerine uyararak, 1937 sonbaharında Cerrahpaşa Hastanesi'ne gelmişim. O devirde Türkiye'de kırıkların en iyi tedavi edildiği bu klinikte, bu tedavi şekli şöy-

le idi: Kırık ve çıkıklar, vak'aların ağırlığına göre ya polikliniklerde umumi cerrahi vak'alar arasında, ayaktan tedavi edilirler, yahut da koğuşa yatırılarak, preforme tel atellere konduktan sonra, günlerce bekletilirdi. Böylece kırıklar repoze edilmeden, güya şişsin diye, geçirilen bu uzun bekleme devrinde, çok defa hematoma ve ödemin tesiriyle repozisyon daha güçleşmekte ve fonksiyonel neticeler daha kötü olmaktadır.

Koğuşlarda bir açık kırık ile perianal abse veya torakoplastili hastalar yan yana yatmakta idiler. Alçılar, nadiren doktorlar, daha çok ameliyathane onbaşıları tarafından -bazen güya doktor nezareti altında- yapılmakta; doktorların çoğu kırık tedavisi ve özellikle alçı yapmakla ilgilenmemekte, hatta bazıları bunu küçümsemekte, bazıları da beceremediğinden buna yanaşmamakta idiler. Bunlar arasında sadece merhum Burhaneddin Hoca bir istisna idi. O ilgilendiği vak'alarla bizzat meşgul olur, kırıkların ameliyat ve alçılarını kendisi yapardı. Esasen memleketimizde modern kırık tedavisi, hatta Traumatoloji (modern yara tedavisi) merhum Prof. Dr. Burhaneddin Toker ile (Üniversite Cerrahpaşa'ya nakledilmeden önce, yani daha Prof. Toker, Cerrahpaşa Belediye Hastanesi Cerrahi Şefi bulunduğu sırada) bu hastanede başlamıştır, denebilir.

Heidelberg'de Prof. Küttner'in ve Hamburg'da Brauer'in yanında 7 sene çalışmış olan Toker, Cerrahpaşa'ya Belediye Cerrahi Servisi Şefi olarak geldiği zaman (1925), burada modern cerrahiye kurmak için büyük gayret göstermiştir. Genç cerrah Burhaneddin Toker, hastaneye geldiği günden itibaren idealistlere has bir feragatle, hastanenin bugünkü dekanlık odasının üst katında, o zamanki idare binası yemekhanesi yanında bulunan (2.5x3=7.5 m.)lik küçük bir odada, gece gündüz kalmak suretiyle hemen hemen daimi nöbet tutmuştur. Özellikle trauma vak'alarıyla çok meşgul olan Burhaneddin Hoca, az zamanda Genel Cerrahi'de Türkiye'de ilk mide rezeksionunu yaparak meşhur olduğu gibi, kırık-çıkık ve yaraların tedavisinde de ün salarak, hem kendinin hem de Cerrahpaşa Hastanesi'nin "Kaza Cerrahisi Merkezi" şöhretini kazanmasını sağlamıştır.

Servise bu maksat için lüzumlu seyyar bir röntgen cihazı aldırılmış, böylece kırıkları ilk defa radioskopi altında yerine koymuştur. Cerrahpaşa'daki bir demirciye, bizzat başında durarak, (belki de Türkiye'de ilk defa) Braun atelleri yaptırdığını bizzat kendisinden işitmişim. Bu ilk atel, hâlâ Klinikte bulunmaktadır. Merhum Burhaneddin Toker'i memlekette modern Traumatoloji'nin öncüsü olarak burada anmak isterim. İdealist olduğu kadar da büyük bir vatansever, derin cerrahi bilgi ve tecrübeye sahip bir cerrah ve çok iyi bir klinisyen olan Toker'in burada anılması, bütün dünyada olduğu gibi, yurdumuzda da son yıllarda sayısı çok azalmış bir idealistlerin insanlığa faydalı çalışmalarını teşvike yararsa bahtiyar olurum.

O tarihlerde, Türkiye'de kırık tedavisi ile uğraşan diğer bir Hoca da Ortopedi Kliniğinin kurucusu ve ilk direktörü Merhum Prof. Dr. Âkif Şâkir Şakar'dır. Aslında Burhaneddin Toker Hoca gibi bir Genel Cerrahi Uzmanı olan

Akif Şâkir Hoca, yabancı dil bilen ve daima okuyan değerli bir ilim adamı idi. (Resim: 2) Kendi tabiri ile “kümes” (Basse-cour) dediği “Şişli Etfal Hastahanesi”ndeki 20 yataklı Ortopedi Kliniğinde, uzun seneler Avrupa’da gördüğü modern ortopedi ve bu arada kırık tedavisini çok dar imkanlar içerisinde uygulamaya çalışmıştır. Bir aralık bizim klinikte, "oriental politik durumlar" dolayısı ile “Ortopedi doçentliğine” müracaata mecbur kalmıştım. Böylece, o sıralarda “Şişli Etfal Hastanesi”nden “Haseki”ye nakledilmiş bulunan Haseki’deki Ortopedi Kliniğine, 1944’de 6 ay kadar misafir doçent namzedi olarak devam etmiştim.

Resim 2. Ord. Prof. Dr. Akif Şâkir Şakar

İtiraf etmek gerekir ki, Ortopedi vak'alarında başarı gösteren bu klinikte, Âkif Şâkir Hoca'nın bütün bilgi tecrübe, iyi niyet ve gayretlerine rağmen, kaza vak'alarıyla, kırık ve çıkık vak'alarının ameliyat ve tedavileri ideal bir tedavi olmaktan uzaktı. Esasen bu klinik, içinde modern kırık tedavisi yapılabilecek durumda değildi. Avrupa'daki modern, kırık tedavisini Fransa ve Almanya'da görmüş, Viyana'da kaza cerrahisinin genel cerrahi içersindeki önemli yerini ve organizasyonunu yakından incelemiş bulunan Prof. Âkif Şâkir, her zaman böyle bir çalışmanın hasretini çekmekte idi. Şâkir Hoca daima bundan üzüntü duyar ve bana da her fırsatta, Almanya ve Viyana'dan bahsederek, buralardaki traumatoloji istasyon ve merkezlerinden gıpta ile söz ederdi.

Kendisinden öğrendiğime göre aslında bir çok tanınmış ortopedistler gibi, bir genel cerrahi uzmanı olan Prof. Âkif Şâkir Şakar, Avrupa'dan memleketimize döndüğü zaman, Türkiye'de cerrahi, fitik, apandisit, safra kesesi ve gastroenterostomiden ileri gidemeyen, goitre, meme tümörleri vs. yanında tümör ve basit karın cerrahisinden ibaretti. Yine o tarihlerde memleketimizdeki kaza cerrahisi de sadece karın ve göğüs nafiz yaraları ve adi yaralarla meşgul olan bir yara cerrahisi ve çoğu kırıkçıların elinde bulunan basit bir kırık tedavisinden ibaretti. Prof. Şakar, devrin ünlü cerrahlarının az iltifat ettiği ve az bildiği kaza cerrahisi ile kırık tedavisini, Avrupa'da özellikle Viyana'da yakından görmüş ve öğrenmişti. Bu sahanın o tarihlerde yurdumuzda boş ve bakımsız bırakılmış olduğunu gören Âkif Şâkir Hoca, kırık cerrahisi ve ortopedi ile uğraşmak gereğini duymuştu. Nihayet, çok iyi idare ettiği tıbbi ve politik münasebetlerden de faydalanarak, memlekette modern bir Ortopedi Kliniğinin kurucusu olmuştur. Bütün ömrü boyunca yalnız idealist vatanseverlere has ve gerçek ilim adamlarına yakışır sabır, gayret ve tükenmez bir enerji ile Âkif Şâkir Hoca'nın başardığı bu muazzam işin güçlüğü ve büyüklüğünü, aynı yolda yürümekliğim dolayısıyla sonraları çok daha iyi anladım.

Prof. Âkif Şâkir, büyük fedakârlıklar ve yorulmaz çabalar sonunda yarattığı "Çapa Ortopedi Kliniği"nin başında ancak 3 sene şef olarak bulunmuştur. Yine Türkiye'de ilk Ortopedi ve Traumatoloji Cemiyeti'ni 1939'da kurmuş olan Âkif Şâkir Hoca 1955'te Rehabilitasyon Cemiyeti'nin de kurucusudur. 4 Nisan 1958 tarihinde emekli olduktan sonra da bu cemiyetlerin ilmi toplantılarını çok defa bizzat organize etmiş, hatta genç arkadaşlarının yardımı ile "Ortopedi ve Traumatoloji Dergisi"nin çıkarılmasında da amil olmuştur. Kurduğu bu teşekkülleri çok değerli himaye ve yardımları ile ölünceye kadar devam ettirmiştir. Sabır, gayret ve fedakârlığı ile gençliğe her zaman örnek olacak bir değer taşıyan bu idealist ve gerçek vatansever ilim adamımızı burada rahmetle yad etmek bir kadirşinaslık borcudur; nur içinde yatsın.

Yukarıda adı geçen ilmi büyük hocanın bütün çaba ve çalışmalarına rağmen o tarihlerde Türkiye'de umumi cerrahi ile uğraşan hastane ve kliniklerde modern anlamda bir kırık tedavisi yapıldığını söylemek güçtür. Nitekim benim Türkiye'ye geldiğim 1937 senesinde, bir radius alt ucu kırığının, parmak ucun-

dan humerus ortasına kadar konan iki alçı atelini adi bir sargıyla sarmak sureti ile 40 gün tespit edildiğini ve bundan sonra funksion sağlamak için, aylarca fizik tedavi ile uğraşıldığını görmüştüm. Yine 1945'e kadar, bütün memlekette, uyluk boynu kırıklarının ya kendi haline bırakıldığına veyahut sadece yarım yamalak bir repozisionla, alçı ile tedavi edildiğine de yakından şahit olmuştum.

Türkiye'de ilk Smith-Petersen çivisini Prof. Burhaneddin Toker ile birlikte 1941'de ve ikincisini de birkaç ay sonra ben, yine Cerrahpaşa'da yapmıştım. Kazadan bir sene sonra ameliyat olan bu ikinci vak'a, aslında bir collum femoris pseudoarthrosis'i olarak çivilenenlerin ilkidir. Bu vak'a, gecikmiş bir vak'a olduğu halde hastanın faal, genç bir posta müvezii oluşu şifa ile sonuçlanmasına amil olmuştur. Bundan sonra uzun yıllar, collum femoris kırıklarının çivilenmesi gerektiğini bilen, fakat yapma imkânları olmayan Avrupa kliniklerinde bulunmuş bazı operatör arkadaşlar, birçok collum femoris kırığı vak'alarını "çivimiz olmadığından" mucip sebebiyle Cerrahpaşa'ya bize yollamışlardır.

Yine Türkiye'de ilk intramedüller çivi (deride sathî sıyrıklar ve infeksiyon bulunan bir cruris kırığında) 1950'de Londra'dan getirdiğim bir Rush çivisi ile özel bir hastanede (Marmara Kliniği'nde) tatbik etmişim. Merhum Burhaneddin Hoca'ya, bu vak'anın filmlerini hasta yatağında gösterdiğim zaman, çok beğenmiş ve klinikte bu ilik çivilenmelerine devam ederek, en kısa zamanda bunları yayımlamamı tavsiye etmişti. Humerus suprakondiler mafsalsal içi kırıklarını da yine ilk defa Cerrahpaşa'da 1953 yılında biz vidalamıştık.

İşte benim 1937'de İstanbul'a gelişimden sonra geçen 7-8 sene içerisinde, memleketimizde gördüğüm kırık tedavisi bundan ibaretti. Benim Türkiye'ye gelmemden önceki son görevimin, Viyana Üniversitesi II. kaza istasyonu baş asistanlığı ve döndükten sonra da Burhaneddin Toker gibi Türkiye'nin bir numaralı kırık-çıkık uzmanı bir cerrahi hocası ile çalışmak mazhariyetine erişmiş olmam, Türkiye'de bu konuyu hatta bu davayı ele almaklığımıza sebep oldu.

Birçok Tıp Cemiyeti toplantılarında ve hemen hemen her Milli Tıp Kongresi'nde yıllarca bu konuyu ele aldım. Bunların en enterasanı merhum Profesör Mazhar Osman Uzman'ın başkanlık ettiği Ankara'da toplanan X. Milli Tıp Kongresi (1948) celsesi idi. Burada ben "Hastanelerimizde kaza vak'alarının bugünkü tedavi şekilleri, noksanlarımız ve kaza istasyonlarına olan ihtiyaçlarımız" adlı bir tebliğ sunmuşum. O gün Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin büyük salonu hıncahınç dolu idi. Ben tebliğimde, Türkiye'nin en büyük hastane ve kliniklerle, tanınmış resmi ve özel hastanelerinde, ameliyat veya tedavi edilmiş 8 vak'anın radiografilerini göstermek suretile bunların ne derece kötü tedavi edildiklerini ve bunları ne büyük güçlüklerle düzeltbildiğimizi anlatmıştım. Nedense merhum Operatör Dr. Feridun Şevket Evrensel (Kendisi kırık tedavisini bilen ve yapabilenlerden olduğu halde) benim bu tebliğimden alınarak kürsüye geldi ve "Dr. Manizade'nin söyledikleri doğrudur. Memleketimizde kaza cerrahisi, özellikle kırık çıkık tedavisi çok geridir. Bugün yakın

komşularımız Romanya ve Bulgaristan'da bile kaza cerrahisi istasyonları vardır ve bizden çok daha iyi teşkilata sahiptirler. Fakat ben Manizade'nin buradaki demonstrasyonlarını deontolojiye uygun bulmadım" dedi. Bunun üzerine cevap vermek üzere Profesör Mazhar Osman Hoca beni kürsüye çağırdı. Hiç unutmam, biraz da deontoloji kelimesine sinirlenerek, kürsüye fırladım ve yumruğumu vurarak: "Ben burada memleketin ihmale uğramış bir derdine, bir yarasına parmak basıyorum. Bunu yüksek hey'etinize ispat edebilmek için de bazı örnekler vermek zorunda kaldım. Fakat soruyorum size, hangi hekimin, hangi hastanenin veya kliniğin hatta hastanın ismini burada açıkladım ki, sayın arkadaşımız beni deontolojiye aykırı bir davranışla suçluyor, bunu tamamen reddederim. Benim gayem, Türkiye'de traumatolojinin kurulmasını sağlamaktır. Bu maksat için yıllardan beri nasıl konuştuysa gayeye ulaşınca kadar da konuşacağım ve sesimin çıktığı kadar haykıracağım".

Bu hususta diğer bir hatıramı da burada zikretmek isterim. Benim bu tebliğimden birkaç ay sonra dekanlıktan bir yazı aldım. İstanbul Sağlık Müdürlüğü'nde "Traumatoloji" (kaza cerrahisi) mevzuunu görüşmek üzere bir komisyon toplanacağı, üniversiteyi temsilen de benim bu toplantıya katılmaklığımın uygun görüldüğü bildiriliyordu. Bu toplantıya gittim. Burada, Sağlık Bakanlığı İstanbul Hastanelerinin Başhekimleri ile Operatörleri toplanmışlardı. İstanbul Sağlık Müdürü (Dr. Faik Yargıcı) da toplantıya katılmıştı. O günkü görüşmeleri hiçbir zaman unutamayacağım.

Herkes kendi açısından konuşuyor, acil cerrahi ile traumatoloji birbirine karıştırılıyor, memleketin hasta yatağı ihtiyacı öne sürülüyor, bazıları yatak, seyyar röntgen vesaire gibi teferruatın tamamlanması ile Türkiye'de traumatoloji mevzuunun hallolabileceği kanaatini safça öne sürüyordu. Traumatolojinin ne demek olduğunu, acil vak'alarla traumatolojinin birbirinden kesin olarak ayrılması gerektiğini anlatmakta hayli güçlük çekmiştim. Nihayet Bakanlığa sunulmak üzere bir rapor hazırladık ve imzalayarak gönderdik.

Bu rapor yıllarca bakanlık raflarında uyudu. Bir müddet sonra İstanbul'da İlk Yardım Hastanesi açılıyordu. İstanbul Sağlık Müdürü Dr. Faik Yargıcı'nın yazılı davetinden başka, telefonla da ısrarla daveti üzerine açılış törenine gittim. Evvelce şahsen tanımadığım Sağlık Bakanı merhum Dr. Hayrettin Üstündağ ve Dr. Lütfi Kırdar ile Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay (eski ve yeni valiler) bir arada idiler. Yanlarına yaklaştım, iyi tanıdığım valilerle selamlaştıktan sonra, beni Bakana takdim ettiler.

Bakana şu suali sordum: "Bugün açtığınız bu ilk yardım hastanesi bir kaza cerrahisi kliniği midir? Burada ne gibi hastalar yatacak?"

Bakan biraz şaşırmişti, böyle saçma soru olur mu? der gibi yüzüme baktı ve kısaca: "Her türlü vak'a yatacak" dedi.

Sordum: “Mesela bir hemoptizi yatacak mı?”

- Evet,

- Bir apopleksi, bir abortus, bir infarktüs de yatacak mı?”,

- Evet.

- Tabii kapalı ve açık kırık vak’aları ile yaralılar da yatacak değil mi?

- O halde bu bir kaza cerrahisi kliniği değil, bir nöbetçi hastanedir. Bütün vak’alar yatırılacağına göre de bu yataklar yetersizdir. Kısa bir zaman sonra diğer hastaneler gibi bu da dolacak ve yeni gelen kaza vak’alarına “yatak yok” deneyecektir; dedim.

Orada bulunan başhekimler itiraz ettiler ve benim traumatoloji kliniği, yani kaza cerrahisi hastanesi demekten ne kastettiğimi Bakan dahil, hiçbir kimse anlamadı.

Bu devirleri çok şükür oldukça geride bıraktık. Bugün modern kırık tedavisini tatbik eden birçok yetişmiş genç arkadaşımız vardır. Fakat yine de şunu kabul etmeliyiz ki, bütün teşkilatı tamam olan modern bir traumatoloji kliniği bir tarafa, bunun çekirdeği olabilecek, her şeyi tamam bir traumatoloji seksionu dahi mevcut olduğu iddia edilemez. Yıllarca her milli tıp kongresinde, her yerde ve her münasebetle söyleye söyleye nihayet 1960’da Üniversite Profesörler Kurulu’nda ilk defa Traumatoloji kelimesi, dile getirilebilmişti.

Bu da şöyle olmuştu. 29 Eylül 1960’ta Ankara’da 16. Milli Türk Tıp Kongresi’ne, “Kırık çıkık ve yaralanmalardan sonra rehabilitasyon” adlı bir tebliğ sunmak üzere Ankara’ya gitmiştim. Anıt-Kabir’e çelenk koymak üzere giden hey’ete dahil edilmiştim. Zamanın Sağlık Bakanı Dr. Ragıp Ünal, orada bana “Eski Profesör Nissen kliniğinin, bodrumundaki karanlık polikliniğinde ben stajyerken siz bize hep Viyana’daki traumatoloji ve kaza cerrahisi istasyonlarından bahseder, bizde de böyle bir merkezin kurulması lüzumundan söz eder, ‘bir gün biriniz Bakan olursa bununla meşgul olsun, diye söylüyorum’ derdiniz. İşte ben şimdi Sağlık Bakanım, bu hususta neler yapılabilir, Bakanlığa gelin de görüşelim” demişti.

Ertesi gün bu davet üzerine kendisini Bakanlıkta ziyaret etmiş ve Üniversite ile Sağlık Bakanlığı arasında bir kaza cerrahisi kurulması hususunda bir işbirliği imkânı aranması üzerinde anlaşmıştık.

İşte Ekim 1960’ta Profesörler Kurulu’nda traumatoloji kelimesinin ilk defa dile getirilmesine, Sağlık Bakanı Profesör Dr. Ragıp Ünal’ın bu münasebetle dekanlığa yazdığı bir mektup sebep olmuştur. O günkü Dekan Prof. Ömer Özek bu tezkereyi kurulda okuduktan sonra, Ord. Prof. Ekrem Ş. Egeli bunun, benim karıştırmam neticesinde olduğunu, acil vak’aların üniversite kliniklerinde pekala, mükemmelen tedavi edildiğini, her klinikte daimi nöbetçiler bulunduğunu, bunun vaktiyle Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam’ın bir tamimiyle de bir zamanlar sorulduğunu ve o zamandan beri nöbet işine muntazaman devam ettiğini söyledi ve bu şekilde bir cevap verilmesini teklif etti.

Bunun üzerine ben söz alarak, bu yazının gerçekten benim bakanla olan konuşmalarım üzerine gönderildiğini, fakat Sayın Egeli'nin verilmesini teklif ettiği cevabın doğru olmadığını ileri sürerek "memleketimizde modern bir traumatolojinin kurulması ve üniversitenin de buna ön ayak olması" gerektiğini söyledim. Bunun üzerine, bu hususu incelemek ve yapılacak şeyler hakkında bir rapor vermek üzere, bir komisyon seçilmesine karar verildi. Dikkate değer ki, bu komisyona hemen el kaldırarak ve oldu bittiye getirilerek traumatoloji ile ilgisi olmayan bazı cerrahi profesörleri seçildiler.

Bunun üzerine ben söz aldım ve "bu işle benim ne kadar ilgili olduğum bilindiği ve Prof. Ekrem Şerif Beyin dediği gibi, bu işi benim karıştırdığım ortaya çıktığı halde, dekan bey acaba ben aklına gelmedim de mi beni teklif etmedi?, yoksa aklına geldim de komisyonda güçlük çıkarırım diye kasten mi beni teklif etmedi?" diye sordum. Bunun üzerine arkadaşlar "Manizade, Manizade" diye bağırıldılar ve komisyon üyeliği tekrar reye konarak, benim de katıldığım yeni bir komisyon seçildi.

Fakat o günlerde ne yazık ki bu komisyona dahil hocalardan merhum Ord. Prof. Fahri Arel ile Ord. Prof. Kâzım İsmail Gürkan, Beyrut Tıp Kongresi'ne gittiklerinden toplantı yapılamadı. Dönünceye kadar da bedbaht 114 numaralı kanun çıktığından, bu arkadaşlar geçici olarak aramızdan ayrıldılar ve bu komisyon da hiçbir zaman toplanamadı.

Sonradan Profesör Halit Ziya Konuralp'ın dekanlığı zamanında, yeniden bir traumatoloji komisyonu seçildi. Komisyonda bulunan Ortopedistler ile cerrahların "siz-biz çekişmeleri" yüzünden uzun zaman bir neticeye varamayan üyeleri arasında benim de bulunduğum bu komisyon, nihayet az çok anlaşarak dekanlığa raporunu verdi. Fakat bu rapor da hiçbir zaman kurula getirilerek görüşülmedi.

147'lerin ayrılması sonunda (1960) III. Cerrahi Kliniği Kürsü Profesörü olduğum sırada, ilk iş olarak traumatolojik vak'aları III. Cerrahinin alt katındaki iki odada topladım. Kliniğin kemik cerrahisi için lüzumlu bazı noksan aletlerini tamamladım. Nihayet bizim klinikte yetişmiş ve cerrahi ihtisası yapmış olan iki kabiliyetli ve Traumatolojiye meraklı arkadaşı Dr. Kemal Bayraktar ile Dr. Macit Üzel'i uzman asistan olarak kliniğe aldım ve istasyonun başına koydum.

Nihayet 28 Nisan 1962 tarihinde 147'ler Üniversiteye döndüler. Bu suretle bir defa daha karışan Üniversitede, iki grup arasında arabulmak ümidiyle, bir müddet daha Kürsü profesörlüğü'nden ayrılmadım. Fakat kliniğe döner dönmez, eski III. Cerrahi şefi merhum Ord. Prof. Fahri Arel'e hemen odamı verdim ve bir klinik şefi gibi bütün haklarını kullanmasını rica ettim. İki ay sonra yaşlılarla genç kuşaklar arasında yapmak istediğim arabuluculuğun bir işe yaramayacağını anlayarak, III. Cerrahi Kliniği Kürsü Profesörlüğünden istifa ettim.

İtiraf etmeliyim ki, benim istifam dolayısıyla boşalan III. Cerrahi Kürsü Profesörlüğüne seçilen Ord. Prof. Fahri Arel de benim kırıklara ayırdığım servisi aynen muhafaza etmeyi kabul etti ve benim idaremden bıraktı. Böylece III. Cerrahi Kürsü Profesörlüğüm sırasında traumatoloji istasyonu çekirdeği olarak kurmuş bulunduğum bölüm, yavaş yavaş gelişmeye başladı.

Bundan sonra diğer kliniklerdeki karışıklıkların düzeltilmesi için kliniklerin birleştirilmesi ve ilgili konulara göre, ilmi bakımdan özel seksionlara ayrılarak genç profesörlerin seksion şefi olmaları operasyonu yapıldı. Böylece I. ve III. Cerrahinin birleşmesi ile meydana gelen Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği'nde, bana 36 yataklı "Traumatoloji Seksionu" verildi. Hangi yatakların bana ait olacağı görüşülürken, ben tamirine söz vermek şartıyla, kliniğin alt katında bulunan eski bir sığınaktan bozma, üç karanlık koğuş odasını aldım. Maksadım, ben 1937'de Türkiye'ye geldikten sonra, yapılması ve kurulmasında çok emeğim geçmiş bulunan Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği binasının harap kalan bu son köşesinin de bu vesile ile imarını sağlamaktı.

Bu koğuşa ek olarak bana, ücretli kırık ve çıkık hastalarının yatırılabilmesi için üst katın ücretli yataklarından da ikişer yataklı üç oda daha verildi. Bu suretle nihayet ayrı bir "poliklinik", "Ameliyathane", "Alçı odası", "Eksizyon odası" ve "Uç koğuşu" ile "3 ücretli odası" bulunan (44 yataklı) bir traumatoloji seksionu kurulmuş oldu.

Aslında, diğer seksionların çoğuna mecburen alınan acil kırık vak'alarının tedavisi de ekseriya traumatoloji seksionuna havale edildiğinden, Traumatoloji yatakları sayısının, 60 yatağa kadar çıktığı olmuştur.

Nihayet bu seksion, kısa zamanda işe yarar, Avrupai manada düzenli çalışan, poliklinik ve klinik vak'alarını haftada bir yapılan toplantılarla değerlendiren, tam bir traumatoloji seksionu haline geldi. Fakat bu seksionun daha verimli çalışması ve daha mükemmel gelişebilmesi için henüz yeterli hemşire, personel ve hatta hekim kadrosu yoktu.

Asistan olarak, cerrahi kliniğinin umumi cerrahi ihtisası yapmakta olan 3-4 asistanı, 4'er aylık sürelerle, burada görev almakta idiler. Bu geçici ekiple seksionda ne derece ciddi ve ilmi çalışmalar yapılabilirdi? Buna rağmen bu seksionda, oldukça muntazam ilmi ve verimli çalışmalar ile yayınlar yapıldı. Nitekim son yıllarda Cerrahi Kliniğin de ihtisas yapan arkadaşların bile çoğu, uzmanlık tezi olarak, Traumatolojik konular seçmeyi tercih etmişlerdir. Bunun da, bu seksionun müşahede, film, laboratuvar bulguları ile takip (follow up) çalışmalarının düzenli olmasından ileri geldiği bir gerçektir. Bunu, cerrahi kliniğinin 2 uzman asistanının seksionun daimi elemanı olarak çalışmalarına müsaade edilmesine ve traumatoloji seksionunun bu 2 uzman baş asistanının (Op. Dr. Kemal Bayraktar 1967'de eylemsiz Doçent, 21.7.1973'te Profesör ve 24.12.1975'de Kürsü Profesörü oldu. Op. Dr. Macit Üzel 1969'da eylemsiz Doçent, 1975'de

Profesör oldu.) benimle birlikte meslek aşkı, feragat ve dürüstlikle çalışmalarına borçluyuz.

İşte Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği Traumatoloji Seksionu bu yolda gelişmekte iken 1967 yazında İstanbul Üniversitesi'nde Tıp Fakültesi'nin ikiye ayrılması konusu ortaya çıktı ve kısa zamanda gerçekleşerek "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi" kuruldu. Fakat maalesef bu yeni fakültede de mevcut tüzüklere göre bilim dalları statüsünde "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi" adı altında daha çok nazari bir kürsü kurulmuştu. Yeni fakültenin kuruluşu sırasında ben Profesörler kurulunda kliniğin adına itiraz ederek "dünyada artık bu ad ve fonksiyon altında zikre değer bir teşekkül bulunmadığını, Avrupa'da çok eski devirlerde sadece Fransa'da bu ad altında birkaç klinik bulunduğunu, Fakat bugün artık Ortopedinin her yerde Traumatoloji'yi de içerisine alarak 'Ortopedi ve Traumatoloji Kürsüsü ve Kliniği' adı altında, ekstremite traumatolojisini tamamen kendi alanına aldığını, bu sebepten, yeni kurduğumuz bir fakültede, bütün dünyada görülen bu yöndeki yeni gelişmelere uyularak 'Ortopedi ve Traumatoloji Kürsüsü ve Kliniği' adı altında bir kürsü kurulması gerektiğini" söyledim.

Fakat özellikle, çoğu Haseki ve Çapa'dan Cerrahpaşa'ya yeni gelen ve Cerrahpaşa Cerrahi Kliniğinin "Traumatoloji Seksionu" adı altında yıllardan beri fiilen Cerrahpaşa'nın ortopedik ve traumatolojik vak'alarının tedavi ve ameliyatlarını yapmakta ve vak'alarını ilmi bakımdan değerlendirmekte olduğunu bilmeyen birçok yaşlı ve genç arkadaşlar, benim sözlerimi yanlış anladıklarından bu teklifim reddedildi. Kürsünün adı da eski fakülteadaki gibi "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi" olarak kaldı.

Bu sırada benim ilmi araştırma yapmak üzere 62. maddeden Avrupa'ya gitmekliğim gerekiyordu. Bu sebeple yeni fakültenin ilk sömestr'inin ortopedi dersleri, geçici olarak Çapa'daki bir arkadaşına verildi (Merhum Prof. Hüsamettin Altav). Ben de Avrupa'da Ortopedi ve Traumatoloji'nin bugünkü durumu ile çalışma ve gelişmelerini incelemek üzere 8 Ekimde yola çıktım. Filibe, Sofya ve Belgrad'dan başlayarak sırasıyla Avusturya, Bavyera, İsviçre, Fransa, Almanya (Doğu ve Batı Berlin, Doğu ve Batı Almanya) ve İtalya'daki tanınmış Ortopedi ve Traumatoloji Kliniklerini ziyaret edip, bunların çalışmalarını inceledim. Her gün sabahın 7'sinden çalışmalarının sonuna kadar bu kliniklerin organizasyonlarını, mesleki ve ilmi çalışmalarını yakından gördüm.

Avrupa'nın Merle d' Aubigné, Robert Jude, Allgöwer, Weber, Maurice E. Mueller, Küntscher, Moser, Matz, Lange, Witt, Matzen (Doğu Almanya, Leibzig), Kaiser (Doğu Berlin), Chiari, Böhler, Russe (Viyana), Scaglietti (Floransa, İtalya) gibi ünlü ortopedi ve traumatoloji uzmanları ile ortopedi ve traumatoloji'nin, kemik cerrahisinin bu iki ana bölümünün, birbiri ile ilişkisini, birleşme lüzumu, çalışma ve gelişmeleri üzerinde görüşmeler yaptım. Bu dalın yukarıda saydığım önderleri ile uzun uzun bu konuyu tartıştım. Ameliyatlarına girdim veya seyrettim. Kliniklerini ve çalışma şekillerini en önce detaylarına kadar in-

celedim. Sonunda bu hususta dekanlığa (Merhum Prof. Celâl Öker'e) uzun bir rapor gönderdim. Benim Avrupa'dan dönmenden 1 ay önce gönderdiğim bu raporun akademik-politik sebeplerle ancak yurda dönüşümden 3 ay sonra ısrarım üzerine teksir edilerek Profesörler Kurulu üyelerine dağıtılabildiğini de burada söylemeden geçemeyeceğim.

Nihayet 31 Ocak 1969 tarihinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu, "Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği Traumatoloji Seksionu Şefliği" uhdemde kalmak şartıyla, beni bu seksionun yataklarından faydalanarak "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi Kürsüsü"nü, (ders, staj, imtihan ve saire) yönetimine memur etti. Senatonun tasdiki ile kesinleşen bu karardan sonra, Cerrahi Kliniği Traumatoloji Seksionu içerisinde "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi Kürsüsü"nü faaliyeti başladı. Aslında değişen bir şey yoktu; zira bu seksionumuz esasen yıllardan beri bu görevi yapmakta idi.

* Bundan 1 ay sonra, Dekan Profesör Dr. Celâl Öker tarafından, "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi Kürsüsü"nü adının dünyadaki benzerlerine uyularak "Ortopedi ve Traumatoloji" veya hatta "Traumatoloji ve Ortopedi Kürsüsü" olarak değiştirilmesi konusu, Profesörler Kuruluna getirildi. Fakat özellikle Cerrahi Kürsüsü hocalarından bazılarının, nedense son dakika "Cerrahinin esası traumatolojidir, Genel Cerrahi Kliniği traumatoloji yapmayacak mı?" sloganını ortaya atarak, konuyu yakından bilmeyen diğer hocaların zihinlerini karıştırmaları üzerine, bizim bu teklifimiz yine reddedilerek, kürsünün adı sadece "Ortopedi Kürsüsü" olarak tespit edildi.

Nihayet 16 Ocak 1971'de toplanan Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu, "Ortopedi Kürsüsü"nü işgal etmekte olduğu Cerrahi Binası'nın alt katında, binanın Batı bölümünde Fizik Tedavi Kliniği'nden arta kalan tüm zemin katının "Ortopedi Kürsüsü'ne verilmesine" karar verilmiş ve böylece "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi Kürsüsü" kurulmuştur (Resim: 4).

Bundan sonra yine Profesörler Kurulu, yaptığım bir teklif üzerine 22.7.1971 tarihli bir karar ile kliniğin adının dünyadaki benzerleri gibi "Ortopedi ve Traumatoloji Kürsüsü" olmasına karar vermiştir.

Aslında bütün bu tartışma ve çabalar lüzumsuz ve manasızdı. Zira esasen Traumatoloji kervanı, ortopedi ile birlikte yürümeye başlamıştı. Asıl önemli problem, yurdumuzda çok geri olan ekstremite Traumatolojisi'nin nasıl geliştirileceği idi.

Halen yurdumuzda Ekstremita Traumatolojisi'nin durumu şöyledir: Son 30-35 yıldan beri ilk açılan Ankara, İzmir ve diğer yeni Tıp Fakülteleri ile Gülhane Tıp Akademisi Cerrahi ve Ortopedi Kliniklerinde Ekstremita Traumatolojisi'nin modern tedavisi başlamış bulunuyor. Bu arada, sadece "Ortopedi ve Çocuk Cerrahisi" kliniklerinden yetişmiş olmaları dolayısıyla genel cerrahi nosionları zayıf olan Ortopedist arkadaşlardan bazıları Amerika ve Avrupa'da ihti-

saslarını geliştirdiler. Böylece bu alanda, kıymetli ortopedist arkadaşlar yetiştiğini sevinerek belirtmek isterim.

Diğer taraftan benim gibi ortopedi ihtisası yapmamış, fakat yıllarca genel cerrahi içerisinde kendini ortopedi ve traumatolojiye vermiş ve yine Avrupa ve Amerika'da Ortopedik bilgilerini geliştirerek "Ortopedi ve ocuk Cerrahisi" kliniklerinde Profesör olmuş arkadaşların da gerek mesleki tatbikat, gerekse ilmi çalışmaları ile yurdumuzda ortopedi ve ekstremitte traumatolojisinin gelişmesine esaslı katkıda buldukları inkâr kabul etmez bir gerçektir.

Böylece bütün dünyada olduğu gibi, yurdumuzda da artık Ortopedi ve Traumatolojinin birleşmesiyle, bu işe gönül vermiş tecrübeli kişilerin elinde Türk Ortopedi ve Traumatolojisi'nin gelişmesini bekleyebiliriz. Esasen Hacettepe ve Ankara Tıp Fakültelerinde olduğu gibi, İzmir'de de ocuk Cerrahisi, Cerrahinin içerisinde bir seksion halinde gelişmiş ve özellikle yeni açılan Tıp Fakültelerinde Ortopedi klinikleri de "Ortopedi ve Traumatoloji" Kliniği olarak normal şekilde gelişme yolunu tutmuştur.

Memleketimizde özellikle Ekstremitte Traumatolojisi'nin gelişmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Yurdumuzda bazı tanınmış cerrah ve ortopedistlerin dahi, kırık-çıkık tedavisinde hâlâ yapmakta oldukları hatalar yüzünden, bugün tam veya yarı sakat kalanların sayısı zannedilenden çoktur. Onun için bizce İstanbul ve diğer merkezlerdeki Fakülte Ortopedi ve Traumatoloji Kliniklerinde bir an önce, bütün eksiklikler tamamlanarak, memleket traumatolojisinin gelişmesini sağlayacak bir merkez kurulmasına şiddetle ihtiyaç vardır.

Bu merkezler, bir taraftan Ekstremitte Traumatolojisi, yani kırık-çıkık tedavisini hatasız ve mükemmel surette modern teknik ve bilgilere göre uygularken bir taraftan da yurdumuzda en geri kalmış bir tıp bölümü olan kırık-çıkık tedavisinde, hekimlerimizin bilgilerinin arttırıp geliştirebilecekleri bir eğitim merkezi vazifesini görmelidirler.

Bu Ortopedi ve Traumatoloji Kliniklerinde verilecek değişik derecede daimi kurslarla, bir taraftan yeteri kadar kırık ve çıkık tedavisi bildiklerini pek iddia edemeyeğimiz operatörlerimizin bu branşta ilerlemeleri sağlanabileceği gibi, bir taraftan da pratisyen hekimler ve hükümet tabiblerinin de bu alanda gerekli bilgileri elde etmeleri mümkün olur.

Hatta Sağlık Bakanlığımız, vazife vereceği hekim ve operatörlerin bu kurslardan geçmelerini mecburi kılar veya buralarda kurs görmek için hekimlere izin, yolluk v.s. vermek suretiyle, bunların yetişmelerine imkânlar hazırlarsa, yurdumuzda bugün hâlâ pek perişan bir halde olan kırık-çıkık tedavisini, belki zamanla uygar memleketlerdeki seviyeye ulaştırmak mümkün olur.

En az 48 seneden beri traumatoloji uğraşıyorum. Yukarıda da sözünü ettiğim gibi, dünyanın birçok yerlerinde bu konuyu ve traumatolojinin türlü memleketlerdeki durumunu yakından inceledim. Hatta bu maksat için, mesela

“Birmingham müstakil kaza cerrahisi hastanesi”nde 1957’de nöbetçi doktorlarla beraber birkaç gece klinikte kalarak durumu yakından gördüm. Üzülerek itiraf etmeliyim ki; Traumatoloji organizasyonunun yurdumuzdaki kadar kötü olduğuna başka hiçbir memlekette, Balkanlar’da dahi rastlamadım.

Hatta diyebilirim ki, memleketimizde gördüğüm sayıda kötü tedavi edilmiş kırık vak’alarına hiçbir uygar memlekette rastlamak mümkün değildir. Bunlar arasında hekimin yüzünü kızartacak derecede olanlar vardır. Bu sebepten bazı hastaların, kırık tedavisinde hekimlere inanmamalarına ve halkın, aydınlar dahil, bir kırık vak’ası karşısında hekimden evvel kırıkçıya koşmasına hiçbir zaman şaşmamalıyız. Mamafih bazı basit kırıklarda, birçok hekimlerimizden iyi başarı sağlayan kırıkçıların, güç kırık ve çıkık vak’alarında hastayı sakat bıraktıkları da bir gerçektir. Bunun için uygar bir memleket olduğumuz iddiasında isek, hekimlerimizde mutlaka yeterli kırık bilgisi vermeliyiz. Zira ancak bu yoldan hastalarımızı kırıkçıların elinden kurtarmanın mümkün olduğuna inanıyorum.

Tıp öğrencilerime uzun yıllar (takriben 35 yıl), Cerrahpaşa’da resmen kırık dersi verdim. Fakat programlarımızın düzensizliği yüzünden, şimdiye kadar genel cerrahi dersleri arasında verilen bu derslere bazı talebeler hiç uğramamakta, kendi itiraflarına göre hiç kırık dersi görmeden cerrahi imtihanına girmekte ve tesadüf kırık suali sorulmayanlar da kırıktan habersiz olarak, doktor diploması alabilmekte idiler. Halen Ortopedi ve Traumatoloji Kürsü ve Kliniği kurulduktan sonra, mecburi ortopedi dersleri saatlerinde, kırık ve çıkık dersi de verilmektedir. Fakat bütün tıp tahsili esnasında tek bir sömestre ve haftada bir saat olan bu derste tıp öğrencilerine hem ortopedi ve hem de kemik traumatolojisi dersinin gereği gibi verilemeyeceği de bilinmesi gereken bir gerçektir. Operatörlerimizin de kırık tedavisinin artık ayrı bir bilim dalı olacak kadar ilerlediğini nihayet kavramaları ve yapabileceklerini sandıklarını değil, ancak gerçekten başarabilecekleri kemik yaralanmalarına el sürmeleri gerektiğini kabul etmeleri lazımdır.

Bu sözler yanlış anlaşılmasın. Ben bütün kırıkların tedavisinin sadece kırık uzmanları, ortopedistler veya traumatologlar tarafından yapılması gerektiğini iddia etmiyorum. Esasen, nüfusu 45 milyonu geçmiş olan memleketimizde, bugün bu işi gerçekten başarabilen kaç kişi bulmak mümkündür ki?. Ben aksine, bütün cerrahların ve hatta cerrah olmayan hekimlerin dahi traumatoloji’nin, özellikle kırık-çıkık tedavisinin ana prensiplerini öğrenmelerini ve hemen trauma akabinde, gerek ilk tedavi gerekse kolay vak’alarda definitif tedavide hata yapmadan hastaya en faydalı yolu seçip, gerekli yardımı yapabilmeleri lüzumu üzerinde duruyorum. İşte bu maksatla bu kitabın kırık-çıkık bölümünde bol resim ve şemalarla kırık ve çıkığın esaslarını gerek talebe, gerek hekim ve operatörlerin hatta ortopedistlerin önüne sermeye çalıştım.

**ÖNEMLİ BİLDİRİ, YAYIN
ve
YAZILAR**

Cerrahpaşa hastahanesinin cerrahî pavyonu açılıyor

*Ayakta tedavi pavyonile asrî mutfağın
küşat resmi dün akşam yapıldı*

Askerlerimize kışlık hediyeler

Hazırlık için dün Vali muavininin riyasetinde bir toplantı yapıldı

Dün Vilâyette Vali Muavini Anımet Kınığın riyasetinde kaymakamlar bir toplantı yaparak, askerlere yapılacak hediyelerin sınıfta tesellüm ve tesbiti hakkında görüşmüşlerdir. Verilen karara göre zabıtana verilecek eşyalar birer torba içine konacak ve bir eşyalı birer birer Kaymakam ve Halkevi Reislerinin huzurunda, toplantıdan sonra mühürleneceklerdir.

Şişli Halkevi de Vilâyete müraacaat ederek, yapacakları on bin pamuklu yelek için yerli tedavikini istemişlerdir. Vilâyet, Siyerbank nezdinde temasta bulunarak, bu işe lâzım olan 300 ton bezi temin etmiştir. Diğer taraftan, asker ailelerine yapılacak yardım hakkında da bugün kaymakamlar bir toplantı yapacaklardır.

Yün çoraplar yükseldi

Askerlerimize gönderilecek hediyeler arasında bulunan yün çoraplarının fiyatları son günlerde mühim surette yükselmiştir. Sultahamam civarındaki büyük bir firmanın, piyasadaki çorapları kıymetinden 15 - 20 kuruş fazla olarak topladığı ve şimdi de çok daha pahalıya sattığı söylenmektedir. İhtikâr bu yüzden doğmuştur.

(1 inci sahifeden devam)
edilen büyük cerrahî pavyon da yakında merasimle açılacaktır. Bu modern bina, Cerrahpaşa hastahanesinin en mühim noksanını telâfi edebilecek tarzda inşa edilmiştir.

Binada son sistem tesisat bu-

Yeni cerrahî pavyonun hazırlanmasında büyük hizmeti görülen Cerrahpaşa hastahanesinin değerli operatörü Deroiş

ludurulması için hiçbir fedakârlıktan çekinilmemiştir.

Cerrahpaşa hastahanesinin genç ve kıymetli operatörlerinden «Deroiş», yeni cerrahî pavyonun, bütün ihtiyaçlara cevap verecek mükemmeliyeti haiz olması için gece gündüz çalışmış, bu takdire lâyık mesaisile Cerrahpaşa hastahanesine çok faydalı olmuştur.

Yeni pavyon yapılırken bütün feruat gözönünde tutulmuş, hiçbir noksan bırakılmamıştır.

Bu pavyon ile Cerrahpaşa hastahanesi, şehrin en büyük teşkilatlı hastahanesi haline gelmiştir.

Arılar hücum edince...

Dün Sütlücede geçen çarip bir hâdisenin muhakemesine başlandı

Sütlücede arı besleyen Mari adında bir kadının, bir müddet evvel bahçedeki kovanlarında birercesini çalmış, Mari, komşusu Boşnak Abdullahtan şüphelendiğini söylemiştir.

Bunun üzerine bir polis memuru ile birlikte Boşnak Abdullahın bahçesine gitmişler. Mari, orada bir fiçî içine sokulmuş arıların, kendisinin olduğunu söylemiştir.

Abdullah inkâr etmiş ve

«Eğer arılar benim üstümde! diyerek fiçiyi bir tekme indirmişti.

Böylece serbest kalan bahçelerde, Mari ile polis memurunun üzerine üşmüşler, her ikisinin yüzünü, gözünü şişirerek tek evin içine kadar kovalamışlardır.

Boşnak Abdullah dün tezkirincisi Asliye Cezada muhakemesine başlanmış, adam yine inkâr etmiş ve muhakeme, şahit celbi için kalmıştır.

Mahkemeye verildi

Pangaltıda, Kuyumcu İrfan soğakında, 15 numarada oturan Öjjeni adında bir kadın, 8 liraya kiralamakta olduğu evinin bir odasını son defa 10 liraya çıkarmış, kira üzerinde ihtikâr yapmak suçundan Asliye ikinci Ceza Mahkemesine verilmiştir.

Cerrahpaşa Hastanesi Cerrahi Binasının yapımındaki katkılarını Tasviri Efkâr Gazetesinin 13 ikinci teşrin 1940, Çarşamba tarihli sayısında haber olmuştu

Cerrahpaşa Hastanesinin Yeni Cerrahî Pavyonu Pek Yakında Açılıyor

**Ayakta tedavi pavyonu ile asrî mutfakın
Kuşat resmi dün akşam yapıldı**

Vali ve Belediye Reisi Lûtfî Kırdar, Şehir Meclisi âzaları ve gazeteciler, Cerrahpaşa hastanesine giderek, hastanede ayakta tedavi için yeniden yapılan poliklinik ile mutfakın açılma merasiminde bulunmuşlardır.

Cerrahpaşa hastanesi Başhekimi Esat Durusoy bir nutuk söyleyerek bu pavyonun 72 bin ve mutfakın da 184 bin liraya, Vali ve Belediye Reisimizin himmetiyle yapıldığını tebarüz ettirdikten sonra teşekkürlerini sunmuş ve kurdelanın kesilmesini Validen rica etmiştir.

Vali, kurdelayı kestikten sonra poliklinik ve bilâhare de tam konforlu ve asrî bir şekilde yapılan mutfak gezilmiştir. Poliklinikte ayakta tedavi görecektür bütün hastalar için ayrı ayrı tedavi yerleri bulunmakta ve ayrıca hastaların beklemesi için gayet müsait bir oda bulunmaktadır.

Mutfak da harikulâde. Gerek yemek ve gerek yıkama tesisatı son sistem makinelerle mücehhez bulunmaktadır.

Hastanenin arkasında, denize kadar olan kısım da tamamen istimlak edilerek hastane kadrosuna ilâve edilmiştir.

Cerrahi Pavyon da Birkaç Güne Kadar Açılıyor

Cerrahpaşa hastanesinin arka kısmındaki geniş arsaya inşa edilen büyük cerrahî pavyon da yakında merasimle açılacaktır. Bu modern bina, Cerrahpaşa hastanesinin en mühim noksanını telâfi edebilecek tarzda inşa edilmiştir.

Binada son sistem tesisat bulundurulması için hiçbir fedakârlıktan çekilmemiştir.

Cerrahpaşa hastanesinin genç ve kıymetli operatörlerinden "Derviş", yeni cerrahî pavyonun bütün ihtiyaçlara cevap verecek mükemmelliyeti haiz olması için gece gündüz çalışmış, bu takdire lâyık mesaisi ile Cerrahpaşa hastanesine çok faydalı olmuştur.

Yeni pavyon yapılırken bütün teferruat gözönünde tutulmuş, hiçbir noksan bırakılmamıştır.

Bu pavyon ile Cerrahpaşa hastanesi, şehrin en büyük teşkilâtlı hastanesi haline gelmiştir.

Doç. Dr. Derviş Manîzade ile Bir Konuşma

Organizasyonun esası "disiplin" "tedaviyi mümkün kılma"dır. Buna dair bir hatıramı nakledeyim: Prof. DENK'in II. Kaza istasyonu başasistanı bulunduğum sıralarda günümün büyük bir kısmı her an ayakta ve her şeyden haberdar bir faaliyet içinde geçirdi. O gün nöbetçi Doçent bir saat için izinli gitmişti. Her zaman olduğu gibi telefon başında iken telefon çaldı, açtım ve sadece şu iki kelimeyi duydum: "Kalp yaralanması!" Bu, nereden verildiği, kime ait olduğu, vak'anın ne halde bulunduğu hakkında hiçbir malûmat ihtiva etmeyen haber bizim için kâfi idi, derhal hazırlık yapmamız isteniyordu. Koşup emir masasında ki zile 4 defa bastım, bütün dairelerde duyulan bu 4 kısa zil sesiyle beraber bütün vazifeliler intizam ve sürat içinde hazırlıklara başladılar... Dış servis kapıcısı, sedyeyi, hastayı derhal nakledecek vaziyette hazırlamış beklemektedir. Röntgenci makineyi kalp filmi alacak tarzda hazırlamıştır. Asistanlar derhal, röntgen dairesinin bitişiğindeki ameliyathanede yıkanmaya, hemşireler ameliyat masasını ve âletlerini tertiplemeye koyulmuşlardır. Transfüzyon servisi ameliyathanede, hazırlığını yapmıştı ve ben de vak'a gelir gelmez koştum, radyolojik muayenesini ve eldivenleri giyerek gayet pratik olan kavşî göğüs şakkını yapmıştım. Kanla dolu olan perikardı incise ederek yaralı kalbi avucumuza almıştık ki, o sırada saat gözüme ilişti: bana telefon edildiğinden beri sadece 20 dakika geçmişti. Genç kızın hayatı kurtarıldı. Sonra bir polis olan babasından öğrendim ki kız, intihar kasdiyle babasının polis tabancası ile kalbine ateş etmiş, bunu işiten babası yukarı kata çıkınca kızını yerde görmüş, ilk işi telefonla bizi, sonra sihhî imdat teşkilâtını haberdar etmek olmuştu. Nehrin karşı tarafından bize nakli ve tedavisi 20 dakika gibi çok kısa bir zamanda olup bitmişti.

Kaza istasyonlarında yağmurlu ve karlı günler birnevi istirahat günüdür, çünkü hava bozuk diye sokaklar tenhadır ve kaza az olur. Biz boş dumnaz, her boyda her yaştaki hastaların muhtelif uzuvlarına uyacak tarzda ateller, alçı sarğıları hazırlamakla meşgul olurduk. Bu suretle ihtiyacın nevine ve miktarına göre evvelden hazırlanmış materyelle "vakit ve materyelden tasarruf" edilmiş olur.

Gelen vak'aların çoğunun azami 2-3 günde gerekli tedavileri yapıp evlerine gönderilebiliyor. Çoğu işçi ve mutlaka kaza sigortası yaptırmış olduklarından tedavi sonunda rapor isteyeceklerdir. Bunu elde etmek için de tedavilerini ilâml etmeyip, adreslerine gönderdiğimiz davet kartlarına göre gününde muayeneye geleceklerdir. Fizikoterapi, mekanoterapi, transfüzyon teşkilâtı sayesinde kırık-çıkık tedavileri eksiksiz yapılmış olur. Sigorta işleri dolayısıyla tedavi edenler de tedavinin iyi olmasından mes'uldürler.

– Kaza istasyonların bizim için ne gibi faydalar mülâhaza ediyorsunuz?

Kaza istasyonları hakkında:

Doç. Dr. Derviş Manîzade ile bir konuşma

(Geçen sayıdan devam)

Organizasyonun esası disiplin, tedavii mülkümün kılma-dır. Buna dair bir hatıramı nakledeyim: Prof. DENK'in II. Kaza istasyonu başkanını bulduğum sıralarda günümün büyük bir kısmı her an ayakta ve her şeyden haberdar bir faaliyet içinde geçirdi. O gün nöbetçi Doçent bir saat için iznini gitmişti. Her zaman olduğu gibi telefon başında iken telefon çaldı, açtım ve sadece şu iki kelimeyi duydum: "Kalp yaralanması!" Bu, nereden verildiği, kime ait olduğu, vak'ının ne halde bulunduğu hakkında hiç bir malumat ihtiva etmeyen haber bizim için kâfi idi, derhal hazırlık yapmamız isteniyordu. Koşup emir masasındaki zile 4 defa bastım, bütün dairelerde duyulan bu 4 kısa zil sesile beraber bütün vazifeliler intizam ve sırat içinde hazırlıklara başladılar... Dış servis kapıcısı, sedeyi, hastayı derhal nakledecek vaziyette hazırlamış beklemektedir. Röntgeni makineyi kalp filmi alacak tarzda hazırlamıştır. Asistanlar derhal, röntgen dairesinin bitişindeki ameliyathanede yıkanmağa, homişierler ameliyat masasını ve aletlerini tertiplemeğe koyulmuşlardır. Tranfüzyon servisi ameliyathanede, hazırlığını yapmıştı ve ben de vak'a gelir gelmez koştum, radyolojik muayenesini ve eldivenleri giyerek gayet pratik olan kavsi göğüs şakını yapmışım. Kanla dolu olan perikardi incisî ederek yaralı kalbi avucumuza almıştık ki o sırada saat gözümle ilişti: bana telefon edildiğindenberi sadece 20 dakika geçmişti. Genç kızın hayatı kurtarıldı. Sonra bir polis olan babasından öğrendim ki kız, intihar kasdıyle babasının polis teşvencesile kalbine ateş etmiş, bunu işiten babası yukarı kata çıkınca kızını yerden görmüş, ilk işi telefonla bizi, sonra şifhî imdat teşkilâtını haberdar etmek olmuştur. Nehrin karşı tarafından bize nakli ve tedavisi 20 dakika gibi çok kısa bir zamanda olup bitmişti.

Kaza istasyonlarında vak'ınurlu ve karlı

lerinde (Bakanlıktan yol parası ve mezu-niyet verilmek) buralarda 3 aylık kurslar görmeleri ve imtihana belge almaları mecburi tutulabilir.

Hiç değilse üniversite kliniklerinde ve Kadıköy ve Beyoğlunda daha 2 hastaneye bağli, yani müstakil birer kaza cerrahisi istasyonu kurulması ve bunların nöbet ile gelecek bütün kaza vak'alarını alabilecek bir duruma konması mübkindür.

Kaza istasyonları aynı zamanda, bu sahada çalışanların araştırma ve travay yapabilecekleri bir enstitü olacaktır.

Kaza istasyonları sayesinde bir çok vatandeşların sakat kalmaktan korunacağı ve bunların memleket iktisadiyatında ve müdafaaasında parazit bir yük olmaktan kurtularak bir üretkif varlık olabilecekleri düşünülürse bu hususta yapılacak masraflara acınmaz.

— Bu fikrinizin gerçekleşmesine mani olan sebepler nelerdir. Üniversiteden neler istiyorsunuz?

— Fikir yenidir, yeni şeye alışınası güçtür. 1937 denberi bu meseleden bahsedirim. 1943 te Türk Tıp C. de hocamı B. TOKER'in bir tebliğinden sonra söz almış ve kırık çıkık tedavisini ilalen hekimlerin azlığından bahsetmişim. 1946 Millî Türk Tıp Kongresinde «Kırık tedavisi ve kırıklar» adlı tebliğimde yukarıki iddiamı ispat eden 11 vak'anın müşahadelerini bildirmiş ve kaza istasyonlarının kurulması lüzumu üzerinde ısrar etmişim. Memleketimizde bir çok hekim arkadaşların çok defa kırık tedavisini, kırık kemik uçlarının yapışmasını temin manasına aldıklarını görüyoruz. Halbuki kırık tedavisinin gayesi, sadece kırık kemik uçlarının birleşmesini temin değil, imkân nisbetinde anatomik normal şekil temin edilmiş olarak, kabil olduğu kadar kısa bir zaman içinde tam ve normal fonksiyon elde etmektir. Son 1948 M. T. T. Kongresinde de aynı konuda bir tebliğde bulunduğum.

Hocamızın bu son Ankara kongresindeki

YENİ DÜNYADAN

İNSAN ÖMRÜNÜN UZATILMASI VE GÜCÜNÜN ARTIRILMASI İÇİN ARAŞTIRMALAR

İnsanların daha çok yaşamalarına imkân verecek bilgi sahalarını genişletilmeleri için Kolor:bia-Birleşik Ameri-Universitesinin tıp fakültesi, Albert ve Mary Lasker ile Josiah Macy Jr. müessesesi tarafından tesis edilen 115.000 dolarla araştırmaları teşebbüs edecektir.

İnsanlar halen bütün memleketlerde eskisinden daha çok yaşamakta ise de yaşın ilerlemesile hüsnle gelen bünyevi ve akli arızalar tarz ve müstacel araştırmaları icab ettiren ciddi bir mesele teşkil etmektedir.

İhtiyarlık, para yokuşluğu veya uzun müddet paraca yardımda bulunulacağına dair teminat eksikliği yüzünden maa-lesef simdiye kadar ihmal edilmiş en müstacel tıp davalarımızdan biridir.

Ölüme karşı mukavemet derecesi yaşla azalmakta ve ihtiyarlık, bu yaşlı insanlarda görülen yüksek ölümlü nisbetinde büyük bir rol oynamaktadır. Yaş tezahürleri, anlayışlı bir şekilde ileri götürülecek araştırmalardan sonra daha iyi tedkik edilebilecek uzun bir arızalar silsilesi teşkil etmektedir.

İşte bu maksadla, başka tıp fakülte-leri tarafından derpis edilebilecek buna benzer her projeye ihtimelen örnek olabilecek bir program hazırlanmıştır. Çünkü paraca desteklenenler bile Kolumbia Üniversitesinde teşebbüs edilen araştırmaların şumuli maksada ulaşmak için kâfi sayılmaz.

Bu programdan niçensad, çok ihtiyar olmuş insanların ömrünü uzatmaktan ziyade orta yaş devresindeki sağlık, kuvvet ve faydalılık illarının sayısını arttırmak, takib edilebilir bir gaye ise insan hayatının bu devre içinde gençlik mu-

15 Kasım 1948 tarihinde Tıbbiyeli Dergisi'ne Kaza İstasyonları hakkında verdiğim bir demeç

– Viyana gibi nüfusu 2 milyon ve hayat şartlarındaki intizam dolayısı ile kaza vak'aları nisbetinin bizden az olduğu bir şehirde bugün Unfallstationların elinde 470 yatak vardır. Şehrimizde ise kaza vak'aları pek çok olduğu halde bu maksatla organize edilmiş bir istasyona ayrılmış tek bir yatak yoktur.

Hemen ilâve edeyim ki bütün hastanelerimiz imkânları nisbetinde kaza vak'alarını kabul ediyorlar, fakat bir abse, mide rezeksiyonu vesaire ile aynı yerde yatırıldığı için bunların yanında kaza vak'alarına lâzım olan sıkı ve devamlı ihtimamı gösteremiyorlar. Bu sebeple hastanelerimizde kaza vak'alarının ideal bir tedavi gördüğümünden bahsedilemez. Son kongrede bilhassa bu nokta üzerinde durdum ve isim zikretmeden memleketimizin en büyük hastanelerinde dahi kötü tedavi edilmiş ve fena neticeler yüzünden bize müracaat etmiş olan hastalardan 10 tanesinin müşahedesini bildirdim.

Bizde, kırık-çıkık vak'alarının çoğu fennî bir şekilde tıbbî ilk yardımdan mahrumdurlar, hattâ bunlar çok defa yanlış olarak önce karakollara götürülmekte, ondan sonra da "yatak yok, başka hastaneye" diye hastaneden hastaneye dolaştırılmaktadırlar. Bu suretle ya bunların hayatları tehlikeye konuyor veya kırıkçıların elinde sakat kalmaya mahkûm oluyorlar.

Böyle olunca yukarıda saydığımız kaza istasyonlarının bellibaşlı üç vazifesinden başka bizde bütün hükûmet tabiplerinin ve köy hekimlerinin fakültenin yaz tatillerinde (Bakanlıktan yol parası ve mezuniyet verilerek) buralarda 3 aylık kurslar görmeleri ve imtihanla belge almaları mecburî tutulabilir.

Hiç değilse üniversite kliniklerinde ve Kadıköy ve Beyoğlunda daha 2 hastaneye bağlı, yarı müstakil birer kaza cerrahisi istasyonu kurulması ve bunların nöbet ile, gelecek bütün kaza vak'alarını alabilecek bir duruma konması mümkündür.

Kaza istasyonları aynı zamanda, bu sahada çalışanların araştırma ve travay yapabilecekleri bir enstitü olacaktır.

Kaza istasyonları sayesinde birçok vatandaşların sakat kalmaktan korunacağı ve bunların memleket iktisadiyatında ve müdafaasında paraziter bir yük olmaktan kurtarılarak bir produktif varlık olacakları düşünülürse bu hususta yapılacak masraflara acınmaz.

– Bu fikrinizin gerçekleşmesine mani olan sebepler nelerdir. Üniversiteden neler istiyorsunuz?

– Fikir yenidir. Yeni şeye alışılması güçtür. 1937'den beri, bu meseleden bahsederim. 1943'te Türk Tıp C.'de hocam B. TOKER'in bir tebliğinden sonra söz almış ve kırık çıkık tedavisini bilen hekimlerin azlığından bahsetmiştim. 1946 Millî Türk Tıp Kongresinde "Kırık tedavisi ve kırıkçıları" adlı tebliğinde yukarıki iddiamı ispat eden 11 vak'anın müşahadelere bildirmiş ve kaza istas-

yonlarının kurulması lüzumu üzerinde ısrar etmiştim. Memleketimizde birçok hekim arkadaşların çok defa kırık tedavisini, kırık kemik uçlarının yapışmasını temin manâsına aldıklarını görüyoruz. Halbuki "kırık tedavisinin gayesi, sadece kırık kemik uçlarının birleşmesini temin değil, imkân nisbetinde anatomik normal şekil temin edilmiş olarak, kabil olduğu kadar kısa bir zaman içinde tam ve normal fonksiyon elde etmektir". Son 1948 M.T.T. Kongresinde de aynı konuda bir tebliğde bulundum.

Hocamızın bu son Ankara kongresindeki tebliğinin iyi karşılandığını ve uzun alkışlara vesile olduğunu, birçok meslektaşlarını tebrik ettiklerini, Operatör Dr. Feridun Ş. EVRENSEL'in kaza istasyonları meselesini takdirle karşıladığını fakat deontolojik görüşle tenkit etmekten kendini alamadığını, Dr. MANİZADE'nin bu tenkide verdiği cevapla da kongrede bir kaynaşma olduğunu, hatta Asabiyede asistan olan bir doktorun, bir doktor tarafından kötü tedavi edilmiş kolunu açarak gösterdiğini, İstanbul'a avdetleri esnasında Prof. M.O. UZMAN'ın tebrik ederek: "Kongreyi birbirine kattın, gidiyorsun" dediğini duyduğumuz. Bunları anlattım:

– Evet, dedi, öyle oldu. Dr. EVRENEST'in deontolojik noktai nazardan vâki tenkitlerine verdiğim cevabı yakında bastıracağım, iddialarım doğrudur ve dediklerimiz yapılırsa hekimliğin şerefi kurtulacaktır. Sağlık Bakanı benim tebliğ esnasında maalesef salonda yoktu. Çayda, mevzuunu Bakanlığın nasıl telâkki edeceğini merak ettiğimi söyledim. "Dinleyememek büyük bir bahtsızlık oldu, kongredeki raporlar ve tebliğler zabıtlardan okunacak ve üzerinde durulacaktır" dedi. Ben de kendilerine tebliğin bir suretini göndereceğimi söyledim.

Plânın gerçekleşmesi üniversitenin çok ufak bir himmetine bağlıdır. Her iki Cerrahî kliniğinde de (şimdilik) 30'ar yatak bu işe tahsis edilebilir.

Kaza istasyonlarının yüklenecekleri ilmî görevleri ile ihtiyaç görecekleri, geniş, mütehassıs, asistan, ilgili hemşire vs. kadrosu gözönünde tutularak, önce üniversite kliniklerine bağlı olarak kurulmaları ve sonraları buralarda yetişecek elemanların yardımı ile diğer hastanelerde de ve hatta ileride diğer vilâyet hastanelerinde de daha küçük çapta tesis edilmelerinin doğru olacağını sanırım.

İkidebir kapının zili çalınıyor ve bitişikteki hasta bekleme odasındaki gürültü artıyordu. Bizim polikliniklerde olduğu gibi hastaları saatlerce kapıda bekletmemek düşüncesi ile kısa kesmek istiyordum. Fakat Hoca, mevzuunu bir ideal haline getirdiği ve bunu heyecanla gerçekleştirmeye çalıştığı için bekleyen hastalardan ziyade konuşmamıza ehemmiyet veriyordu. Son sualimi adeta çekinerek sordum.

– Kaza istasyonlarının Avrupa'da tatbik edildiği memleketler hangileridir?

Kaza Cerrahisi İstasyonlarına iyi bir örnek: Viyana II. Kaza Cerrahisi İstasyonu
(Yukarıdaki fotoğrafta yazar istasyon ekibi ile beraber görülmektedir)

– Viyana'da (80) yatakla açılan ilk kaza istasyonları, 28 sene içinde, bir taraftan endüstrinin ilerlemesi, diğer taraftan motorlu nakil vasıtalarının ve spor yapanların çoğalması, kaza vak'alarını artırmış olduğundan (120) yatakla iktifa edemez olmuş ve kazalara karşı sigorta meselesinin de ortaya çıkmasıyla (350) yataklı Viyana Kaza Sigorta Hastanesi açılmıştır. Bu suretle 1937'de Viyana şehrinde kaza vak'alarına ayrılmış olan yatakların adedi (470)'i bulmuştur.

İngiltere'de de "sıhî imdat" "kan verme" ve "kaza cerrahisi teşkilatı" harbin kazanılmasında büyük rol oynamıştır. Son iki İngiltere seyahatimde bu teşkilatları yakından inceledim, notları aldım.

Almanya'dakileri görmüş değilim.

Mısırdaki bile imdadı sıhî istasyonunda ufak çapta bir kaza cerrahisi servisi mevcuttur, geçen sene görmüştüm. Zürih'te de kaza istasyonu teşkilatı mevcuttur.

Hocamıza teşekkür ederek ayrıldım.

Muvaffakiyet temennilerimizi tekrarlarım.

S.E.

ONALTINCI MİLLİ TÜRK TIP KONGRESİ
26-29 EYLÜL 1960, ANKARA

KIRIK ÇIKIK VE YARALANMALAR DAN SONRA
REHABİLİTASİON

Prof. Dr. Derviş MANİZADE
Çelikkilt Matbaası
İstanbul, 1960

Konumuzu teşkil eden yaralanmalardan sonra “Rehabilitasyon”dan maksat herhangi bir şekilde yaralanma sonunda bedeni, hissi ve ruhi maluliyetten mustarib olan kimselerin tekrar aktif hayata katılabilecek bir şekilde tedavilerinin teminidir. Bu tedavi ile bir taraftan bedeni sakatlığın verdiği fizik noksanlık ve bozukluk giderilirken, diğer taraftan da yaralanan kimsenin, durumuna göre, mesleki hayatta, cemiyetin kendisinden en iyi faydalanabileceği bir şekilde tekrar iş görebilmesi sağlanmaktadır.

Bu maksat için, hususile ikinci cihan harbinden sonra, Amerika ve Avrupa’da tıp ve bilhassa traumatoloji’nin çok ileri bulunduğu yerlerde, özel rehabilitasyon birlikleri ve hatta merkezleri kurulmuştur. Buralarda, on binlerce harp ve sulh malulü, tedavi edilerek tekrar aktif hayata dönebilmiş ve cemiyete yük olacak yerde yararlı olmuşlardır. Bunun memlekete olan ekonomik faydaları, ancak “milli ekonomi bilgisi”nin üzerinde duracağı bir konudur. Biz burada bunun sadece tıbbi tarafını incelemekle yetineceğiz.

Her ne kadar rehabilitasyon merkezlerine olan ihtiyaç, bilhassa amputasyonlularda, İngiltere’de daha birinci cihan harbinden sonra hissedilmeye başlanmışsa da -Roehampton’da o tarihlerde bunun ilk nüvesi olarak barakalarda bir müessese kurulmuştu-, gerçek rehabilitasyon merkezlerinin tam ve faydalı bir şekilde gelişmesi ikinci cihan harbi sıralarında olmuştur. Bunların kuruluşunda, İngiliz hava kuvvetleri mensuplarının bir an evvel aktif ödevlerini görebilir bir hale getirilme gayreti, esaslı bir rol oynamıştır.

Gerçekde mes’elenin esası 2000 sene evvel Plato tarafından söylenmiş olan sözlere dayanmaktadır. Daha o zamandan Plato demişdi ki: “Hastaların tedavisinde en büyük hata, vücut hekimleriyle ruh hekimlerinin ayrı olmasındadır”. Hakikatte vücut ile ruh bir bütündür ve bunların birbirinden ayrılmasına imkân yoktur.

İşte, bilhassa traumatoloji ile uğraşanlar, yaralanan kimselerin sadece bedeni sakatlıklarını giderilmekle aktif ve cemiyete faydalı hayata dönmelerinin her

zaman mümkün olmadığını çok görmekteyiz. Hele tedavi esnasında tecrübesiz bir hekimin veya hastanın tedavisiyle meşgul olanlardan birisinin, bilerek veya bilmeyerek, söylediği veya ağzından kaçırdığı bir sözün -hatta bazan iyi niyetle söylenmiş olsa da- sabit bir fikir haline gelerek, hastanın sırf bu ruhi tesirler altında, bedeni bakımdan sakat kalmasına, hiç değilse bedeni sakatlığının giderilmesinin uzun zamana ihtiyaç göstermesine sebep olduğu görülmektedir. İşte bilhassa başlangıçta yapılan bu gibi hatalar yüzünden, tedavileri hayli güçleşen bu nevi hastaların, hastanenin soğuk muhitinde tedavilerinin her zaman mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Daimi surette etrafında mustarib insanlar göreyerek tabiatın uzak sıkıcı bir muhitte, ne olsa ilaç kokuları içinde, monoton yemekler yiyerek, tatsız uzun bir hayat süren bu gibi hastalara ne kadar ruhi telkin yapılırsa, fizik tedavi, masaj, banyolar veya elektrik tatbik edilse, hiçbir fayda hasıl olmamaktadır. İşte bu gibi hallerde, hastaları bu sıkıcı durumdan kurtararak kendilerini tabiatın koynuna atan, neş'e içersinde tabii bir gelişme ve şifa sağlayan rehabilitasyon merkezlerinin cidden bir mucize gibi tesir ettiği görülmüştür.

Fakat bu sözler yalnız anlaşılmalıdır. Rehabilitasyon demek, hiçbir zaman rekonvalesenz demek değildir. Yani traumaya uğrayan hastaların, halen hastanelerimizde ekseriya yapıldığı gibi, uluorta bir yara ve kırık tedavisinden sonra bunları, hatta içersinde fizik tedavi yapabilen, bir nevi nekahethaneler inşa ederek oralara sevk etmekle, rehabilitasyon meselesi katiyen halledilmiş olmaz. Rehabilitasyon'un ne demek olduğunu iyice ifade edebilmek için, İngiltere'nin ünlü traumatologu ve birçok rehabilitasyon merkezlerinin kurulmasına amil olanlardan birisi bulunan Sir Reginald Watson-Jones şöyle demektedir:

“Rehabilitasyon, kırıkların repzasyonu ve tespiti kadar önemli olan ve bu tedavilerle birlikte hemen yaralanma akabinde başlaması gereken bir tedavi şeklidir. Ve bu rehabilitasyon tedavisinin her şekliyle, tedavinin başladığı ilk günden itibaren tatbiki de şarttır. Hastanın yaralandığı andan itibaren ruhi tedavi, sosyal yardım, adale geliştirilmesi, oynak mobilizasyonu ve diğer türlü rehabilitasyon tedavileri hep birlikte ve hemen başlamalıdır. Bunun için de doktorlardan başka hemşirelerin, hastabakıcıların, fizik tedavi müteahhaslarının, masajcı ve jimnastikçilerin de yine hemen ve ilk andan itibaren ne yapacaklarını bilmeleri ve yapmaları lazımdır. Bu sebepten bunların, hastaya yapılacak muamele, hastaya neyin söylenip neyin söylenemeyeceğini bilecek şekilde yetişmiş olmaları gerektir. Hastanın hastaneye yattığı günden itibaren, sosyal yardım teşkilatının da onlarla alakalanması mutlaka şarttır. Hastane müdüreleri yatak çarşaflarının zerafet ve intizamından ziyade hastaların tıbbi ekzersizleri, sosyal ve ruhi durumlarıyla ilgilenmelidirler. Cerrahlar dahi bazan rütbe ve itibarlarını unutarak gerektiği zaman ceketlerini çıkarıp -onları teşvik için hastalara birlikte jimnastiklere katılmaktan çekinmemelidirler.

Servisi bütün mensupları ve bütün hastalar iyimserlik ve neş'e içinde olmalıdır. Kaza cerrahisi servisleri atalet, uyuşukluk ve ümitsizlik ile değil

daima faaliyet ve canlılıkla dolup taşmalıdır. Buralarda koro halinde şarkılar söylemek, makul derecede radyo ve piyanodan faydalanmak, hülasa yaralıların bedeni ve ruhi tedavileri işinde, bütün personel ile birlikte, bizzat hastaların da tek bir vücut gibi gayret göstermeleri faydalıdır. Yine buralarda, hastaların okla nişan atması ve bilardo v.s. gibi eğlendirici oyunlar oynayabilmesi, konserler, filmler gibi tedbirlerle kaza istasyon ve rehabilitasyon merkezlerine neş'e ve cesaret verilmelidir. Hülasa kaza cerrahisi ve rehabilitasyon merkezleri, hastanelerin en neş'eli ve bahtiyar yerleri olmalıdır”.

Görülüyor ki kırık ve yaralanmalardan sonra iyi bir rehabilitasyon tedavisi yapılabilmesi için, her şeyden evvel içersinde rehabilitasyon tedavisi de yapılabilen teşkilatlı bir kaza cerrahisi hastanesi, istasyonu veya hiç değilse servislerinin mevcut olması şarttır. Çok acı olmakla beraber şurada itiraf etmeliyiz ki memleketimizde henüz bu şekilde kurulmuş, ne bir kaza cerrahisi hastanesi, ne bir kaza cerrahisi istasyonu ve hatta ne de servisi vardır. Ve tabiidir ki yine, gerçek manasıyla, ne bir rehabilitasyon merkezi, ne de rehabilitasyon birliği veya istasyonu mevcuttur. Bursa'daki askeri fizik tedavi kliniği, daha çok içersinde fizik tedavi tatbik edilebilen bir nekahethane; İstanbul'daki Darülaceze de daha çok ihtiyarlık v.s. gibi sebeplerle tam malul olanları teselli ederek, onların iâşe ve ibatesini sağlayan değerli bir müessesedir. Bilhassa meşguliyet tedavisi “Occupational Therapie” tatbikindeki çalışma ve başarıları ciddan takdire yaraşan bu müessesenin, kırıklardan sonra yapılan modern bir rehabilitasyon ile bir alakası yoktur.

Hakikat şudur ki, memleketimizde ilmi manasiyle rehabilitasyon merkezleri mevcut olmadığı gibi, bunların başlangıcının tatbik edildiği bunlara materyel verecek ve bunları besleyecek olan yani bunları doğuracak olan kaza cerrahisi klinikleri de mevcut değildir. İşin en acısı, memleketimizde kaza cerrahisinin lüzumuna inanan cerrah, hatta cerrahi profesörlerimizin sayısının, bugün, yani 1960 yılında dahi, yok denecek kadar az oluşudur. Burada çok acı olsa dahi, bana verilen bu konu ile ilgili bütün gerçekleri belirtmeyi bir ödev bildiğimden, sözlerime şunu da eklemek isterim ki, medeni memleketlerde kaza cerrahisi istasyon servis ve hastaneleri mesela Viyana'da yarım yüz yıl, İngiltere'de çeyrek yüz yıl önce kurulmuş iken, memleketimizde traumatolojinin henüz ne Sağlık Bakanlığı'nda adı, ne de tababet ihtisas şubeleri arasında ismi ve ne de üniversitelerimizde traumatolojiye ayrılmış ayrı bir dersi mevcuttur.

Memleketimizin bu noksanını, bundan 14 sene evvel, 1946'da IX. Milli Türk Tıp Kongresi'nde yaptığım “Kırık tedavisi ve kırıkçılar” adlı tebliğimde belirttiğim gibi, 1948'de yayınladığım “Açık Kırıklar ve Komplikasyonları” adlı kitabımın ön sözünde de açıkça ifade etmiştim. Gerçekten bugün Türkiye'de yalnız kırık, çıkık ve yaralanmalarla meşgul olan ne sivil veya askeri tek bir hastane veya tek bir poliklinik ve ne de hastanelerimizde yalnız bu maksad için kullanılmak üzere ayrılmış bir yatak vardır. Hülasa kaza neticesi yaralanma vak'aları hep diğer ürjan vak'alarla aynı kaba doldurulmaktadırlar.

Ancak, hakikatleri olduğu gibi belirtmiş olmak için, şunu da ilave etmeliyim ki, halen çalışmakta bulunduğum Cerrahpaşa'daki İstanbul Üniversitesi III. Cerrahi kliniği Direktörü Ord. Prof. Dr. Fahri Arel'in tensibi ile, bana birkaç seneden beri umumi cerrahi dersleri meyanında kırık ve çıkıkların propedötiği mahiyetinde bir ders verilmiş olup, ben de halen bu dersi vermekteyim.

Aynı zamanda 100 yataklı kliniğimizin 11 yataklı bir koğuşunda, tercihan kırık vak'alarının toplanmasına müsaade edilmiştir. Yine ilave etmeliyim ki üniversite I. ve III. cerrahi klinikleri, Cerrahpaşa'da birer ay nöbetleşe ürjan vak'aları (Apandisit, delinmiş mide v.s. ile birlikte kırık ve çıkıkları da) gece ve gündüzün her saatinde kabul etmek üzere teşkilatlanmış olup, 8 seneden beri bu usulü tatbik etmektedirler. Bunun gibi memleketin birçok hastanelerinin cerrahi servisleri de had apandisit, boğulmuş fitik, abse ve flegmon ile birlikte kırık çıkık ve yaralanma vak'alarını da kabul etmektedirler. Fakat bunların hiçbir zaman teşkilatlı bir kaza cerrahisi manasına gelmediği aşikâr olduğu gibi, yine bunların, kaza cerrahisi ve rehabilitasyon merkezlerinin yaptıkları işi görmelerine ve tedaviden aynı neticeleri almalarına da hiçbir zaman imkân yoktur.

Bu hususta söylenecek pek çok sözler varsa da maksadı belirtmek için ben burada sadece "British Orthopedic Association" in 1959'da büyük Britanya'da kaza cerrahisinin durumu hakkında hazırladığı bir memorandumdan bazı sözleri almakla yetineceğim. Fakat önce şunu da belirtmeliyim ki, "British Medical Association" ile "British Orthopedic Association"ın son 50 yıl zarfında İngiltere'de kaza cerrahisi ve kırık çıkık tedavisinin durumunu incelemek üzere kurduğu komiteler ile bunların verdiği ciddi ve sert tenkidlerle dolu raporlar üzerine hükümetin teşkil ettiği "Interdepartmental committee on the Rehabilitation of persons injured by accidents" adlı komite gibi müteaddid ilmi kurulların sırasıyla 1912, 1935, 1939, 1943, 1951, 1956 ve 1958 ve nihayet 1959'da, yayınladığı raporlara uyularak geliştirilen teşekküller sayesinde bugün İngiltere'de hatırı sayılır bir kaza cerrahisi teşkilatı mevcuttur.

Bunların önemlilerini üç sene evvel Londra'da bulunduğum 6 aylık tetkiklerim esnasında görmek ve incelemek fırsatını bulmuştum. Bunlar arasında, 1941'de kurulmuş olan ve müstakil kırık çıkık poliklinik, ameliyathane ve servislerinden başka kan, kemik ve doku bankası ve ayrıca müstakil bir yanık tedavisi servisi ile rehabilitasyon merkezlerini ihtiva eden İngiltere'nin başlı başına kaza cerrahisi hastanesi "Brigminham Accident Hospital" bulunduğu gibi (Gisane, W.), Liverpool, Manchester ve Oxford'daki üniversiteye bağlı kaza cerrahisi istasyonları da vardır. İngiltere'de bunlardan başka daha birçok kaza cerrahisi ve rehabilitasyon birlik ve merkezleri bulunduğu gibi, büyük hastanelerin çoğunda da hiç değilse ayrı kaza cerrahisi birlikleri vardır.

Bütün bunlara rağmen, İngiltere'de bir ilim hey'etinin 1959'da verdiği son rapordan aşağıya alacağım cümlelerin bizde hâlâ kaza vak'alarının diğer acil cerrahi vak'alar arasında, -apandisit, boğulmuş fitik ve mide delinmesiyle

bir arada- tedavi edilebileceği kanaatinde olanlara ciddi bir cevap teşkil edeceğini sanıyorum. Bu memorandum'da, yukarıda bize nazaran ve mükemmel bir durumda olduğunu bildirdiğim, İngiltere'nin bugünkü kaza cerrahisi teşkilatı hakkında bile aynen şöyle denilmektedir:

"Brit. Med. Assoc. in 1958 Brigmingham kongresinde yapılan tenkitlerden, İngiltere hastaneleri teşkilatının, yaralıların tedavisinde tamamen yetersiz ve desorganize bir halde olduğu meydana çıkmıştır. Bu maksad için kullanılmakta olan mevcut teşkilatın, eksiklikleri de yine bu kongrede aşikâr olarak belirtilmiştir. Fakat sadece mevcut ihmal, kusur ve noksanların belirtilmesi yetmez, buna daha başka şeylerin de ilavesi lazımdır. Yaptığı incelemeler sonunda 'British Orthopedic Association' komitesi, Britanya'nın bugünkü kaza cerrahisi servislerinin ciddi şekilde yetersiz olduğuna ve bunun da 4 sebebi bulunduğu kanidir: 1) Teşkilât noksanlığı, 2) Bu teşkilat için gerekli yeter sayıda mütehas-sis hekimin yokluğu, 3) Yaralıları yerleştirecek yeter sayıda yatak bulunmayışı, 4) Cerrah ve personelin kaza cerrahisinde yetişme imkânları bulunmayışı."

Bu 4 sebepten birincisi hakkında da şöyle denilmektedir: "Bugünkü sistemin esas kötü tarafı memleketteki yaralıların yüzlerce hastaneye dağıtılmasıdır. Bu hastanelerde yalnız ilk yardım yapılmakla yetinilmeyip, hastaların sonuna kadar tedavisine teşebbüs edildiğinden, yaralıların tedavi ve bakımı ile alınan neticeler de pek düşük bir derece göstermektedir. Fakat bütün hastaneler küçük veya büyük, kaza cerrahisi için teşkilatlı veya teşkilatsız, bu alanda yetişmiş hekim ve personeli bulunsun veya bulunmasın her kaza vak'asını sonuna kadar tedavi etmeye kalkıştığı takdirde, neticenin başka türlü olmasına imkân var mı?" Bu memorandumda daha birçok tenkitler varsa da burada bu kadarını bildirmeyi yeter buluyorum.

Görülüyor ki bize nazaran kaza cerrahisi ve rehabilitasyon teşkilatı bakımından kat kat üstün bir durumda olan İngiltere'de bile hükümet, bu konuya da-ima çok yakından ilgi göstermekte ve 1935'ten beri birkaç senede bir kurduğu ilmi kurulların hazırladığı raporlarda belirtilen eksikleri tamamlamaya mütemadiyen çalışmaktadır. İngiltere'de hal böyle iken memleketimizde bugüne kadar gelip giden hükümetlerin kazalarda yaralananların tedavisi için kurulması gereken kaza cerrahisi ve Rehabilitasyon teşkilatı ile şimdiye kadar hiç ilgilenmedikleri görülmektedir. Üniversitelerimiz de bu hususta kendilerine düşen öncülük ödevini yerine getirmiş sayılamazlar. Bu sebepten memleketimizde kaza neticesi yaralananların tedavisinde, sayısı pek mahdud olan münferit başarılar istisna edilirse, Türkiye'nin bugünkü durumunun, kaza cerrahisi teşkilatı bakımından, Avusturya'nın 1909 ve İngiltere'nin 1920'deki durumlarına benzediğinde şüphe yoktur. Memleketimizin bu alandaki noksanları üzerinde merhum hocam Prof. B. Toker muhtelif vesilelerle yaptığı tebliğ ve yayınlarda durduğu gibi; Prof. Orhan Toygar da, 1946, VI. Cerrahi kongresinde "Kaza istasyonları teşkilatı" adlı raporunda bu noktaya temas etmiştir.

Bizde hükümetlerin bu konu ile ilgilenme derecesini belirtmek bakımından bilgiler daha vermek isterim. 1946'da IX. Milli Türk Tıp Kongresi'nde yaptığım "Kırık tedavisi ve kırıkçılar" adlı bir tebliğ ve 1948'de yayınladığım "Memleketimizde kaza cerrahisinin bugünkü durumu ve eksikliklerinin tamamlanması hakkındaki düşüncelerimiz" adlı yazım ve daha sair bu alandaki yazılarım dolayısıyla, devrin Sağlık Bakanı benden bu yazılarımın bir kopyasını istemiş ve ben de göndermişim. Tabiidir ki bunların hiçbir ciddi tesiri olmamıştır. Bundan sonra 1952 tarihinde, Dekanlıktan aldığım bir tezkere üzerine Sağlık Müdürlüğü'nde, Müdürün başkanlığı ve 4 başhekim ile -üniversiteden ismen istendiğim için- benim iştirakimle kurulan bir komisyon, birkaç hafta çalışarak, "Türkiye'de kaza cerrahisinin kurulması" hakkında bir rapor hazırlayıp vermişti. (Bu raporun kopyasını yazımın sonuna ekliyorum). Tabiidirki bu rapor da bir köşeye atılmıştı.

Fakat bu rapor hikâyesinin, birde gülünç tarafı vardır ki onu da anlatmadan geçemeyeceğim. Geçen Milli Tıp Kongresi'nde o zaman Sağlık Bakanı olan Dr. Lütfi Kırdar, Göl Gazinosu'ndaki kokteyl'de benden "Türkiye'de kaza cerrahisinin kurulmasına dair" bir rapor hazırlamamı rica etti. Ben böyle bir raporun 21/4/1952'de Sağlık Bakanlığı'na sunulmuş bulunduğunu söyledim. Biraz hayret etti, kalemi mahsus müdürünü çağırarak, bu raporun bulundurulup kendisine sunulmasını istedi. Yanından ayrıldıktan biraz sonra, vekilin ihtiyatlı ve çok tecrübeli hususi kalem müdürü, yanıma gelerek "bu raporu bulamazsak acaba bir kopyasını lütfedebilir misiniz" dedi. "Olur" dedim. 3 ay sonra vekaletten bir mektup aldım. Raporu bulamamışlar kopyasını istiyorlardı. Yolladım; fakat yine bir şey çıkmadı. Bugüne kadar da bu noksanlığın giderilmesi için bir teşebbüse geçildiğini de bilmiyorum.

Şimdi bir mukayese yapabilmek için, dünya kaza cerrahisine önder olan Avusturya'daki kaza cerrahisi Rehabilitasyon merkezlerinin durumunu kısaca belirtmekliğime müsaadenizi rica edeceğim. 1884'de Almanya'da Bismarck tarafından sosyal sigortanın yanında bir de kaza sigortası teşkil edildikten sonra, Avusturya'da 1887'de kaza sigortaları kanunu kabul edilmiştir. Başlangıçta bu teşkilat sadece yaralılara ve kazaya uğrayanların sakatlıklarına karşılık bir tazminat vermekten başka bir şey yapmıyordu. Fakat birçok istihalelerden sonra nihayet, kazayı önleyici ve fakat daha mühimi kazaya uğrayanların sakat kalmalarını önleyici tedbirler üzerinde duruldu. İşte Avusturya'da kaza cerrahisinin başlangıcına sebep ve amil olan da bu sigorta kanunudur. Böylece sigorta teşkilatı bir taraftan önleyici sağlık teşkilatını kurarken, diğer taraftan Üniversitede Viyana Tıp Fakültesi'nde, I. ve II. Cerrahi kliniklerine bağlı, I. ve II. "Unfall station" "Kaza istasyonları" kuruldu (1909). İçinde bulunduğumuz ilk yüz yılın başlarında kurulan bu istasyonlar, bugün dahi, yaralıların tedavisinde, daha verimli bir şekilde çalışmalarına devam etmektedirler.

Tablo I

No:	Hastanın Adı	Yatak adedi	Yatan hasta adedi	Poliklinik hasta adedi	İdare Eden
1	Unfallkrankenhaus Wien	140	4025	41558	Prof. Lorenz Böhler Tesis 1925
2	Stelhof rehabilitation istasyonu	90	900		Prof. Lorenz Böhler Tesis 1943
3	Graz kaza cerrahisi hastanesi	200	5802	21962	Doç. Dr. Walther Ehalt Tesis 1940
4	Graz'da Tobelbad rehabilitasyon istasyonu	180	1480		Dr. Neubauer Tesis 1951
5	Klagenfurt kaza cerrahisi hastanesi	80	1582	6058	Dr. Meier - Stauffer Tesis 1936
6	Linz kaza cerrahisi hastanesi	180	4175	13957	Dr. Jörg Böhler Tesis 1951
7	Salzburg kaza cerrahisi hastanesi	120			
8	Viyana yeni kaza cerrahisi hastanesi	200			

Bunlardan, 1936-37 ders senesinde, başasistanlığını yapmış olduğum Viyana Üniv. II. kaza istasyonu, 280 yataklı Tıp Fakültesi II. Cerrahi kliniğine bağlı olup, bu kliniğin 60 yatağını işgal etmektedir. Kliniğe bağlı fakat yarı müstakil olan bu istasyon, ayrı servisi ameliyathane hemşireleri ve ayrı poliklinik ve kontrol arşivleri, daktiloları, fizik tedavi, jimnastik ve masaj salonları ile Rehabilitasyon merkezleri bulunan başlı başına bir servistir. Aynı teşkilat yine Viyana Üniversitesi I. cerrahi kliniğine bağlı olan I. kaza istasyonunda da mevcuttur. Şehrin ortasında bulunan bu iki istasyon, ayın tek günlerinde birinci ve çift günlerinde ikinci cerrahi kliniği nöbetçi bulunmak suretiyle, daimi olarak gece ve gündüzün her saatinde gelen yaralıları kabul ve tedavi etmektedirler.

Viyana'da bunlardan başka 1925'te, dünyanın en meşhur kaza cerrahisi Prof. Lorenz Böhler'in kurduğu "İşçi Sigortaları teşkilatına" ait "Unfall Krankenhaus" yani müstakil bir kaza cerrahisi hastanesi vardır. Viyana işçi sigortalılarının tesis ettiği fakat tedris bakımından üniversiteye bağlı bulunan bu hastanenin, Viyana'dan 25-30 kilometre uzakta Stollhof'ta Tuna kenarında güzel bir de Rehabilitasyon merkezi mevcuttur. İşte Böhler'in kurduğu bu kaza cerrahisi hastanesidir ki bu alanda bütün dünyaya önderlik etmiş ve dünya kaza cerrahisinin gelişmesinde esaslı bir rol oynamıştır. Bu hastaneden ilham alarak önce Avusturya'da ve sonra bütün dünyada kurulan bu nevi hastanelerin bir listesi ilişiktir. (Tablo I. - II. III.)

Tablo II

No:	Hastanın Adı	Yatak adedi	Yatan hasta adedi	Poliklinik hasta adedi	İdare Eden ve Tesis Tarihi
1	Wels kaza cerrahisi istasyonu	170	2924	4151	Dr. Meissner 1958
2	Steyr kaza cerrahisi istasyonu	120	2326	4917	Dr. Bruneder 1941
3	Valduna kaza cerrahisi istasyonu	110	1639	2571	Dr. Schalle 1945
4	Viyana Hanuschkranken haus kaza cerrahisi istasyonu	76	1953	11230	Dr. Eigenthaler 1946
5	Wörgl kaza cerrahisi istasyonu	45	824	612	Dr. Zottl 1947
6	Bregenz kaza cerrahisi hastanesi	80	1166	4495	Dr. Böckle 1950
7	Kalwang kaza cerrahisi hastanesi	60	1267	1982	Dr. Lederer 1930
8	Villach kaza cerrahisi istasyonu	40			

Böylece Avusturya'da 50 sene evvel iki, yani müstakil üniversite kaza istasyonu ve 35 sene evvel de "Müstakil bir kaza cerrahisi hastanesi ve Rehabilitation merkezleri kurulmuş olduğu halde, İngiltere'nin o tarihlerde ne kötü bir durumda olduğu cidden tetkike değer. İngiltere'nin en büyük traumatoloğu Sir Reginald Watson-Jones, üç sene evvelki ziyaretimde, bana 1920'de talebeliği sırasında hocasının derste daima söylediği bir sözden bahsetmişti. Hocası o tarihte derste, şöyle dermiş "Hiçbir Londra polisinin basit bir Colles yani radius alt nihayeti kırığından sonra dahi tam iş görmek üzere vazifeye döndüğü, en iyi tedaviye rağmen, görülmemiştir". Yine bu tarihlerde "her kırığın az çok devamlı bir sakatlık bırakmasının kaçınılmaz bir hal olduğu kanaati umumiydi". O zaman İngiltere'de kırığın kaynamaması veyahut kötü bir şekilde kaynaması, önüne geçilmez bir komplikasyon olarak kabul ediliyordu.

1912'de İngiltere'de kaza cerrahisi o kadar kötü bir durumda idi ki, "Brit. Med. Assoc" İngiltere'de kırık tedavisinin durumunu bildirmeye memur ettiği bir komitenin mezkur tarihte yayınladığı bir raporda, komite tarafından tedavi neticeleri incelenen 3000 kırık vak'asının, 1276'sında kırığın kötü bir şekilde kaynadığı ve geri kalan "anatomik netice" iyi olan vak'aların çoğunda da "fonksiyonel netice"nin kötü olduğu bildirilmekte idi. Bu hakikatleri ortaya koyan bu rapor, cidden çok acı olmakla beraber, İngiltere'de kırık tedavisinin gelişmesinde büyük rolü olan Hey Groves'in dediği gibi "ondan sonraki kırık teda-

Tablo III

No:	Memleket	Hastane Adı	Kuruluş Tarihi	
1	Rusya	Kaza cerrahisi üniversite kliniği	1937	Prof. Priorow
2	Polonya	Varşova kaza cerrahisi hastanesi	1935	Dr. Sokolowski
3	İtalya	Kaza cerrahisi ve ortopedi üniversite kliniği Roma	1936	Prof. Della Vedova
4	İspanya	Kaza cerrahisi ve meslek hast. Üni. Kl. Madrit	1952	
5	Şili Santiago	Kaza cerrahisi üniversite kliniği	1937	Prof. Dr. Teodora Gebauer
6	Uruguay Möntevidio	Kaza cerrahisi üniversite kliniği	1941	Prof. Dr. Bado
7	Brezilya Sao Paolo	Kaza cerrahisi üniversite kliniği	1942	Prof. Dr. Godoy Moreira
8	Meksika	Kaza cerrahisi üniversite kliniği	1944	Prof. Dr. Farill
9	Arjantin	Müteaddit kaza cerrahisi istasyonları		Prof. Dr. Lelio Zeno
10	İngiltere	Büyük hastanelere bağlı istasyonlar	1936	Hey Groves (Birmingham)
11	Portekiz	Kaza cerrahisi hastanesi (1952'de tasarı halinde)		

visinin gelişmesini ölçmek ve durumu mukayese etmek imkânı veren güvenilir bir standard istatistik" teşkil etmişti... Öyleki bu tarihten 22 sene sonra kurulan yine "Brit. Med. Ass"nin, kırıkları inceleyen bir komitesi bu tarihlerde artık kırık tedavisi teşkilatlanmış bulunan Liverpool ve Manchester Royal Infirmary hastanelerinin kırık servislerinden temin edilen istatistiklerine dayanarak yayımladığı bir raporda, 1934'te bu hastanelerde tedavi edilen kırık vak'alarının -1912'de görülen % 40 daimi sakatlık yerine- % 5 daimi sakatlık bıraktığı, yani kırıkların % 95'inin tam manasıyla iyileştiğini bildirmiştir.

Teşkilatlı kırık servisinden alınan bu güzel netice, İngiliz cerrahlarını önce biraz şaşırttı. Bazıları ise buna inanmadılar, hiç değilse bu neticeyi şüphe ile karşıladılar. Fakat sonunda rapor kabul olundu ve İngiltere'de kaza cerrahisinde devrim yaratıcı bir tesiri oldu. Büyük sanayiciler mes'elenin önemini kavradı-

lar. Sendikalar teşkilatı, kaza cerrahisi ile ilgilenmeye başladılar. Sanayi sosyal yardım teşekkülleri faaliyete geçti. Hükümet interdepartmental müşterek bir komite kurdu, hastaneler kaza vak'alarının iyi tedavisi için gerekli mücadeleye davet teklifini kabul ettiler. Böylece bu tarihten sonradır ki (1934) bütün İngiltere'de kırık servisleri kurulmaya ve yayılmaya başladı. Ve nihayet 1941'de, rehabilitasyon merkezleri, kan bankası ve eşi bulunmayan bir de yanıklar servisi bulunan "The Birmingham Accident Hospital" kuruldu. 1956'da bir hafta etüt ettiğim bu hastanede 15 sene zarfında 550.000 yaralı tedavi edilmiş bulunuyordu (W. Gissane)

İngiltere'de, kırık tedavisi standardı böylece birden değişti. Kırıkların kötü şekilde kaynaması veya hiç kaynamaması gibi komplikasyonlar hayli azaldı. Artık cerrahlar "anatomik netice" ve "fonksiyonel netice"den bahsetmez oldular. Ve artık umumi bir prensip olarak "kırılan ekstremitte tedaviden sonra klinik olarak normalden ayırt edilemez bir hale gelmelidir" prensibi ortaya çıktı ve ancak şekil ve fonksiyon mükemmel olduğu ve hastanın da neticeden memnun bulunduğu vak'alarda tedavinin iyi olduğu kanaati yerleşti.

Fakat bu yüksek derecede iyi tedavi neticesi hiçbir zaman sadece cerrahi teknik ile elde edilemezdi. Zira cerrahi kırık tedavisi, diğer hiç bir cerrahi tedaviye benzememektedir. En mükemmel teknikle yapılan bir kırık ameliyatından sonra dahi, eğer bilgili ve tecrübeli ellerde (doktor, hemşire, fizik tedavi ve Rehabilitasyon personeli) devamlı tedavi kontrolü yapılmaz ve vak'alar bu şekilde sonuna kadar tedavi edilmezse netice her an sıfıra düşebilir. Bu tedavi ve kontroller, gerekirse ameliyattan aylarca sonraya kadar devam etmelidir. Aynı zamanda komplikasyonları önleyici tedbirlerin de her zaman, vaktinde alınması şarttır. İşte bunun içindir ki kaza cerrahisi teşkilatının daima tam olması, yani yaralının yalnız bu işle uğraşan bir servise alınması, servise girişinden tekrar çalışabilir bir hale gelinceye kadar, bilgili ve tecrübeli mütehasıs, operatör, hemşire, masaj, jimnastik ve fizik tedavi mütehasısları elinde bulunması ve nihayet bu servislerde başlaması gereken Rehabilitasyon tedavisinin, gerekli vak'alarda Rehabilitasyon birliklerine ve daha önemlilerinin de Rehabilitasyon merkezlerine gönderilerek tedavilerinin tamamlanması gerekir.

Şimdi Rehabilitasyon'un önemini ve bir çoklarını yakından incelediğim ve bir tanesinde bizzat mütehasıs olarak çalıştığım kaza istasyonları ve onun ayrılmaz bir cüz'ü olan Rehabilitasyon merkezlerinde tatbik edilmekte olan gerçek Rehabilitasyon'un esas prensipleri üzerinde durmak isterim.

Bir yaralanmadan sonra husule gelen kırık v.s.'nin tedavisinde dikkat edilecek bir nokta fizik ve ruhi tedavinin birbirinden ayrılmadan, ilk andan itibaren atbaşı beraber yürütülmesidir. Yalnız kırığı veya yırtılmış bir ligamenti veya bir çıkığı sadece yerine koyup, hastalık ve neticeleri hakkında hiçbir bilgisi olmayan hastadan, kendi kendine çalışarak zayıf adalesini kuvvetlendirmesini veya hüt büzüşmüş kapsül dolayısıyla oynaklarında meydana gelen hareket mahdudi-

yetini gidermesini beklemek abestir. Hasta hiçbir zaman, ancak hareket tedavisiyle iyileşebilen hafif bir iltisak ağrısını, istirahat ve hareketsizlikle şifa bulabilen bir artritisi veya hidroarthrosis ağrısından ayırt edemez. Bir kırığın kaynamasını sağlayan tedavide gösterilen ve bilgi ile tecrübeye dayanan maharet, yaralanma sonunda atrofiye uğramış ve kuvvetsiz düşmüş adalelerin gelişip kuvvetlenmesi veya hareket mahdudiyetine uğrayan mafsalsın tekrar normal fonksiyonunu elde edebilmesi için yapılacak tedavide de gösterilmelidir.

Ne zaman bu konu üzerinde dursam, hiç hatırımdan çıkmayan bir hadiseyi anmaktan kendimi alamıyorum. 1946 Milli Türk Tıp Kongresi'nde yaptığım "kırık tedavisi ve kırıkçılar" adlı tebliğimi hazırlarken, İstanbul'un tanınmış kırıkçılarını da incognite olarak ziyaret etmiştim. Bunların müteaddid defalar ceza görmüş olmalarına rağmen, hâlâ 1960 sonbaharında da faaliyette olduklarını yine geçen gün muayene ettiğim bir hasta vesilesiyle öğrenmiş bulunuyorum. Bunlardan (Tarlabası, eski çeşme S: No: 3)de oturan ve halen İngiliz sefaretı kapıcılığında tekaüd olmuş bulunduğundan, sadece kırıkçılıkla meşgul olan kırıkçı Niko'yu da, evindeki tedavi yerinde ziyaret etmiştim.

Kırıkçı Niko'nun o gün benim kim olduğumu bilmediğinden, acıip jestlerle muayene ve tedavi ettiği bazı basit kırık vak'aları arasında, en enteresan olanı, İstanbul Gümüşsuyu askeri hastanesinde bir femur kırığı dolayısıyla mükemmel bir alçı tedavisi yapılan ve kemikteki kırığı anatomik bakımdan mükemmel kaynamış olan bir askerdi. Hafif eken vaziyette olan ayağında ve dizinde esaslı bir mafsalsertleşmesi mevcut bulunan bu askerin, üç gün evvel hastanede alçısı alınmış ve kırık kaynadığından kendisine, üç ay hava tebdili verilerek taburcu edilmişti. Ayağına bastırılıp yürütölme öğretilmeden taburcu edilen bu zavallı asker, Niko'nun meharetiini duyarak şifa bulmak üzere buraya gelmiştir. Çok zeki bir adam olan kırıkçı, evvela kırık yerinin sağlam kaynayıp kaynamadığını eliyle muayene ettikten ve ihtiyaten Röntgen filmine de şöyle bir göz attıktan sonra, sesine tam bir psikolog gibi müessir ve inandırıcı bir ton vererek hastaya "şimdi ben seni yürütürüm" dedi ve hastanelerde Rehabilitasyon birlikleri tarafından yapılan tedavinin bir cüz'ü olan ruhi tesir, masaj ve hareket tedavisini, elinden geldiği kadar tatbiki başladı. Hafif bir masaj ve aktif hareketle birlikte, biraz da ölçülü hafif passif ayak bileği ve diz oynağı hareketleri yaptırdıktan sonra kuvvetli telkin ile hastayı birkaç adım yürüttü ve iki gün sonra tekrar gelmesini söyledi. Hasta minnet ve şükran içersinde Niko'nun elini öperken, ben de derin bir üzüntü içersinde, memleketimizdeki kırık tedavisi ve Rehabilitasyonun acıklı durumunu düşünmeye daldım. Burada bu acı hakikati tekrar etmeliyim ki bu tarihten 15 sene sonra bugün dahi, memleketimiz kırık cerrahisi ve Rehabilitasyon teşkilatı bakımından o günden bir adım dahi ileri gitmiş değildir.

Şimdi kırık ve çıkıklardan sonra tedavisi tamamlanan yaralıların tekrar en iyi bir şekilde aktif hayata başlayabilmelerini sağlamak için birinci şart olan, modern kaza cerrahisi servislerinde ve nihayet özel Rehabilitasyon birlik ve

merkezlerinde tatbiki gereken modern Rehabilitasyon tedavisinin esaslarına geçelim.

Kırıklardan sonraki Rehabilitasyon'da, tatbik edilecek ve ayrılmaz bir bütün olan fiziki ve ruhi tedavi şekillerini şöylece sıralayarak mütalaa etmek doğru olur. 1) Psikolojik tedavi, 2) Hastanın şifası üzerinde büyük tesiri olan içtimai yardım, 3) Yaralanmalardan sonra zedelenen ve atrofiye olan adalelerin geliştirilmesi ve oynakların mobilizasyonu için alınan tedbirler, 4) Hastaya yürümek, koşmak ve atlamanın öğretilmesi, 5) Hakikatte yukarıdakilerin tatbiki sırasında kısmen yapılan, hastanın şifaden sonra hayatını kazanacağı yeni bir san'at, iş veya meslek öğretimiyle, hastaya iş bulmak.

Rehabilitasyon'da psikolojik tedavi: Kazaya uğrayan bütün hastaların, yaralanmalarının şekil ve derecesine göre geçirdikleri az veya çok fizyolojik şok yanında bir de ruhi bir şok geçirdikleri muhakkaktır. Bu ruhi sarsıntının ise muhitin bilgisiz heyecan ve telaşları yüzünden artabildiği de malumdur. Hekime düşen vazife, yaralıyı gördüğü andan itibaren, hastanın ruhi durumunu da düzeltmeye gayret ve dikkat göstermesidir. Hekim, hastanın neticeden şüphe etmesine sebep olacak veya korkusunu arttıracak söz, imâ hatta mimiklerden bile sakınmalıdır.

Bu hususta F. Buzzard haklı olarak şöyle demektedir. "Hekim bir yaralının kaza neticesinde maruz kalacağı fizik tehlikeler kadar, ruhi tehlikeler hakkında da bir fikir sahibi olmalıdır. Yine hekim yaralının vücudunun patolojik mikroplarla infekte olmamasına dikkat ettiği kadar, hastayı helak ve harap edecek patolojik fikirlerin hastanın zihnine yerleşmesini önlemek için de gayret göstermelidir." Bu sözler, bir yaralıyı tedavi edecek hekimin ne kadar ihtiyatlı olması gerektiğini ifadeye yeter. Yine "hastaya yaralanma neticesinin bildirilme şekli de ruhi tedavinin en önemli kısmını teşkil eder" diyen C. Leslie de aynı nokta üzerinde durmaktadır.

Bu sözler hastaya yalan söyleyip, aldatmak gerektiği manasına gelmez; bilakis hastaya her zaman doğruyu söylemek şart olduğunu belirtir. Bunu öğrenmek de hastanın hakkıdır. Fakat bu hakikatin hastaya daima yolu ile söylenmesi ve bundan bahsedilirken de hiçbir zaman hastanın ümidini kırarak şekilde konuşulmaması lazımdır. Bundan başka hastaya, yaralanma neticeleri ve teşhisi daima basitleştirilerek ve anlayabileceği bir dil ile anlatılmalıdır. Hiçbir zaman yüksek tıbbi terimler kullanılmamalıdır. Hiç unutmam, birgün bana bir hasta "Doktor bey ben hiç iyi olmayacağım, ben de bir traumatik artrit varmış" dedi. Genç bir arkadaşın bir ihtiyatsızlığından doğan bu sabit fikri giderinceye kadar hayli güçlük çekmiştim. Hasta ancak uzun konuşmalardan sonra ne olduğunu bilmediği traumatik artrit teşhisinin öldürücü bir hastalık olmadığını anlayabilmişti.

Çok defa, bu gibi ihtiyatsızca sarf edilen sözler, hastanın mevcut ağrılarını, olduğundan daha fazla hissetmesine sebep olur. Bu hususta Sir Reginald'ın

anlattığı bir vak'a cidden enteresandır. Hastaya meniskus ameliyatından sonra, genç bir hekimin, diz mafsalı sinirinin kesildiğini söylemesi üzerine, İngiliz hava kuvvetleri makina alıcısı olan bu askerin, 10 ay hastanede sakat olduğuna inanarak yatmasına sebep olmuştur. Bu hasta ancak İngiliz hava kuvvetlerinin neş'e dolu Rehabilitasyon merkezine nakledildikten sonradır ki, yedi haftada tamamen iyileşerek hava kuvvetlerindeki aktif vazifesine katılabildi.

Hastaların ruhi tedavisinde, diğer mühim bir nokta da hastanın cerrahına inanmasıdır. Fakat hastanın kendisini tedavi eden cerraha itimad edebilmesi için, her şeyden evvel bu cerrahın kendi kendine inanması, yani kendine güvenmesi, mesleğine hakim bir bilgiye sahip olması ve her şeyden evvel güdeceği tedavi yolunda kararlı bulunması lazımdır. Ve nihayet ikna kabiliyetiyle ve her zaman doğruyu söyleyerek hastayı inandırmak suretiyle çok defa en mükemmel şifayı, en kısa zamanda temin edebilecek bir kapasitede olmalıdır. Bunun lüzumunu, traumatoloji ile uğraşan arkadaşlar, her zaman şahıslarında tecrübe etmişlerdir.

Ben şahsen mesela bir bacak kırığından sonra bir türlü bastonu bırakamayan birçok hastaların elinden, yaptığım telkin ile, bastonu alıp, kendilerini bastonsuz rahatça ve emniyetle yürüyebilir bir halde evlerine gönderdiğimi hatırlıyorum. Bir zaman böyle bir baston koleksiyonu bile yapmıştım. Daha bu son aylarda dirsek ankilozu dolayısıyla artroplasti ameliyatı yaptığım iki vak'a Rehabilitasyon'da ruhi tedavinin tesirini belirtmek bakımından cidden çok enteresandır.

Bunlardan birisi, sağ dirseğindeki bir kırık neticesi, bu oynakta, kırıkçılar ve doktorların tedavisinden sonra, ankilozu yakın bir durum hasıl olan 21 yaşında genç bir kasaptı. Yakışıklı bir genç olan bu hastanın, mesleğinde tam fonksiyone eden kuvvetli bir kola ihtiyacı olduğu gibi, aynı zamanda estetik bakımdan da tam bir netice elde edilmesine fevkalade ehemmiyet verdiği görülüyordu. Hasta ameliyattan bir müddet sonra, fizik tedaviye gönderildi ve her hafta kontrole gelmesi söylendiği halde, hasta iki ay görünmedi. Nihayet benim arayıp sormaklığım üzerine hasta ağlayarak beni görmeye geldi. Mes'ele şu idi; fizik tedavi sırasında -kim olduğunu söylememekte ısrar ettiği- bazı kimseler -herhalde artroplastiden anlamayan personelden birisi olacak- röntgene bakıp, "bu ne biçim ameliyat, burada mafsal yok, senin kolunu berbat ettiler" demiş. O da ümitsizliğe kapılarak tedaviyi de, kontrolleri de ihmal ile, kolunu kullanamaz bir hale getirmişti. Tekrar güvenini kazanacak şekilde uzun konuşmalardan ve kendisine durum anlatılıp misaller gösterildikten sonradır ki, hastanın tedavisi tamamlanarak, hasta kolunu kazanabilmişti.

Yine geçen ay içerisinde, klinikte ameliyatını yaptıktan sonra izinli çıktığımdan bir daha göremediğim, sağ dirsekte 4 sene evvel geçirdiği bir kaza ile meydana gelen kırık dolayısıyla tam bir ankiloz teessüs etmiş bulunan bir hastanın hikâyesi de enteresandır. Bu hasta ameliyattan bir ay sonra, bana kolunun

mahvolduğunu söyleyerek muayenehaneye geldi. "Ne oldu?" dedim. Filme bakan stajyerler "bunda yalancı mafsal var" demişler. Bunun için bu zavallı saf hasta da kendisine hakiki yerine yalancı mafsal konulduğundan şikâyetçi idi. Kendisine mümkün olduğu kadar durumu anlattım ve fizik tedaviye devamına ikna ettim. Aynı zamanda haftada iki defa beni Cerrahpaşa'da görmesini söyledim. Yüzü hemen güldü ve o anda kolunu çalıştırmaya gayrete başladı. Bugün epeyce ilerlemiş olan tedavi ve kontroller sayesinde hasta kolunu oynatabilmektedir. İşte bu iki vak'ada, bizde kırık tedavisinde henüz mevcut olmayan kaza cerrahisi ve buna bağlı Rehabilitasyon teşkilatı lüzumunu ve Rehabilitasyon'da psikolojik tedavi faktörünün önemini mükemmel bir surette göstermektedir.

Psikolojik tedavide mühim olan, hastayı korkudan, ağrı ve sakat kalmak korkusundan hemen kurtarmaktır. Yaptığı işin büyüklüğünü ispat için hastaya, hastalığının ehemmiyetinden ve kendisini tehdit eden mühim tehlikelerden bahsetmek cidden büyük bir hatadır. Sir. R. Watson-Jones bunun için "çok haklı olarak bu tehlike bir hakikatsa bundan bahsetmek zararlı ve akılsızca bir harekettir; eğer hakikat değilse; o zaman da bunları söylemek şerefsizce ve aşağılık bir hareket olur" demektedir. Bunlardan başka hastanın bilinmeyen hatta kendisinin bile bilmediği ancak şuuru altında gizlenmiş bulunan bazı gizli korkuları da olabilir ki, bunları da sabırlı soruşturmalarla bulup meydana çıkarmak ve gidermek de Rehabilitasyon hekiminin ve personelinin vazifeleri arasındadır.

Hastanın şifasına tesir eden sosyal yardım: Kırık ve çıkıkla yaralanarak tedavi altında bulunan hastalara adalelerini kuvvetlendirmek, ve mafsal hareketlerini geliştirmek için birçok işler gördürmek, jimnastikler, oyunlar, müzik v.s. ile neş'elendirmeye çalışmak kafi değildir. Zira yaralanma dolayısıyla ailesinin maişetinin ne olacağını, kendi istikbalinin neye varacağını, çocuklarının bakım ve tahsilini nasıl temin edeceğini düşünen bir insan, hiçbir zaman neş'elenip, tam bir şifa için şart olan iyimserlik ve uğraşma enerjisini kendisinde bulamaz. İnsana en çok bahtiyarlık ve neşe sağlayan şey korku ve ihtiyaçtan azade olmak keyfiyetidir. Malumdur ki bu, Reısicumhur Roosevelt'in dört hürriyet prensibinden birini teşkil eder.

Bu sebepten teşkilatlı memleketlerde kırık veya çıkıktan yaralı bir hasta, bir kaza cerrahisi istasyonunda yatar yatmaz, sosyal yardım teşeküllerinin memurları, hastanın içtimai durumu ile ilgilenerek gerek ailevi, gerekse şahsi sosyal problemlerini çözmek ve bu bakımdan mevcut dertlerine bir çare bulmak için işi ele alırlar. Gerek sigorta hekimleri, gerekse endüstri hekimleri ve hatta pratisyen hekimler, hastanın bu sosyal durumu ile ilgilenmeye mecburdurlar. Bunun için haklı olarak Cairns Hugh, "Hastanın şahsiyetini ve sosyal durum ve dertlerini inceleyip öğrenmek, bir hastayı tedavi eden her hekimin vazifesidir" demektir.

Glasgow'da bu ruh ile çalışan A. Miller çok ağır şartlar altında bile, yaralı maden amelesi üzerinde tatbik ettiği iyi bir Rehabilitasyon ve bilhassa sosyal

yardım sayesinde hastaların %70-78'inin tekrar aktif hizmete girebilmesini sağlamıştır.

Adale kuvvetlendirilmesi ve serbest mafsalsal hareketlerinin temini:
Şimdi de kısaca Rehabilitasyon'un, yaralanmalardan sonra maluliyetin sebebi olan adale zâfi ve mafsalsal sertleşmelerinin tedavisindeki rolünden bahsedeceğim. "Adale kuvveti başarının anahtarıdır" diyen Knuden'in ne kadar haklı olduğunu bütün traumatologlar çok iyi bilirler. Kırık ve çıkıklardan sonraki sakatlıkların önlenmesi için ruhi tedavi ve sosyal yardımdan sonra, en önemli Rehabilitasyon mes'elesi, adale kuvvetlendirilmesi ve mafsalsal sertleştirilmelerinin giderilmesidir. Bu maksad için eskiden beri kötü bir adet vardır. Her gün mafsalsalın açılıp kapanma derecesini ölçüp, ona göre mafsalsal zorlamak, hatta bazan da narkoz altında zorla açmak veyahut kapatmak. Avrupa ve Amerika'nın modern rehabilitasyon merkezlerinde tamamen terk edilmiş olan bu usul, maatteessüf memleketimizde hâlâ yer yer tatbik edilmektedir. Halbuki bunu tatbik edenler, bir fasit daire içersine düşmektedirler. Her, narkoz altında tatbik edilen mafsalsal zorla açmak veyahut kapatmak, mafsalsal kapsülünde ince damarların ve bazı liflerin yırtılmasına ve neticede bu zedelenme sonunda mafsalsalın daha fazla büzülmesine sebep olur. Bunun için ben bir dirsek yaralanmasından sonra fizik tedaviye gönderdiğim hastalarımın mutlaka tedaviyi tatbik edecek mütehasşısı telefonla olsun bulup hiçbir zaman pasif bir hareket yaptırmamasını, yalnız aktif hareketle tedavi etmesini ve hele hiçbir zaman mafsalsal zorlamamasını hatırlatmaktan kendimi alamıyorum.

Bu hususta, kırık ve çıkık tedavisinden anlayan bütün cerrahlar mütefakirdirler. Lorenz Böhler'in Viyana'da dünyaya örnek olan kaza cerrahisi hastanesinin jimnastik ve rehabilitasyon salonlarının duvarlarında çok büyük bir levha asılıdır. Burada "bütün jimnastik hareket ve masajları ağrısız olarak yapılacaktır" diye yazılıdır. Sir R. Watson-Jones ise çok güzel kitabında yaralanma sonunda en kolay ankiloz husule gelen dirsek oynamağının rehabilitasyon'undan bahsederek "dirsek oynamağı ekseriya fizik tedavi tatbik edilmediğinden değil, edildiğinden sertleşir ve ankiloz olur" demektedir. Kanaatimce de dirsek oynamağı daima kendi haline bırakmak ve hastanın ancak kendi yapabileceğı aktif adale hareketlerini yapmasını tembih etmek ve neticeyi görmek için de aylarca sabretmek en iyi bir tedavi şeklidir.

Hiç şüphe yoktur ki bir mafsalsalın serbestçe hareketi, iş görmek bakımından çok önemlidir. Fakat mafsalsalın tam olarak açılıp kapanmasından ziyade, bunu harekete getiren ve bu hareketi kontrol eden adalelerin kuvvetli olması önemlidir. Bu adale kuvveti ise ancak aktif hareketlerle elde edilebilir. Bu hareketlerin de mutlaka bilgili rehabilitasyon mütehasşılarının kontrolü altında yapılması lazımdır. Bunun için yaralı bir mafsalsalın fonksiyon kabiliyetini tayin ederken mafsalsal açısının genişliğini ölçmekten ziyade adale kuvvetinin ölçülmesine önem verilmelidir. Adale kuvvetini ölçmek için en basit usul bir makara sistemi ile arka arkaya 15-20 defa kaldırılabilen ağırlığı ölçen usuldür. Her hafta

kaydedilmek suretiyle kontrol edilen bu ağırlığın haftadan haftaya çoğalması adalenin kuvvetlenme derecesini göstermeye yeterlidir.

Tıbbi eksersizlere gelince: Bunlarda 1) Serbest hareket ve ekstremiteyi serbest sallamaktan ibaret olan Danimarka sistemi (Knudsen), 2) Mukavemete karşı hareket eksersizleri (Arvedson). Bunların birincisi çeviklik, ikincisi ise muvazene ve kontrolü sağlar. Bunlardan başka bir de statik eksersizler vardır ki, bu da iradi olarak muhtelif adaleleri ayrı ayrı kontrol altında uzun müddet kasmaktan ibarettir. Bu eksersizde hastalar, hiçbir şey yapmaz gibi göründükleri halde, adalelerini bir müddet kastıktan sonra, buram buram terlemeye başlarlar ki, bu da adalenin sarfettiği eforu gösterir.

Bunlardan başka serbest jimnastik ve oyunların kırık ve çıkıktan sonra yapılan rehabilitasyon tedavisindeki rolü çok mühimdir. Zira malumdur ki özel bir mafsal ve adale üzerine teksif edilmiş eksersizler çok sıkıcı ve yorucudur. Bunları devamlı surette tatbik etmek imkânsızdır. Bunun için günün diğer saatlerinde umumi eksersizler, jimnastik ve oyunlar da, tertip edilmelidir. Bunlar, müşterek yapılan jimnastikler, yüzmek, bisikletle ormanda dolaşmak, ve diğer kriket, tenis hatta futbol gibi oyunlardır ki, hastanın bunların hangisine ve ne derece iştirak edeceğini rehabilitasyon merkezlerindeki mütehassısların, hastanın durumuna göre, tayin etmeleri icap eder.

Meşguliyet tedavisi (Occupational therapie): Rehabilitasyon merkezlerinde tatbik edilen bu tedavi şeklinin de kırık ve çıkıktan sonra hastaların tam bir şifaya varmalarının temini için önemi vardır. Hasır veya halı örme, marangozluk yapmak ve daha birçok iş şekilleri, hastaların bedeni sakatlığının giderilmesine yaradığı gibi hastayı meşgul ederek üzüntü ve endişelerini unutmalarını da sağlar. Bazan da kendi esas işini göremeyecek kadar sakat kaldığı takdirde ileride yapacağı işlerde bu öğrendikleri san'atları meslek olarak kullanmak imkânını bulurlar.

Rehabilitasyon'da masaj ve elektrik tedavisinin rolünden de, bir kaç kelime ile bahsetmek isterim. "Fizik tedavisinin esas doktrini hastanın kendi kendini tedavi etmesi olmalıdır" (Sir R. Watson-Jones). Hasta hiçbir zaman bir şezlong üzerine tembel tembel yatıp başkasının kendisini iyi etmesini beklememelidir. Bunda da yine esas olan hastanın yapacağı aktif hareketlerdir. Fizik tedavi ancak bunların dozunu tayin ve yapılan hareketleri kontrol eder.

Elektrik tedavisinin değerinin tayininde fazla mubalağa edilmemelidir. Fizik tedavi mütehassısı arkadaşlar darılmasınlar amma, yine dostum Sir R. Watson-Jones'un dediği gibi, bir adalenin faradik stimülasyonu, hastanın iradesiyle adalesini kasmasının zayıf bir taklidinden başka bir şey değildir. Hatta hastanın adalesini kasmasının faradizasyona nazaran bir üstünlüğü vardır ki, o da adale kuvvetinin esasını teşkil eden merkezi koordinasyonun teşekkülüne daha çok yardım etmesidir.

İngiltere'nin gördüğüm rehabilitasyon merkezlerinin fizik tedavi odalarının çoğunun duvarında şöyle yazılıdır: "Biz size şifa veremeyiz, ancak size şifanın yolunu gösterebiliriz". İşte böylece yapılan eksersiz ve oyunlarla kaza geçirenlerin bir taraftan ruhi ve bedeni gelişmeleri sağlanırken bir taraftan da sistemli özel tedbirlerle hastalara yürümek, koşmak ve atlamak öğretilir. Bunlarda hastanın daha ilk baştan doğru hareket yapmasını öğrenmesi şarttır. Sonra, hastaların bastonla bir tarafa eğilerek yürümeleri sonradan düzeltilmesi çok güç olan nakiseler bırakmaktadır. Bunu önlemek için, koltuk değneğini bırakan hastalara, çift baston vermek çok daha doğru bir hareket olur. İngiltere'de amputasyonluların rehabilitasyonunun çok mükemmel bir şekilde yapıldığını gördüğüm "Roehampton" hastanesinde, bacak protezi takan hastaların, nasıl sabırla yürüme talimlerine tâbi tutulduklarını hiç unutmuyacağım. Hastaya protez takılmadan evvel, evvela sağlam bacak üzerinde muvazeneyi bozmadan uzun zaman durabilmek öğretilmekte ve ancak bundan sonra protez takılmaktadır. Protez takıldıktan sonra da önce bu protez üzerinde muvazeneyi sağlayacak şekilde uzun zaman durabilmek öğretilmekte ve ancak bundan sonradır ki, hastaya önce bu paralel içersinde çok küçük adımlarla yürümek müsaadesi verilmektedir. Bundan sonra da hasta, adımlarını tedricen büyülterek önce destekli ve sonra da desteksiz olarak hiç yalpa vurmadan yürümeyi öğrenmektedir. Burada her iki bacağı femurden ampute olmuş hastaların bile nasıl nispeten rahat ve doğru yürüdüklarini görmek insanı cidden bahtiyar eder.

Rehabilitasyon'da bir esas da her şeyin tedrici ve hesaplı yaptırılmasıdır. Bunun için hastalar, daima Rehabilitasyon mütehassıslarının kontrolü altında her hareketi başından doğru olarak yapmayı öğrenmekte ve hiçbir zaman adale takatinin üstüne çıkarılmadan, ancak tedavi kuvvetlendire kuvvetlendire, hareketleri arttırılmaktadır. Mesela, yaralanmadan sonra hiçbir zaman koşamayacağını, bir idefiks halinde kafasına koyan bir hastaya ne yapıldığını, Londra civarındaki Chessington hava kuvvetleri rehabilitasyon merkezinde, görmüştüm. Buranın fizik tedavi mütehassısı Wynn Parry'nin tatbik ettiği usul şöyle idi: Hastaya önce ayak parmakları ucuna basması, sonra bu şekilde yerinde sayması söylendi. Bunları hasta mükemmelen ve rahatça yapmaya başladıktan sonra, yerinde saymak üzere ayağını kaldırıp indirirken birkaç santim daha öne basması istendi ve bu birkaç santim, daha sonraki jimnastiklerde arttırılmaya başlayınca, hasta kendiliğinden ve hiç haberi olmadan koşmaya başladı. Hastanın nasıl olup da koşabildiğine hayret edişi görülecek şeydi.

Hastayı tekrar gireceği işe hazırlamak (Resettlement): Rehabilitasyon tedavisinden son zamanlarda önem verilen bir mesele de hastanın şifa bulduktan sonra hayatını kazanacağı mesleği yapabilecek bir hale getirilmesi ve eğer bunu yapamayacaksa, maişet temini için yapabileceği başka bir işe rehabilitasyon merkezlerinde hazırlanmasıdır.

Bunun esası, ikinci cihan harbinde, İngiliz hava kuvvetlerine mensup yaralıların rehabilitasyon merkezlerinde tekrar eski işlerini görebilecek şekilde ha-

zırlanarak hemen uçaktaki eski görevlerinin başına gönderilmesiyle başlamıştır. Harbin başında, çok az tecrübeli havacısı mevcut olan İngiltere, bunu yapmaya mecburdu. Bu sebepten hava kuvvetlerinde yaralananlar, kaza istasyonlarında tedavi edildikten sonra rehabilitasyon merkezlerine nakledilirler ve burada önce diğerleri meyanında tedavi yapıldıktan sonra, kendilerine mesleki talimler yaptırılarak eski işlerini görebilecek hale getirilirler. Bundan sonra da evlerinde istirahat müddeti hiç verilmeden veya 5-10 günlük bir ziyaretten sonra işe sevk edilirler.

Teşkilatın başkanı H. Osmond Clarke'ın verdiği bir istatistikten kolayca anlaşılmaktadır. Bu istatistiğe nazaran 1941-1945 arasında İngiliz hava kuvvetleri kaza cerrahisi ve rehabilitasyon merkezlerinde yatırılarak tedavi edilen 62.210 ve ayaktan tedavi edilen 153.472 yaralı arasında 20.556'sı rehabilitasyon merkezlerine sevk edilmiştir. Bunların % 77'si tam şifa ile doğrudan doğruya vazifeye dönebilmişler, % 18'i tekrar talim görmek veya yeni vazifelere hazırlandıktan sonra işe dönebilmişlerdir. Havacılık hizmeti bakımından ancak % 4.8'i tam sakat addedilerek hava kuvvetlerinden ayrılmışlardır.

Bu usulün çok rasyonel olduğu görüldüğünden harpten sonra, sulhde de diğer meslek mensuplarında da aynı şey tatbik edilmiştir. "İşte bunun faydalarını gördükten sonradır ki İngiltere'de rehabilitasyon'culuk beyni işlemeye başlamıştır." (C. B. Wynn-Parry). Hatta Rehabilitasyon merkezlerinde bu tekrar işe gönderme mevzuu ile çok uğraşmış ve buna dair birçok yazılar yazmış bulunan Wynn-Parry "Bunsuz Rehabilitasyon manasız bir iş olur" demektedir. Esasen Rehabilitasyonun maksat, hastaya sakatlığının müsaadesi nispetinde faydalı olabileceği bir işte mes'ut ve bahtiyar bir hayat sürmesini sağlamak değil midir?

Bunun için bugün dahi İngiltere'nin Rehabilitasyon merkezlerinde buna çok ehemmiyet verilmektedir. Hasta, bu merkezlere yatar yatmaz, hususi bir teşkilata mensup memurlar, hastanın ileride gireceği iş için alakalı büro, fabrika veya müessese ile gerekli temasları yapmakta ve hatta hastayı tecrübe suretiyle rehabilitasyon merkeziyle alakası kesilmeden 15-20 gün için ileride çalışacağı bu işe göndermektedirler. İş sahibi veyahut hasta işi uygun bulmadığı takdirde, hasta tekrar Rehabilitasyon merkezlerine geri alınmakta ve daha uygun bir işe hazırlanmaktadır.

Netice ve teklif: İşte bu raporumla, kırık ve çıkıklardan sonraki en mükemmel tedavinin, bu alanda ileri olan memleketlerde nasıl yapıldığını bildirmeye çalıştığım gibi, bu arada memleketimizin çok acıklı durumunun da bir şemasını çizmiş oldum.

Tanrı memleketimizi harpten korusun. Fakat İngiltere, Almanya ve Avusturya gibi kaza cerrahisi ve Rehabilitasyon merkezleri çoktan kurulmuş memleketlerin bile, son harpte yaralıların tedavisi ve tekrar aktif hayata kavuşturulmaları içinde, ne büyük güçlüklerle karşılaştıklarını düşünmek memleketimiz gibi

bu teşkilatı hiç mevcut olmayan bir yerde, bir harp vukuunda, ne hale geleceğimizi anlamaya imkân yoktur. Bence, memleketimizde de artık kaza cerrahisi ve Rehabilitasyon merkezleri kurmak teşebbüsüne geçmek zamanı çoktan gelmiş ve hatta geçmiştir bile.

Düşük iktidar devrinde sadece para toplamak ve topladığı bu paraları da siyasi gayretlerle, arsa spekülasyonlarında kullanmak gibi işlerle uğraşan İşçi Sigortalarını da devletin artık vazifeye davet etmesi zamanı gelmiştir kanaatindeyim. Bence İşçi sigortaları birkaç lüks hastane inşa etmekle vazifesini yapmış sayılamaz. Bu teşekkülün, memleketin ilim müesseseleriyle el ele vererek, ilmi esaslar dahilinde, memleketin kaza cerrahisi ve Rehabilitasyon teşkilatı bakımından çok önemli olan ihtiyacını gidermesi mümkündür. Bir bakıma bu teşkilatı kurması aynı zamanda kendi menfaatindedir. Zira lüks bir hastaneden sakat hastalar çıkarmaktansa, daha az lüks fakat teşkilatı tam mütevazı hastaneler kurarak, sakatları çalışacak hale getirip hastaneden çıkarmak gerek sigorta teşkilatının, gerek memleketin çok daha faydasınadır.

Bu sözler ezbere söylenmiş sözler değildir. Birçokları meyanında daha 5-6 ay evvel daimi sakat diye ayda takriben 100 küsur lira tazminat verilecek sigorta hastanesinden çıkarılan bir hastayı, Cerrahpaşa'da az çok iş görebilir bir hale getirmiştik. Yine Erzurum'da yaralanan ve iyi tedavi ile mutlaka iş görebilir bir hale getirilmesinin mümkün olduğuna kani bulunduğum bir hastanın, İşçi Sigortalarının muhtelif teşekküllerinde sadece ulu orta alçı ve istirahat verilerek yapılan tedaviden sonra, tamamen malul kaldığını da üzüntü ile görmüştüm.

Yine tanınmış üniversite kliniklerimizden birinde, -çok defa benzerlerinde görüldüğü gibi,- müteaddit ameliyatlardan sonra amputasyon düşünülmüş olan enfekte açık kırık vak'asının tarafımdan düzeltildikten ve kallüs teşekkül ettikten sonraki resimlerini de ilave ederek takdim ediyorum.

Halen bir ihtiyat tedbiri olarak henüz çivisi alınmamakla beraber mükemmel yürüyen bu vak'ada teşkilatlı Kaza Cerrahisi ve Rehabilitasyon merkezlerinin yokluğunun acısını belirtmeye yeter. Bunun gibi daha bu çok vak'aların müşahede ve filmlerini gösterebilirsem de bu kadarını iddiamı ispata yeter olduğumdan bununla iktifa ediyorum.

Bu sözlerimle hiçbir kimseyi itham etmek istemiyorum. Ancak, henüz Sağlık Bakanlığı'nda adı ve tababet ihtisas şubeleri arasında ismi bile bulunmayan bir tıp şubesinin, memlekette yokluğunun acılığını belirtmek ve bu derde bir deva bulunmasını talep etmek için bunları söylüyorum. Memleketin sağlık işlerinden mes'ul olanların vazifesi, sadece, yaralıların ne şekilde olursa olsun teşkilatlı veya teşkilatsız bir hastaneye sevkini temin etmek ve sonra da buralardan, ehil olmayan ellerde kötü tedavi neticesinde sakat kalan hastalara, kaza cerrahisini hiç anlamayan cildiye, beviye, göz mütehasısı v.s. gibi arkadaşlarla birlikte yine kaza cerrahisinden anladığı şüpheli olan bir operatörün katıldığı bir heyeti sıhhiyyede sakatlık derecesini tayin edip bir rapor verilmesini ve işçinin

parasıyla kurulan işçi sigortaları kasasından bu zavallılara ayda 100 lira maaş bağlatılmasını sağlamak değildir.

Bütün mes'ele kazaya uğrayan yaralının, hemen imdadına koşacak (sadece hekim ve hastane değil) kaza cerrahisini bilen operatör, hemşire v.s. gibi ekipleri bulunan ve içersinde kaza cerrahisi tatbik edilebilir lüks değil, fakat işe yarar bir klinik, servis veya birliklerin kurulmasıdır. Sonra da bunlara bağlı, yine ehil ellerde idare edilen, Rehabilitasyon merkezlerini kurmak da gayenin temini için şarttır. Bu maksat için 1952'de Sağlık Bakanlığı'na 5 arkadaşla birlikte verdiğimiz komisyon raporunu bu yazının sonunda bulacaksınız.

Bence şimdi yapılacak ilk iş, Sağlık Bakanlığı'ndan bu işle meşgul olacak anlayışlı ve ehil bir zat ile İşçi Sigortaları idarecilerinden yine anlayışlı bir zatın katılacağı ve bütün üniversitelerimizden ve askeri sağlık teşkilatından kaza cerrahisi hakkında yayın yapmış ve bu sahada çalışmış Profesör veya Doçent veya mütehassıs arkadaşlarla, İşçi Sigortaları cerrahlarından bu işten -anladığını zanneden değil- gerçekten anlayan mütehassısların teşkil edeceği bir komisyonun hükümet tarafından memleketin, kaza cerrahisi ihtiyaçlarını tespite memur edilmesidir. İşte ancak bu komisyonun vereceği rapora dayanarak, memleketimizde hükümetin delaletiyle ve üniversite mensuplarının yardımı da sağlanmak suretiyle, İşçi Sigortalarının bol imkânlarla çok muhtaç olduğumuz kaza cerrahisi ve rehabilitasyon teşkilatının kurulması mümkün olur. Aksi takdirde, bugün Avusturya gibi sadece 6 milyon nüfuslu bir memlekette 1900 kaza cerrahisi ve rehabilitasyon merkezi yatağı mevcut olduğu halde, nüfusu 30 milyona yaklaşan memleketimizde bu maksat için ayrılmış yatakların yok denecek kadar az olmasının acısını çekmekte devam etmeye mecbur kalacağız.

1952'de Sağlık Bakanlığı'nın dileği üzerine İstanbul Sağlık Müdürlüğü'nde toplanan komisyonun bakanlığa verdiği raporun suretidir:

İlk Yardım (Kaza Cerrahisi) istasyonlarının tesisi hakkında Bakanlığın emri üzerine toplanan komisyon atideki hususların tatbik mevkiine konulmasını tavsiye etmeyi muvafık bulmuştur:

Evvela kaza cerrahisinden ne kast edildiğini izah edelim:

Bütün acil yardımı icab ettiren vak'aların birbirile karıştırılması ve bunların polis ve diğer vazifeliler tarafından ulu orta hastanelere sevk edilmesi birçok güçlükler ve vakit kaybına meydan verdiği gibi birçok şikâyetlere sebep olmaktadır. Bulunduğu yapılan incelemelerden anlaşılmıştır. Bu itibarla ilk yardım mevzuunu tetkik ederken bu yardımın layikiyle yapılabilmesi için her şeyden evvel vak'aların tasnifine ihtiyaç bulunduğuna kanaat getirilmiştir.

Bu husus için 60 sene evvel Viyana'da kurulan ve bütün medeni milletlerce az farklarla benzerleri tesis edilerek ilk yardım işini kökünden hal eden memleketlerin çeşitli organizasyonlarını ve memleketimizin bünyesine uygun olabilecek şekillerini inceleyen heyetimiz aşağıdaki kararlara varmıştır.

Saf kaza vak'aları, diğer acil tıbbi ve cerrahi vak'alardan ayrılmalıdır. Zira:

A- Tıbbi ve cerrahi her acil vak'anın ilk yardıma ihtiyacı olduğuna şüphe yoktur. Ancak şimdiye kadar bütün vak'aların zamanında ve layikiyle gerekli ihtimam ve tedaviye mazhar olamamalarının sebebi, başlı başına bir ihtisas şubesi olan ve acil vak'aların mühim kısmını teşkil eden kaza vak'alarının diğerlerle karıştırılmasından ileriye gelmektedir.

Mesela: Bütün dünyada ilk yardım istasyonları denildiği zaman kaza istasyonu kast edilir. Bu istasyonlar yalnız harici bir sebeple Trauma'ya maruz kalan hastalara (yani kaza vak'alarına) hasredilmiştir. Bu istasyonlarda, (bütün seyrüsefer, yangın ve zelzele kazaları, bıçaklanmalar, kurşunla yaralanmalar infilak kazaları, zehirlenmeler, kırık ve çıkıklar, hülasa etraf ve iç organlarının her türlü yaralanmaları) ameliyat ve tedaviye tabi tutulur.

B- Halen cerrahi klinik ve servislerini fazlasile işgal eden bu çeşit Traumatik vak'alar tefrik edildiği ve bunlar yukarıda tarif edilen hususi kaza istasyonlarında layikiyle tedavileri temin olunduğu takdirde geriye kalan (muhtenik fitik, delinmiş mide ülserleri, bağırsak tıkanmaları, (İleus) apse ve flegmonlar, had apandisit ve kolesisitler ve kolikler) gibi sayısı nispeten mahdud acil cerrahi vak'alar halen mevcut cerrahi servis ve kliniklerinde hiçbir teahhüre uğratılmadan mükemmelen tedavi edilebilirler.

C- Diğer acil tıbbi vak'alara gelince: Bunları da Dahili, Nisai ve diğer ihtisas şubelerine taallük eden vak'alar olarak ayırmak muvafık olur.

Dahili vak'alardan kalp krizleri, had enfeksiyonlar, diyabet ve üremi gibi vak'alar en iyi tedavi edilebilecekleri dahiliye servislerine naklonurlar.

Doğum, düşük ve nisai kanamalar, ekstra-uterin gebelik ve saire gibi acil ve müdahaleyi istilzam eden nisai vak'alar dahi her hastanede mevcut nisaiye klinik ve servislerle doğum evlerinde tedavileri mükemmelen mümkündür.

Pek ender tesadüf edilen had kulak, boğaz, burun, göz vak'alarının da hastanelerde mevcut bu şubelere nakli en emin ve faideli tedbirdir.

ESAS İDEAL KAZA İSTASYONLARI

Yukarıda tasnifte görüldüğü veçhile acil vak'aların ekseriyetini teşkil eden kırık, çıkık ve çeşitli yaralanmaların (Traumatolojik vak'aların) en iyi şekilde tedavisi kaza (Unfall) istasyonlarında yapılır. Birçok vatandaşların hayatına mal olan ve birçoklarının alil ve sakat kalmasına sebebiyet veren ve Matbuata yalan yanlış akседerek haklı haksız şikâyetlere yol açan Traumatolojik vak'aların bundan böyle hakkıyla tedavisini temin edecek bu ideal müesseseler (yani kaza istasyonları) şehrin coğrafi durumuna nazaran nerede ve ne şekilde tesis edilmelidir.

1- İstanbul şehrinde biri Beyoğlu'nda, diğeri İstanbul ve üçüncü Anadolu cihetinde olmak üzere asgari 50'şer yataklı 3 ideal kaza istasyonuna ihtiyaç vardır.

A- Bu istasyonların birisinin halen Sağlık Bakanlığı'nın isabetli görüşü ile faaliyet başlayıp muvaffak olmuş Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi'dir. Ancak bu istasyonun da yalnız kaza vak'alarına hasredilmesi çok muvafık ve yerinde bir tedbir olur.

B- İkinci istasyon, öteden beri şehrin traumatolojik vak'alarının mühim bir kısmını karşılamakta olan Cerrahpaşa Hastanesi'nin içinde kurulmalıdır.

C- Üçüncü istasyon da Anadolu semtinin acil vak'alarını karşılamaya çalışan Haydarpaşa Numune Hastanesi içinde kurulabilir.

Bu ideal kaza istasyonlarının yatak sayıları asgari 50'şer olmalı ve kadrolarında bir şef operatör ile en az üç ekip halinde çalışabilecek üç muavin operatör bulunmalıdır.

Beher ekip: Bir muavin operatör, iki asistan, iki hemşire ve yeter derecede müstahdeminden müteşekkil olmalıdır. Ekipte çalışacak operatörlerin, beklenen randıman bakımından genç ve faal çağda bulunmaları ve kaza cerrahisinde yetiştirilmiş olmaları zaruridir. Halen bu çeşit mütehassıs mevcudiyeti yok देनेcek derece az ise de ileride bu şekilde kurulacak ideal istasyonlarda yetiştirilecek genç cerrahların bu vazifelerde çalıştırılmaları mümkün olabilecektir.

2- İdeal istasyonlarda birer röntgen mütehassısı ve birer teknisyen bulunmalıdır.

3- Asistanlara gelince: Gerek tıp fakültesi ve gerekse Sağlık Bakanlığı hastanelerinde yetişmekte olan cerrahi asistanların son altı aylarını bu kaza istasyonlarında fiilen çalışmak suretile ihtisaslarını tamamlamaları çok muvafık olur. Bu suretle hem bütün operatörlerin az çok traumatoloji bilgisi ile mücehhez olmaları, hem de bu istasyonlarda çalışacak asistanların oldukça yetişmiş birer eleman haline gelmeleri sağlanmış ve böylece aynı zamanda bu istasyonların asistan kadroları meselesi kendiliğinden hal edilmiş olur.

4- Hemşire: Operatör ve asistanlar gibi bu ideal kaza istasyonlarında çalışacak hemşire ve personellerin de az çok bu şubede yetiştirilmiş tecrübe ve mümarese sahibi onlardan seçilmesi lazımdır.

50'şer yataklı istasyonların her birisinde birer başhemşire, ikişer servis hemşiresi ile her ekip için birerden üç hemşire (ki cem'an beş hemşire ve bir başhemşireye) ihtiyaç vardır. Hemşire kadrosu yükünü hafifletmek için şu teklif hatıra gelebilir: Haydarpaşa Numune ve Şişli Çocuk Hastaneleri ile İstanbul Kızılay Hemşire Okulu öğrencileri ve öğretmen hemşirelerinin bu istasyonlarda üçer ay müddetle çalışmaları teklif edilerek istifade edilebilir.

Bu suretle memlekette kaza cerrahisinin tesisi maksadile bu teşkilat kurulurken ileride yetiştirilecek hemşirelerin sulh veya harp halinde hizmetlerinden memleketin faydalanması için bütün hemşirelerin üçer ay müddetle çalışmak suretile Traumatoloji'ye aşına olmaları temin edilmiş olur. Bu takdirde bir öğretmen hemşirenin maiyetinde gelecek ve üç ayda bir değişecek üç talebe hemşire bu kaza istasyonlarına verilecek olursa yukarıda ihtiyaç gösterilen üç servis hemşiresine lüzum kalmaz.

5- Hademe: 25 adet (bunlardan altısı üç ekiple gece, gündüz çalışacak diğerleri serviste hizmet görecektir.)

6- Ambulans için, kazazedenin, ambulansa zararsız ve mümkün olabilecek rahatlıkla nakil usulleri öğretilmiş birer erkek hastabakıcı ve birer şoför lazımdır.

TEÇHİZAT:

Her kaza istasyonunda:

A- Sabit ve seyyar birer röntgen cihazı.

B- Birer ekstansiyon ameliyat masası (Albert Conke) "Beyoğlu ilk Yardım Hastanesi'nde mevcut"

C- Traumatolojik ameliyatların yapılabileceği bütün teçhizatlı tam bir ameliyathane.

D- Bu istasyonların kurulduğu hastanelerde halen mevcut kan bankalarının istifade edilebilecek bir hale ifrağı ve üniversitede olduğu gibi behemehal mütedavil sermaye ile teçhizleri şarttır. Cerrahpaşa'da kurulacak kaza istasyonu orada mevcut üniversitenin kan istasyonundan mükemmelen istifade edebilir. Beyoğlu ilk Yardım Hastanesi de mevcut kan bankası ihtiyacını mükemmelen karşılamaktadır.

E- Ambulans: Her kaza istasyonu için ikişer adet ambulansa ihtiyaç vardır. Bu ambulanslar telsiz telefon ile ve gerekli teçhizat ile mücehhez olmalıdır.

İdeal kaza istasyonları kuruluncaya kadar şimdilik alınması muvafık görülen muvakkat tedbirler

1- Yukarıda izah edilen ideal kaza istasyonlarının kuruluşuna kadar şimdiden yapılması gerekli ve her hastanenin bünyesine ve şehrin coğrafi vaziyetine göre mütalaa edilen tedbirler aşağıda bildirilmiştir.

A- Beyoğlu ilkyardım Hastanesinin şimdiki ihtiyaçları:

1- Bu hastane yalnız kaza cerrahisine hasredilmeli diğer acil cerrahi ve tıbbi vak'alar buraya alınmamalıdır.

- 2- Yatak adedi kırktan 50'ye çıkarılmalıdır.
- 3- Halihazırda mevcut tek asistan adedi 6'ya çıkarılmalıdır.
- 4 - Kadrosuna iki hemşire ilave edilmelidir.
- 5- Ayrıca 4 hademe daha ilave olunmalıdır.
- 6- Acele bir ambulans temini şarttır.
- 7- Kan bankasına döner sermaye tahsisi elzemdir.
- 8- Baştabib için hastane içinde bir lojman yaptırılması çok muvafık olur.

B- Haydarpaşa Numune Hastanesi:

Bu hastaneye her nev'i kaza ve cerrahi vak'alar alınmakta ve gerekli tedavi yapılmakta ise de bu hal buradaki cerrahi servislerinin normal fonksiyonunu zayıflatmaktadır.

Bu itibarla: Bu hastanedeki cerrahi servislerinin fenni nezareti altında şu şekilde bazı ilavelerin yapılmasına lüzum vardır.

1- Münhasıran kaza cerrahisi vak'alarını kabul edecek 10 yataklı bir servisin ihdası.

2- Bu servis için ayrıca iki muavin operatör ile dört asistan ve iki hemşire, 6 adet hademe tahsisi icap eder.

3- Halen istenilen randımanı vermeyen kan bankasının her türlü ihtiyaca cevap verecek şekilde islahı için her şeyden evvel bu bankaya mümasilleri gibi döner sermaye tahsisi şarttır.

4- Ambulans tahsisi lazımdır.

5- Bir adet portatif röntgen ve bir adet ekstansiyon masası (Albert Conke) ve buna mümasil kaza cerrahisinin icab ettirdiği alet ve cihazlar tedarik edilmiştir.

C- Cerrahpaşa Hastanesi'ne gelince:

1- Üniversitenin idaresi altında bulunan cerrahi kliniklerinden birinde şimdilik asgari 20 yataklı bir kaza cerrahisi servisinin açılması.

2- Bu kaza cerrahisi istasyonunun üniversitede bu şube ile meşgul olan bir operatörün idaresi altına verilmesi şayanı temennidir.

3- 20 yataklı bu kaza cerrahisi servisine ayrı iki muavin operatör, dört asistan, iki hemşire ve altı hademe verilmelidir.

4- Bir ekstansiyon masası (Albert Conke), bir portatif röntgen cihazı ve diğer gerekli aletlerin temini.

Bunlar Tıp Fakültesi ile bakanlık arasında yapılacak görüşme ve anlaşma sonunda sağlanabilir.

NOT:

1- Bu istasyonlarda uzun müddet yatak işgal edecek kronik ve sahihsiz hastaların Darülacezeye veya başka bir müesseseye nakil ve kabulü behemehal mecburi olmalıdır.

2- Bu muvakkat İlk Yardım Merkezleri için alınması tavsiye edilen cihaz, alet ve ambulanslar ileride kurulacak 50'şer yataklı ideal kaza istasyonlarının nüvesini teşkil edecek ve oraya devredilecektir.

3- Hükümet tabiblerinin kaza cerrahi kursu görmek üzere devre devre ve iki ay müddetle İstanbul'da şimdilik üniversite kliniklerinde ve ileride ideal kaza istasyonlarına gönderilmeleri şayanı temennidir.

LİTERATÜR

- Arvedson, J. "The Technique, Effects and Uses of Swedish Medical Gymnastics and Massage". London: J. and A. Churchill, 1957.
- Böhler, L. "Unterricht und organisation der unfallchirurgie und ihre volkswirtschaftliche bedeutung". Wien - Bonn - Bern: Verlag für Medizinische Wissenschaften Wilhelm Maudrich, 1957.
- Böhler, L. "Die Entwicklung der Unfallchirurgie - medizinisch und volkswirtschaftlich gesehen". Ciba - Symposium, Band 6 Heft 5 Dezember, 1958.
- British Orthopaedic Association, "Memorandum On Accident Services, 1959". London. The Journal of Bone and Joint Surgery. British Volume, Vol. 41-B, No. 3
- Cairns, Hugh. "Planning for the Treatment of Head Injuries" Brit. med. J. 1943, 1, 313.
- Cole, Leslie "Diagnosis and the Patient". Lancet, 1943, 1, 163.
- Faruhar Buzzard. Evidence before the Inter - Departmental committee on the rehabilitation of persons Injured by Accident. H. M. Stationery Office, 1939.
- Fracture Committee Report. Brit. med. J., 1912, 1505.
- Gissane, W. "The history and purpose of The Birmingham Accident Hospital". The British Journal of Clinical Practice. Vol. 10. No. 11. November, 1956.
- Kundsen, K. A. "A Textbook of Gymnastics". London: J. and A. Churchill, 1937.
- Miller, A. "Late Rehabilitation of the Injured". Brit. Med. J., 1942, 2, 209.
- Manizade, Derviş, "Kırık tedavisi ve kırıklar". Kader Basımevi İstanbul 1948.
- Manizade Derviş. "Memleketimizde kaza cerrahisinin bugünkü durumu ve eksiklerin tamamlanması hakkındaki düşüncelerimiz. İsmail Akgün Matbaası, İstanbul.

- Parry, C.B. Wynn. "The Future Role of Occupational Therapy in Rehabilitation". London. Staples Printers Limited.
- H. Osmond, Clarke; Orthopaedic and Rehabilitation service of the Royal Air Force, The Lancet, May 18, 1946 p. 721.
- Parry, C. B. Wynn "Some aspect of rehabilitation in the royal air force" Proceedings of the international congress of physical medicine. 1952.
- Parry, C.B. Wynn "Some aspect of rehabilitation in the royal air force" Proceedings of the Royal Society of Medicine, 1954.
- Report of British Medical Association Committee on fractures, Brit. med. J., 1935, 1, 308.
- Report of Interdepartmental Committee on the Rehabilitation of Persons Injured by Accidents. H. M. Stationery Office. Interim Report, 1937; Final Report, 1939.
- Toygar, Orhan. "Kaza istasyonları teşkilatı". Türk Cerrahi Kongresi, 1948 Ankara. Kader Basımevi, 1948 İstanbul
- Sir R. Watson-Jones. "Fractures and Joint Injuries". Volume II. Fourth edition London. Livingstone LTD. 1955.
- Sir R. Watson-Jones. "Surgery and Rehabilitation of bone and joint Injuries". Lancet, 1943. 1, 172.
- Sir R. Watson-Jones. "Rehabilitation in the Royal Air Force". Brit. med. J., 1942, 1, 403.

2. TÜRK-ALMAN TIBBİ İLİŞKİLERİ SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

PROCEEDINGS OF THE SECOND TURKISH-GERMAN MEDICAL RELATIONS SYMPOSIUM

İstanbul, 24-25 Eylül 1981

PROFESÖR RUDOLF NİSSEN'İN TÜRK CERRAHİSİNE GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Prof. Dr. Mehmet Derviş Manizade

Bunu açıklayabilmek için iki nokta üzerinde durmak gerekir:

1. Nissen kimdir? Nasıl bir ilim adamıydı? Alman cerrahisindeki yeri neydi?
2. Türkiye'ye geldiği zaman Türk cerrahisi ne durumda idi?

Birinci soru Nissen hakkında evvelce yazılan ve söylenenlerle Nissen'in hatıraları kitabı ve diğer Alman arkadaşın konuşmaları ile aydınlanmış olacağından ben bu konuya çok kısa değineceğim. Daha ziyade Prof. Nissen'e ait şahsi anılarımı dile getirerek onun kişiliği ve karakterini belirtmeye çalışacağım.

Önce kısaca Rudolf Nissen kimdir? Nissen, Berlin Tıp Fakültesi'nde çok genç yaşta profesör olacak kadar zeki, çalışkan, bilgili, faal ve cerrah olmak için yaratılmış çok sempatik bir kişiydi. Bu vasıflarıyla onun o devirde Almanya'nın en tanınmış cerrahi hocası olan son şefi Prof. Sauerbruch'un sempati ve itimadını kazanması çok tabii idi. Bu kişiliğine ek olarak ilmi çalışmalar ve yayınlar yanında bir kaza sonunda göğüs ve akciğer yaralanması geçiren 16 yaşındaki genç bir kızda dünyada ilk defa başarılı pneumektomie ameliyatını yaparak hayatını kurtarması da daha Berlin'de iken bu genç cerrahın temayüzüne vesile olmuştu.

Ben Prof. Nissen'i ancak 1937 ekiminde İstanbul'a geldikten sonra ilk defa gördüm. Fakat bildiğim kadarı ile R. Nissen 1933 Üniversite Reformu ile İstanbul'a gelmiş ve o tarihlerde bir belediye hastanesi olan Cerrahpaşa Hastanesi'nde merhum Burhaneddin Toker'in şefi bulunduğu Cerrahi Kliniği "Tıp Fa-

kültesi Birinci Cerrahi Kliniği" adı ile idaresine verilmişti. Bu kliniğin eski şefi Burhaneddin Toker'e de yardımcı olarak aynı klinikte görev verilmişti. Esasen Burhaneddin Toker Almanya'da Kirschner ve Küttner ve diğer namlı Alman cerrahların kliniklerinde çalışmış böylece Alman cerrahi ekolünü tanımış ve 1925'ten beri Cerrahpaşa'da o devre göre modern cerrahiyi uygulamaya başlamıştı. Burhaneddin Toker Türkiye'de ilk defa mide rezeksiyonunu burada yapmış, modern kırık çıkık tedavisini uygulamış, bir bakıma Alman cerrahi ekolünün hiç değilse temelini atmış bulunuyordu. Nissen bu kliniğe geldiği zaman merhum Hazım Bumin'in cerrahi kabiliyetini keşf ederek onu yetiştirmiş, bundan başka İsviçre ekolünde yetişmiş Fahri Arel'de Haseki Kliniği'nden Cerrahpaşa'ya nakil edilerek Nissen'in lisan bilen Avrupa ekolüne mensup ikinci yardımcısı olmuştu.

Şimdi asıl Nissen ile olan şahsi ilişkilerime ve anılarıma geçerek onun her yönden kişiliğini belirtmeye çalışacağım. Bu arada yer yer kendimden bahsetmek zorunda kalmamın mazur görülmesini rica ederim.

Ben 1924-37 tarihlerinde 13 sene Viyana Tıp Fakültesi'nde öğrenci, asistan ve başasistan olarak bulunmuştum. Hocalarım Anton von Eiselberg ekolünde yetişmiş olan Prof. Rudolf Demel ile Prof. W. Denk idi. Viyana'daki son görevim 250 yataklı Viyana Tıp Fakültesi Cerrahi Kliniği'nin (Billroth'ın⁴ kliniği diye tanınmış) bir seksiyonu olan 60 yataklı Unfallstation yani traumatoloji seksiyonu başasistanlığı idi. Şefim Prof. Denk benim (O tarihlerde Avusturya'da hiçbir yabancı kimse asistan olarak resmen tayin edilemezken) Avusturya Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Dechet ile tayinimi sağlamış ve benim Avusturya tabiyetine geçerek orada akademik kariyere girmemi istemişti. Bu maksatla doçentliğe bir hazırlık olarak o sırada Zentralblatt für Chirurgie Mecmuası'nda arka arkaya üç makalem yayınlanmıştı. Literatürü her zaman çok yakından izleyen Prof. Nissen bunları gördükten sonra benimle ilgilenerek şefim Prof. Denk'e bir mektup yazmış hakkımda bilgi almış ve benim İstanbul'a gelmekliğimi istediğini bildirmişti. Her başarılı şef gibi yapmak istediği işin takipçisi olan Nissen birkaç ay sonra da kliniğin ikinci profesörü olan merhum Prof. Burhaneddin Toker'i Avrupa seyahatine çıktığı sırada, Viyana'ya da uğrayarak mutlaka beni görmesini ve İstanbul'a gelmekliğimi teşvik etmesini söylemiş. Burhaneddin Hoca ile Viyana'da vaki görüşmelerim ve İstanbul'a geldikten sonraki anılarım Cerrahpaşa Tıp Tarihi Hocası Prof. Süheyl Ünver'in teşvikiyle yazdığım ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanlığı'nca yayımlanan kitabımda uzunca anlatılmış olduğundan burada üzerinde durmuyorum.

Nihayet Nissen ile olan şahsi anılarıma geçiyorum. Ben 1937'de Ekim ayı sonlarında İstanbul'a geldim ve Prof. Nissen'le ilk defa Cerrahpaşa'da görüştüm. Kliniğe tayinim için hemen yazılan yazı o zaman özerk olmayan üniversitenin doğrudan doğruya bağlı bulunduğu Maarif Vekaleti Yüksek Tedrisat-ı Umumi Müdürlüğüne gönderildi. Avrupa'dan tanıdığım Yüksek Tedrisat Umum Müdürü merhum Cevat Dursunoğlu tarafından Ankara'ya çağırıldım. Bana Maarif

Vekili merhum Saffet Arkan ile görüşmem gerektiğini söyledi. Vekilin yanına girdiğim zaman, Saffet Bey bana hiç beklemediğim bir iltifattan sonra şöyle dedi: "Derviş Bey, Prof. Nissen sizin mutlak surette tayininizi istiyor. Onun bu arzusunu yerine getirmeye mecburuz. Fakat ortada bir problem var. Sizin elinizde bir Viyana Üniversitesi doktor diploması bir de genel cerrahi ve travmatoloji ihtisası diplomalarınız vardır. Sizi mütehassis olarak tayin etmeliğimiz kanunen mümkün değildir. Onun için sizden ricam bavlunuzdan sadece doktor diplomanızı çıkarıp tasdik ettirerek bize vermeniz. Sizi asistan olarak tayin etmemizi de kabul edin". Hayretle sordum "Eğer ihtisas yapan her asistan kliniği terk etmek zorunda kalırsa kimse akademik kariyere giremez. Adam yetiştirmek bakımından sakattır" dedim. "Evet biliyoruz birkaç aya kadar değiştireceğiz" dedi. Fakat kanun ancak 2 sene sonra değişti. Bu olay bence Prof. Nissen'in hükümet nezdindeki hatırı ve prestijinin ne kadar büyük olduğunu göstermesi bakımından enteresandır. Böylece 1937 Ekim ayında asistan olarak tayin edildiğim Nissen'in kliniği aslında 80 yataklı bir klinik olmakla beraber ilave seyyar yataklarla 100'ü bulan ve hastalarla dolup taşan bir klinikti. Yukarıda sözünü ettiğim yardımcıları Prof. Burhaneddin Toker, Doç. Fahri Arel, Doç. Hazım Bumin'den başka iki başasistanı ve 8-9 asistanı ve bir yardımcı Alman doktor vardı. Klinikte hemşire olarak da sadece Berlin'den birlikte getirdiği ameliyathane başhemşiresi Schw. Irmgard ve bir de mürebbiyelikten yetişmiş başhemşire Elizabeth'ten başka mektep mezunu hemşire yoktu. Diğer personel hep alaydan yetişme hatta bazıları analfabet kimselerden ibarettir. Anestezist olarak sadece ether narkozu veren Hüseyin Hasan adında eski ameliyathane onbaşısı bütün hastaları uyutma görevini yüklenmişti. Yeri, hacmi ve iki yataklı tek bir ameliyathane ile Nissen gibi çok aktif bir cerrah için yetersiz olan bu klinikte, o devirde Avrupa'nın namı kliniklerinde yapılan en büyük ameliyathanelerin yapıldığını gördüğüm zaman hayretler içersinde kalmıştım. Bu ameliyathaneler göğüs ve batin cerrahisi ile tanınmış Viyana'da tanıştığım Billroth Kliniği'nden farksızdı. İki masalı tek bir ameliyathane sabahın 7-8'inden öğleden sonra saat 3-4'e kadar ameliyathaneler devam ediyordu. Ayrıca gündüz ve gece gelen önemli acil vakalar da bunlara ilave oluyordu. Berlin'den gelen ameliyathane hemşiresi Schw. Irmgard ameliyathanelerin fonksiyonunu Nissen'in alıştığı Berlin ayarında tutmak için çaba harcıyordu. Klinik cidden baş döndürücü bir tempo ile çalışıyordu. Nissen gayet faal, dakik, muntazam ve disiplinli çalışan bir cerrahı. Ameliyathanelerini bir virtüöz inceliği ile yapardı. Sempatikliği ve esprituelli kişiliği ile klinikte Avrupalı bir çalışma sistemi kurmuştu. Kliniğe her sabah tam saat 8'de geliyor her vaka ile yakından ilgilieniyordu. Kendi yapmadığı ameliyathanelerini de ameliyathanelerin karşısındaki odasından sık sık çıkıp izlemeyi ihmal etmezdi. Bir gün önce ameliyathane ettiği hastaları her sabah yaptığı kısa vizitte kontrol etmeyi unutmazdı.

Kliniğe başladığım günden birkaç gün sonra beni çağırır ve öğleden sonra klinikte benim bir vizit yaparak ertesi gün durum hakkında kendisine bilgi vermemi istedi. Dediğini yaptım fakat bu vizit beni müthiş bir hayal kırıklığına uğratmıştı. Zira bu vizitte müşahedelerin doğru dürüst yazılmadığını, klinik ar-

şivinin ilmi çalışmaları imkânsız kılacak kadar yetersiz olduğunu görmüştüm. Ertesi sabah durumu kendisine anlattım ve bu yüzden benim geri dönmeyi bile düşündüğümü söyledim. O gün Nissen'in bana söylediklerini hayatımda hiç unutamayacağım "Ben lisan bilmediğim için anlaşılana beni aldatıyorlar. Zira enteresan vakaların müşahedelerini istediğim zaman hemen Almanca'ya tercüme edip bana getiriyorlar. Her şeyi muntazam gösteriyorlar. Burası senin memleketindir. Bırakıp gideceğine bu eksiklikleri tamamlamak ve Avrupai bir klinik haline getirmek için kurulması gereken ilmi arşivin temininde bana yardımcı olmalısın" dedi ve ardından klinik arşivinin önemini çok iyi bilen Nissen bana "hangi arşiv sistemini kurmayı düşünüyorsun" dedi. Ben de "Biz Viyana'da Mayo Kliniği kartoteks sistemini uyguluyoruz. Hatta Kischner'in kliniğinde bu sistemi öğretmek üzere Denk tarafından ben görevlendirilmiştim. Fakat bunun için özel dolaplar kartonlar v.s. lazım" dedim. Hiçbir şey söylemeden uzandı ve Op. Cemil Paşa'dan kalan masasının üst gözünde 10 tane antetli kâğıt çekerek boş olarak imzaladı. Bana "Biz bu metodu Berlin'de dahi kuramadık" dedi. "Madem ki sen biliyorsun, bunları istediğin makama gönder, bana sormana lüzum yok, sadece kayda geçsin" diye devam etti. Bu davranış beni büyüledi. "Peki" dedim ve kaldım. Yine de "Bu klinik klinik değil size doğru dürüst bir cerrahi kliniği gerekir" deyince masanın alt çekmecesini çekti ve bana bugünkü Cerrahpaşa Cerrahi Kliniği'nin planlarını çıkarıp önüme koydu ve "Türkiye'de eşi bulunmayan modern bir kliniğin planlarını ben Güzel Sanatlar Akademisi'nden Prof. Hertzmann'a yaptırдыm. Fakat devlet bir türlü para vermiyor" dedi.

Benim Viyana'da tedavilerine delalet ettiğim, sonradan Dışişleri Bakanı olan Şükrü Saraçoğlu, Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer gibi daha birçok önemli kişiler vardı. Ankara'ya gidip durumu anlatmaklığım sonunda tahsisat verildi ve Nissen'in hayalindeki Avrupai cerrahi kliniğinin inşa imkânı yaratıldı.

Arşiv için gerekli malzeme üç ayda tamamlanmıştı. 1 Ocak 1938'de uygulanmaya başlanabileceğini Nissen'e bildirdim. Çok sevindi ve şu emri verdi "Yılbaşı gecesi sen nöbet al ve hastaların başında duran eski yarım yamalak yazılmış müşahedeleri toplayıp bir kutuya doldurup idare memuruna mühürleterek teslim et, yeni müşahedeleri hastaların baş ucuna asistanların imzasını alarak koy" dedi. Dediklerini yaptım fakat asistanlar bu kontrollü müşahede sisteminden hoşlanmayarak bir nevi direnişe geçtiler. Kimi on satır geniş yazılarla müşahedeyi doldurdu, kimi yırttı attı. O günün asistanları içinde inci gibi yazısı ile doğru dürüst müşahede yazan tek bir kişi genç asistan Feyyaz Berkay idi (Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Nöroşirürji Kürsü Profesörü). Ertesi sabah Nissen benden durumu sordu, anlattım ve acaip şekilde yazılan müsveddeleri gösterdim. Hemen bütün klinik profesör, doçent ve doktorlarını odasında toplayarak asistanları tek tek takdir etti. Fakat çok kibar bir insan olan Nissen küfür edemedi. Genç bir asistana söylediği en ağır söz şu oldu "Sen kendini ne sanıyorsun, sen daha bir embriyosun, daha kulaklarının arkası ıslak". Bundan sonra hemen bir müşahede yazmak talimatnamesi hazırlattı. Bu talimatnamede asistanların görevi be-

lirtiliyor ve müşahedelerin vaktinde ve eksiksiz yazılmasının kontrolünün görevi de bana veriliyordu. Bu yüzden asistanlarla aramda aylarca süren bir soğukluk oldu, fakat klinikte ilmi çalışma temeli olan bir arşive kavuştum.

Cerrahi hocaları içinde adam yetiştirmek sanatını bilenlerle bilmeyenler mevcut olduğu bilinen bir gerçektir. Benim gördüğüm hocalardan bunu en iyi bilen ve uygulayanların başında gelir. Bunu gösteren birkaç anımı burada dile getirmek isterim: Kliniğe yeni geldiğim günlerden birinde bacağımda ileri derecede varis olan bir subay ameliyat programına alınmıştı. Yavuz zırhlısında Yarbay olan bu zatı elbette ki Nissen ameliyat edecekti. Kendisine bu vakada hangi ameliyatı yapmayı düşündüğünü sordum. "Babhok veya kısmi ekstipation yapmayı düşündüğünü söyledi. Ben Viyana'da iken Moskoviç-Friedrich'in yeni uyguladıkları bir metodu Viyana'da yakından izlediğimi ve yayınlanan yüz vakanın birkaçını kendimin yaptığını söylediğim zaman "çok iyi öyleyse o şekilde bir ameliyat için hastayı hazırla" dedi. Hastayı hazırladım. Ameliyathaneye geldi ve bana "sen yap" dedi. Ameliyatı yaparken çok basit bir ameliyat olmakla beraber başından sonuna kadar seyretti. Varisli damarın kökünü bacağı yukarı kaldırıp indirerek iyice tayinden sonra o noktadan sklorazan bir madde enjekte edip damarı bağlayıp kesmekten ibaret olan ameliyattan sonra hastanın bacağı elastiki sargı ile sarıp ayağa kalk dediğim zaman Nissen hayretle "şimdi hemen ayağa mı kalkacak" derken hasta kalkmıştı. Hastanın "bacağıma bir kuş gibi hafif hissediyorum" demesi üzerine arkamı okşayarak "bunun gibi on beş vaka yap ve Tıp Cemiyetinde tebliğ et" dedi. Böylece o tarihe kadar sadece şeflerin tebliğ yapabildikleri tıp cemiyetinde bir asistan olarak benim bu tebliği yapmamla asistanların da tebliğ yapmak ve yayımlamak usulü ihdas edilmiş oldu. Bu da Nissen'in yanındakileri ilmi çalışmaya teşvike ve yetiştirmeye ne kadar önem verdiğini göstermesi bakımından dikate değer bir olaydır. Yine aynı şeyi ispatlayan ikinci bir anımı da anlatmadan geçemeyeceğim. Prof. Nissen, klinikte, çoğunu kendisinin ameliyat ettiği akciğer kist hidatik vakalarını 1938'de Societé Internationale de Chirurgie Kongresi'nde tebliğ etmek istiyordu. Fakat o sırada rahatsızlanıp İsviçre'de Davos'ta tedavi ve istirahate gitmesi gerekti. Beni çağırdı ve topladığı müşahedelerle notlarını vererek "benim yerime sen bu tebliği hazırla ve bana İsviçre'ye gönder göreyim ve Brüksel'de tebliği sen yap" dedi. Ben kendi adına tebliğ yapacağımı sanmıştım "Hayır sen kendi adına tebliğ yapacaksın" dedi. Bu davranış tam bir Avrupalı hocasının davranışı idi. Dediğini yaptım ve Brüksel'de tebliği yapıp kürsüden indiğim zaman Prof. Henschen olduğunu sonradan öğrendiğim ak saçlı bir zat beni tebrik etti ve Nissen'i sordu. Durumu anlattım ve Davos'ta olduğunu söyledim. Akşam oteldeki odama geldiğim zaman masamın üzerinde bir telgraf buldum. Prof. Nissen'den gelen bu telgrafta şöyle diyordu: "Beynelmille foruma attığın ilk adımdaki başarıma kutlarım". Bu incelik ve bir hocanın asistanını çalışmak için coşturacak davranışını hayatım boyunca unutmadım. Ondan sonra da bir mektupla beni Davos'a davet etti. Orada da teşviklerini tekrarladı ve Henschen'den benim o günkü tebliğim hakkında telgraf alınca bir telgrafla kutlamaktan kendini alamadığını söyledi.

İşte Prof. Nissen bir virtüöz inceliği ile uyguladığı cerrahi hünerinden başka, adam yetiştirmekte de eşsiz bir hocaydı.

İki sene birlikte çalışmıştık. 1939'da yukarıda söz konusu olan kliniğin nihayet yakında temeli atılacaktı. Fakat ne yazık ki Prof. Nissen'e bu yeni kliniği görmek kısmet olmayacaktı. Zira o günlerde bir gün kendisine asiste ettiğim bir ameliyatın sonunda bir titreme ve 40 dereceyi geçen ateşle hastalanarak ameliyathaneden çıktı ve eve gidip yattı. Kendisinden sonradan öğrendiğime göre 1. Cihan Harbi'nde tıp fakültesi son sınıfından gönüllü olarak katıldığı harpte göğsünden yaralanmış ve akciğerlerinde iki kurşun kalmış. Bunlardan birincisi bir zamanlar Sauerbruch'la Berlin'den trenle Davos'a ameliyata gittikleri sırada yataklı vagonun üst yatağına tırmanırken ani bir haemopteo ile kurşunun biri ağzından gelmişti. İkincisi ise içerde kalmıştı. O gün içerde kalan kurşun etrafında bir üşütme sonucu bir akciğer apsesi meydana gelmiş ve bu yüzden ateşi yükselerek hastalanmıştı. İşte bu sebepten kliniğin temeli atılmadan Nissen akciğer ameliyatını yaptırmak üzere Amerika'ya gitmek zorunda kaldı.

Klinikten ayrılışını bugün gibi hatırlıyorum. Nissen'in ameliyat olmak üzere ayrılışı pek acıklı olmuştu. Kendisini İstanbul'da herkese sevdirmiş cerrahide ün salmıştı. Bu yüzden Sirkeci garındaki uğurlayıcıları hayli kalabalıktı. Bütün klinik mensupları da garda toplanmıştı. Herkesin elini sıktı ve en sonra pencereden uzanarak tren hareket ederken benim elimi sıktı ve bırakmadı. Öyle ki ben bir müddet trenle birlikte koşmak zorunda kaldım. Bana son söz olarak şöyle dedi "Yeni kliniğin inşaatı ile sen meşgul olacaksın, her şeyi sana bırakıyorum. Bu inşaatla dair bir sorunun olduğu zaman Cevat Dursunoğlu ve Rektör Prof Cemil Bilsel'e müracaat et ve kliniğin bir an evvel bitmesini sağla" dedi.

Kliniğin temelleri 1939'da merasimsiz atıldı ve Nissen'in Kliniği adı altında inşaat devam edip bitirildi. Bu esnada bana yazdığı mektuplarda hep inşaat hakkında bilgi istiyordu. Amerika'da ameliyat olmuş ve iyileşmişti. İstanbul'a dönmek istiyordu. Fakat birçok sebepten dolayı dönmesi mümkün olmadı. Burada bunlar üzerinde durmak istemiyorum.

Kliniğin inşaatı, tefrişi, ameliyathanelerin tanzimi tamamlandı ve 1944'te 1. Cerrahi Kliniği bu binaya taşındı.

Nissen'in dikkate değer bir tarafı da öğrencilere verdiği esprilerle dolu cerrahi dersleri idi. Bu derslerde teorik ve pratik cerrahi birlikte öğretiliyordu. Son sınıf öğrencileri hastanın yanına çağrılarak pratik muayene usulleri öğretiliyor, her derste üç dört vaka takdim edilmek suretiyle hem öğrencilerin ilgisi uyandırılıyor, hem de iyi bir hekim için çok lüzumlu olan vaka görme ihtiyacı tatmin edilmiş oluyordu. Nissen bu derslerini Doç. Fahri Arel ile birlikte sonradan kitap halinde yayımlamıştı.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ AKADEMİK GÜNÜ

30 Aralık 1973 Pazar / Saat 11.00

PROGRAM

İstiklâl Marşı

Açılış Konuşması : Ord. Prof. Suud Kemal Yetkin

Hacettepe Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. İhsan Doğramacı tarafından Şeref Doktorluğu "Doctor Honoris Causa" payelerinin tevcihi :

Ord. Prof. Suud Kemal Yetkin / *Ankara*
(Takdim : Dekan Prof. Dr. Emel Sönmez)

Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak / *İstanbul*
(Takdim : Dekan Prof. Dr. Hüsnü Kışısçı)

Ord. Prof. Dr. Muhiddin Erel / *İzmir*
(Takdim : Dekan Prof. Dr. Ali Ertuğrul)

Ord. Prof. Dr. Rudolf Nissen / *Basel*
(Takdim : Dekan Prof. Dr. Aydın Aytacı)

W. A. MOZART : Küçük bir gece müziği

1973 Döneminde Hacettepe Üniversitesi'ne başvurarak
Üniversite Doçentliği Ünvanını alanlara belgelerin
Üniversite Rektörleri tarafından verilmesi :

1973 Dönemi Doçentleri

Doç. Dr. DOĞAN AKŞİT / Doç. Dr. AYDOĞAN ALBAYRAK / Doç. Dr. S. ŞANAL ALKAN
Doç. Dr. İLHAN ARAN / Doç. Dr. ADİL ARTUKOĞLU / Doç. Dr. İ. HAKKI ATUN
Doç. Dr. EROL BAŞAR / Doç. Dr. MUZAFFER BAYKAL / Doç. Dr. GÜRBÜZ BAYTOK
Doç. Dr. DOĞAN CÜCELOĞLU / Doç. Dr. ŞALİ ÇAĞLAR / Doç. Dr. SUNA DURU
Doç. Dr. FİKRET DURUSOY / Doç. Dr. KEMAL ERDEM / Doç. Dr. MELİHA ERTUĞRUL
Doç. Dr. SAFİYE GOÇÜŞ / Doç. Dr. AYAN GÜLGÖNEN / Doç. Dr. AYFER GÜNALP
Doç. Dr. ÖZDEN İNCEOĞLU / Doç. Dr. TİMUR KARAÇAY / Doç. Dr. SEZER KENDİ
Doç. Dr. NURTEN KOÇAK / Doç. Dr. METİN KÜMİ / Doç. Dr. ERDEM ORAM
Doç. Dr. BERKİN SALANCI / Doç. Dr. YALÇIN SANALAN / Doç. Dr. AYSEL ŞEFTALİOĞLU
Doç. Dr. BİLGİN TİMURALP / Doç. Dr. ERDİNÇ TOKGÖZ / Doç. Dr. ERDOĞAN TURGUT
Doç. Dr. YILDIZ TÖMERDEM / Doç. Dr. BEDRİ UZUNALIMOĞLU / Doç. Dr. ATILJA YILDIZ
Doç. Dr. SEDAT YÜRÜTKEN

FERİT TUZUN : Esintiler

Kapanış Konuşması : Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak

Hacettepe Üniversitesi tarafından Prof. Nissen'e Fahri Doktorluk unvanı verilmiş töreni programı

Nissen, Türk cerrahisine ne getirdi? Bir defa en başta göğüs cerrahisini Türkiye'de ilk defa başlatmıştır. Bize Avrupai bir klinik kazandırdı. İlmî arşiv sistemini kurdurdu. Disiplinli muntazam çalışmayı, Avrupai manada klinik idaresi ile ilmî yayınlar yapmayı teşvik etti ve ilki Hazım Burnin olmak üzere isimlerini burada sayamayacağım kadar birçok Türk cerrahî yetiştirdi. Ne yazık ki İstanbul Üniversitesi Nissen'in bu hizmetlerine karşı gereken değerlendirmeyi yapmayı ihmal etti. Çok acı olmakla beraber burada Nissen hakkındaki son bir anımı dile getirmek isterim: Bir gün Hacettepe Üniversitesi'nden bir davetiye aldım. Profesör Nissen'e verilecek Hacettepe Üniversitesi fahri doktorluk unvanı (Honoris cause) belgelerini almak üzere rahatsızlığı dolayısı ile kendisi gelemediğinden bunları alıp Nissen'e iletmek üzere Ankara'ya davet ediliyordum. Bu daveti okuduğum zaman İstanbul Üniversitesi mensubu olarak yüzüm kızarmıştı. Tabii Ankara'ya gittim ve törende Nissen'i temsilen değerli belgeleri alarak kendisine gönderdim.

SUMMARY:

RUDOLF NISSEN AND HIS NOVELTY TO THE TURKISH SURGERY

Prof. Nissen was an active, intelligent, sympathetic and a learned man as far as he will become a professor in the prime of his life in the Berlin Medical Faculty. He had come to Turkey in 1933 and he overtook as a director managing of the I. Surgical Clinic of Istanbul Medical Faculty at the Cerrahpaşa Hospital.

For the first time I met with him in October 1937.

He had known me, from my works in Vienna and was willing to work with me, for this reason he made me to be appointed to Istanbul. The I. Surgical Clinic was inadequate for Prof. Nissen, which had only one operation-room with two operation-tables and full of patients when I was an assistant of him. But at this clinic many operations were being performed which had been done at the famous clinics of the Western countries. Prof. Nissen had endeavoured for the preparation of construction of a modern clinic and he requested the plans of the clinic to be drawn from Prof. Hertzmann. But he had become unwell in 1939 and he went to U.S.A. in order to undergo an operation so that, he had never seen the foundation of the new clinic.

Prof. Nissen had made great contributions to the development of the Turkish surgery. He had caused begin the Thorax-Surgery in Turkey and made the clinic the most modern like as the Western clinics, and established the system of scientific archives and educated very famous and successful surgeons for our country.

Dr. Derviş Manizade

Sevgili Dr. Derviş Manizade'ye mütchassıslık imtihanı başarısı münasebetiyle 3/7/39 NİSSEN

Liebe Dennis, - Vielen Dank für Ihren Brief.

- I. Ihre Kopyprenahmezeit haben Sie durch die Rückfrage bei Dr. Kragin
 Email günstig verfahren. Jetzt möchte ich wissen, mit wem von
 Dr. K. Z. sich beraten hat, ob Sie (als Nichtspezialist) Mitglied
 werden können. Nach dem Rat kann es von Prof. Bronkowskij
 sein. Beratungen mit anderen sind hinfällig. Sollte Prof. B. nicht
 befragt sein, dann zeigen Sie ihm diesen Brief und sagen Sie ihm, dass
 eine Ablehnung Ihrer Mitgliedschaft unangenehm ist, denn die
- 1) Vorurteilen der Breite sagen nichts darüber, ob ein Kandidat ein
 Spezial-Examen gemacht haben soll oder nicht.
 - 2) Wenn H. K. Z. eine solche Entscheidung trifft, kann er sie mit
 gemeinsam mit Prof. B. treffen.
 - 3) müssen für die Univ. Anträge unter all Umständen Ausnahmen
 gemacht werden, da diese im allg. ihr Examen nicht nach
 der vorgeschriebenen Zeit ablegen (obwohl sie rechtlich dazu in
 der Lage wären), um ihre kleinwüchsige Stellung zu behalten.
- ✓ II. Ihre Arbeit sehe ich in 2 wöchtl. Tagen durch 6 Klischees
 Ihnen für mich; ebenso die Arbeit von Aka bei (C. recht).
- ✓ III. Übersetzung der Arbeit von Dr. Kragin:
- a. selbstverständlich wird ins Titel aufgenommen;
 Übersetzl von Dr. Dennis i. J.
 - b. soll keine vollständige Übersetzung, sondern
 ein sehr ausführlicher Extrakt gemacht
 werden.
 - c. will ich den deutsche Text vor Dr. Bronkowskij

**Herrn
Dr. Derviş Manizade
VIII. Lederergasse 2/12
Wien
Sehr geehrter Herr Kollege,**

Vor einigen Tagen erhielt ich einen Brief von Ihrem Chef, den ich eben beantwortet habe. Zu Ihrer Orientierung lege ich die Abschrift des Briefes bei. Sie sollen aus der Antwort ersehen, dass ich bemüht sein werde, Sie nach Ihren guten Leistungen und Fähigkeiten an die Ihnen zukommende Stelle zu setzen.

Herr Professor Burhaneddin, mir dem Sie in Wien gesprochen haben, hat, genau so wie Ihr Chef, so viel Gutes über Ihre Tätigkeit mir berichtet, dass ich in Ihre weitere Entwicklung zuversichtliches Vertrauen habe. Besonders begrüße ich es, dass Sie Interesse für wissenschaftliche Fragen haben, und ich hoffe, dass Ihnen das Material der Klinik weitere Gelegenheit zu wissenschaftlicher Arbeit gibt.

Ich bitte Sie, mir den Tag Ihres Dienstantritts mitzuteilen, damit ich beim Dekanat das Notwendige veranlassen kann.

Ihr sehr ergebener

**Herrn
Dr. Derviş Manizade
VIII. Lederergasse 2/12
Wien
Sayın meslektaşım,**

Birkaç gün önce şefinizden, hemen cevapladığım bir mektup aldım. Bu mektubun kopyasını ilişikte bilginize sunuyorum. Bu mektuptan anlayacağınız gibi, sizin üstün kabiliyet ve başarılı çalışmalarınızı göz önünde bulundurarak görevlendirilmeniz için gerekeni yapmaya çalışacağım.

Şefinizden olduğu kadar, Viyana'da da görüştüğünüz Profesör Burhaneddin'den de başarılı çalışmalarınız hakkında o kadar çok bilgi edindim ki, ileride göstereceğiniz başarılarından eminim.

Özellikle ilmi konularda çalışmalara olan ilginiz beni çok mutlu etti. Klinikteki vakalardan ilmi çalışmalarınıza kaynak bulacağınızı ümit ederim.

Dekanlıkta gerekli işlemleri yapabilmem için bana göreve başlama tarihinizi bildirmenizi rica ederim.

Saygılarımla,
Prof. Dr. Rudolf Nissen

T. C.
CERRAHPAŞA HASTANESİ
TIP FAKÜLTESİ
11. Hİ HÂRICİYE KLİNİĞİ
Ord. Prof. Dr. NISSEN

İSTANBUL, 20. Okt. 37

Herrn

Dr. Derviş Manizade

VIII. Lederergasse 2/12

W i e n

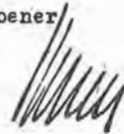
Sehr geehrter Herr Kollege,

Vor einigen Tagen erhielt ich einen Brief von Ihrem Chef, den ich eben beantwortet habe. Zu Ihrer Orientierung lege ich die Abschrift des Briefes bei. Sie sollen aus der Antwort ersehen, dass ich bemüht sein werde, Sie nach Ihren guten Leistungen und Fähigkeiten an die Ihnen zukommende Stelle zu setzen.

Herr Professor Burhaneddin, mit dem Sie in Wien gesprochen haben, hat, genau so wie Ihr Chef, so viel Gutes über Ihre Tätigkeit mir berichtet, dass ich in Ihre weitere Entwicklung zuversichtliches Vertrauen habe. Besonders begrüße ich es, dass Sie Interesse für wissenschaftliche Fragen haben, und ich hoffe, dass Ihnen das Material der Klinik weitere Gelegenheit zu wissenschaftlicher Arbeit gibt.

Ich bitte Sie, mir den Tag Ihres Dienstantritts mitzuteilen, damit ich beim Dekanat das Notwendige veranlassen kann.

Ihr sehr ergebener

Viyana'dan Cerrahpaşa'ya gelişimi destekleyen Prof. Nissen'in bana yazdığı davet mektubunun orijinal fotoğrafı

İSTANBUL KLİNİK DERSLERİ

AYLIK TIP DERGİSİ

AYRI BASKI

Cilt: IV; Sayı: 21

HAD APPENDİCİTİS'İN TEŞHİSİ VE İLTİHAPLI APPENDİX'İN YERİNİN
TAYİNİ İÇİN İLERİ SÜRDÜĞÜM YENİ BİR MUAYENE
USULÜ (PERKÜSION AĞRISI SEMPTOMU) NUN ÖNEMİ

Doç. Dr. Derviş MANİZADE

I. Cerrahî Kliniği

DUYGU MATBAASI
İSTANBUL — 1951

Kendi gözlemlerimle ortaya koyduğum "Perküسیون Ağrısı Semptomu"
ile ilgili ayrı baskı makalem

İSTANBUL KLİNİK DERSLERİ

HAD APPENDİCİTİS'İN TEŞHİSİ VE İLTİHAPLI APPENDİX'İN YERİNİN TAYİNİ İÇİN İLERİ SÜRDÜĞÜM YENİ BİR MUAYENE USULÜ (PERKÜSYON AĞRISI SEMPTOMU)NUN ÖNEMİ

Doç. Dr. Derviş MANİZADE
İSTANBUL, 1951
I. Cerrahi Kliniği

Mevzuum cerrahinin alfabesi olan Appendicitis'e ait bulunduğundan pek enteresan addedilmeyebilir. Fakat ben bu basit konunun önemli tek bir noktasını çok kısa olarak inceleyeceğim.

Had appendicitis'in semptomları ekseriya bu hastalığın teşhisinin çok kolay olduğu zannını verecek kadar aşikârdır. Çok iyi bildiğimiz bu semptomları anlatacak değilim. Fakat nadir de olsa, bazan had appendicitis belirtilerinin çok atipik seyrederek bizi yanlış yola götürdüğünün vaki olduğunu da yine hepimiz biliyoruz.

Esasen "appendicitis acuta"nın teşhisi için elimizde, anemnezle laboratuvar muayenelerinden başka, Mc Burney hassasiyeti ve defans müsküler gibi aşikâr semptom ve muayene usullerinin mevcudiyetine rağmen, Rovsing belirtisi ve Blomberg, Scherrer, Metzrger, Boden, Head ve Mackenzie veya La Roque semptomlarının araştırılması gibi birçok küçük muayene usullerinin yer almasının da bu gibi atipik vak'alarda karşılaşılan güçlüklerden ileri geldiğine şüphe yoktur.

İşte ben burada bugün mevcut olan bu çok sayıdaki muayene usullerine bir ilave olarak ileri sürdüğüm "Perküsyon ağrısı" muayenesinden aldığım neticeleri bildireceğim.

Takriben 8 seneden beri gördüğüm bütün had appendicitis vak'alarında bu "Perküsyon ağrısı" semptomunu araştırmayı bir prensip edindim.

"Perküsyon ağrısı" muayenesi: Resimde görüldüğü gibi orta hattın sağ tarafında, göbekten "arcus Costarum"a ve pubis'den crista iliaca doğru çekilen ve arka axiller hatta kadar uzatılan iki paralel çizginin uçları birleştirilerek teşkil edilen mustatilin kapladığı bölgede tek parmakla, karna fazla bastırılmadan konan, tek parmak üzerine vurularak yapılan dikkatli bir perküsyon'dan ibarettir.

Bu muayene esnasında herhalde darbenin tevlid ettiği ihtizaz (rezonans)

mahdut bir bölgede derine intikal ederek, parmağın mürteseminde had iltihaplı appendix bulunduğu takdirde ağır hissi meydana getiriyor.

Bu hususta incelediğimiz müşahedelerin birer birer sayılmasına ne imkân ve ne de lüzum vardır. Fakat mes'eleyi aydınlatmak ve iddiamı ispat için birkaç müşahedenin kısaca bildirilmesi icap eder.

Önce beni bu muayeneye sevkeden ilk vak'ayı çok kısa anlatayim:

Sekiz sene evvel bir gün kliniğimize 40 yaşlarında çok şişman ve yağlı olduğu kadar sinirli ve histerik bir hasta getirdiler. Hasta 18 saat evvel bütün karınında ağrılar başladığını ve hafif bulantısı olduğunu söylüyordu. Bu müddet zarfında iki defa abdeste çıkmış... Genel durumunda göze çarparak hiçbir değişiklik yoktu. Hasta kliniğe yürüyerek gelmişti. Ateş 36.8 derece nabızı 85 idi.

Klinik lokal muayenede: Bütün karının neresine dokunulursa hasta hafifçe ağrıdığını söylüyor. Hastanın belki de şişman olması dolayısıyla sağ alt karında palpation'la aşikâr bir defans müsküler alınmadığı gibi, Rovsing de menfi idi. Hasta bütün karının neresine dokunulsa, adale mukavemeti hissedilmediği halde, hafif ağrıdan şikâyet ettiğinden ve çok sinirli ve histerik bir hasta olduğundan, bu gayri vazih ağrı ifadesine güvenemeyerek tarif edildiği şekilde yapılan bir perküsyonla ağrının daha kat'i lokalizasyonunu aramayı düşündüm. Bu muayenede Mc Burney'in 3 cm. aşağısında ve takriben 7-8 cm. murabbai bir sahada perküsyonla aşikâr bir ağrı tezahürü, "Perküsyon ağrısı" mevcudiyetini tespit ettim. Karının her yerinde tazyikle ağrı hissettiğini ifade eden hasta, perküsyonla ağrıyı yalnız sağ alt karında duyduğunu bildirdi. Bunun üzerine şüpheli bir vak'a olan bu şişman hastayı müdahalesiz bırakarak tehlikeye koymaktan ise ameliyatını yapmayı tercih ettim. Ameliyatta, iltisaksız, serbestçe pubise sarkan, fakat aşikâr iltihaplı bir appendix bulundu. Histolojik muayenede klinik bulguyu teyid etti.

İşte bu vak'adan sonra her appendicitis acuta vak'asında bu muayene usulünü denedim.

100 vak'adan aldığım neticeler şunlardır: "Perküsyon ağrısı" müspet bulunan 100 vak'anın 99'unda, had appendicitis'in mevcudiyetini ameliyat teyid etmiştir. 100 vak'anın tek bir tanesinde "Perküsyon ağrısı" ile birlikte, Mc Burney'de hassasiyet, adale mukavemeti mevcut hatta Rovsing müspet olduğu halde, netice menfi çıkmıştır. Daha doğrusu burada normal appendix üzerine kadar sarkmış ptotik bir karaciğere bağlı iltihaplı safra kesesi bulunmuştur.

Bu vak'anın çok enterasan olan kısa müşahadesini anlatayim: İki dahiliyeci arkadaşın akşam karanlığında evinde muayene ederek "had appendicitis" teşhisi koyduktan sonra çağırıldığım bu hasta, Nişantaşı'nda oturan bir tüccarın kayın validesidir. 71 yaşında ve takriben 100 kilo ağırlığında, aslen Macar olan bu kadın hasta, iki günden beri bütün karında başlayarak, sağ alt karında lokalize olan ağrılardan bulantı ve kusmadan şikâyet ediyordu. Hastanın ateşi 38.3 derece, nabızı 120, dil kuru, bütün karında, fakat bilhassa sağ alt karında Mc

Burney noktasında aşikâr bir hassasiyet ve defans müsküler ile bu bölgede pek vazih olmayan bir dolgunluk hissediliyordu. Hayrete şâyandır ki Rovsing de çok aşikâr olarak müspetti. Tek parmakla yapılan dikkatli bir “Perküsyon ağrısı” muayenesinde, bu bölgede çok şiddetli bir “Perküsyon ağrısı” mevcudiyeti tespit edildi.

Hastanın kuzmalarının fazlalığı ile kuru dil, sür’atli nabız ve mevcut diğer bütün semptomlar, had bir Appendicitis’de husule gelmiş olan bir abse appendikülerin -bütün karındaki hassasiyete bakarak- yayılmak üzere olduğu ihtimalini düşündürdüğünden, hemen müdahaleye karar verdim. Hastanın 100 kilo ağırlığında ve 71 yaşında olmasile vak’anın diğer hususiyetlerini de göz önünde tutarak, pararectal şakla yapılan laparatomide, periton açılır açılmaz, büyük ve ptotik bir karaciğerin altında ve tam Mc Burney noktasında safra kesesinin, gergin bir şekilde taş ve cerahatlı safra ile dolu olduğu görüldü. Tam safra kesesinin altında tamamiyle normal olarak Caecum ve appendix bulunuyordu.

Hastanın durumunu düşünerek sadece bir cholecystostomie yapmaya karar verdim. Safra kesesi, usul veçhile açılarak, kese içerisinden fındık büyüklüğündeki taşlar (4 adet) çıkarılıp aspiratörle iltihaplı safra boşaltıldığı zaman, cysticus’dan tazyikle cerahatlı safra geldiğini gördüm. Bunun üzerine çok şişman olan hastada güçlükle choledochus’u yokladım ve burada da küçük fındık büyüklüğünde iki taş bulunduğunu hissettim. Naçar bu gayri müsait vak’ada, cholecystectomy ve choledochotomy yaparak choledochus’taki iki taşı çıkardıktan sonra, choledochus drenajı yaptım. Hastada aynı zamanda cholangitis vardı. Kanda 80 üresi ve 1.60 şekeri olan bu hasta 40 gün hastahane de yattıktan sonra iyileşti.

Bu vak’a 100 müşahade arasında resimde çizili müstatil içerisinde “Perküsyon ağrısı” semptomu aşikâr müspet olduğu halde, teşhisin yanlış çıktığı tek vak’adır. Fakat bu vak’ada diğer bütün had appendicitis arazının ve bilhassa Rovsing ağrısının da -Rovsing muayenesi esnasında gaz tazyikiyle getirilen normal Caecum’un üzerinde yatan iltihaplı safra kesesini sarsması neticesi-müspet bulunduğuna bilhassa dikkati çekmek isterim. Gerek bunun, gerek “perküsyon ağrısı” semptomunun ptotik ve büyümüş bir karaciğer dolayısıyla çok iltihaplı bir safra kesesinin tam appendix bölgesine isabetinden ileri geldiğinde şüphe yoktur.

Demek oluyor ki karın duvarında tek parmak üzerine ve tek parmakla yapılan perküsyon ile elde edilen sağ alt karın bölgesinde iltihaplı organ olarak umumiyetle appendix bulunduğuna göre bu bölgede bu semptomun müspet bulunuşunun appendicitis mevcudiyetinin en kat’i bir delili olacağı aşikârdır.

Aynı şekilde sağ Hypochondrium’da bir perküsyon ağrısının had bir cholecystitis’e delalet ettiğine kaniim, fakat henüz bu hususta kafi müşahade toplanmamış olduğumdan bunu sadece zikrederek geçmek isterim.

Bu vak’a hariç tutulduğu takdirde diğer 99 vak’anın, 55’inde Rovsing

menfi bulunduğu, 27'sinde defans müsküler mevcut olmadığı ve 15'inde Mc Burney de palpasyon ile aikr bir hassasiyet tespit edilemediği halde, hepsinde "perküsyon ağrısı" semptomu müspet olarak bulunduğundan ameliyat edilmiş ve bunlarda had appendiciti'nin mevcudiyeti ameliyatla teyid edilmiştir. Bunları burada saymaklığıma imkân ve lüzum yoktur. Fakat bunlar arasında çok atipik seyredenlerden tek bir vak'anın olsun, mahedesini kısaca bildireceğim.

Bu hasta İstanbul'da bir eczacı arkadaşın (16) yaşındaki kızıdır. Hikyesi: İki günden beri şiddetli bulantı, kusma ve 7-8 defa diyaretik defekasyon, bütün karında kolik şeklindeki şiddetli ağrılarla 39 derece ateş ve bilhassa ikinci gün öğleden sonra 140'ı geçen nabız ve ahvali umumiyenin bozulması. Hastayı bir gün evvelinden beri tedavi eden dahiliyeci arkadaşın, 36 saat sonra bir cerrahın konsultasyonuna ihtiyaç göstererek benim ağırılmaklığıma sebep de son saatlerde artan bu nabız yükselmesiyle genel durumun bozulması olmuştur.

Muayenede dil ileri derecede kuru, nabız çok zayıf ve sratlı 144, ateş 39.3 derece karnın her tarafı bir "gastro enteritis acuta"daki gibi tazyikle biraz ağrılı, fakat adale mukavemeti yok. Mc Burney'de de hususi bir hassasiyet mevcut değil. Rovsing kat'i olarak menfi bulundu. İshal ve tipik apandisit belirtilerinin yokluğu ile hastanın genel durumu bizi ciddi karışık ve atipik, daha doğrusu aırtıcı bir vak'a karşısında bulunduruyordu.

Bütün karnın ve bilhassa sağ alt kadrınının usul veçhile tek parmakla yapılan perküsyonunda, crista iliaca'dan bir parmak yukarıda orta aksiller hat üzerinde takriben 8 cm. murabbai bir sahada aikr bir perküsyon ağrısı tespit edildi.

Ameliyatta tam ağrılı bölgede retroçekal, flegmonz bir appendix bulundu. Appendectomy'den birgün sonra, ishal, kusma ve bulantı durduğu gibi, ateş ve nabız da normale dt ve hasta tamamiyle iyileşti.

Bu suretle hemen hemen diğer bütün arazın menfi bulunduğu bu hastada yalnız perküsyon ağrısına dayanılarak ameliyat yapılmış ve neticede müspet çıkmıştır.

Bunun gibi bütün arazın menfi ve yalnız perküsyon ağrısının müspet bulunduğu 15 vak'ada ameliyat teşhisin doğruluğunu teyid etmiştir.

Bazılarında diğer arazın bir veya birkaçının da müspet bulunduğu 99 vak'anın hemen hepsinde appendix, tam perküsyon ağrısının tespit edildiği bölgede, iltihaplı olarak bulunmuştur. Bu da "Perküsyon ağrısının" yalnız had appendicitis'in teşhisinde değil, appendix'in çok değişik olan lokalizasyonunun tayininde de kıymetli bir muayene usulü olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan kolik renal vakalarında ve bilhassa ureter taşlarında bazan Mc Burney'de bir hassasiyet ve hatta hafif bir defans müsküler mevcudiyeti tespit edilebildiği halde, benim gördüğüm kolik renal vak'alarının hepsinde "Per-

küsyon ağrısı” semptomu menfi olarak bulunmuştur. Bu maksatla tetkik ettiğim, Ureter taşı ve oxalurie neticesi husule gelen 20 kolik renal vak’asının 3’ünde Mc Bumey de hafif hassasiyet ile defans müsküler mevcut olduğu halde, “Perküsyon ağrısı” bulunmamıştır. Bu hastalarda had apandisit mevcut olmadığı ve şikâyetlerin sebebinin (kolik renal) olduğu, sonradan yapılan laboratuvar ve klinik muayene ve seyir ile teeyyüt etmiştir.

Bu muayene usulünün diğer bir faydası da bu muayene sayesinde, had appendicitis’in bir gastroenteritis acuta’dan da ayırt edilebilmesidir. Zira, gastroenteritis acuta’da bulantı, kusma ve bütün karında kolik şeklinde ağrılarla, bazan bilhassa ileocaecal bölgede tazyikli hassasiyet ve hatta bir nevi pseudo defans musküler mevcut olduğu halde, aşikâr bir perkusion ağrısı yoktur. 15 gastroenteritis vak’asında diğer appendicitis belirtilerine benzer belirtiler gayri vazih bir şekilde mevcut olduğu halde, “Perkusion ağrısı” semptomu menfi bulunduğundan ameliyat edilmeyen bu vakalarda, hastalığın muahhar seyri teşhisin doğruluğunu teyit eder.

Adnexitislerde lokal bir iltihap mevcut olduğundan bunlarda da “Perkusion ağrısı” müspet bulunuyor. Bu hususta henüz bir kaç vak’a müşahade etmiş olduğumdan, kesin bir söz söylemekliğime imkân yoksa da “Perkusion ağrısı”nın adnexitislerde müspet olacağına, fakat bunun lokalisation’unun daha aşığıda oluşu ve kasığı doğru uzanışı ile bu vak’alarda adnexitisin diğer aşikâr belirtilerinin mevcudiyetinin ayırıcı teşhisi temin edeceğine kaniim.

“Perküsyon ağrısının” hususiyetlerinden birisi de bu muayenenin hastanın karın adalelerini gevşetmesi imkânı bulunamayan vak’alarda yapılabilmesi ve müspet netice vermesidir. Bu muayene usulü, bilhassa karının neresine basarsanız mutlaka gayri vazih ağrılardan şikayet eden nörastenik, sinirli hastalarda ve çocuklarda tazyikle hassasiyet ve adale mukavemeti’nden daha hassas ve mahdut bir bölgeye münhasır olması dolayısıyla daha kat’i ve tatbiki daha kolay bir muayene usulüdür.

Başta da söylediğim gibi, tipik seyreden had Appendicitis’in teşhisi pek kolay ise de atipik seyreden ve diğer belirtiler, menfi, silik veya hatta -yukarıda anlattığımız genç kızın anamnezinde olduğu gibi- şaşkırtıcı olan karışık vakalarda daha başka yeni yardımcı muayene usullerine ihtiyacımız olduğu da inkâr edilemez. İşte bu gibi vak’alarda, tatbikini ileri sürdüğüm ve güvenilir yeni bir muayene usulü olduğuna inandığım bu “Perküsyon ağrısı” semptomunun araştırılmasının faydalı olabileceğine kaniim. Bu sebepten, bu husustaki düşüncelerinizi öğrenmek maksadile, bunu yüksek hey’etinizin tenkidine sunuyorum.

Percussion Pain In the Acute Abdomen

Istanbul, Turkey — Serial percussion of the entire abdomen is a useful diagnostic test in acute abdominal disorders, states Dervis Manizade (Istanbul University).

Where there is diffuse pain throughout the abdomen, the lesion may be localized by defining the area most sensitive to careful percussion. The procedure is applicable even in the presence of a "board-like abdomen," with diffuse tenderness and rigidity, where palpation is of limited value. Even when tenderness and rigidity are absent, the presence of a positive percussion sign should arouse suspicion of an acute lesion in the abdomen, and at times may provide the only diagnostic clue. Manizade has found the percussion test of value in many acute abdominal disorders including appendicitis, cholecystitis, splenic and renal trauma and bowel perforation.

Acutely inflamed appendixes were present in all but 1 of 100 patients with a positive percussion sign who were operated upon for acute appendicitis. In the single instance of error an acutely inflamed ptotic gallbladder was lying on the cecum. The point of maximal pain on percussion helps to establish whether the inflamed appendix is in its normal location or is in a pelvic or retrocecal position. Abdominal signs in ureteral colic may closely mimic acute appendicitis when the stone is lodged in the right lower ureter. In contrast to acute appendicitis, percussion pain is never present in ureteral colic.

Another use of the sign is in differentiating severe acute gastroenteritis from acute appendicitis. Here too percussion pain is always absent, despite the occasional presence of pain, tenderness and some muscular rigidity over the ileocecal region. Manizade recommends both light and heavy percussion. Heavy percussion elicits pain over a wider area, while light percussion is useful to localize the lesion more precisely.

(Presented at International College of Surgeons, Geneva, Switzerland.)

Uzun yıllar gözlemler yaparak ortaya koyduğum perküsyon ağrısı bulgusu, Uluslararası J.A.M.A. dergisinde 1955 yılında yayınlanmıştı. Aşağıda makalenin Türkçeye tercümesini bulacaksınız.

Akut Batında Perküsyon Ağrısı Bulgusu

İstanbul, Türkiye - Derviş Manizade'nin bildirdiğine göre, akut abdominal rahatsızlıklarda tüm batının seri perküsyonu faydalı bir teşhis vasıtasıdır (İstanbul Üniversitesi).

Tüm batında yaygın ağrı olduğunda, dikkatli perküsyon uygulanarak en hassas bölgelerin tanımlanması ile lezyonu teşhis etmek mümkündür. Palpasyonun değerinin sınırlı olduğu yaygın hassasiyet ve sertlik bulunan "tahta karın"

varlığında dahi bu muayene usulü uygulanabilmektedir. Hassasiyet ve sertliğin olmadığı durumlarda dahi, perküsyon ağrısı bulgusunun müspet olması tek teşhis vasıtası olabileceğinden, batında akut bir lezyon şüphesini uyandırmalıdır. Manizade; apandisit, kolesistit, dalak ve böbrek travması ve barsak perforasyonları gibi birçok akut batın rahatsızlıklarında perküsyon testinin kıymetli bir teşhis vasıtası olduğunu ifade etmiştir.

Akut apandisit nedeniyle ameliyat edilen müspet perküsyon ağrısı bulgusu olan 100 hastadan biri dışında hepsinde akut inflame appendiks saptanmıştır. Yanlış olduğu düşünülen tek vakada çekumda appendiks üzerinde yatan akut iltihaplı pitotik safra kesesi bulunmuştur. Perküsyonda en fazla ağrılı bölge, inflame appendiksin normal yerinde mi yoksa pelvik ya da retroçekal mi olduğunun anlamamıza yardımcı olur. Üreter koliğinde taş sağ alt üreterde olduğu zaman abdominal bulgular akut apandisiti taklit edebilmektedir. Akut apandisit tersine perküsyon ağrısı bulgusu üreter koliğinde hiçbir zaman mevcut değildir.

Bulgunun diğer bir kullanımı da ağır akut gastroenteriti, akut apandisitden ayırmadır. Burada da ara sıra ağrının olması, hassasiyet ve bir miktar kas rijiditesine rağmen, perküsyon ağrısı bulgusu hiçbir zaman müspet değildir. Manizade, hem hafif hem de güçlü perküsyonu önermektedir. Güçlü perküsyon daha geniş bir alanda ağrıya yol açmakta iken, hafif perküsyon lezyonu daha hassas lokalize etmeye yardımcı olmaktadır.

(International College of Surgeons'da sunulmuştur, Cenova, İsviçre.)

14 Mart Anılar (Prof. Dr. Feyyaz Berkay)

Tıp Yolunda Cerrahpaşa, 1975

“65 yıllık Cerrahpaşa Hastanesi” kitabımın birinci baskısının 33. sayfasında arşivin kurulmasından bahseder iken Prof. Nissen’e şöyle demiştim: “Asistanlarınızın içinde ilim adamı olacak tek adam Feyyaz’dır”. Gerçekten de 1946 yılında benimle birlikte aynı günde doçentlik imtihanını veren Feyyaz Berkay, benim bu sözlerimi ispat etmişti.

Prof. Dr. Fahri Arelin Dekan olduğu yıllarda Doçent olur olmaz Amerika’ya gönderilen Feyyaz, Nöroşirürji uzmanı olarak yetişmiş, Cerrahpaşa Nöroşirürji kürsüsünü kurmuş ve konunun Türkiye’de öncüsü olmuştur. O devrin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi tarihini anlatan ilaveler arasında Prof. Feyyaz Berkay’ın, “Tıp yolunda Cerrahpaşa” mecmuasında yayınlanan makalesini aynen buraya almayı uygun buldum.

Yine aynı düşünce ile “Tıp yolunda Cerrahpaşa” mecmuasının 1975 yılı sayısında yayınladığım “Eğer” başlıklı makale ile İngiliz şair Rudyard Kipling’in oğluna nasihatı olan başarı için neler yapılması gerektiğini anlatan “Eğer” şiirinin tercümesini de sunuyorum.

14 Mart Anılar (Prof. Dr. Feyyaz Berkay)

Tıp Yolunda Cerrahpaşa, 1975

14 Mart, Tıbbiyeliler bayramı, Türk doktorları için yalnız modern Türk tıbbının kuruluş yıldönümünün kutlama günü değil, geniş anlamı ile bir anı günüdür. Her yıl kutladığımız bu anlamlı günde, Türk tıbbına ve yurttaki tıp eğitimine emek vermiş ve artık bu mutlu günümüze katılamayan veya aramızdan ayrılmış rahmetli büyüklerimizi anmak ve onlarla ilgili anılarımızı dile getirmek, sanırım ki en azından onların aziz hatırasına yapabileceğimiz bir kadir bilirlilik olacaktır. Bu nedenle ben bu yıl 14 Mart’ta, yurt tıbbına yıllarını ve yıllar boyunca emek vermiş, katkıda bulunmuş tüm hocalarımız ve tıp büyüklerimizin hatırasını saygı ile anarak, ancak birkaç hocamızla ilgili anılarımı genç kuşaklara aktarmaya çalışacağım.

1937’de Tıbbiyeyi Yurtlu olarak bitirmiş ve Adana sıtma kursundan dönüştü üniversitenin isteği ile (öğretim elemanı yetiştirilmek üzere) Sağlık Bakanlığı’ndan üniversite emrine verilerek o zamanki birinci cerrahi kliniğine atanmış ve Cerrahpaşa’ya gelmişim. Kürsü Başkanı Ord. Profesör Rudolf Nissen’dir. Burhaneddin Toker Hoca, Profesör, Fahri Arel, Hazım Bumin hocalar henüz doçentti.

Uzun bir tıp öğrenciliğinden, cerrahi eğitime geçerken her Tıbbiyeli arkadaşım gibi benim de içimde yurdumun yarımına iyi yetişebilmenin azmi ve sönmez ateşi vardı. Daha ilk günden Prof. B. Toker’in servisine asistan olarak

verilmiştim. 40 hastadan sorumlu idim. Yorulma bilmez bir çaba ile işe sarılmış, gecenin geç saatlerine kadar çalışmak zorunluluğunda kalmıştım.

Dr. Derviş Manizade ile aynı zamanda Prof. Nissen'e asistan olmuştuk, fakat o, Viyana'dan geliyordu. Cerrahide özellikle kaza cerrahisinde geniş tecrübesi vardı. O zamana kadar kliniğin müşahede işi tam bir dağınıklık içerisinde bulunuyordu. Dr. D. Manizade'nin ilk işi Prof. Nissen'in görevlendirmesi ile klinik kartoteksini kurmak ve müşahede işini bir düzene koymak oldu. Sanırım bu, Derviş'in Cerrahpaşa I. Cerrahi Kliniğine en büyük hizmetlerinden birisi ve en önemlisi oldu.

Türkiye'de modern cerrahinin gerçek kurucusu hiç kuşkusuz Prof. R. Nissen'dir. Nissen, dünya çapında ünlü Alman Cerrahî Prof. Sauerbruch'un I. Oberaltz Profesörü idi. Berlin Üniversitesi'nden, İstanbul Üniversitesi'ne Ord. Prof. ve I. Cerrahi Kliniği Direktörü olarak geldiği zaman, Sauerbruch ekolünü de Türkiye'ye getirmiş ve I. Cerrahi Kliniğine aynen uygulamıştı.

Bier-Braun-Kümmel cerrahi tretesinin yazarlarından birisi idi. Geniş, bir cerrahi bilgisi ve üstün bir cerrahi tekniği ve her şeyden çok da inanılmaz bir dinamizmi, yorulmak bilmez bir enerjisi vardı. Genel cerrahi alanında dünya çapında bir otorite ve gerçek bir disiplinci idi, klinikte tam bir otorite kurmuştu, bir cerrahi kürsüsünde olması gereken mutlak bir otorite. Klinik bu inanılmaz otorite içinde geceli gündüzlü, durmak, dinlenmek bilmez bir çalışma temposunun içerisinde idi.

Her sabah 7'de klinikte olurdu, bunun bir tek gün bile değiştiğini görmedim. 7.15'te vizite çıkar, her hastayı ayrı ayrı gözden geçirir, müşahedeleri inceler, pansumanları kontrol ederdi. O zaman biri temiz, diğeri kirli pansumanlar için 2 pansuman arabası, üst, 2'de alt katta vardı. Pansumanların direktör vizitine kadar bitirilmesi zorunlu idi. Onun için pansuman arabasını kim erken alabilirse o işini erken bitirir ve Prof. vizitine hazır olurdu. Bunu sağlayabilmek için sabah 4'de kalkıp işe giriştiğimiz olurdu.

Günlük ameliyat sayısı 14-16 arasında değiştirdi. Bütün bu müdahaleler o zamanki 2 masalı tek ameliyathane de yapılırdı. Öğleden sonra 3'ten önce öğle yemeğine gittiğimizi pek hatırlamam. Esasen bu olanaksızdı arada bir kaçamak yapmayı başaran, zaten Prof. Nissen'in dilinden kurtulamazdı.

Yeni hastaların müşahedelerinin alınması, muayenesi öğleden sonrayı tümü ile doldurur. Bu çalışmalar genellikle benim için 10'a kadar sürerdi. Bu arada acil müdahalelerinin bütün öğleden sonra ve bütün gece devam ettiğini söylemek gerekir. Gecenin hangi saatinde olursa olsun, önemli acil müdahaleler için Prof. Nissen'in Ortaköy'den gelmesi bir kural halinde idi. Hangi saatte olursa olsun, önemli acil müdahalelerde nöbetçiler dışında tüm asistanların da hazır bulunması zorunlu idi. O zaman en dramatik acil ameliyatlar kalp yaralanmaları idi. Bu tempo ile çalışma rutin çalışma düzeni idi.

14 Mart Anılar (Prof. Dr. Feyyaz Berkay)

Tıp Yolunda Cerrahpaşa, 1975

“65 yıllık Cerrahpaşa Hastanesi” kitabımın birinci baskısının 33. sayfasında arşivin kurulmasından bahseder iken Prof. Nissen’e şöyle demiştim: “Asistanlarınızın içinde ilim adamı olacak tek adam Feyyaz’dır”. Gerçekten de 1946 yılında benimle birlikte aynı günde doçentlik imtihanını veren Feyyaz Berkay, benim bu sözlerimi ispat etmişti.

Prof. Dr. Fahri Arelin Dekan olduğu yıllarda Doçent olur olmaz Amerika’ya gönderilen Feyyaz, Nöroşirürji uzmanı olarak yetişmiş, Cerrahpaşa Nöroşirürji kürsüsünü kurmuş ve konunun Türkiye’de öncüsü olmuştur. O devrin Cerrahpaşa Tıp Fakültesi tarihini anlatan ilaveler arasında Prof. Feyyaz Berkay’ın, “Tıp yolunda Cerrahpaşa” mecmuasında yayınlanan makalesini aynen buraya almayı uygun buldum.

Yine aynı düşünce ile “Tıp yolunda Cerrahpaşa” mecmuasının 1975 yılı sayısında yayınladığım “Eğer” başlıklı makale ile İngiliz şair Rudyard Kipling’in oğluna nasihatı olan başarı için neler yapılması gerektiğini anlatan “Eğer” şiirinin tercümesini de sunuyorum.

14 Mart Anılar (Prof. Dr. Feyyaz Berkay)

Tıp Yolunda Cerrahpaşa, 1975

14 Mart, Tıbbiyeliler bayramı, Türk doktorları için yalnız modern Türk tıbbının kuruluş yıldönümünün kutlama günü değil, geniş anlamı ile bir anı günüdür. Her yıl kutladığımız bu anlamlı günde, Türk tıbbına ve yurtda tıp eğitime emek vermiş ve artık bu mutlu günümüze katılamayan veya aramızdan ayrılmış rahmetli büyüklerimizi anmak ve onlarla ilgili anılarımızı dile getirmek, sanırım ki en azından onların aziz hatırasına yapabileceğimiz bir kadir bilirlilik olacaktır. Bu nedenle ben bu yıl 14 Mart’ta, yurt tıbbına yıllarını ve yıllar boyunca emek vermiş, katkıda bulunmuş tüm hocalarımız ve tıp büyüklerimizin hatırasını saygı ile anarak, ancak birkaç hocamızla ilgili anılarımı genç kuşaklara aktarmaya çalışacağım.

1937’de Tıbbiyeyi Yurtlu olarak bitirmiş ve Adana sıtma kursundan dönüştü üniversitenin isteği ile (öğretim elemanı yetiştirilmek üzere) Sağlık Bakanlığı’ndan üniversite emrine verilerek o zamanki birinci cerrahi kliniğine atanmış ve Cerrahpaşa’ya gelmişim. Kürsü Başkanı Ord. Profesör Rudolf Nissen’di. Burhaneddin Toker Hoca, Profesör, Fahri Arel, Hazım Bumin hocalar henüz doçentti.

Uzun bir tıp öğrenciliğinden, cerrahi eğitime geçerken her Tıbbiyeli arkadaşım gibi benim de içimde yurdumun yarınına iyi yetişebilmenin azmi ve sönmez ateşi vardı. Daha ilk günden Prof. B. Toker’in servisine asistan olarak

Prof. Nissen, kelimenin tam anlamı ile bir genel cerrahtı. Beyin müdahaleleri, spinal kord müdahaleleri, karın, göğüs, kalp, damar, kemik, eklem tüm ortopedik müdahaleler, jinekolojik, ürolojik ameliyatlar bir ayırım yapılmaksızın I. cerrahi kliniğinde yapılan rutin ameliyatlardı. Prof. Nissen, dünyada ilk Pnömonektomi ameliyatını da yapmıştı.

Nissen bir ekolü yürüten ve bunu en rijid bir şekilde uygulayan ve uygulatan bir büyük cerrahtı. Klinikte yalnız onun uyguladığı teknik uygulanırdı. Onun usta ellerinde bir cerrahi müdahalenin uygulanışını görmek ayrı bir zevkti.

Nissen erişilmez dinamizmi, engin cerrahi bilgi ve görgüsü, üstün teknik yetenekleri ile yalnız yaratıcı bir cerrahi bilgin, bir akademisyen değil, aynı zamanda Türkiye’de modern cerrahiye kurarken, Türk cerrahlarına yeni bir enerji sunan kimse idi. Türk Tıp Cemiyeti onun zamanında tüm hekimlerin toplantı yeri olmuştu. Zamanın bütün tanınmış cerrahları, cerrahide yeni bir atılım havasına girmişlerdi ve bu atılım yurt çapında yeni bir cerrahi gelişim ve aşamanın başlangıcı ve bugünkü Türk cerrahisinin temelinde yer alan itici güç oldu.

Nissen 1936 yılı sonlarında hastalanmıştı, 2. Cihan Harbi’nin patlamasından çok kısa bir süre önce tedavi için Amerika’ya gitti ve Prof. Churcill tarafından ameliyat edildi. Fakat artık 2. Dünya Savaşı başlamış ve yollar kapanmıştı. İzninin uzatılması isteği her nedense dekanlığa ulaşamadı. Halbuki Nissen, Türkiye’ye görevi başına dönebilmek için Japonya ve Uzak Doğu üzerinden uzun ve tehlikeli bir yolculuğu bile göze almıştı. Bu arada kendisine Türk tebaalığı da verilmişti. Fakat, Nissen’in bu içten arzusu gerçekleşemedi.

1946 sonunda ben sinir cerrahisi için Amerika’ya gittiğim zaman kendisi New York’ta özel muayenesinde çalışıyor ve Long Island Medical College’de cerrahi dersleri veriyordu. New York’ta kaldığım süre içinde beni sık sık ameliyatlarına birlikte götürüyordu. Bana İstanbul’un dünyanın en güzel 3 şehrinde biri olduğunu söyler, Türkiye’yi ve Türkleri gerçekten severdi. Yurdumuz ve Üniversitemizle ilişkilerini kesmemişti. Daha sonra İsviçre, Basel Üniversitesi 450 yataklı büyük cerrahi kliniği direktörlüğüne getirildi ve oradan emekli oldu. Kendisini İsviçre’de de birkaç defa ziyaret ettim. Üstün enerjisini ve çalışma gücünü hiç eksiksiz sürdürüyordu. Günde açık kalp, Pnömonektomi, lobektomi, hemikolektomi vs. gibi en büyük genel cerrahi ameliyatlarını birbiri ardından yapıyordu. Emekli olduğu zamana kadar günde bu en büyük müdahalelerden birbiri ardısıra 7-8’ini yaptığını hayranlıkla izledim.

Prof. Nissen genel cerrahi alanında kendisine özgü en üstün, en yetenekli, dünya çapında bir büyük insan olarak tıba üstün hizmetini birkaç yıl öncesine kadar sürdürdü. 1972’de İsviçre’ye tekrar gittiğimde, Parkinson’dan rahatsızdı ve kendisi İsviçre’nin güneyinde Ticino’da istirahat ediyordu.

Türk cerrahisine 7 sene üstün katkılarda bulunmuş, birçok Türk cerrahi yetiştirmiş ve her şeyden çok yurdumuzda modern cerrahiye kurmuş olan bu ün-

lü büyük cerrah, İsmet Paşa'nın hayranlarından birisi ve yakın dostu idi. Numan Menemencioğlu ise hem hastası ve hem yakın dostu idi.

1967'de ben ve diğer 4 arkadaşımınla birlikte, yurdumuza, üniversitemize ve Türk cerrahisine olan büyük hizmetleri nedeni ile üniversitemizce kendisine (Prof. Honoris Causa) Şeref Payesinin verilmesi teklifini, o zamanki İstanbul Tıp Fakültesi profesörler kuruluna sunmuştuk.

Onun bir öğrencisi olarak, hak ettiği bu Şeref Payesinin verilmesini ilk biz öne sürmemiş olsaydık, geçen sene Hacettepe Üniversitesi bu payeyi Hacettepe adına Prof. Nissen'e tevcih etti. Bu tevcihin yurt adına, yurdumuza üstün emek vermiş bu büyük insana yapılmasını şükranla anıyorum ve sanıyorum ki çalışmalarını Cerrahpaşa'da sürdürmüş olan bu büyük Cerrahpaşalı hocaya Cerrahpaşa Tıp Fakültesi de aynı şeref payesini verecektir.

Ben 14 Mart'ta, bu mutlu günümüzde yurdumuza, üniversitemize büyük hizmet vermiş olan hocamız Nissen'in anısını tazelemekle ona olan şükran borcumu yerine getirmiş olabilirim, gerçekten mutlu olacağım.

Türk gelenekleri ve töreleri, kadir bilirliliğin en üstün örnekleri ile doludur. Bu her şeyden çok, genç kuşakların, kendinden öncekilere yapması gereken en kutsal görevlerden birisidir.

Prof. Nissen'i, I. cerrahi kürsüsünde hatırasını her zaman en içten saygı, sevgi ve şükranlarla andığım, temiz yürekli, iyi insan büyük cerrah rahmetli Ord. Prof. B. Toker izledi. Nissen'in bıraktıklarını aynı şevk ve heyecanla aynen sürdürdü. Nissen, şimdiki Cerrahpaşa cerrahi kürsüsü binasını, planlarını kendi vererek yaptırmıştı. Fakat Burhan Hoca zamanında oraya yerleşmemiz mümkün oldu ve Burhan Hoca, üstün yurtseverlik duyguları ile cerrahinin her alanında yetenekli gençlerin spezialize olmasını ön gördü. Bu önerisidir ki benim cerrahi doçenti iken, sinir cerrahisi yapmak üzere Amerika'ya gitmemi sağladı. Cerrahinin diğer dallarının gelişme ve kurulmasına olanak verdi.

F. Arel Hoca ise Burhan Hoca'nın ebediyete göçüşünden sonra önce 3. cerrahi kliniği, sonra Cerrahpaşa cerrahi kürsüsü başkanı olarak görev aldı.

Bu anı gününde her ikisinin de aziz hatıralarını derin bir saygı ile anarken bir başka 14 Mart'ta onlarla ilgili anılarımı vereceğimi belirterek sözlerime son veriyorum ve tüm meslektaşlarıma mutluluklar diliyorum.

EĞER (Prof. Dr. Derviş Manizade)

Tıp Yolunda Cerrahpaşa, 1975

Sebepler ne olursa olsun, belki de tekniğin ilerlemesi ile elektronik devre giriş sonucu insan isteklerinin sonsuzlaşması, kuşkusuz, insan ruhunda türlü etkiler yaratmış, yaralar açmıştır. İnsan oğlunun yaradılıştaki doğal, bencil ve muhteris olduğu bir gerçektir. Dünyada tekniğin gelişmesi sonunda isteklerin artışı bencil ihtirasları kamçulamakta bu da insanların ruh dengesini sarsmaktadır. Bunun için ilk peygamber adem'den beri bütün peygamberler, din adamları, filozoflar ve bilginler, hep sosyal dengeyi korumak için olgun, mükemmel, faziletli insanlardan kurulu bir toplum yaratmak amacı ile kurallar koymuşlar, eğitim sistemleri yaratmışlar ve sonsuz çabalar harcamışlardır.

Millet olarak biz, dünyanın en üstün sabır, maddi manevi dayanıklılık gücüne sahip vakur, zeki ve üstün kabiliyetli bir milleti olduğumuza, karşılaştırmalar sonunda, inanmışımdır. Talih ve tesadüfler beni on yaşımdan beri İngiliz, Alman, Amerikan, Yunan ve hatta Fransız ve İtalyan, kısaca diğer birçok milletlerin değişik kişileriyle bir araya getirmiş onları yakından görmek incelemek ve bizimle karşılaştırmak olanaklarına erişirmiştir. Bence bizim eksiklerimiz, doğal meziyetlerimizi geliştirecek, ruhi ve bedeni eğitim, kültür ve bu yolda eksiksiz örgütlenmektir.

Benden, genç öğrencilerim, bu yılın doktorları, dergileri için bir yazı istedikleri zaman, onlara söylenecek çok şeyler aklımdan geçti fakat bunlar, bir derginin yaprağına sığacak şeyler değildir. Bunun için ben onlara, babamın İngilizcesini on beş yaşında iken bana ezberlettiği, tanınmış İngiliz, bilim ve sanat adamı Rudyard Kipling'in oğluna öğütlerini, vermekle yetiniyorum. Yirmi sene önce Türkçeye çevirdiğim bu şiiri, elden geldiği kadar bugünün diliyle tekrar yazarak veriyorum.

Aslında böyle sadece laf ve öğüdün yetersizliğini bilmiyor değilim. Gençlerimizin beden ve ruh eğitimi için, üniversitelerimizin ve devletin bugüne kadar görevini yerine getirmediğini de çok iyi biliyorum. Bir tek kapalı yüzme havuzu bulunmayan şehirlerde, bir tek jimnastik salonu bulunmayan üniversitelerde yetişen bugünkü gençlerimizin haline yine şükredelim. Ve bunların bazılarının yanlış yollara sapma çarpık idealler peşine düşmelerinin, onlardan çok, bizim ihmal suçumuz olduğunu kabulleyerek, gelecek kuşakları kurtarmak için bundan sonra gençliğin eğitimine (beden ve ruh eğitimi) üniversite ve devlet olarak daha çok önem verilmesini candan dileğimle, morallerinin güçlenmesi ve isyansız sabırlarının devamını sağlamak için bu şiir çevirisini gençlerimize armağan ediyorum.

Zira unutmayalım ki, her genç gibi Türk genci de erginlik çağına eriştiği andan itibaren doğal bir üstünlük yarışı ve bir ideale bağlanma ihtiyacı duymaktadır. Hele Türk genci gibi zekâsı, bedeni gücü ve her şeyden önce büyük tarihi-

nin milli gururu sonucu heyecan ve aksion gücü sonsuz olan gençlerimizin bu ihtiyacı bütün diğerk milletlerin gençlerinden daha kuvvetle duyacağı aşikârdır. Gençlerimizin bu üstün meziyetleri ne kadar doğru ve iyiye yöneltirse o kadar olgun, mükemmel ve bize ögünç verecek bir Türk gençliğı yaratılmış olur.

Esasen Türk Milletinin, tarihi boyunca iyi yönetilip, sıkı disiplin içerisinde büyük ideallere bağlandığı zaman, ne harikalar yarattığına tarihimiz şahittir. Eski devirler bir yana, Çanakkale, Dumlupınar ve son Kıbrıs zaferi bunun ispatı değil mi? Basit ve başıboş bırakıldığı zaman, türlü kanun dışı suç davranışlarına yönelen, kız kaçırma namus ve kan davası uğruna canını feda edebilecek güce sahip olan cahil ve ateşli çocukların, ordu disiplini içerisinde mükemmel bir insan haline gelişleri de bunu göstermektedir. Ordumuz bunun en güzel bir örneğidir. Bütün dileğim hiç değilse bundan sonra üniversite ve devlet olarak gençlerimize layık oldukları sanat, beden ve ruh eğitimi imkânlarının sağlanmasıdır.

EĞER

EĞER Bütün etrafındakişer şaşırıp suçu sana attıkları zaman. Sen akıl ve idda-
lini koruyabilirsen,

EĞER sana kimse inanmazken bile, sen kendine güvenir ve onların inanmama-
larını da hoş görebilirsene

EĞER bekleyebilir ve beklemekten de yorulmazsan,

Veya, sana yalan söylenir de sen yalanla iş görmezsen,

Ve senden nefret edildiğinde, sen kendini nefrete kaptırmazsan,

Ve yine de çok iyi görünmeye çalışmaz ve pek hakimane konuşmazsan;

EĞER Hayal edebilir, lakin hülyalarının tutsağı olmazsan,

EĞER düşünebilir, lakin amaçlarını yalnız düşünenlere bağlamazsan.

EĞER zaferle felakete bir tutabilir

Ve bu iki hilekârı aynı şekilde karşılayabilirsen;

EĞER ağzından çıkan bir gerçeğin, ahmakları aldatmak için,

Alaşkların elinde çevrildiğini duyup da katlanabilirsen;

Yahut, bütün ömrünü verdiğişeylerin yıkıldığını görürde,

Hemen koşup onları yorgun argın ellerle tekrar yapabilirsen;

EĞER bütün varını bir yığın yapıp da gereğinde sen onu

“Tek bir zara” fedaya hazır olabilirsen,

Ve kaybettiğin zaman, zararın hakkında,

Tek bir söz söylemeden,

Tekrar ve yeniden başlayabilirsen;

EĞER gücü çoktan tükenmiş olan kalp ve sinirlerini,

Eğer emirle yeniden, güçlendirebilirsen,

Ve onlara “Dayan” diyen iradenden başka,

Hiçbir gücün kalmadığı anda da dayanabilirsen

EĞER ayak takımı ile görüşebilir ve yine de faziletini koruyabilirsen,

Ve krallarla gezerken de halkla görüşmeye devam edebilirsen,

EĞER ne düşmanlar, ne de seven dostların seni incetemezse,

EĞER herkese önem verir, fakat kimseye olduğundan çok değer vermezsen;

EĞER ihmali bağışlanamayacak bir dakikanın,

Değerli altmış saniyesini iyi kullanabilirsen;

Her şeyi ile beraber dünyalar senin olur,

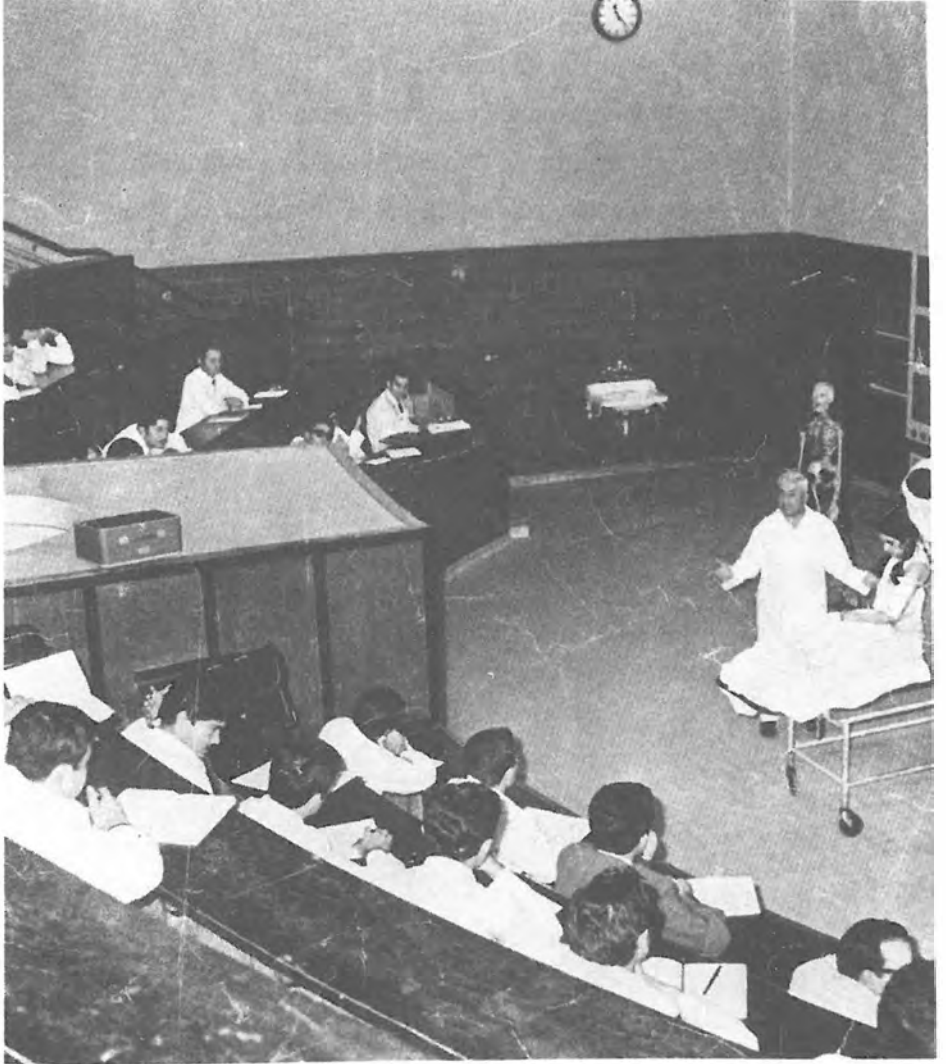
Hatta adam olursun oğlum!

Çeviren: Prof. Dr. Derviş Manizade

LIFE

İNSAN VÜCUDU

16

Burhaneddin Toker amfisinde Prof. Dr. Derviş Manizade öğrencilerine uygulamalı ders sırasında Tercüman Life-Time dergisinde yayınlanan bu fotoğraf, o yıllarda eğitime verilen önemi göstermesi bakımından dikkate değerdir

Prof. Dr. DERVİŞ MANİZE'DE'NİN VEDA TÖRENİ

Dekanlık No.: 64
Rektörlük No.:2644
Prof.Dr. Derviş MANİZE'DE'nin
Veda Töreni
Nazım Terzioğlu
Matematik Araştırma Enstitüsü
Baskı Atölyesi
İstanbul - 1979

Ö N S Ö Z

Fakültemizin Kürsü Profesörlerinden Ortopedi ve Traumatoloji Kürsü Direktörü Prof. Dr. Derviş Manizade'nin emekliye ayrılması dolayısıyla 14.01.1977 tarihinde Cerrahpaşa Burhanettin Toker Amfisinde tertiplenen törende yapılan konuşmaların, gelecek kuşakların çalışmalarını teşvik edici etkisi düşünülerek bir broşür halinde yayınlanması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Derviş MANİZE'DE 1932 senesinde Viyana Üniversitesinden "Doktor diploması" aldıktan sonra, aynı Üniversite kliniklerinde çalışarak "Cerrahi" ve "Traumatoloji" uzmanlık diplomaları almıştır. Viyana'da doçentliğe hazırlanırken, o zaman İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi I. Cerrahi Kliniği Direktörü olan Ord. Prof.Dr. Nissen'in ve Ord. Prof. Dr. Burhanettin Toker'in davetine uyarak, 1937 Ekiminde, Cerrahpaşa'ya gelmiş ve I. Cerrahi Kliniğinde önce Uz. As. ve sırası ile Doçent ve Profesör olarak görev yapmıştır.

Prof. Dr. Derviş MANİZE'DE uzman asistanlığı sırasında, o zaman için Türkiye'de örnek sayılan, bugünkü Cerrahi binasının yapım ve donatımında olduğu gibi, yeni bir arşiv sisteminin (Mayo Kliniği Arşiv Sistemi) kurulmasında da büyük çaba harcamış ve bu çalışmalarını başarı ile sonuçlandırmıştır.

Prof. Dr. Derviş MANİZE'DE 147'lerin Fakülteden ayrılışı sonunda, iki yıldan fazla bir müddet (10.10.1960 - 21.12.1962) III. Cerrahi Kliniği Kürsü Profesörü olarak görev yapmıştır. Bu sırada III. Cerrahi Kliniği alt katında, başında bulunduğu Kliniğe bağlı bir Traumatoloji Servisi kurmuş ve organize et-

miştir. Prof. Dr. Derviş MANİZADE yine bu devrede İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi temsilcisi olarak iki yıl müddetle Üniversite Senatosu'nda bulunmuştur.

Ord. Prof. Dr. Fahri Arel'in 147'ler ile birlikte avdetinde, Prof. Dr. Derviş MANİZADE, kendi isteği ile Kürsü Profesörlüğünden istifa ederek yerini ona vermiş ve bu Kliniğin Traumatoloji Seksiyonu Şefi olarak öğretim üyeliği görevini sürdürmüştür.

Nihayet İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin, bir Mitosis ile iki Fakülteye (Çapa ve Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri) ayrılması sonunda, (Cerrahi Kliniği Traumatoloji Seksiyonu) temeli üzerine kurulan "Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği" Direktörü ve Kürsü Profesörü olarak görev almış ve emekli olduğu 10.12.1975 tarihine kadar bu kliniğin gelişmesi için başarıları çalışmaları yapmıştır.

Fakültemizin mânevi değerlere olan saygısı kadar, genç kuşakları, bu örnek hocamız gibi feragatle çalışmaya teşvik edeceği düşüncesi ile bu broşürü yayınlıyoruz.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Cem'i DEMİROĞLU

İstanbul Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Haluk ALP'in konuşması

Sayın Hocalarım, Sayın Arkadaşlarım, Sevgili Öğrenciler,

Üniversitemizin ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin çok değerli öğretim üyelerinden hocamız Prof. Dr. Derviş MANİZADE'yi uzun yıllar hizmet ettikten sonra, yasal zorunluluk nedeni ile ayrılmış bulunduğu Fakültesinden uğurlanırken şerefine tertiplenmiş olan bu güzel törende bana da birkaç cümle söylemek imkanı verildiği için, bu töreni tertip eden arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunmak isterim.

Aziz dinleyenlerim, ben hocamız MANİZADE'yi şimdi amfiyi dolduran öğrenci arkadaşlarım gibi bu sıralarda iken tanıdım. Prof. MANİZADE, üniversitemizin ilk modern Cerrahi Bölümü olan Cerrahpaşa'daki şu Cerrahi kürsüleri binasının en alt katında bulunan servisinde ve bu amfide biz öğrencilerine daima gülyüzü ile, yüzü gülmediği günler gülen gözleri ile bildiklerini öğretmeye çalışırdı. Biz kırık çıkık mefhumunu, anlamını ve kırık çıkığın ilk bilgilerini hocamız Derviş MANİZADE'den aldık. Bu benim için bir bahtiyarlıktır. Çünkü aynı Hocamla, aynı Üniversitenin o zaman tek olan Fakültesinde, aynı sıralarda öğretim üyesi olarak oturmak bahtiyarlığına eriştim.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Haluk ALP
anma töreninde konuşurken

Bugün bu Üniversitenin bir idarecisi olarak, şerefine tertip edilmiş olan bu törende ona saygılarımı bir daha sunmak fırsatını buldum. Hiç şüphesiz ki insanlar için en büyük mükâfat manevi değeri olan mükâfatlardır. Her türlü maddi değer geçici ve çabuk unutulmuş değerler olduğu mâlumdur. Ama bir insan hizmet ettiği kuruluşunda, eğer bir insan hizmet ettiği şehirde, eğer bir insan hizmet ettiği ülkede, kendi bu dünyadan göçtüğünden sonra da anılacak ise mükâfatların en büyüğüne kavuşmuş demektir. Öyle zannederim ki ve öyle inanıyorum ki muhterem hocamız Derviş MANİZEDE şu Üniversitede, bu Üniversitenin Tıp Fakültesinde ki bugün şükranla anmak lazım ki üç tıp fakültesinden bahsediyoruz, bu üniversitede cerrahinin, hatta Türkiye'de cerrahinin bir bölümü olarak kırık-çıkık cerrahisinde bir ekol yapmış ve kırık-çıkık cerrahisinin bir bilim olduğunu her yerde savunmuş ve bunu mütetabiplerin elinde kurtarmak için çaba sarfetmiştir. Yüzlerce öğrenci yetiştirmiştir, ki bunların birçoğu öğretim üyesidir, bunların büyük çoğunluğu yurdun her tarafında, diğer hocaları gibi, sayın hocamızdan aldığı bilgilerle memleketine yararlı olmaktadır. Herhalde bu hizmetleri ile Prof. Manizade Üniversitemizde, Üniversitemizin Cerrahpaşa Tıp fakültesinde daima saygı ve sevgiyle anılacaktır. Ne mutlu hocamıza ki bugün kendisini burada yetiştirdiği öğrencileri burada beraber çalıştığı mesai arkadaşları ve onun yakın zamanda tanımış olan en genç öğrencileri sevgi ve saygı ile uğurlamaktadır.

Bendeniz hepinizin de hislerine tercüman olduğum inancıyla, kendisine Üniversite adına, yapmış olduğu çok değerli hizmetlerden ötürü, Üniversitemizin minnetlerini şükranlarını şahsi sonsuz sevgi ve saygılarımla birlikte sunmak ister, sunar ve bütün ömür boyu, bütün yaşamınca, mutlu olmasını, mutluluğunun devam etmesini dilerim.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Cem'i DEMİROĞLU'nun konuşması

Sayın Rektör, Sayın Dekan, Değerli misafirler, Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları ile Sevgili Talebelerim,

Bugün Cerrahpaşa'mız için buruk bir gün. Bir veda töreni yapıyoruz. Değerli hocamız Prof. Derviş MANİZEDE, kanuni süresini doldurması dolayısıyla, öğretim görevine veda ediyor. Ama talebe ve hoca hiçbir zaman vedalaşmaz. Onlar hayat boyunca beraberdirler. Görüyorum ki, birçok sayın, değerli öğretim görevinden ayrılmış hocalarımız, sıhhatle karşımızda durmaktadırlar. Kendilerini saygı ile selamlar, en derin hürmetlerimi sunarım.

Sayın Prof. Derviş MANİZEDE'yi bendeniz 30 yıl önce bu amfide, bana ders verirken, tâ 1946-1947 senelerinde tanıdım. Kendisi hareketli ve ifade ka-

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cem'i DEMİROĞLU
anma töreninde konuşurken

biliyeti talabeye dinlettirici oluğu ile dikkatimizi eker ve derslerini dikkatle takip ederdik. Bize o kadar güzel kırık-çıkık ve traumatoloji anlatırdı ki, hiç bir dersini kaçırmaz, her dersine gelirdik.

Kendisi çok hareketli idi. Bugün de gördüğümüz gibi, Hocamız aynı hareketliliğini ve sıhhatini muhafaza etmektedir. Temennimiz bundan sonra da kendisinin sıhhatle ve mutlu olarak hayatını sürdürmesi ve yine bizleri unutmaması, aramızda bulunmasıdır.

Yapılan bu ayrılığ törenleri aslında ayrılığ töreni değildir. Zannederim ki hafızada tekrar o kişi için yeni bir köşenin ayrılmasıdır. Biz de bugün böyle yaptığımız kanısındayız. Kendisine bundan sonra da mutluluk diler, teşeekkr ederim.

Cerrahpağa Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği Kürsü Profesörü

Prof. Dr. Kemal BAYRAKTAR'ın konuğu

Bu an tahmin edersiniz ki, hayatımın en heyecanlı konuğu malarından birini yapıyorum. Çünki et, tırnak gibi senelerce kucak kucağa beraber alığtığımız ve

Prof. Dr. Kemal BAYRAKTAR
anma töreninde konuğuken

kendisinden aldığımız direktiflerle, üç, beş yataklık, seksion, dahi denemiyecek bir hastahane bölümünden, iyi bir seviye tutturmuş Ortopedi ve Traumatoloji kürsüsünün meydana gelişi, herhalde az doğum sancısı ile olmamıştır. İşte hiç yokken meydana gelen bu Kürsünün var oluşundaki tek neden ve önde gelen şahıs, Sayın Hocam Prof. Dr. Derviş MANİZE'dir.

Derviş MANİZE her zaman bizleri ileriye, yeniliğe teşvik ederek, en basit işleri dahi, kendisi de aramıza katılarak ve sonucunu da hiç bir zaman yarıda bırakmadan, en sona varıncaya kadar, sırasında okşayarak, sırasında sertleşerek en iyiye sevkmesini bilen nadir şahıslardan biridir.

Derviş MANİZE sadece, Türkiyede kırık cerrahisinin ve ilminin yerleşmesine gayret etmekle kalmayıp, dünyanın neresinde olursa olsun, bütün yeniliklerin bu Kürsü'ye gelmesinde en büyük öncü olmuştur. Dünyanın en modern ilmi tedavi metodlarına yönelik bir fakülte bölümü yetiştirmiştir ki, bununla ne kadar iftihar etse azdır.

Biz, Hocamızı, kanuni gerekçe dışında hiçbir şekilde aramızdan ayrılmış saymıyoruz. Kliniğimizde halen bir odası mevcuttur. Ve her istediği zaman bizim aramıza katılarak çalışmalarımıza yardımcı olmakta ve katkılarından istifade etmekteyiz.

Şu kadarcık bir hatıramı müsade ederseniz anlatayım. Bunu kendisine dahi söylemeye fırsat bulamamışım, yahut çekinmişimdir. İlk talebeliğimde bu dershanede, amfinin şu köşedeki bir yerinde, Hocanın heyecanlı bir dersini dinledikten sonra (ki o zaman dördüncü sınıf talebesiydim) bu klinikte yetişmeyi o kadar istedim ki. Fakat Fakülteyi bitirdiğim zaman, kadro bulamadım, imkan bulamadım, Anadolu'ya gittim. Bir kaç sene çalıştım. Lâkin içimdeki o ateşin hızı ile her sene koştum geldim, imtihanlara girdim. Birkaç kere imtihanı kazandığım halde, sıram gelmedi. Sonunda Derviş MANİZE Hoca bana "kliniğe devam edersem daha kolay sıramın geleceğini" söyledi. Böylece kendi yanına katılarak bu sıraya girebilmek şansını buldum.

Derviş MANİZE, hakkında söylenecek çok söz var. Hepsini bir araya getirmek, belki günler, belki de çok uzun zamanlar alacaktır. Bu arada çok vaktinizi almamak için sadece bir ilmi noktaya ilişmekle yetineceğim.

Bugün, sadece Türkiye'de değil, gelişmiş birçok ülkelerde bile kırık tedavisinde hala problem olan gelen, kalça kırıklarının tedavisini, Türkiye'ye Derviş MANİZE getirmiş ve hakikatten dünyanın en ileri Kliniklerinin seviyesinde bir tedavi gelişmesi saptamıştır.

Keza, Profesör Kuntscher'in ilik çivilemesi diye senelerce kırık tedavisinde büyük bir yöntem olarak yer etmiş olan metodunu da ilk olarak Türkiye'ye kendi getirmiş ve bu yöntemin de Türkiye'de yerleşmesini sağlamıştır. Bundan başka, daha sayılamayacak kadar çok yenilikleri, kemik cerrahisindeki öncülüklerini sayabiliriz.

Herşeyden önce, Derviş MANİZADE, hakikaten iyi bir hoca, talabesini teşvik edip yetiştirmekte büyük gayret sarfeden, bir ilim adamı olmuştur.

Heyacanım daha fazla konuşmama imkan vermiyor. Kliniğimiz namına ve şahsım adına, kendisine sonsuz teşekkürlerimi sunar, hayat boyunca sağlıklı ve başarılı ömürler dilerim.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi

Tıp Tarihi Enstitüsü Kürsü Profesörü

Ord. Prof. Dr. Süheyl ÜNVER hocamızın konuşması

Cümleniz Kıymetli Aziz Dostlarım,

Anlıyorum ki, bugün bir hocamızı tekrim için toplandık. Bu, yerinde bir kadirbilirliktir. Ve bu Tıbbiyetimizin çok eski bir an'anesidir; ve diğer topluluklara da Tıp Fakülteleri, eski tıbbiyeliler ön ayak olmuşlardır. Bu an'enenin bu şekilde devamı yeni yetişecek nesiller için büyük bir beşaret haberidir. İşte, bu mesut değerlerimizden birisi, bu topluluğa dahil olduğu için anılmaktadır. Sağolsun, varolsun. Ona ufak bir üzüntü bile uğramasın. Hayat hizmet seneleriyle dolmuştur. Fakat o bundan sonrada hergünün mesut imkanları ile daha da çalı-

Ord. Prof. Dr. Süheyl ÜNVER
veda töreninde konuşmasını yaparken

şacaktır. Çünkü Hocamızın, hayatının bahtiyar taraflarından biri de, çok yaşmak için lütfedip tabiatın akışına uyarak yaşlanmış olmasıdır. Ne bahtiyar bir yaşlılık. Yaşlanmakla tabiatın kanununa uyduğunu göstermiştir. Ve insanların yaşlanmamaları çok fecidir. Çünkü insanların hayatının devamı, bu mesut yaşlanmalara bağlıdır.

İnsanlar yaşlanmalarının kıymetini bilmelidir. Hayat bu sayede verimli olarak ilerler. Çalışanlar muhakkak ki, ölümsüz yaşarlar, Hocamızda asla yaşayan ölü olmayacaktır. Hayatın kanunları vardır. Ona uyulacaktır; ve bahtiyarlık da budur. Yani memnuniyetle görüyoruz ki, Hocamız yaşlanmış fakat ihtiyarlanmamıştır. Zira dinç olabilme her faninin elindedir. İhtiyarlanmamak büyük bir mazhariyettir ve bu elinizdedir. Aziz meslektaşımız bu mazhariyete ermişlerdir. Ne mutlu ona. Ve muhakkak ki, sizlerinde böyle bir ulvi bir mazhariyetinizden ne mutlu hepimize.

Hocamıza hayatın her türlü bahtiyar imkanları açılmış bulunmaktadır. Ona biz, asla veda etmeyeceğiz. Böyle müstesna değerlerimizi birer antika gibi korumalı ve layık oldukları tekrimlerde daima aramızda onları yalnız bırakmamalıyız. Ondan, daha öğreneceğimiz hususlar çoktur. Kendilerinden asla müstağni kalmayacağız. Sonra hayatında birgün Aristo'nun bile üzüntüsünü mucip olan kompleksde, ömrüne ömür katılarak onu da anlamış lakin durmamış geçmiştir. Şarkın bir felsefesi vardır, O ne güzeldir. Hadiseler için, olan herşey için, şöyle söylenmiştir. Mektuplara yazılmıştır, derslerde söylenmiştir. Sohbetlerde en mühim konulardan biri olmuştur ve bunun detayları izah edilmiştir. Hayatta felsefe şudur:

Gör geç, bil geç, anla geç, durma geç.

İşte evölüsyon budur. Eğer her insan bu felsefeye uyacak olursa, dünya insan için "dar"ı azap" değil daima insanı saadete götürececek en mutlu yollardan biri olur.

Artık bu yirminci asır hekimliğimizin, kendi branşında eşine az rastlanan bir otorite olduğu, şimdiye kadar söylenene sözlerden anlaşılmalıdır. Ve bundan sonrada ben bu bahse girmeyeceğim, bundan sonra da arkadaşlarımızın sözlerini de, kendisine tekrim maksadıyla söylenmiş olsa bile, buradan ben bunların dersini alarak çok şeyler öğrenerek gideceğimin sevinci içindeyim.

Hocamız, cemiyetimize yararlı çalışmaları ile, milletlerarası bir şahsiyetimiz olarak haklı tevaccühlerimize layık olmuştur. Bu üstün başarılı Hocamızı aramızda veda yollu değil, anma bize derin tecrübe ve vukufundan müstağni kalmayacağımızı da bilhassa Tıp Tarihimizin bir emeklisi olarak, bildirmek isterim. Yalnız onu değil, burada onu vesile ederek, farkında olmayarak kendilerinin, kadir birlikte hislerini ortaya koyanlar da tebrike ve şükrana layıktır. Çünkü kendisi, sadece çalışmalarında tuttuğu yol ile değil, gayet böyle mütevazi ve gayet o olgunluğunun üstünlüğü ve tevazuu içinde, her davranışı ile de, bize haki-

katen örnek olmuşlardır. Ona yalnız kendi branşında değil, ama memleket hizmetlerinde, milletlerarası bir isim yapması da, aynı zamanda çok doğru yol takip ettiğini göstermektedir. Böylece hakikaten kendi üstünlüklerini ortaya koymuşlardır.

MANİZADE'mizi unutmaya artık hiçbir sebep kalmamıştır. Hiç bir mani yoktur. Sonra, müsaade buyurursanız, affınızı dilerim, birşey arz edeyim. Veda, veda. Veda ne demektir? Veda, tevdi demektir, tevdi den geliyor. Birisine birşey vermek demektir. Yoksa veda, artık efendim, artık sen de bizim aramızdan ayrıldın, işte güzel intibalar bıraktın, işte biz onu unutmayaacağız, filan bu gibi laflar söylemekten ziyade, burada bize düşen vazife bu MANİZADE'mizi birisine bir yere emanet edeceğiz; kime emanet edeceğiz? Ben düşündüm, taşındım bu tevdi toplantısında, veda toplantısı değil, yine MANİZADE'yi hekim olması dolayısıyla insan olması dolayısıyla, çok kültürlü olması dolayısıyla ve mesleğinin tarihine de hizmet etmiş bir arkadaş olması dolayısıyla, düşündüm, taşındım, hatta uykumu kaçırıyordum, bunu ne şekilde söyleyeyim diye, yine kendisine tevdi ediyorum kendisini. Çünkü hepimizden yine kendisine en yakın kendisidir.

Efendim, cümlemiz, mamafih yine buna rağmen, kendisini aramızdan ayırmıyarak, şad ve handan olalım, hepiniz sağolun.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi

Cerrahi Kliniği Kürsü Profesörü

Prof. Dr. Adnan SALEPÇİOĞLU'nun konuşması.

Sayın Rektör, Sayın Dekan, Çok Değerli Öğretim Üyeleri, Misafirlerimiz ve Aziz Öğrenciler,

Çok muhterem Hocam Derviş MANİZADE için tertip edilmiş olan bu törende ben de konuşma fırsatını bulabildiğim için kendimi çok bahtiyar hissediyorum. Sayın hocam Süheyl Ünver'in dediği gibi, bu bir veda uğurlama töreni olamaz; bu tören çok muhterem Hocamızın sağlıklı, dinç ve enerjisinden hiçbir şey kaybetmeden 70 yaşını geçmiş olmanın mutluluğu için düzenlenmiş bir törendir. Zira MANİZADE'yi Cerrahpaşadan, Cerrahpaşa'yı da MANİZADE den ayırmak, koparmak mümkün değildir. Derviş Hoca, bu binanın temelini atıldığı günden bugüne dek, Cerrahpaşanın cerrahi kürsüsü içinde yapılmış olan her müsbet işde imzasının atmış, büyük katkıda bulunmuş ve işin başarıya ulaşmasında âmil olmuş bir kişidir; müstesna bir insandır. Ve rahmetli Hocam Burhanettin Toker'le birlikte, bu günün modern traumatolojisinin esasını kuracak çalışmalara yönelmiş ve bugün Türkiye sathında yayılmış bu konu ile, tecrübe ile

Prof. Dr. Adnan SALEPÇİOĞLU
anma töreninde konuşurken

yüklü bilgili uzmanlar yetiştirmiştir. Ve onun bu çalışmaları sayesinde, semeresi olarak, bugün varlığı ile iftihar ettiğimiz Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Traumatoloji Kürsüsünün nüvesi atılmıştır.

Derviş Hoca, engin dinamizmi, bitmek tükenmek bilmeyen enerjisi, Üniversitedeki akademik çalışmalarının dışına da taşmış ve bugün, yavru yarıta yardım bekleyen soydaşlarımızın birçok problemlerini halletmek için vakit ayırabilmiştir. Bu memleket, Derviş MANİZADE'yi yalnız bir ilim adamı olarak değil, işte bu yönü ile de iftiharla anacaktır. Çalışkan olduğu kadar, çalıştırmasını da çok iyi bilen karakteri yapıcı ve daima sonuca varan inatçı çalışma tarzı sayesinde Profesör MANİZADE'nin memleketimiz tıp alanına kazandırdığı eserler saymakla bitirilemez. Hocam, benim yetişmemde bana göstermiş olduğunuz yardımdan dolayı sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Şahsım ve Kürsüm adına da neşeli, mutlu ve uzun yıllar temenni ederim.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi

Cerrahi Kliniği, Göğüs Cerrahisi Sektion Şefi

Prof. Dr. Nihat DORKEN'in konuşması

Sözüme şöyle başlamak istiyorum. Hayatımda şaşırtdığım çok şeyler oldu. Fakat bugün bir tanesin çok çok şaşdım; o ne biliyormusunuz? 1942 senesinden beri 35 sene birlikte çalıştığımız arkadaşımız, ağabeyimiz, Derviş abi dediğimiz Sayın Prof. Derviş MANİZE'yi ilk defa hastahane hudutları içinde hastane elbisesiz, hastane kılıksız gördüm. 1942 de genç bir asistan olarak buraya geldiğim zamandan beri, daha dün yemekte kendisini gördüğüm zamana kadar üzerinde hastane giysileri vardı.

Hastane hudutları dışında, kendini tabii çok gördüm. O zaman hastane giysisiyle dolaşmıyordu. Ama, hastane içinde böyle bir olasılıkla ilk defa karşılaştım. Derviş abimiz için söylenecek şeylerin hepsini söylemeye imkan yok. Yalnız ben şunu hatırlatmak istiyorum. Üniversitelerde öğretim üyeleri ve hocalar yokmuş. Asıl anlamı ile, üniversitelerde genç ve yaşlı öğrenciler vardır. Derviş Bey bu yaşlı öğrencilerimizden biridir. Bu demektir ki, üniversite toplumu içerisinde bazı zümreler kendilerine öğretici, bazıları da öğrenci kabul etmemelidirler. Derviş abimiz işte bu anlam içinde yetişmiş, gelişmiş, çalışmış, bir yaşlı öğrencidir. 1942 senesinin Haziran ayında kendisini ilk defa gördüğüm zaman, Derviş bey ne ise size fotoğrafını göstersem de bugünkü anlamda hiçbir şey de-

Prof. Dr. Nihat DORKEN
anma töreninde konuşurken

ğışmediğini kesinlikle söyleyebilirim. Evet, biraz şişmanladı, saçları biraz daha aklaştı, o zamanda aktı, biraz daha aklaştı, yüzünde fazla kırışıklık olmadı ve Derviş bey, benim kendisini tanıdığım 35 sene evvelki Derviş Bey'in aynıdır.

Derviş bey ne yaptı, ne yapmadı, ne yapmak istedi? Bunlar tamamen ayrı bir konudur, ama Derviş bey yapmak istediklerinin çoğunu yaptı. Bu Fakültede bu amfinin, yahut bu Kliniğin açılma töreninde, kendisini şurada, yine hastane giysisi üzerinde, herkes şehir kılığı içersinde, vekil, vüzerâ ve valiler vardı. Kolları sıvalı ve böyle dururken gözümün önündedir. Bugün karşımda şehir elbiseleri ile oturuyor. Ben kendisine bu hakkı, şahsım adına tanımıyorum. Yine hastane elbiseleriyle otursaydı çok daha iyi olacaktı. Ve öyle olacaktır. Çünkü Derviş bey ayrıldığı süreden beri, yahut kendisine ayrılmış tahmin ettiği süreden beri, hastaneden ilgisini kesmiş bir arkadaşımız degildir.

Derviş Beyin adını genç kuşaklar bilirler. Benim kuşağım Derviş beyin adını çok iyi bilirler. Benden evvelki kuşaklarda bilir. Ve Derviş beyin adına bizden sonraki kuşaklarda bilecektir. Çünkü yarın bir Tıp tarihinin Cerrahiye ait bölümü yazılacak olursa, hiç şüphesiz ki Derviş beyin kırık-çıkık konusunda bu memlekete ne getirmek istediğini, getirdiğini demiyorum, hiç önemi yok, ama ne getirmek istediğini ve kaç seneden beri getirmek istediğini yazacaktır. Bunun için nasıl uğraştığını gayet iyi biliyorum. Bu konuda Derviş beye çok tarizler edildi. Kendisi de bilir. Çok müşküllerle karşılaştı. Kendisinde bilir. Ama müşkülsüz yapılan bir iş pek tatlı bir iş olmasa gerek. Kendisine çok taşlar atıldı. Ama biliyorsunuz, taşları meyva veren ağaca atarlar. Hiçkimse kavak ağacına taş atmaz, ama elma ağacına atarlar. Derviş bey de elma ağacıdır.

Sözlerimi uzatmanın anlamı yok. Fakat şunu söylemeyi kesin olarak istiyorum. Derviş bey gibi kuşaklara bu memleketin daha çok ihtiyacı vardır. İdeâline bağlı, istediğini bilen ve istediği şeyi yapmak için elinden gelen bütün çabayı sarfeden üniversite kuşaklarına, üniversite hocalarına da çok ihtiyaç vardır. Kendisini tebrik ediyorum. Çünkü hepimizin ulaşmak istediği merhale bu. Bu merhaleye Sayın Derviş MANİZE ulaşmış bulunuyor, tebrik ederim.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi,

Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Macit ÜZEL'in konuşması

Sayın Rektör, Sayın Dekan, Sayın Misafirler, Kıymetli Arkadaşlarım ve Sevgili Öğrenciler,

Prof. Dr. Derviş MANİZE 1905 yılında Kıbrıs'da doğmuş, 1916 da Lefkoşa'da Rüştîye Mektebini, 1918 de İngiliz Orta Okulunu bitirmiş ve Tapu-

Prof. Dr. Macit ÜZEL
anma töreninde konuşurken

Kadastro Dairesine memur olmuştur. Üç yıl kadar süren bu erken memuriyeti sırasında çalışkanlığı, iyi İngilizce bilmesi nedenleri ile başarılı olmuş ve çok iyi bir parasal olanak elde etmişse de - kendi deyimi ile - "İçindeki okuma aşkına" mağlup olarak 1921 de istifa etmiş, Lefkoşa Türk Lisesine kaydolmuş ve 1924 de de bu liseyi başarıyla bitirmiştir.

1924 yılı için, Profesör Derviş MANİZE'nin kader yılıdır da diyebiliriz. Zira o sıralarda, içinde hekim olmak arzusu doruğa çıkmış ve babası onu Tıp tahsili için İngiltereye yollama hazırlıklarına başlamıştır. Bu gelişime rağmen, Derviş MANİZE'yi aynı yıl Viyana Tıp Fakültesinde görüyoruz. Hem de bir tek kelime Almanca olmadığı halde. Tuhaftır bu hiç hesapta olmayan gelişimi, "Eğer doktor olmak istiyorsan İngiltere'ye değil, Viyana'ya git" diyen bir baba dostu İngiliz öğretmen sağlamıştır.

Derviş MANİZE'nin Viyana'daki ilk yılları çok zor geçmiştir. Bu yılları, bir yandan lisan öğrenirken, bir yanda da çok katı eğitim disiplini içersindeki bu büyük Tıp kuruluşunda tutunmaya çalışma ve Kıbrıs ikliminden gelmiş bir kişi için çok sert olan Viyana iklimine uyum yılları olarak da tanımlayabiliriz.

Aslında ilk yıllarda içinde bulunduğu bu zorlukların bir teki bile onu başarısızlığa götüren yeterli bir neden olabilirdi. Ama o, kısa sürede Almanca'yı

öğrenmiş, fakülteye ve iklime adapte olarak bu zor devreyi başarılı bir şekilde atlatmış, 1932'de de Viyana Tıp Fakültesinden mezun olmuştur.

Bana göre, Hoca'nın Viyanadaki tahsil yılları şahsiyetinin forme olduğu ve yapısındaki karakteristik yönlerin belirlenmeye başladığı yıllardır. Zira bu kritik yılları atlatırken yapısındaki sebat, zoru yapma arzu ve inadı, yüksek çalışma potansiyeli, yalnız ve desteksiz iken başarıya varabilme, belirli bir gaye için fedakarlık edebilme gibi yönleri kristalleşip ortaya çıkmaya başlamış ve güçlenmiştir. Onu iyi tanıyanlar çok iyi bilirler ki, bunlar onun sonraki devrelerde de en karakteristik özellikleri olarak sürüp gitmiştir.

İlk yıllar içinde bulunduğu zorlukları o kadar iyi halletti ki, fakülte hayatı sonunda Almancayı çok iyi bildiği bir dil, Viyana Tıp Fakültesini çok benimseydiği ve sevdiği bir eğitim merkezi, Viyana ve Avusturya ise adeta ikinci bir vatan olmuştur. Onun Viyana'ya ilk gidişinden 50 yıl kadar sonra zannederim 1973 yılıydı, bir kongre dönüşü beraberce Viyana'ya uğramıştık. Bize, Tıp Fakültesi'ni, Hastahaneleri ve şehri gezdirirken, duyduğu heyecan, sevinç, buraları benimseme duygusu ve tüm güzel hisleri adeta görülecek veya elle tutulacak kadar yoğundu.

Derviş Hoca, Viyana'daki hayatı sona erince, önce Ankara'ya dönmüş, o zamanki Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam'ı ziyaret etmiş, beklediği ilgiyi görmediği için de kızarak tekrar Viyana'ya dönmüştür.

Önce von Jagic'in Dahiliye Kliniğine girerek 2 yıla yakın Dahiliyede çalışmış, 1934 de Prof. Billroth, Prof. Denk, Prof. Hochenegg gibi devrinin en meşhur cerrahlarının sırasıyla, Klinik Direktörü olarak çalıştıkları Üniversite II. Cerrahi Kliniği'ne asistan olmuş, başarılı bir çalışma devresi sonucunda da 1937'de Genel Cerrahi ve Kaza Cerrahisi İhtisas belgesini almıştır.

Viyana'daki cerrahi asistanlık yılları Hoca'nın hayatında mesleki yönden önemli yıllardır. Bildiğiniz gibi dünyada ilk bağımsız Traumatoloji Kliniklerinin kurulması Viyana'da olmuştur. Acil Cerrahi ve Traumatoloji zevkini, Hoca, bu örnek kuruluşlardan cerrahi asistanlığı sırasında tatmıştır.

Hoca'nın Türkiye'ye ikinci gelişi tesadüflere bağlıdır. İlk gelişindeki iç burukluğu ile, Viyana'daki hocalarının orada kalma taleplerinin birbirine karıştığı 1937 yılında oluşan bir rastlantı onun hayat çizgisini ve kaderini çizdi. İstanbul'da Prof. Nissen Almanca bir mecmuada çıkan yazılarını görmüş ve Prof. Denk'e mektup yazarak hakkında bilgi istemişti. Daha sonra Nissen, Viyana'ya giden Prof. Burhanettin Toker'e onu görmesini tavsiye etmiş ve Prof. Toker'de, Viyana'da kendisini ziyaret ederek İstanbul'a gelmesini teklif etmiştir. Böyle başlayan ilk temas, 1937 sonunda Hoca'nın İstanbul'a Cerrahpaşa Hastanesi'ne gelişi ile noktalanmış oldu.

Evet, bir sabah, kimsenin tanımadığı genç bir adam İstanbul'da Sirkeci'de trenden inerken yalnızca iki dostu tarafından karşılanıyordu. Bunlardan biri şair

rahmetli Celal Sahir'in kızı, halen gazeteci Sayın Nadir Nadi'nin eşi olan Berrin Hanım diğeri de çok saydığı Kıbrıs'daki eski bir Hocasının İstanbul'da Tıp Fakültesi'nde okuyan oğlu Muzaffer'di. O zamanın bu genç öğrencisi şimdi burada oturanlar arasında bulunan Haseki Hastahanesi K.B.B. Kliniği Şefi Sayın Dr. Muzaffer Öktem'dir. Ve bu iki dost, genç adamı alıp Cerrahpaşa Hastahanesi'ne getirdiler. Yıl 1976, aradan geçen 39 yıl içinde-geldiği gün hemen hiç tanımadığı bu ortamda- Derviş Hoca, en eski Cerrahpaşalı oldu. Yalnız doktorluk yaparak değil, Cerrahpaşa'nın taşından toprağına ağaçlardan binalarına kadar, birçok kişinin hammaliye kabul edeceği işlerini de üstlenerek, Cerrahpaşalı oldu.

İnandığı şeyleri yıllarca usanmadan öğreterek, binlerce hekim yetiştirmiş bu büyük Cerrahpaşa'nın bazı hizmetlerini kısa notlar halinde söylemeye çalışayım.

Traumatoloji dalında; Prof. Burhanettin Toker ile Türkiye'de ilk kalça çivilemesini yapan, daha sonra yine Türkiye'de kırıklarda Küntscher çivisini ilk uygulayan, direk suprakondiler kırıklarında vida ile ilk internal tespiti yapan, Pouteau-Colles kırıklarının repozision ve alçı tesbitini günümüzdeki şekilde ilk uygulayan kişi olmuştur. Açık kırıklar ve tüm Traumatoloji dalının modern konsepsionunu Türkiye'ye getiren kişidir. Bunu, batıdaki modern Tıp merkezlerini gördüğümde daha iyi anladığımı belirtmek isterim.

İstanbul Eczacılık Fakültesi'nde 29 yıl fahri olarak ilk Yardım dersi vermiştir. Türkiye'ye Mayo Kliniği'nin müşahede ve arşiv sistemini getirmiş ve yıllarca Cerrahi kliniğinde bitmez tükenmez bir sebat ile uygulanmasını izlemiştir.

Uzun yıllar, (25 yıl), "International College of Surgery" nin milli Genel Sekreterliğini yapmıştır. Original tebliğlerle sayısız iç ve dış kongrelere iştirak etmiştir. Türkiye'de Traumatoloji dalının günümüz anlamında ilk öncüsüdür. Medikal yönünün dışında, tabiatı seven kişiliği vardır.

Hastanemizin ağaçlarının büyük bir kısmı onun eli ile dikilmiştir. Cerrahi ile Ortopedi ve Traumatoloji Klinikleri'nin binaları onun eseridir. Edebiyatı, özellikle şiiri-sever ve şiir yazar. Vatanseverdir. Kıbrıs davasını, Türkiye de popularize eden, bu konuda toplumumuzu bilinçlendiren tek öncüdür. Yine Kıbrıs davasını, yalnız dahilde değil, Türkiye dışında da düşünemeyeceğimiz bir gayretle şahsi temas, yayın, konferans gibi yollarla anlatmaya çalışan bir numaralı öncüdür. Dış gezilerimizden hatırlarım, ceplerinde broşürlerle gezer ve bir kişiye daha Kıbrıs sorununu anlatabilirse çocuk gibi sevinirdi.

Aklıma gelen kısa notlar bunlar.

Ben sözümü burada keserek kendisini huzurlarımıza davet edeyim. Bütün kalbimle, bundan sonraki yaşantısında da sağlık, saadet ve başarılar dilerim.

Prof. Dr. Derviş MANİZADE'nin veda konuşması

Sayın Rektör, Sayın Dekanlar, Değerli Hocalar, Sayın Misafirlerimiz. Aziz arkadaşlarım ve Sevgili Öğrencilerim,

Herşeyden önce, benim için hayatımın en önemli dönüm noktalarından biri olan bu günde, buraya kadar yorularak, bugünün mutluluğunu benimle paylaşmakla beni bahtiyar ettiğinizden hepimize sonsuz şükranlarını sunarım. Ve yine, bu töreni tertipleyen sayın Dekanımızla, Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğine ve hakkımda mübalağalı güzel sözler söyleyen konuşmacılarla verilen çok değerli hediyelere gönül dolusu teşekkür ve sevgilerimi bildiririm.

"Doğum" ve "Ölüm" gibi doğal bir olay olan emeklilik, bazılarınca yanlış değerlendirilerek bir nevi "Manevi ölüm" sayılır. Halbuki ben, emekliliği yeni bir yaşamın başlangıcı, bir nevi "Yeniden dirilme" olarak kabul ediyorum. Zira bence emeklilik, temiz ve güzel bir ideal uğruna, biri ömür boyu harcanan çabalarla ulaşılan bir zirveden, geriye bakmak ve geçmişteki başarılarının hazzını duymak günüdür.

Bu sebepten benim için bu emeklilik günü, yıllar boyu edindiğim hayat ve meslek tecrübesinin verdiği olgunluktan güç alarak, aynı temiz ve güzel ideal uğrunda, değişik şekilde çaba harcamaya başlayacağım bir gün olacaktır. Zira ben şimdi artık, idare işlerle oyalanmaktan kurtulmuş olarak, 52 yıllık Tıp ve 45 yıllık hekimlik hayatımda bugüne kadar gördüklerimin ilham ettiği düşünceleri derinleştirmeye, değerlendirmeye ve faydalı bulduklarımı, yayın yolu ile olsun, gelecek kuşaklara aktarmaya imkan bulacağıma seviniyorum. Ve inanın ki şimdiden, gelecekteki bu zevkli çalışma ve uğraşılarımın haz ve heyecanını duyuyorum. Esasen başarı ile mutluluğun sırrı, bu uğraşılardan zevk almasını bilmektir.

Gerçekten dünyada en büyük mutluluk sevdiği bir meslekte, yorulmadan bıkmadan seve seve yürütülen bir uğraşı ile ömür geçirmektir. Hele bu meslek, yurduna ve insanlığa hizmet demek olan, hekimlik ve hocalık gibi, dünyanın en kutsi ve zekli iki mesleği olursa...İşte ben bu zevkli, bu iki kudsi görevi birleştiren "Tıp Hocalığında" ömür boyu yudum yudum tadan bahtiyarlardanım.

Mevlana der ki : "Vazifesini tam yerine getirmemiş olan bir insanın vicdan yarasına, ne ilacın şifası ne de mazeretin devası kâr etmez". Bunun aksi olan, görevini tam yapmış olmanın vicdan huzuru da, muhakkak ki mutluluğun en üstünüdür. Bunun için bana bu meslek ve ideal aşkı ile, mücadele gücünü verdiği gibi, görevimi tamamlayarak vicdan huzuruna kavuşmak ve akademik kariyerin doruğuna ulaşmak imkân ve sağlığını da verdiğiinden Tanrı'ya bin kere şükrederim.

Biz yaşтакiler, Osmanlı devrinde doğmuş, Birinci Cihan Savaşı sonunda İmparatorluğun yıkılıp dağılışı acısını çok küçük yaşta yürekten duymuştuk. Fakat o günlerde eğilen başlarımızı, sonradan, İstiklal Savaşı sonunda milli gu-

Prof. Dr. Derviş MANİZEDE çok sevdiği Cerrahpaşa'sının kürsüsünden son defa meslekdaş, dost ve öğrencilerine hitap ederken

rurla doğrultarak, Kemalizmin getirdiği bir ideale bağlanmış ve ömür boyu bu ideal uğrunda çaba harcamanın zevk ve mutluluğunu tatmıştık.

Bence, insanların ferdi bahtıyarlığı için olduğu gibi, toplumların bahtıyarlığı için de önemli olan, milletçe birlik halinde, insanlığın ve yurdunun saadetine katkıda bulunacak bir ideale bağlanmasıdır. İşte Atatürk, Türk milletini böyle bir birlik ve ideale bağlayabilmiş olduğundan bizi milletçe bahtıyar etmişti.

Hiç şüphe yoktur ki, idealistler milletlerinin temel desteğidir. Ben onları betonarme bir binanın demirlerine benzetirim, dışardan görünmezler, fakat binanın sağlamlığı her zaman bu demirlerin güç ve yeterliğine bağlıdır. Milletlerin de, idealist evlatlarının sayısı ve gücü nisbetinde güçlü olacakları inkar kabul etmez bir gerçektir. Bence gerçek idealizm ve gerçek vatanseverlik, maddi manevi hiçbir karşılık beklemeden, yurduna, milletine ve insanlığa hizmet yolunda çaba harcamaktır.

Çok şükür yurdumuzda her devirde bunun güzel örneklerini bulmak mümkündür. Bir zamanlar Darülfünûn'da yokluk ve mahrumiyet içersinde Akil Muhtar, Esat Paşa ve diğer arkadaşları ile birlikte batılı örneklerine uygun klinikleri kurduklarından bahseden merhum Besim Ömer Paşa, şöyle demişti : "Biz bu klinikleri kurarken, kliniklerin hem hemşiresi, hem asistanı, hem de hocası idik. Bu meslekte eğer ferâgat ve meslek aşkı birleşmezse hiçbir işi başarmak mümkün olmaz." Sonradan Kızılay ve Hemşire-Ebe Okullarını da kuran

merhum Besim Ömer Paşa böylece kendinden sonraki kuşaklara meslek aşkı, firagat ve idealizmin en güzel örneklerini vermiştir. Her yıl ilk dersimde, öğrencilerime şunu söylerim : "Tababet insana maddi değil, manevi haz ve bahtiyarlık veren bir meslektir. Emeğimizin en değerli karşılığı hastalarımızın gözlerinde okuyacağımız şükran duygusudur. Eğer buna değer veriyorsanız, yani idealist iseniz, tıbbı devam edin. Aksi takdirde kendinize başka bir meslek seçin; zira tıp bir kazanç değil, bir aşk ve feragat mesleğidir".

Bu sözlerimi teyid için müsaadenizle tahsil hayatımdan çok kısa bir özet vermek isterim. Ben koyu bir Osmanlı toplumu üzerine 30 yıllık batı aşısı vurulmuş küçük bir müstemleke kasabası olan Limasol'da doğmuş, Lefkoşa'da büyümüşüm. Bir defa 12 yaşında Rüştîye mektebini bitirdiğimde, Birinci Cihan Savaşı dolayısıyla yüksek tahsile gitmek düşünülemediğinden, ailem beni Kıbrıs'ta daha çok memur yetiştiren İngiliz okuluna gönderdi. Buranın Junior (ortaokul bölümünü) bitirdiğim zaman da, bir tesadüf yüzünden 14 yaşında kadastro memuru oldum. Devlet memuriyet imtihanlarını arka arkaya geçerek iyi bir derece aldım. Bol maaş alıyordum. Fakat idealim doktor olmaktı; bu yüzden, memuriyette iken, maaşımın yarısını vererek özel lise dersleri aldım ve bir müddet sonra istifa ederek lise onuncu sınıfına girdim. Liseyi bitirince, tıp tahsilinde ısrarım üzerine, ailem beni İngiltere'ye göndermeye karar vermiş iken, lisedeki İngilizce hocamızı Mr. Smaile'in ısrarlı tavsiyesine uyarak, Viyana'ya gönderdi. Ve böylece bir kelime Almanca bilmeden, Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesine kaydoldum.

Sıcak memleketin çocuğu olarak ömrümde kar görmemiştim o yıl da Viyana'da soğuk (-25) olduğu gibi, kaldırımlarda da yarım metre kar vardı. O tarihlerde (1924) Viyana Tıbbının uluslararası büyük bir şöhreti olduğundan, fakülte, Amerika, Avustralya, İzlanda ve Çin dahil dünyanın her köşesinden gelen tıp öğrencilerinin hücumuna uğramıştı. Böylece Viyana Tıp Fakültesi Babil Kulesine dönmüştü. Adım başına değişik diller konuşan öğrencilere rastlanırdı.

Ben Viyana'ya biraz geç geldiğimden bu talebe hücumu yüzünden ev bulmak güç oldu ve ancak uzun aramalar sonunda, Üniversiteye, tramvayla bir saatlik mesafede bir oda bulabilmişim.

Dersler sabah 7'de başlıyordu. Bu yüzden hergün kalkar, bir saatlik tramvay yolculuğundan sonra derslere yetişirdim. Öğleden sonraya kadar arka arka teorik derslere girer, öğleden sonra birinci sömestrede, Viyana'da ilk günden başlayan Anatomideki ceset üzerindeki disseksiyon çalışmalarına devam eder, 5'de anatomi enstitüsünden çıkıp, her gün aldığım özel, iki saatlik Almanca lisan dersine giderdim. Böylece yine bir saatlik tramvay yolculuğundan sonra ancak geç vakit gece saat 9'da odama dönebiliyordum.

Ömrümde görmediğim soğuklarla, bu yoğun çalışmalar yüzünden ilkin iklime alışmadım. 6 ayda 4 defa anjin ve grip oldum. Bazı arkadaşlar bu yüzden tıp tahsilinden vazgeçmekliğimi tavsiye ettiler. Nihayet ilk baharda 4'üncü

defa yüksek ateşle hastalanınca, beni arkadaşlarım acil olarak, Prof. Wenkebach'ın I. İç Hastalıkları Kliniğine yatırdılar. İlk muayeneyi yapan genç doktorların yüzünden, kötü ve tehlikeli bir hastalık teşhisi koydukları anlaşılıyordu. Ertesi sabah Kliniğin ikinci profesörü olan Prof. Eppinger biraz alaylı bir gülüşle söylediği söz benim için ilk teşhis dersi olmuştur.

Eppinger şöyle demişti : "Meine Herren, man soll die Diagnose nicht bei den Haaren ziehen". Yani, "Beyler teşhisi saçından çekerek zorlamamalı." ve devam etti. "Haklısınız, bu hastada sizin teşhis ettiğiniz lenfogramulomatozun bütün belirtileri var. Fakat büyük dalak, öğrencinin Kıbrıs'ta geçirdiği sıtmadandır. Boynundaki ve hilustaki bezeler de, 6 ayda 4 defa geçirdiği anjin ve bronşitlerden: öksürük ve halen ateş de geçirmekte olduğu gripten ileri geliyor" ve bana dönerek "merak etmeyin, bir haftaya kadar iyi olacaksınız" dedikten sonra "klinikten çıkarken beni görün" diye ilave etti. Gerçekten bir hafta sonra iyileşmiştim. Ayrılırken bana yaptığı tavsiyeler harfi harfine uyarak uyguladığım Almanların "Abhörtung" yani "direnc artırma" denen usulle iklimi alıştım ve sağ salim tahsilimi bitirdim.

İzin verirseniz, biraz da beni yetiştiren Fakülte, Klinik ve hocalarımdan bahsederek onları burada rahmet ve minnetle yad etmek isterim. Aslında insan kendi kendini yetiştirir. Fakat bu yetişmede yol gösteren ve örnek olan hocaların rolü de gerçekten büyüktür. Bunların değer, bilgi ve olgunlukları nisbetinde, öğrencinin yetişmesi de kolay ve iyi olur. Zira insan hocasından sadece bilgi değil, aynı zamanda çalışkanlık, meslek bağlılığı, disiplin, karakter ve kültür yönünden de ders alır. Bunun için hocaların görevi sadece ders ve bilgi vermek değil, aynı zamanda öğrencilere iyi bir örnek olmaktır.

İtiraf etmeliyim ki, bu hususta ben cidden talihliyim. Bir defa öğrenciliğim sırasında dördü, Tıp Nobel Ödülü almış hocalardan ders dinlemek bahtiyarlığına nail olmuşum. Wenkebach, Eppinger, Chvostek gibi dahiliye hocaları, Anton von Eiselberg, von Hochenegg, W. Denk, Böhler gibi cerrahi ve traumatoloji hocaları, Wagner, von Jauregg, Hof, Freud gibi psikiyatri ve nöroloji; Prof. Pirquet gibi çocuk hastalıkları hocalarından ders dinlemek, onlarla konuşmak, çevrelerinde bulunmak, inaninki, bir tıp öğrencisinin formasyonunda büyük rol oynar.

Ne ise nihayet, bu hocalardan ders ala ala, imtihan ola ola, çok güç maddi ve manevi şartlar altında, tahsilimi bitirdim. Sıra doktora gelmişti. O sırada birçok yabancı öğrenciler, hatta, bazı Viyana'lı öğrenciler bile çok ağır skolastik ve güç bir Fakülte olan Viyana Tıp Fakülte'sinde tahsillerini tamamladıktan sonra, daha kolay olan Innsbruck veya Graz Üniversite'lerinde doktora imtihanlarına girerek oradan diploma alıyorlardı. Fakat merhum pederim "Ben seni imtihandan kaçasın diye Viyana'ya göndermedim" diyerek bu fikre itiraz ettiğinden, mecburen doktora imtihanlarımı da burada yaparak Viyana Tıp Fakülte'si'nden mezun oldum.

Bu sırada babamın ani vefatı ile maddi ve manevi çok büyük bir sarsıntı geçirdim. İhtisas yapmak imkanım kalmamıştı. Böylece mütehassıs olmadan Kıbrıs'a dönmeyi düşünürken "Avusturya Haberler Ajansı (UTA) Press Service (Universal Telegraph Agency) Türkçe Servisinde" haftada 2-3 saatlik bir iş buldum. O devirlerde Avusturya ve Almanya'da yabancı uyruklu bir hekimin, maaşlı asistan olmasına imkan yoktu. Böylece ben Haberler Ajansında bu maddi imkanı sağladıktan sonra Viyana Üniversitesi II. Cerrahi Kliniği'nde ihtisas yapmak üzere maaşsız asistanlığa müracat ettim. Bu defa da önüme yeni bir engel çıktı. Cerrahi Kliniğine asistan olabilmek için, mutlaka en az 6 ay patoloji ve 1 yıl iç hastalıklarında çalışmak şart imiş. Bunun üzerine adı Erdheim - Ratke Tümörleri ile tanınan ünlü Patolog Prof. Erdheim'ın "Jubilaums Spital" deki Patoloji Enstitüsüne stajyer asistan olarak girdim. Günde 10-15 otopsi yapılan bu enstitüde hoca, o tarihlerde kurslara katılmak üzere Viyana'ya vapur dolusu gelen Amerika'lı doktor ve uzmanlara özel patoloji kursları da vermekte idi. Konsantre bir şekilde patoloji öğretilen bu kursların çoğunu Almancadan İngilizceye ben tercüme ederdim. Böylece gelişen anatomi-patoloji bilgimin sonradan meslek hayatımda çok yararını gördüğümü burada belirtmek isterim.

Nihayet 9 aylık patoloji asistanlığından sertifika olarak Viyana II. İç Hastalıkları Kliniğine asistan olarak girdim. Bir yıl sonra maddi sıkıntılar yüzünden cerrahi ihtisasından vazgeçerek o tarihlerde 2 yılda tamamlanan iç hastalıkları ihtisası yapmayı düşündüm. Hatta bu maksat için tez olarak "Goutte hastalığı" hakkında yazdığım bir monografi Viyana İç Hastalıkları Arşivi dergisinde ya-

Prof. Dr. Cem'i DEMİROĞLU, Prof. Dr. Derviş MANİZEDE 'ye
veda töreninde plaketini verirken

yınlandı. Maksadım dahiliye mütehassası olarak memlekete dönmek ve yeteri kadar para kazandıktan sonra, tekrar Viyana'ya gelerek cerrahi ihtisası yapmaktı.

Böylece Viyana Tıp Fakültesi II. İç Hastalıkları Kliniğinde 23 aylık asistan olarak ihtisas müddetimi tamamlamak üzere iken, o zaman Adliye Vekili olan merhum Saraçoğlu Şükrü bey, tedavi için Viyana'ya geldi. 3-5 senedenberi devam eden bir ateş yükselmesinden şikayetçi idi. Doğru teşhisi yapmak bana nasip oldu. Hastalığın menşei diş ve bademcikler olan bir fokal infeksiyondur. Saraçoğlu iyileşip memlekete dönerken bana, Türk Tâbiyetine geçerek burs alıp çok arzu ettiğim cerrahi ihtisasını yapmağımı teklif etti. Hemen kabul ettim.

Böylece önce Prof. Demel ve sonra Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi II. Cerrahi Kliniğinde Prof. Denk'in yanında cerrahi ihtisasına başladım. Bunu bitirince de aynı Kliniğin Traumatoloji Seksionunda (II. Unfall - Station) Traumatoloji ihtisası yaptım.

Sonunda Prof. Denk beni, 260 yataklı Cerrahi Kliniğinin polikliniği, röntgeni, laboratuvarı, ameliyathanesi ile tamamen ayrı bir bölümü (Seksion) olan 60 yataklı bu Seksiona mes'ul Başasistan olarak tayin etti. O tarihlerde yabancı uyruklu bir doktora Avusturya'da velev ki, Klinikte olsun görev verilmezdi. Böylece ben, Avusturya Milli Eğitim Bakanlığı'nın dekret dedikleri karamamesi ile resmen tayin edilen ilk yabancı uyruklu tıp fakültesi uzman asistanı oluyordum.

Prof. Denk aynı zamanda, istersem, Avusturya tabiyetine geçerek, akademik kariyere hazırlanabileceğimi de ilâve etmişti. Müsaadenizle burada yabancı bir ülkede bu mertebeye ulaşabilmek için yerli asistanların çalıştığından her zaman en az iki misli çalıştığımı belirtmek isterim. Bu vesile ile başarımın en önemli sırlarından birinin çalışmak, çalışmak ve yine çalışmak olduğunu genç arkadaşlara bir defa daha hatırlatmak faydalı olsa gerek.

Nihayet bu maksatla, doçentliğe hazırlık olarak "*Zentralblatt für Chirurgie*" dergisinde de 3 esaslı makale yayınlamıştım. Köklü bir çalışına ürünü olan bu yazıları İstanbul'da okuyan, Prof. R. Nissen, şefim Prof. Denk'e yazdığı bir mektupta Cerrahpaşa'ya gelmekliğimi teklif etti. Hatta o sırada balayı seyahatına çıkmış olan merhum Prof. Burhanettin Toker'e beni Viyana'da görüp konuşmasını tenbih etmiş. Burhan Hoca beni, Viyana'daki Klinikte tesadüfen stajyerlere seminer yaparken bulmuştu. Görüştük, sonbaharda İstanbul'a geleceğime söz verdim.

Nihayet 1937, Cumhuriyet Bayramını takip eden günde Cerrahpaşa'ya geldim. Burada çıkan engelleri ve önceleri pek kavrayamadığım şark usulü (haydi akademik diyelim) mücadeleleri burada anlatmayacağım. Esasen sayın Süheyl Hocanın teşviki ile yazdığım ve Dekanlığımızın yayınlamak lütfunda bulunduğu "39 yılda Cerrahpaşa'da duyduklarım ve gördüklerim" adlı kitapçıkta bunlar özetlenmiştir.

Ben bugün burada, sadece o zamanki çalışma tarzını dile getirerek bugünün genç asistanlarına geçmişin sıkıntılarını anlatmak ve o günün biraz da Alman disipliniyi uygulayan Prof. Nissen'in etkisi sonucu olan, normalin üstündeki çalışmalar ile bugünkü disiplin gevşekliğini karşılaştırmak istiyorum.

1937 de benim Cerrahpaşa'ya geldiğim sırada çalışma tarzı şöyle idi; Bir defa asistanların hemen hepsi klinikte yatıp kalkmak mecburiyetinde idiler. Ancak haftada bir defa, o da Pazar günleri, dışarıya çıkmalarına müsaade vardı. O da yerine kıdemli bir asistan bırakmak suretiyle sadece haftada birgün dışarıya çıkabilirdi. Her önemli vaka mutlaka Klinik Direktörü Prof. Nissen veya vekiline telefonla bildirilip direktif alınır ve büyük ameliyatlar içi şeflerden biri Kliniğe gelirdi.

Güç ve enteresan vak'alarda başasistan klinikte yatan bütün asistanları uyandırır ve ameliyatı görmelerini sağlardı. O tarihlerde İstanbul tarafında Cerrahpaşa, Haseki ve Guraba'dan başka hastane yoktu.

Ve hemen hemen bütün cerrahi acil vakalarlar ve traumatolojik vakalar önce Cerrahpaşa'ya getirilirdi. Çok defa gece sabaha kadar 3-4 önemli ameliyat yapılırdı. Hiç unutmam bir gece yaptığım 3 ameliyattan sonra 10 dakika uyumuştum ki, sabahın saat 5'inde yine bir yaralı getirdiler. Dayanamadım ve polise "Yahu siz başka bir hastane bilmez misiniz?" dedim. Polis hayretle yüzüme bakarak "Ama doktor bey, niye başka yere götürelim; burası hem Cerrah, hem de Paşa" demez mi. Bütün şefler, özellikle Prof. Nissen, her gün sabah saat 8'de Kliniğe gelirlerdi. Hatta o günlerde bazen merhum rektör Cemil Bilsel'in elinde saat, hastane bahçesinde, şeflerin vaktinde gelip gelmediklerini kontrol ettiğini hatırlıyorum. Bizim Klinikte bütün asistanlar gece ameliyata kalkanlar dahil, her sabah saat 7-8 arası asistan viziti yapmak ve bundan sonra da Başasistan vizitinde bulunmak, urjan pansumanları tamamlamak mecburiyetinde idiler.

Her gün Prof. Nissen'in kısa vizitinden sonra, hemen ameliyatlara başlanırdı. Bu ameliyatlar ekseriya öğleden sonra 3'e kadar sürerdi. Daha sonra müşahedeler ve raporlarla meşgul olurduk. Böyle süratli bir tempo ile çalışan bu klinikte asistan sayısı 7-8'i geçmezdi. Bu baş döndürücü tempo ve disiplin içerisindeki çalışmalar ciddi çok yorucu oluyordu. Fakat inanın ki o devri yaşayan bizler, o çalışmalarımızı hala en güzel anılarla süslenmiş, en mutlu günler olarak hatırlıyoruz. Zira daha önce de söylediğim gibi, mesleğini sevenler için bu yolda durmadan çalışmak, bıkmadan uğraşmak en büyük mutluluktur.

Ben bugün o günkü Cerrahi Kliniğinde, yer, alet, imkan ve personel yetersizliklerine rağmen , yapılanları ve başarılanları düşündükçe , o günün hoca ve asistanlarının manevi gücünü hayranlıkla hatırlıyor ve saygı duyuyorum. Bina eski ve uygunsuz, malzeme ve personel eksik, arşiv yetersizdi. Fakat buna rağmen itiraf etmeliyim ki, 1937 de ben Cerrahpaşa'ya geldiğim zaman burada mükemmel uygulanan bir cerrahi ekolü bulmuştum. Bu ekolün oluşumu merhum Burhaneddin Toker ile başlamış, Nissen ile doruğuna ermişti.

Zira 1927 de küçük bir Belediye Hastanesi olan Cerrahpaşa'nın cerrahi servisinin başına getirilen Burhanettin Toker, 7 sene Almanya'da Hamburg, Münih ve Heidelberg'de Konjetzny, Küttner ve Kirschner gibi ünlü Alman cerrahlarının yanında çalışmış bilgili, çalışkan, genç bir cerrah idi. Bu genç cerrah, bugünkü dekanlığın üstündeki 3-4 metrekairelik küçük bir odada yatar kalkar, orada kitapları ile haşır-neşir olurdu. O Kliniğe vaka getiren polislere her zaman şeker ve sigara ikram eder, her urjan vaka ile bizzat meşgul olurdu. Böylece kısa zamanda "Cerrahpaşa Cerrahi Servisi" Burhanettin Toker sayesinde daha o zamandan (Üniversite buraya gelmeden önceden) ün salmaya başlamıştı.

Burhanettin Toker bütün kötü şartlara ve imkansızlıklara rağmen Türkiye de ilk mide rezeksionunun Cerrahpaşa'da yapmış, o zamandan beri Belediye'ye aldırıldığı ve hala Klinikte mevcut olan Siemens Röntgen cihazı ile, radioskopu altında kırık repozisyonu yaparak konservatif modern kırık tedavisini burada uygulamaya başlamıştı. Böylece, Cerrahpaşa cerrahisine Burhanettin Toker yolu ile getirilen Alman ekolüne, Üniversitenin buraya nakli sonunda Cerrahpaşa'ya gelen Prof. Nissen tarafından getirilen Berlin ekolü ve o sırada doçent olarak Haseki'den gelen Fahri Arel ile de İsviçre cerrahi ekolü eklendi.

Nihayet 1937 de bu Cerrahpaşa cerrahi ekolüne, naçizane Viyana Cerrahi ekolünden getirdiğim bazı yenilikleri katmak bahtiyarlığı da bana kısmet oldu. İşte bu ekollerin birleşimi Türkiye'de cidden hatırı sayılır bir cerrahi ekolü olan Cerrahpaşa cerrahisinin oluşumunu sağlamıştır. Bu gün bu ekolün yetiştirdiği, çoğunun saçlarında olgunluk beyazlıkları başlayan, değerli genç cerrahi hocalarımız da, bu ekole yeni hamleler katarak Cerrahpaşa Cerrahisi ve Traumatolojisi'ni bugünkü doruğuna ulaştırmışlardır.

Bugün 1937 de İstanbul'a geldiğim zaman bulduğum eski, harap ve kadrosu yetersiz I. Cerrahi Kliniğinin yerinde bugünkü çok değerli hocaları, bol asistan ve hemşireleri ile mükemmel cerrahi kliniğini görmek ve bu gelişmede az çok naçizane benim de katkım olduğunu düşünmek, benim için en büyük mutluluk vesilesidir. Ben cerrahi kliniğini tamamladıktan sonra, yurdumuzda epeyce geri olduğunu İstanbul'a geldiğim gündenberi müşahede ettiğim ve o tarihlerde merhum Prof. Burhanettin Toker ile Akif Şakir Şakar Hocadan gayri cerrahların hak uğraşmadıkları Traumatoloji'nin Türkiye de gelişmesi için çaba harcamayı daha uygun bularak, 1960 da arızı olarak III. Cerrahi Kürsü Profesörü olduğum sırada, Cerrahi Kliniği içerisinde gayri resmi olarak bir Traumatoloji Seksionu kurmuştum. Talabeliklerinden beri yetişmelerini yakından izlediğim halefim Prof. Kemal Bayraktar ile Prof. Macit Üzel'in bana bu yoldaki yardımlarını burada takdirle anmak isterim. Bundan sonra geçirilen uzun mücadeleler sonunda nihayet, 1970 de kurulan Ortopedi ve Traumatoloji Kliniğinde bugün modern ortopedi ve traumatolojinin mükemmelen uygulanabildiğini görmek beni son derece bahtiyar etmektedir.

Ortopedi ve Traumatoloji Kliniği mensupları hocaları
Prof. Dr. Derviş MANİZE ile anma töreni sonunda birarada

Bu yüzden, bahçedeki ağacından, taşına toprağına, binasına kadar her köşesinde 39 yıllık anılarım bulunan, Cerrahpaşa'dan benim manen kopmaklığıma imkan yoktur. Nitekim emekli olduğum halde, her hafta muntazaman klinik toplantılarına katılmakta ve böylece arkadaşlarımda değerli çalışmalarının izleyerek mutluluk duymaktayım. Fakültemizin, Cerrahpaşa cerrahisi ve traumatolojisinin dünya fakülteleri ile boy ölçüşecek bir duruma geleceğinden emin olarak genç arkadaşlarıma bizden devraldıkları bilim sancağını, daha yükseklerle, uluslararası göklere yükseltme yolunda candan başarılar dilerim. Bugün 34 yıl önce ilk doçentlik dersimi verdiğim kürsüden aynı heyecanla son dersimi vererek ayrılırken, bütün çalışmalarımda sonsuz sabır, feragat ve fedakarlıkları ile beni her zaman destekleyen eşime huzurunuzda teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

SON SÖZ

Cerrahpaşa'ya ilk geldiğim 1937 yılında, yani bundan 60 yıl önce 80 yataklı I. Cerrahi kliniği iki profesör, iki doçent ve bir başasistandan oluşan kadrosu ile hizmet vermekteydi. İki büyük koğuş ve 8-10 adet ikişer yataklı odalardan oluşan klinikte, Klinik şefi Prof. Nissen'in küçük odası dışında öğretim üyelerinin ayrı odası bile yoktu. Dahiliye kliniğinde Prof. Neşet Ömer İrdelp ve Doçent Muzaffer Esat öğretim üyesi olarak hizmet vermekte iken Osman Barlas ve Hakkı Ogan asistandılar.

60 sene içerisinde klinikleri, laboratuvarları, amfileri, ameliyathaneleri ve hepsinden önemlisi geniş öğretim üyesi ve asistan kadrosu ile eksiksiz bir üniversite hastanesi olan Cerrahpaşanın geldiği yer bana, bir çocuğun gelişmesi ve büyümesini seyretmek ve hatta yaşamak gibi eşsiz bir mutluluk vermektedir. Kliniklerde çalışmakta olan öğretim üyesi sayılarını ve bölümlerin adlarını tabloda verirken amacım nicelik olarak ne kadar ilerlendiğini vurgulamaktır. Çok kısa da olsa bu mukayese Cerrahpaşanın nereden nereye geldiğini göstermesi bakımından kanımca değerlidir.

Eski Cerrahi binasının balkonundan Langa bostanlarına doğru bakarken, herkesin malumu olan ileri görüşlülüğü ile "Bu hastahane at nalı şeklinde sahile kadar inmelidir" sözlerini söyleyen Atatürk'ün ruhunun şad olduğu inancı ve düşüncesindeyim.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi 1996 yılı faaliyet raporu verilerine göre:

Toplam yatak sayısı: 1800

Toplam yatan hasta sayısı: 35081

Toplam ameliyat sayısı: 18209

Toplam poliklinik sayısı: 372621

Ortopedi poliklinik sayısı: 11070 (ortalama 44)

İ.Ü. CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ GÖREV ÜNVAN LİSTESİ

BİRİM	PROFESÖR	DOÇENT	YARD. DOÇ.	UZMAN	ARAŞ. GÖR	ARAŞ.GÖR.DR.	UZMANL.ÖGR.DR.
Tıbbi Biy. A.B.	1	1	1	2	2	-	-
Genetik A.D.	-	1	2	-	1	-	-
Anatomi A.D.	6	6	-	1	-	-	5
Hist.Embr. A.D.	6	1	1	1	-	-	-
Fizyoloji A.D.	6	3	-	-	1	-	5
Biofizik A.D.	5	2	-	1	4	1	-
Biokimya A.D.	5	6	-	-	-	-	10
Mikrobiyoloji A.D.	5	2	-	-	-	1	11
Deontoloji A.D.	3	1	1	-	-	1	1
						(Okutman)	
Tıb. Biy. A.D.	3	1	-	-	5	-	-
Adli Tıp A.D.	2	2	-	1	-	-	1
Farmakoloji A.D.	4	3	-	1	-	-	7
İç Hastalıklar A.D.	35	11	1	1	-	7	55
Kardiyoloji A.D.	8	-	2	-	-	-	10
Göğüs Hast. A.D.	8	3	-	-	-	-	7
Aile Hekimliği A.D.	1	1	-	-	-	-	-
Psikiyatri A.D.	11	4	-	-	-	1	8
Nöroloji A.D.	12	5	-	1	-	-	10
Halk Sağlığı A.D.	3	-	2	1	-	-	9
Radyodiagnostik A.D.	4	4	-	-	-	-	17
Radyasyon Onk. A.D.	5	1	1	1	-	-	7
Nükleer Tıp A.D.	2	2	1	-	-	-	5
Dermatoloji A.D.	5	1	1	-	-	-	6
Fizik Tıp Reh. A.D.	3	2	-	-	-	1	8
Patoloji A.D.	7	6	-	3	-	-	10
Genel Cerrahi A.D.	34	10	2	1	-	1	33
Göğüs Kalp Damar Cerrahisi A.D.	8	-	-	-	-	1	10
Çocuk Cerrahisi A.D.	5	1	1	-	-	-	15
Nöroşirurji A.D.	3	2	2	-	-	-	7
Plastik Rek. Cer. A.D.	5	2	-	1	-	1	10
Kadın Hastalıkları ve Doğum A.D.	17	8	-	-	-	2	20
Göz Hastalıklar A.D.	18	4	-	-	-	1	9
Üroloji A.D.	8	3	-	1	-	-	6
Ortopedi ve Traumatoloji A.D.	9	2	-	-	-	2	16
Anesteziyoloji A.D.	8	2	2	4	1	1	34
Kulak Burun Boğaz A.D.	12	4	-	-	-	1	8
Dekanlık	-	-	-	1	-	-	-

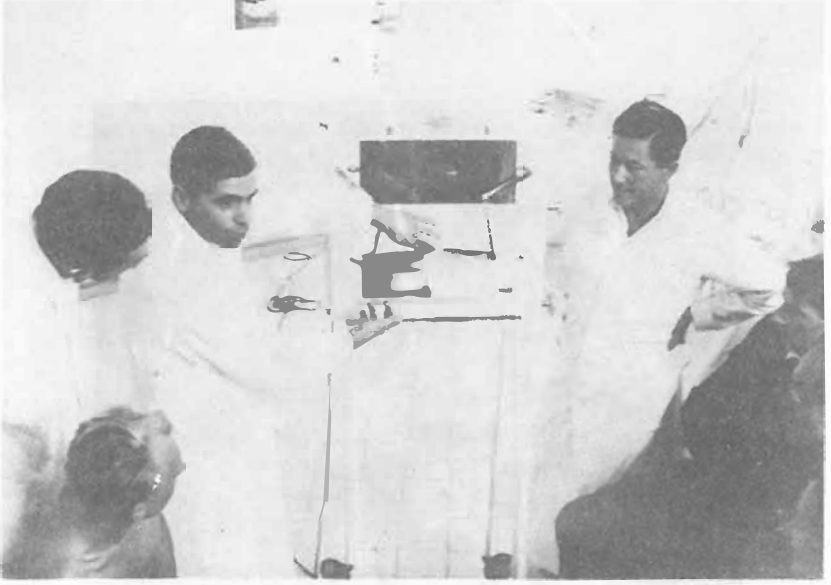
GENEL TOPLAM : 860

Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Disseksiyon dersi

Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde daha sonraki yıllarda Makarios'un doktorluğunu yapan Dr. Marangoz ile birlikte disseksiyonda

"Unfall" istasyonunda Prof. Felsenreich ile röntgen incelemesinde

Anatomopatoloji stajımı yanında yaptığım Prof. Erdheim ve doktor arkadaşlarla bir piknik

"Knicker-bocker" pantolon giymiş olarak bir uçak yolculuğu öncesi anısı

1933 yılında ünlü ressam Saip tarafından yapılan yağlı boya portrem

Müşahede No. _____

Kayıt No. _____

Radiyografi No. _____

T. C.

CERRAHPAŞA HASTANESİ

Tıp Fakültesi 1inci Hariciye Kliniği

Ordinarius : Prof. Dr. RUDOLF NISSEN

Prof. Dr. AHMET BURHANEDDİN

1937-38

Doçent Dr. HAZIM BUMIN

Doçent Dr. AHMET FAHRI

yılbaşı gecesi

1. I. 1938

İsim :

Koğuş :

Giriş :

İşi :

Yatak :

Çıkış :

Teşhis :

Ameliyat :

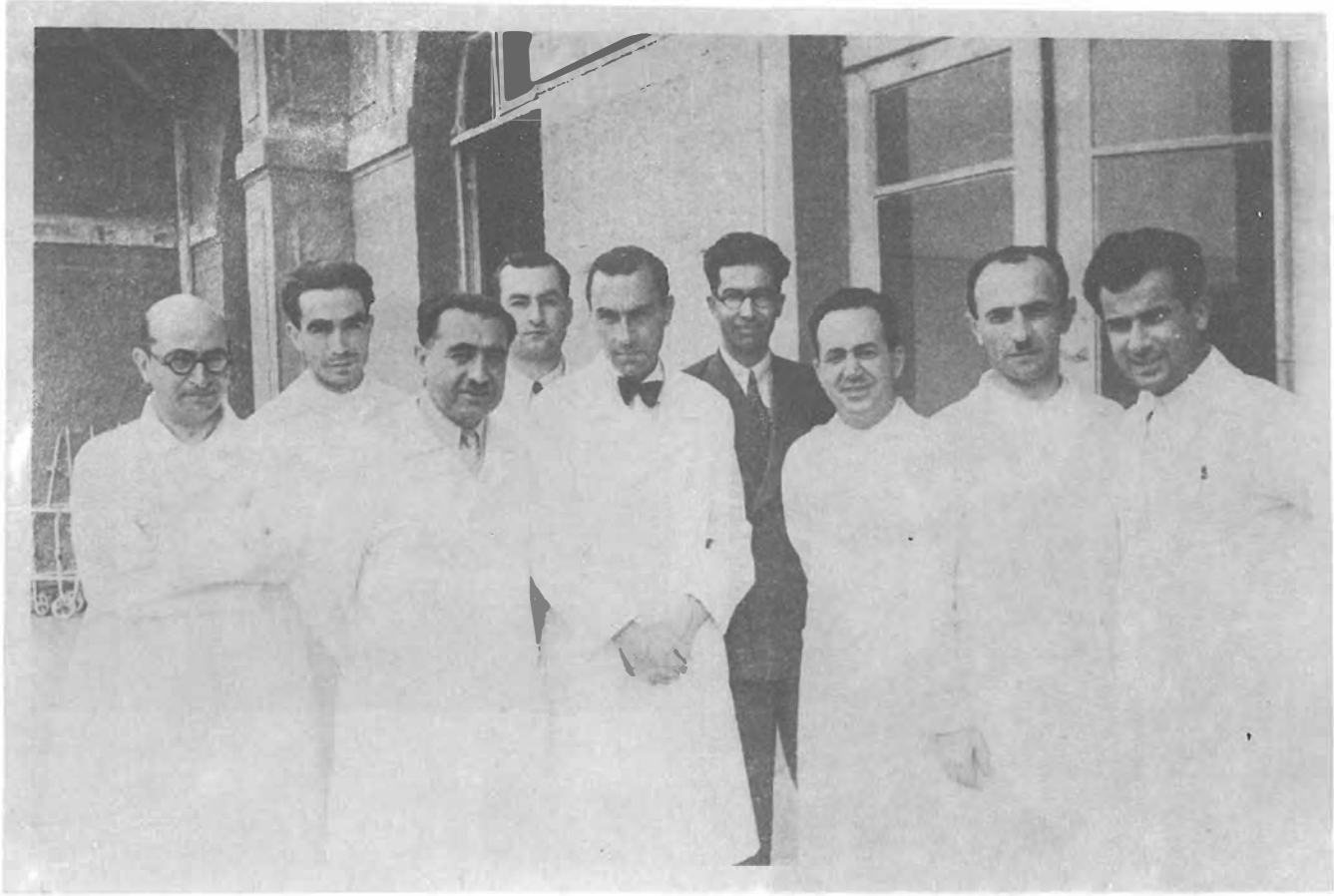
1938 yılbaşı gecesi değişikliğinden bahsettiğim müşahede

Prof. Nissen Ortaköy'deki evinin bahçesinde kızıyla

Prof. Nissen İstanbul'da plajda

Cerrahpaşa Hastanesine geldiğim zaman mevcut olan Genel Cerrahi ekibi

Prof. Nissen Ortaköy'deki evinin bahçesinde kızıyla

Prof. Nissen İstanbul'da plajda

Prof. Nissen Cerrahpaşa'da tıp öğrencileri ile birlikte

Bir ameliyatta Prof. Nissen'e asiste ederken

Başarılı geçen kongre sonrası Davos'ta Prof. Nissen'i ziyaretimde;
Prof. Nissen kızı ve bakıcısı ile birlikte (Daha sonra bu fotoğrafı bana posta ile göndermişti)

Hemşire Irmgard bahçede

1937 yılında Başhekim olan
Rüştü ÇAPÇI'nın
imzalı fotoğrafı

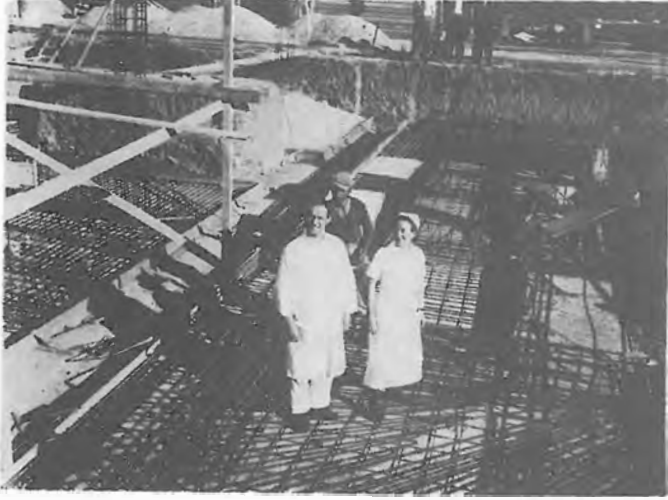
İlk ameliyathane hemşireleri ile birlikte karlı bir Cerrahpaşa günümde

İlk Kızılay stajyer ameliyathane hemşireleri

Anılarımda bahsettiğim ünlü fizikçi R. Süreyya GÜRSEY tarafından yapılmış olan bir portre

İnşaatın ilk yıllarından bir fotoğraf

İnşaatın ilk yıllarından bir fotoğraf

İnşaatın ilk yıllarında Sultanahmet tarafına doğru bir bakış

Yazarın ikinci grup hemşirelerle bir anı fotoğrafı

Burhaneddin hoca ve ikinci grup hemşireler ile

II. Dünya Savaşı sonrası harp esiri pilotların tedavisi Cerrahpaşa'da yapılmıştı (15.9.1944)

Günümüzün dekanlık binası bölgesinden zamanın cerrahi binasının görünümü

Brauer'in ziyareti münasebetiyle bir anı fotoğrafı

1940'lardan bir klinik toplu fotoğrafi

Prof. Sadi SUN'un intratrakeal anesteziye başlayışında yardımcıları olan Prof. Hausfeld

Öğrencilerle günümüzde de derslerin sürdürüldüğü Burhanettin Toker amfisinde bir anı
(ortada oturan Prof. Toker'in solunda Doçent Hazım Bumin, Prof. Arel'in sağında ise ben yer almaktayım)

Akademik kıyafetle bir
fotoğrafım

50'li yaşlarımdan bir fotoğrafım

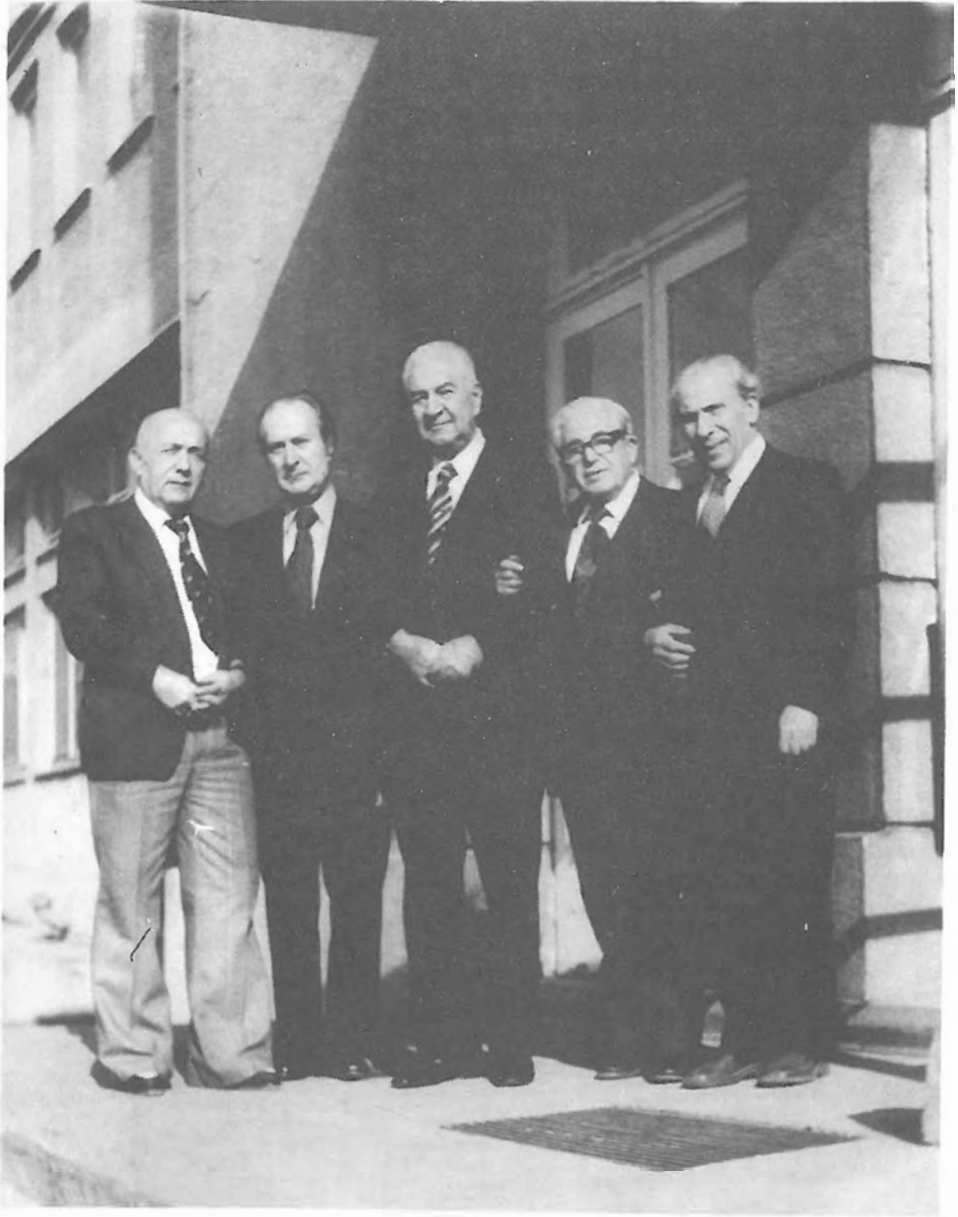
"International College of Surgeons"ın 1954 yılı Cenova toplantısı

"International College of Surgeons"ın 1954 yılı Cenova toplantısında Prof. Arel ile bir oturumda

Ünlü Ürolog Rush'ın İstanbul'u ziyareti (8.11.1961)

65 Yıllık Cerrahpaşa Hastanesi kitabında da yer verdiğim 38 sene Cerrahpaşa'ya
emek vermiş arkadaşlar
(Feyyaz Berkay, Hakkı Ogan, Osman Barlas, Derviş Menizade, Baha Sezer)

Halefim İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Ortopedi ve Traumatoloji A.B.D. Başkanı Prof. Dr. Macit ÜZEL ile kitap hakkında konuşurken

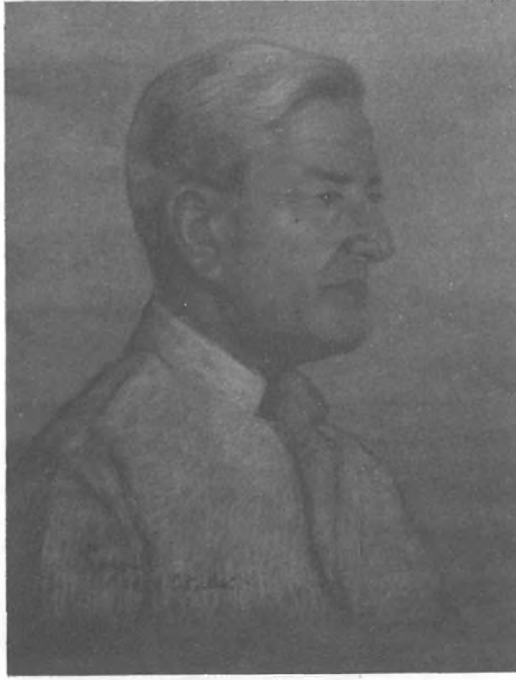
Ortopedi ve Traumatoloji A.B.D. ameliyathanelerinin modernizasyonu töreninde katkıda bulunanlara şilt verilirken

Ortopedi ve Traumatoloji A.B.D. ameliyathanelerinin modernizasyonu töreninde
Rektör Prof. Dr. Bülent BERKARDA ile görüşürken

Geleneksel Ortopedi ve Traumatoloji A.B.D. eski ve yeni doktorları toplantı yemeğinden bir anı

Daha önce de 1933 yılında portremi yapmış olan Saip'in
1962 yılında hastane kıyafetleri ile yaptığı bir portrem